

การจัดตั้งและการบริหารจัดการกลุ่มน้ำดื่มชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง
ชุมชนบ้านหนองชุมแสง ตำบลบ้านส้อง อำเภอเวียงสระ
จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พงศ์พันธุ์ แพรกทอง

รายงานการค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของความสมบูรณ์ของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้

พ.ศ. 2558

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยแม่โจ้

ใบรับรองการค้นคว้าอิสระ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน

ชื่อเรื่อง

การจัดตั้งและการบริหารจัดการกลุ่มน้ำดื่มชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง

ชุมชนบ้านหนองหุมแสง ตำบลบ้านส้อง อำเภอเวียงสระ

จังหวัดสุราษฎร์ธานี

โดย

พงศ์พันธุ์ แพรกทอง

พิจารณาเห็นชอบโดย

อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนัญญา เสถียรพิระกุล)

วันที่ 14 เดือน ตุลาคม พ.ศ. 2558

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

(รองศาสตราจารย์ ดร.ปราโมช ศีตะโกเศศ)

วันที่ 14 เดือน ต.ค. พ.ศ. 58

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

(รองศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ ศรีเงินยวง)

วันที่ 14 เดือน ต.ค. พ.ศ. 58

ประธานอาจารย์ประจำหลักสูตร

(รองศาสตราจารย์ ดร.ปราโมช ศีตะโกเศศ)

วันที่ 14 เดือน ต.ค. พ.ศ. 58

บัณฑิตวิทยาลัยรับรองแล้ว

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จาดุพงศ์ วาฤทธิ์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ 15 เดือน ต.ค. พ.ศ. 58

ชื่อเรื่อง	การจัดตั้งและการบริหารจัดการกลุ่มน้ำดื่มชุมชนเพื่อการ พึ่งตนเอง ชุมชนบ้านหนองชุมแสง ตำบลบ้านส้อง อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
ชื่อผู้เขียน	นายพงศ์พันธุ์ แพรกทอง
ชื่อปริญญา	วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนิษฐา เสถียรพิระกุล

บทคัดย่อ

รัฐบาลมีนโยบายให้จัดตั้งวิสาหกิจชุมชนโดยจัดตั้งเป็นวิสาหกิจขนาดเล็กที่มีพื้นฐานมาจากสินทรัพย์ของชุมชน และใช้รูปแบบการจัดการสมัยใหม่โดยคนในชุมชน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการพึ่งพาตนเอง และการพึ่งพาซึ่งกันและกันของสมาชิกในชุมชน การจัดตั้งและบริหารจัดการกลุ่มน้ำดื่มชุมชนเพื่อการพึ่งตนเองของชุมชนบ้านหนองชุมแสง เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อ 1) ศึกษาบริบทและศักยภาพของชุมชนในการจัดตั้งและบริหารจัดการกลุ่มน้ำดื่มชุมชน 2) เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งกลุ่มน้ำดื่มของชุมชน 3) เพื่อค้นหาแนวทางการบริหารจัดการกลุ่มน้ำดื่มแบบพึ่งตนเองของชุมชน ผลการวิจัยพบว่า 1) ชุมชนบ้านหนองชุมแสง มีประชากรจำนวน 800 คน 137 ครัวเรือน ประชากรในพื้นที่มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ จากการวิเคราะห์ข้อมูลชุมชนพบว่าค่าใช้จ่ายในหมวดน้ำดื่มมีค่อนข้างสูงแต่ละครัวเรือนบริโภคน้ำจากภายนอกและมีบางส่วนยังใช้น้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติอยู่ ปัญหาน้ำดื่มที่พบมากที่สุดคือ น้ำดื่มขาดตลาดเนื่องจากการขนส่งล่าช้า 2) ความเป็นไปได้ในการจัดตั้งกลุ่มน้ำดื่มของชุมชน พบว่า 2.1) ด้านเทคนิค ชุมชนต้องการผลิตน้ำขึ้นเองเพื่อตอบสนองการลดการพึ่งพาจากภายนอก ร้อยละ 64.0 และต้องการระบบผลิตน้ำที่สะอาดผ่านมาตรฐาน ร้อยละ 58.0 จากการศึกษาดูงานพบว่าระบบผลิตน้ำดื่มที่ชุมชนค้นแบบเลือกใช้คือ ระบบ Reverse Osmosis กำลังการผลิต 6,000 ลิตรต่อวัน 2.2) ด้านการตลาด พบว่า ชุมชนบริโภคน้ำจากภายนอก ร้อยละ 97.0 กำลังการบริโภคเฉลี่ยอยู่ที่ 50-100 ลิตรต่อครัวเรือนต่อสัปดาห์ ปริมาณต่อหน่วยบริโภคอยู่ที่ประมาณ 20 ลิตร ราคาต่อหน่วย ประมาณ 10 บาท ช่องทางที่ชุมชนมีความต้องการเข้าถึงน้ำดื่มมากที่สุดคือ การจัดส่งถึงบ้าน สามารถคำนวณกำลังการบริโภคของชุมชนได้ประมาณ 560,000 ลิตรต่อปี 2.3) ด้านการเงิน พบว่า โครงการผลิตน้ำดื่มชุมชนมีมูลค่าปัจจุบันสุทธิ เท่ากับ 107,888 บาท อัตราส่วนผลตอบแทนต่อต้นทุน เท่ากับ 1.15 อัตราผลตอบแทนโครงการ เท่ากับ ร้อยละ 10.3 และมีระยะคืนทุน เท่ากับ 7 ปี 10 เดือน แสดงให้เห็นว่ามีความเป็นไปได้ต่อการลงทุน 2.4) ด้านการจัดการ ตัวแทนกลุ่มได้รับการถ่ายทอด

ประสบการณ์บริหารจัดการตามหลัก 4Ms และได้รับการถ่ายทอดการประยุกต์แนวคิดที่เกี่ยวกับการจัดการองค์กรทั้งระดับสากลและระดับท้องถิ่น อันนำไปสู่การค้นหาแนวทางที่มีความถูกต้องและเหมาะสม 3) แนวทางการบริหารจัดการกลุ่มน้ำดื่มแบบพึ่งตนเองของชุมชน ได้สรุปปัจจัยที่สำคัญ คือ ผู้นำกลุ่มต้องมีความเป็นผู้นำมีความเสียสละต่อส่วนรวม ด้านวัสดุอุปกรณ์ ต้องมีอะไหล่สำรองเปลี่ยนทันทีหากมีปัญหา ด้านเครื่องมือที่ใช้บำรุงรักษาเครื่องจักร ต้องเตรียมพร้อมไว้ใช้งานเมื่อถึงเวลา ด้านกระบวนการทำงาน บุคคลที่จะมาทำหน้าที่ต้องปฏิบัติตามแผนงานที่ทางกลุ่มได้กำหนดเอาไว้อย่างรอบคอบ ด้านสถานที่ การเลือกจุดที่ตั้งของโรงผลิตน้ำดื่มต้องอยู่ศูนย์กลางชุมชน ด้านการเงินต้องมีการจัดทำบัญชีอย่างเป็นระบบ โปร่งใสตรวจสอบได้ ด้านเทคนิคต้องมีการควบคุมระบบการผลิตเพื่อรักษามาตรฐานคุณภาพน้ำ และด้านสิ่งแวดล้อม โรงเรือนต้องยึดหลัก 5 ส เพื่อสร้างความเชื่อมั่นต่อผู้ใช้น้ำดื่ม

คำสำคัญ : การบริหารจัดการ การศึกษาความเป็นไปได้

Title	Establishment and Management of Drinking Water Community'S Group for Self-Reliance of Ban Nong Chum Sang Community, Wiang Sa District, Surattani
Author	Mr. Pongpan Pragthong
Degree	Master of science in Geosocial Based Sustainable Development
Advisory Committee Chairperson	Assistant Professor Dr. Kanitta Satienperakul

ABSTRACT

The Thai government has encouraged community enterprise that based on community assets and modern management regimes by community members. The proposed goals were self- reliance of each member and interdependent of members in the community. The establishment and management of drinking water group for community's self-reliance at Ban Nong Chum Sang was an action research which aimed to: 1) figure out context and potential of the community for establishment and management of drinking water group; 2) conduct feasibility study on establishment of drinking water group; and 3) find out management regimes for self-reliance of the enterprise. The results showed that 1) Ban Nong Chum Sang was populated by 800 people from 137 households and most of the people was in agricultural activities. Data from community information showed that drinking water expense was high in each household. The sources of drinking water were from outside the community and some of the members still drinking water from natural sources in the community. It was found that the main threat for drinking water from outside the community was lack of products due to transportation problems. 2) Results from feasibility study showed that 2.1) Technical aspect: Sixty four percent of the members needed to produce their own drinking water to reduce outside dependency and fifty eight percent of them needed standard produced drinking water. Results from technical excursion concluded that the suitable system for them was Reverse Osmosis with capacity of 6,000 litres per day. 2.2) Marketing aspect: Ninety seven percent of the households consumed commercial drinking water from outside the community with 50 to 100 litres per household per week. The

selling unit was 20 litres with the price of 10 Baht per unit. Marketing channel needed by the community was house-delivery with buying capacity of 560,000 litres per year. 2.3) Financial aspect: The proposed project; Net Present Value, Benefit Cost Ratio, Internal Rate of Return, Payback Period were 107,888 baht, 1.15, 10.3% and 7 years and 10 months, respectively. The figures showed that it was feasible to the investment. 2.4) Management aspect: The leader group for future enterprise joined the group discussion with experts to gain experiences in concepts for organization management and application of 4Ms method. Their experiences will support their decision for the suitable management in the future. 3) Management regimes for self- reliance of the enterprise: The key success factors for the management of future enterprise are leadership and self-sacrificed. Materials, instruments and equipment for maintenance must be available at all time. Working procedures must be assigned to personnel according to production plan. Production site must be around the center of community. Financial and accounting unit must be perform with transparent figures and traceable. Technical unit must follow standardized process of drinking water production to produce high quality drinking water. 5-S quality system must be deployed to conserve the environmental condition and consumer's preference.

Keywords: management, feasibility study

กิตติกรรมประกาศ

รายงานวิจัยการค้นคว้าอิสระเล่มนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี เนื่องจากการกรุณาจากท่านผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนิษฐา เสถียรพิระกุล อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ที่ช่วยให้คำแนะนำและช่วยเหลือในการทำงานวิจัยในทุกขั้นตอนอย่างละเอียดถี่ถ้วน รวมถึงท่านรองศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ ศรีเงินยวง และท่านรองศาสตราจารย์ ดร.ปราโมช สีตะโกเศศ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ซึ่งช่วยเสนอแนะแนวทางการทำงานวิจัยขึ้นนี้ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณท่านคณาจารย์ ที่ปรึกษาหลักและที่ปรึกษาร่วม ตลอดจนท่านอาจารย์และบุคลากรประจำหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพัฒนากฎมิต้องอย่างยั่งยืน มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งได้ถ่ายทอดหลักคิดการนำเสนองานวิจัย และข้อแก้ไขปรับปรุงในส่วนที่ยังไม่สมบูรณ์ ซึ่งนับเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการสรุปรวบรวมข้อมูลงานวิจัย กล่าวได้ว่าคณาจารย์ทุกท่านเปรียบเสมือนผู้คอยชี้ทางสว่างแห่งปัญญาให้แก่กระผมโดยแท้

และขอขอบคุณ คุณลาภ เสือแก้ว ท่านผู้ใหญ่บ้านในเขตพื้นที่งานวิจัยที่ได้ติดต่อประสานงานช่วยเหลือในการเก็บข้อมูลภาคสนามในครั้งนี้ และขอขอบคุณ ท่านอาจารย์ สมพร ปลื้มสุทธิ วิทยากรรับเชิญบรรยายความรู้เกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรของชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ขอขอบคุณ คุณประยงค์ ธรรงค์ ที่ได้ให้หลักคิดการวางกรอบการบริหารจัดการกลุ่มในรูปแบบของวิสาหกิจชุมชนแบบพึ่งตนเอง จนทำให้กลุ่มเป้าหมายเกิดการยอมรับแนวคิดและหลักการ จนสามารถรวมกลุ่มและบริหารจัดการกิจการได้สำเร็จ ขอขอบคุณ คุณพ่อประถม และคุณแม่เพ็ญศรี แพรกกทอง บิดา มารดา ที่ให้การสนับสนุนในการศึกษาและการทำวิจัย จนบรรลุตามเป้าหมายที่ประสงค์ไปได้ด้วยดี

สุดท้ายขอใคร่อำนวยอวยพรให้ท่านทั้งหลายที่ได้กล่าวนามในข้างต้น ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องที่มีได้กล่าวถึงนั้น ขอให้ทุกท่านจงประสบพบแต่ความสุขความเจริญองงามไปพลุลย์ ในชีวิตส่วนตัวและครอบครัว เทอญ

พงศ์พันธุ์ แพรกกทอง

ตุลาคม 2558

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(3)
ABSTRACT	(5)
กิตติกรรมประกาศ	(7)
สารบัญ	(8)
สารบัญตาราง	(10)
สารบัญภาพ	(12)
สารบัญภาพผนวก	(13)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	3
ขอบเขตการวิจัย	4
นิยามศัพท์ปฏิบัติการ	5
บทที่ 2 การตรวจเอกสาร	7
แนวคิดการพัฒนาเพื่อการพึ่งตนเองของเกษตรกรอันเนื่องมาจากพระราชดำริ	7
การศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการ	12
แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน	17
แนวคิดการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน	20
แนวคิดวิสาหกิจชุมชน	26
แนวคิดการบริหารจัดการองค์กร	30
ระบบการผลิตน้ำดื่มชุมชน	34
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	41
บทที่ 3 วิธีการวิจัย	46
สถานที่ดำเนินการวิจัย	46
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	46
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	46

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	48
การวิเคราะห์ข้อมูล	50
บทที่ 4 ผลการวิจัยและวิจารณ์	54
ผลการศึกษาด้านบริบทและศักยภาพของชุมชนในการจัดตั้งและ บริหารจัดการกลุ่มน้ำดื่มชุมชนบ้านหนองชุมแสงเพื่อการ พึ่งตนเอง	55
ผลการศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งและการบริหารจัดการ กลุ่มน้ำดื่มชุมชนบ้านหนองชุมแสง	64
ผลการศึกษาการหาแนวทางการบริหารจัดการกลุ่มน้ำดื่มชุมชนเพื่อ การพึ่งตนเอง	96
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	101
สรุปผล	101
อภิปรายผล	104
ข้อเสนอแนะ	111
บรรณานุกรม	114
ภาคผนวก	118
ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์	119
ภาคผนวก ข ภาพกระบวนการเก็บข้อมูลวิจัย	125
ภาคผนวก ค ประวัติผู้วิจัย	134

สารบัญตาราง

ตาราง		หน้า
1	ข้อมูลการประกอบอาชีพของแต่ละครัวเรือน	60
2	ข้อมูลแสดงรายได้ของครัวเรือน	60
3	ข้อมูลจำนวนสมาชิกต่อครัวเรือนของชุมชน	61
4	ระดับการศึกษาของผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์	62
5	การจัดเรียงประเด็นปัญหาน้ำดื่มที่พบในปัจจุบันจากผู้เข้าร่วมประชุมเวที ประชาคมในการจัดลำดับประเด็นปัญหา	64
6	การยอมรับของชุมชนที่มีต่อการจัดตั้งโรงผลิตน้ำดื่ม	65
7	ความคิดเห็นของชุมชนต่อวัตถุประสงค์การจัดตั้งโรงผลิตน้ำดื่มใน อนาคต	65
8	ความคาดหวังของชุมชนที่มีต่อคุณภาพน้ำดื่มที่ชุมชนจะผลิตขึ้นเองใน อนาคต	66
9	ความคิดเห็นของชุมชนต่อการเลือกจุดที่ตั้งของโรงผลิตน้ำดื่มชุมชนใน อนาคต	66
10	ข้อมูลการบริโภคน้ำดื่มของชุมชนจากแหล่งต่างๆทั้งในและนอกชุมชน	72
11	ข้อมูลปริมาณการบริโภคน้ำดื่มของชุมชนในแต่ละครัวเรือน	73
12	ข้อมูลการศึกษาปริมาณน้ำดื่มต่อราคาที่ชุมชนซื้อเข้ามาบริโภค	74
13	ข้อมูลทัศนคติที่ชุมชนมีต่อราคาน้ำดื่มที่ใช้ในครัวเรือน	74
14	การเข้าถึงน้ำดื่มแต่ละครัวเรือนของชุมชน	75
15	ความต้องการการเข้าถึงน้ำดื่มในแต่ละครัวเรือนที่มีต่อน้ำดื่มโรงงาน เอกชน	75
16	สาเหตุที่ทำให้แต่ละครัวเรือนเลือกใช้น้ำดื่มยี่ห้อปัจจุบัน	76
17	ค่าใช้จ่ายในการลงทุนการจัดสร้างประเพณีวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ติดตั้งระบบ ผลิตน้ำดื่มของชุมชน	76
18	ค่าใช้จ่ายในการลงทุนการจัดสร้างประเพณีโรงเรือนเพื่อใช้รองรับการ ผลิตน้ำดื่มของชุมชน	78
19	ค่าใช้จ่ายที่ใช้ดำเนินการผลิตน้ำดื่มของชุมชน	78
20	รายได้จากการจำหน่ายน้ำดื่มของชุมชนต้นแบบ	79

ตาราง	หน้า
21 การคิดคำนวณมูลค่าสุทธิปัจจุบัน	81
22 มูลค่าปัจจุบันสุทธิ อัตราส่วนผลตอบแทนต่อต้นทุนอัตราผลตอบแทน โครงการผลิตน้ำดื่มชุมชน	83
23 ถ้าหากโครงการสามารถคืนต้นทุนและสร้างผลกำไรแล้วท่านคิดว่าชุมชน จะขยายฐานการผลิตหรือไม่	85
24 ข้อมูลความคิดเห็นชุมชน หากมีการจัดตั้งแหล่งผลิตน้ำดื่ม ท่านคิดว่า ชุมชนควรจัดตั้งกลุ่มเพื่อบริหารจัดการหรือไม่	93
25 ข้อมูลความคิดเห็นที่มีต่อการใช้แนวทางการดำเนินการกลุ่มแบบวิสาหกิจ ชุมชน	93
26 ข้อมูลความคิดเห็นว่าชุมชนควรดำเนินกิจการแบบวิสาหกิจชุมชนหรือไม่	93
27 ความคิดเห็นของชุมชนว่าหากมีการรวมกลุ่มแล้วเห็นควรให้ถือหุ้น หรือไม่	94
28 ท่านเห็นด้วยหรือไม่ ถ้ามีการจัดตั้งแหล่งผลิตน้ำดื่มควรให้คนในชุมชน เป็นผู้ดูแล	94
29 ท่านคิดว่าการซ่อมบำรุงควรจัดจ้างช่างเทคนิคจากภายนอกหรือให้คนใน ชุมชนดูแล	94
30 สัมภาษณ์ความคิดเห็นแต่ละครัวเรือนต่อคุณภาพของบรรจุภัณฑ์ที่ใช้ใน อนาคต	95
31 สัมภาษณ์ความคิดเห็นแต่ละครัวเรือนต่อตราสัญลักษณ์ที่ติดอยู่บนบรรจุ ภัณฑ์ว่าจำเป็นต้องมีหรือไม่	95
32 ข้อมูลการสัมภาษณ์ในประเด็นหากชุมชนสามารถผลิตน้ำดื่มได้แล้ว ชุมชนต้องการให้น้ำดื่มเข้าถึงแต่ละครัวเรือนอย่างจึงจะมีความเหมาะสม กับบริบทชุมชน	96

สารบัญภาพ

ภาพ	หน้า
1 กรอบแนวคิดการวิจัย	45
2 โมเดลการพัฒนาชุมชนพึ่งพาตนเองด้านปัจจัยขั้นพื้นฐานน้ำดื่มชุมชนเพื่อ การพึ่งพาตนเองตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	109

สารบัญภาพผนวก

ภาพผนวก		หน้า
1	ผู้วิจัยชี้แจงรายละเอียดการทำวิจัยเพื่อสร้างความเข้าใจเข้าใจร่วมกับชุมชน	126
2	ชาวบ้านในชุมชนลงชื่อเพื่อเข้าร่วมกระบวนการวิจัย	126
3	เวทีแสดงความคิดเห็นแบบมีส่วนร่วมเพื่อลำดับประเด็นปัญหาน้ำดื่ม	127
4	การจัดลำดับประเด็นปัญหาน้ำดื่มด้วยเทคนิคกระดาษสี แบบมีส่วนร่วม	127
5	ภาพขณะชาวบ้านใช้เทคนิคกระดาษสี เพื่อเลือกปัญหาที่ครัวเรือนประสบ	128
6	เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชนต้นแบบและชุมชนพื้นที่วิจัย	128
7	ผู้วิจัยดำเนินจุดประเด็นการประชุมกลุ่มย่อยเพื่อค้นหาแนวทางการบริหาร	129
8	ผู้เข้าร่วมประชุมร่วมแสดงความคิดเห็นในการค้นหาแนวทางบริหาร	129
9	วิทยากรรับเชิญบรรยายแนวคิดการบริหารจัดการกลุ่มแบบพึ่งตนเอง	130
10	ผู้วิจัยอธิบายการใช้โมเดลก้างปลา เพื่อค้นหาแนวทางการบริหารจัดการที่ชุมชน	130
11	ผู้เข้าร่วมประชุมร่วมกันค้นหาแนวทางการบริหารจัดการกลุ่มด้วยโมเดล	131
12	ประเด็นต่างๆ ของการค้นหาแนวทางการบริหารจัดการโดยผู้เข้าร่วม	131
13	การแบ่งโครงสร้างบทบาทหน้าที่ของกลุ่มตัวแทนชุมชนพื้นที่วิจัย	132
14	การศึกษาดูงานระบบผลิตน้ำดื่มจากชุมชนต้นแบบ	132
15	ตัวอย่างระบบผลิตน้ำดื่มชุมชนแบบ RO 6,000 ลิตรต่อวัน	133
16	กลุ่มตัวแทนชุมชนหมู่ที่ 8 บ้านหนองชุมแสง (พื้นที่วิจัย)	133

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นับตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 มีการวางแผนการพัฒนาประเทศซึ่งมุ่งเน้นไปที่ชุมชนชนบทโดยเน้นการพัฒนาและบริหารทรัพยากรให้เกิดความยั่งยืน โดยคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาใช้เศรษฐกิจในการพัฒนาคนนโยบายเน้นองค์รวมและการบูรณาการบริหารแบบชี้นำสร้างการมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นตัวสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวและชุมชนไม่ว่าจะเป็นในเรื่อง เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นสิ่งที่ภาครัฐและภาคประชาชนให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งเพราะปัจจุบันสภาพ เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม เริ่มมีการเสื่อมถอยปัญหาหลักคือภาครัฐไม่สามารถดูแลประชาชนได้หมดกล่าวคือ นโยบายของรัฐบาลไม่สามารถคุ้มครองประชาชนได้ทั้งหมดจึงเป็นเหตุให้เกิดปัญหาหลายอย่างตามมาโดยเฉพาะพื้นที่ในถิ่นชนบทซึ่งมักประสบปัญหาในเรื่องปัจจัยขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิต เช่นน้ำ อาหาร ยา ภัยโรค เป็นต้น (อาคม เติมพิทยาไพสิฐ, 2552: ระบบออนไลน์)

ปัจจุบันกระแสโลกาภิวัตน์มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วจนส่งผลกระทบต่อชุมชนชนบทซึ่งไม่สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ผลกระทบที่เกิดขึ้นคือการลดลงของรายได้แต่รายจ่ายกลับเพิ่มมากขึ้น เหตุผลเพราะตลาดโลกมีความผันผวนทำให้ค่าครองชีพสูงขึ้น เนื่องจากการขึ้นราคาของสินค้าอุปโภคและบริโภคที่ใช้ในชีวิตประจำวัน แม้ภาครัฐจะทำการแก้ไขปัญหาดังกล่าวอยู่ก็ตามแต่ผลการแก้ไขยังไม่เป็นที่ปรากฏและเป็นที่ยึดเหนี่ยว รัฐบาลจึงมีนโยบายให้กรมส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ให้ส่งเสริมการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนเพื่อสร้างรายได้แบบหนึ่งที่มีขนาดเล็ก ผลผลิตของกิจการเกิดจากสินทรัพย์ของชุมชน ได้แก่ ความรู้ ภูมิปัญญาดั้งเดิม ทักษะ ฝีมือ วัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นแบบพื้นบ้านที่มีรูปแบบการจัดการสมัยใหม่โดยคนในชุมชน เป็นกิจการของคนในชุมชนและมีจุดมุ่งหมายในการดำเนินกิจกรรม คือการพึ่งพาตนเองและการพึ่งพากันและกันของชุมชน และมีความเข้มแข็งสามารถยอมรับและผันแปรตามกระแสโลกาภิวัตน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนการเพื่อที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมการพัฒนาด้วยความสมัครใจ ตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุด เพื่อพัฒนาชุมชนของตนเองด้วยความรู้สึกรับผิดชอบร่วมกัน และวิธีการบริหารจัดการเพื่อให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมการดำเนินงานของกลุ่มและมีบทบาทการช่วยกันพัฒนาท้องถิ่นของตนเองด้วยทุนทางสังคมที่มีอยู่ในและนอกชุมชนโดยการร่วมคิดวางแผน ร่วมปฏิบัติและติดตาม

ประเมินผล (ศิริกุล กสิวิวัฒน์, 2546: ระบบออนไลน์) ซึ่งส่วนแนวทางการบริหารจัดการกลุ่ม เพื่อที่จะให้กลุ่มสามารถดำเนินกิจกรรมได้อย่างสอดคล้องกับบริบทของตัวชุมชนเอง สามารถยึดหลักแนวคิดวิสาหกิจชุมชน เพราะวิสาหกิจชุมชนนั้นพัฒนาขึ้นมาภายใต้โครงกรอบของระบบทุนนิยม และกระแสโลกาภิวัตน์สร้างขึ้นมาเพื่อลดแรงกดดันของทุนนิยมโลกและทุนนิยมภายในแต่ยังคงอยู่กับระบบทุนนิยม จึงต้องใช้ทั้งกลไกการผลิตการค้าและการเงิน แต่เป็นการใช้เพื่อให้พึ่งตนเองให้มากที่สุด ดังนั้นวิสาหกิจชุมชนจึงต้องมีลักษณะเท่าทันกระแสโลกและกระแสทุนมีความจำเป็นในการปรับตัวเพื่อการต่อสู้หลักเกี่ยวกับศักยภาพประโยชน์ของชุมชนทำให้วิสาหกิจชุมชนมีความคล่องตัวตัดสินใจได้รวดเร็ว มีส่วนร่วมของชุมชนไม่ล่าช้าไม่ถูกผูกมัดของกลไกของราชการ มีความเป็นอิสระจากกลไกของราชการสูง และทำให้ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของสูง (ณรงค์ เพชรประเสริฐ และ พิทยา ว่องกุล, 2554: ระบบออนไลน์)

ปัจจุบันหมู่บ้านหนองชุมแสง อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นหมู่บ้านหนึ่งที่มีความต้องการพัฒนาและบริหารทรัพยากรเพื่อให้เกิดความยั่งยืน โดยเฉพาะทรัพยากรน้ำจากการที่ได้สัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและได้รับฟังเสียงสะท้อนออกมาในเรื่องของน้ำดื่ม ซึ่งในอดีตชาวบ้านได้อาศัยแหล่งน้ำธรรมชาติในการอุปโภคบริโภคแต่ต้องประสบปัญหาแหล่งน้ำที่ใช้ดื่มมีความเสื่อมโทรมเนื่องจากการทำอุตสาหกรรมเหมืองแร่ ซึ่งบริเวณเหมืองแร่จะพบโลหะที่ทำให้เกิดเกลือและไปปนเปื้อนในดินและน้ำ ทำให้เกิดมลพิษทั้งในน้ำและในดิน เสี่ยงต่อภาวะสุขภาพของคนอาศัยในชุมชน (รัตนา และคณะ, 2555: 219) และอีกปัญหาหลักที่ทำให้แหล่งน้ำเกิดการเสื่อมโทรม คือการทำเกษตรกรรม อาชีพของชาวบ้านหรือพื้นที่ใกล้เคียงจะเป็นการทำเกษตรสวนยางพาราและสวนผลไม้ แบบใช้สารเคมีเพื่อเร่งให้ได้จำนวนปริมาณผลผลิตที่ต้องการ การใส่ปุ๋ยไนโตรเจนและฟอสฟอรัสปริมาณที่มากเกินไป ธาตุไนโตรเจนในรูปของไนเตรตอาจถูกชะล้างลงสู่แหล่งน้ำ ส่วนธาตุฟอสฟอรัสเมื่อปนเปื้อนลงสู่แหล่งน้ำแล้วมักกำจัดได้ยาก ก่อให้เกิดปัญหาลิ่งแวดล้อม ซึ่งมีผลต่อคุณภาพน้ำที่มนุษย์และสัตว์ใช้บริโภค ทำให้สารเคมีที่ตกค้างเกิดการปนเปื้อนลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งปรากฏการณ์ที่พบในแหล่งน้ำในชุมชนคือมีคราบสกปรก (นุชนารถ กังพิศดาร, 2552: 25-26)

จากสภาพปัญหาดังกล่าวจึงทำให้ชาวบ้านในชุมชนต้องหันไปซื้อน้ำดื่มของเอกชนมาใช้ในการอุปโภคและบริโภค แต่ก็ต้องประสบปัญหาในเรื่องของราคาน้ำดื่มที่ขยับตัวขึ้นสูงตามต้นทุนการผลิตและบวกกับการส่งบริการที่ไม่ต่อเนื่อง สาเหตุมาจากราคาวัตถุดิบและราคาน้ำมันในตลาดโลกที่ปรับตัวสูงขึ้นทำให้แหล่งผลิตน้ำดื่มจำเป็นต้องขึ้นราคาซึ่งในทางกลับกันรายได้จากการทำเกษตรของชาวบ้านก็ลดลง ทำให้เกิดผลกระทบตามมาเพราะทางชุมชนจำเป็นต้องพึ่งน้ำดื่มของเอกชนเพียงอย่างเดียว จึงต้องมีการจัดตั้งแหล่งผลิตน้ำดื่มขึ้นภายในชุมชน

เพื่อตอบสนองปัญหาที่เกิดขึ้น โดยการระดมความคิดเห็นแนวทางแก้ไขและดำเนินกิจกรรมต่างๆของกลุ่มโดยยึดแนวทางการจัดการของวิสาหกิจชุมชน โดยการดำเนินกิจกรรมต่างๆ อันประกอบด้วย กิจกรรมทางการผลิต กิจกรรมทางการขายผลผลิต กิจกรรมการซื้อ และการบริโภคของชุมชน

จากสถานการณ์ดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาแนวทางการจัดตั้งและบริหารจัดการกลุ่มน้ำดื่มชุมชนเพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยพิจารณาถึงบริบทและศักยภาพของชุมชนว่ามีความพร้อมมากน้อยเพียงใดต่อการจัดตั้งกลุ่มขึ้นในครั้งนี้ โดยพิจารณาปัจจัยด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมตลอดจนปัจจัยอื่นๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกันเพื่อนำมาวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการจัดตั้งและบริหารจัดการกลุ่มน้ำดื่มชุมชนเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ของชุมชน ตลอดจนศึกษาแนวทางการบริหารจัดการของกลุ่มเพื่อให้กลุ่มสามารถดำเนินการให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลให้มากที่สุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทและศักยภาพของชุมชนในการจัดตั้งและบริหารจัดการกลุ่มน้ำดื่มชุมชนบ้านหนองชุมแสง
2. เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งและบริหารจัดการกลุ่มน้ำดื่มของชุมชนบ้านหนองชุมแสง
3. เพื่อค้นหาแนวทางการบริหารจัดการกลุ่มน้ำดื่มแบบพึ่งตนเองของชุมชน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อเป็นข้อมูลให้กับชุมชนบ้านหนองชุมแสง ได้นำไปพิจารณาเพื่อใช้ประกอบในการตัดสินใจในการดำเนินการจัดตั้งและบริหารจัดการกลุ่มน้ำดื่ม
2. ชุมชนได้แนวทางในการจัดตั้งและบริหารจัดการกลุ่มน้ำดื่มชุมชนแบบพึ่งตนเอง
3. เกิดกระบวนการเรียนรู้ขึ้นภายในชุมชน และเกิดการต่อยอดจากองค์ความรู้ที่ได้จากกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์กลุ่มอาชีพในอนาคต

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตเชิงพื้นที่

การวิจัยนี้กำหนดขอบเขตการวิจัยใน การจัดตั้งและการบริหารจัดการกลุ่มน้ำดื่มชุมชนแบบพึ่งตนเอง ในพื้นที่ หมู่ที่ 8 ชุมชนบ้านหนองชุมแสง ตำบลบ้านส้อง อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ขอบเขตเชิงเนื้อหา

1. บริบทและศักยภาพในการจัดตั้งและบริหารจัดการกลุ่มน้ำดื่ม

การศึกษาสภาพบริบทและศักยภาพของพื้นที่ ตั้งแต่ข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้าน ตลอดจนสภาพปัญหาและวิเคราะห์การจัดตั้งและการบริหารจัดการกลุ่มโดยการวิเคราะห์จากปัจจัยร่วมซึ่งได้แก่ ทุนทางสังคม ทุนทางทรัพยากร

2. การศึกษาความเป็นไปได้

การศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งและการบริหารจัดการกลุ่มน้ำดื่ม

ประกอบด้วย

2.1 การศึกษาความเป็นไปได้ด้านเทคนิค เป็นการศึกษาบริบทพื้นที่เพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจในการจัดตั้งและจัดการกลุ่มน้ำดื่มชุมชนแบบพึ่งตนเอง และศึกษารูปแบบนวัตกรรมที่จะนำมาผลิตน้ำ กระบวนการผลิต รวมถึงเทคนิคและปัจจัยต่างๆ ที่สามารถนำไปใช้ในกระบวนการผลิตน้ำดื่ม

2.2 การศึกษาความเป็นไปได้ด้านการตลาด เป็นการศึกษาปริมาณการบริโภค น้ำดื่มภายในชุมชนเพื่อนำมาตัดสินใจในด้านการผลิตเพื่อให้เกิดความสอดคล้อง ระหว่างกำลังการผลิตกับกำลังการบริโภคของชุมชน ซึ่งจะพิจารณาถึงกลุ่มผู้บริโภคเป็นหลัก และการนำเอาทฤษฎีส่วนประสมทางการตลาดมาประกอบการวิเคราะห์ อันประกอบด้วย

2.2.1 ผลิตภัณฑ์ (Product) ได้แก่ รูปแบบบรรจุภัณฑ์

2.2.2 ราคา (Price) ได้แก่ ราคาที่ชุมชนสามารถซื้อได้ด้วยคามพึงพอใจ

2.2.3 ช่องทางการจำหน่าย (Place or Distribution) ได้แก่ การกระจายผลิตภัณฑ์จากต้นทางการผลิตไปสู่ปลายทางบริโภค ในวิธีการที่เหมาะสม และประหยัดค่าใช้จ่าย

2.2.4 การส่งเสริมการตลาด (Promotion) การสร้างความตระหนักถึงประโยชน์ของน้ำดื่มชุมชนแบบพึ่งตนเอง ให้แก่กลุ่มผู้บริโภค

2.3 การศึกษาความเป็นไปได้ทางการเงิน เป็นการศึกษาข้อมูลด้านการเงินเพื่อประกอบการตัดสินใจในความสัมพันธ์ของการลงทุน ได้แก่ ระยะคืนทุน มูลค่าสุทธิปัจจุบัน อัตราส่วนผลประโยชน์ต่อต้นทุน และอัตราผลตอบแทนภายใน โดยการนำข้อมูลที่ได้มาจากการศึกษาด้านการตลาดและด้านเทคนิคมาพิจารณาการดำเนินการ

2.4 การศึกษาความเป็นไปได้ด้านองค์กร และการบริหารจัดการ เป็นการศึกษาหาแนวทางการบริหารจัดการกลุ่มน้ำดื่มชุมชนแบบพึ่งตนเองของชุมชนบ้านหนองชุมแสง หมู่ที่ 8 ตำบลบ้านส้อง อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดสุรินทร์ อย่างเหมาะสมตลอดจนการร่วมกันกำหนดบทบาทหน้าที่เพื่อการบริหารจัดการกลุ่มแบบพึ่งตนเอง

3. แนวทางการบริหารจัดการกลุ่มน้ำดื่มชุมชนแบบพึ่งตนเอง เป็นการศึกษาหาวิธีแนวทางปฏิบัติเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนด้วยการสร้างกระบวนการเรียนรู้พื้นฐานในการขับเคลื่อนกลุ่มน้ำดื่มตลอดจนวิธีการผลิต โดยการเรียนรู้จากกลุ่มที่ประสบความสำเร็จจากการทำกิจกรรมในลักษณะดังกล่าว โดยอาศัยรูปแบบการศึกษาดูงานเพื่อสร้างประสบการณ์

ขอบเขตประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ประชากรใน หมู่ที่ 8 ชุมชนบ้านหนองชุมแสง ตำบลบ้านส้อง อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดสุรินทร์ ที่มีความสนใจที่จะเข้าร่วมการศึกษการจัดตั้งและบริหารจัดการกลุ่มน้ำดื่มชุมชนแบบพึ่งตนเอง และผู้บริโภคน้ำดื่มแต่ละครัวเรือน

นิยามศัพท์ปฏิบัติการ

กลุ่มน้ำดื่ม หมายถึง กลุ่มน้ำดื่มชุมชนแบบพึ่งตนเองของบ้านหนองชุมแสง
สมาชิกกลุ่ม หมายถึง สมาชิกกลุ่มน้ำดื่มชุมชนบ้านหนองชุมแสงที่มีภูมิลำเนาอยู่ในหมู่บ้าน

การพึ่งตนเอง หมายถึง การที่ชุมชนสามารถรวมกลุ่มและมีการพึ่งพาซึ่งกันและกัน โดยการร่วมคิด ร่วมทำและร่วมปฏิบัติเพื่อร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหามาเป็นการสร้างความ

แข็งแกร่งให้แก่ชุมชน โดยอยู่บนพื้นฐานของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อนำมาดำเนินให้เป็นแบบวิถีชุมชน

ความเป็นไปได้ในการจัดตั้งและบริหารจัดการกลุ่มน้ำดื่มชุมชนแบบพึ่งตนเอง หมายถึง การศึกษาความเป็นไปได้ในการดำเนินกิจกรรมการจัดตั้งและการบริหารจัดการกลุ่มโดยศึกษาในด้านต่างๆ ประกอบด้วย การศึกษาความเป็นไปได้ด้านเทคนิค ด้านการตลาด ด้านการเงิน ด้านองค์กรและการจัดการ เพื่อนำมาวิเคราะห์เพื่อสร้างแนวทางในการจัดตั้งและบริหารจัดการกลุ่มน้ำดื่มชุมชนแบบพึ่งตนเอง

การศึกษาความเป็นไปได้ด้านเทคนิค หมายถึง การศึกษาชนิดและรูปแบบของระบบผลิตน้ำดื่มที่เหมาะสมสำหรับชุมชน

การศึกษาความเป็นไปได้ด้านการตลาด หมายถึง การศึกษากำลังการบริโภค และราคาน้ำดื่มของชุมชน

การศึกษาความเป็นไปได้ด้านการเงิน หมายถึง การคำนวณค่าใช้จ่าย และผลตอบแทนที่ชน

การศึกษาความเป็นไปได้ด้านองค์กรและการจัดการ หมายถึง การศึกษารูปแบบการบริหารจัดการที่เหมาะสมกับบริบทชุมชนได้แก่การแบ่งโครงสร้างกลุ่ม บทบาทหน้าที่สมาชิกกลุ่ม

การจัดตั้งกลุ่ม หมายถึง การศึกษาถึงบริบทของพื้นที่เพื่อนำมาวิเคราะห์เพื่อหาศักยภาพของชุมชนโดยการศึกษาในเรื่องของทุนด้านต่างๆ

ศักยภาพของชุมชน หมายถึง ชีวความสามารถในด้านต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชนซึ่งเห็นได้ในเชิงประจักษ์ เช่นการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ การเป็นชุมชนเข้มแข็ง เป็นต้น

การบริหารจัดการ หมายถึง การดำเนินการจัดการซึ่งจะมีประสิทธิภาพได้ต้องอาศัยปัจจัยดังต่อไปนี้คือ คน (man) เงิน (money) อุปกรณ์ (materials) การจัดการ (management)

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

แนวคิดและทฤษฎีที่นำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาทำวิจัยการจัดตั้งและการบริหารจัดการกลุ่มน้ำดื่มชุมชนแบบพึ่งตนเองในครั้งนี้ประกอบด้วย

1. แนวคิดการพัฒนาเพื่อการพึ่งตนเองของเกษตรกรอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
2. การศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการ
3. แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน
4. แนวคิดการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน
5. แนวคิดวิสาหกิจชุมชน
6. แนวคิดการบริหารจัดการองค์กร
7. ระบบการผลิตน้ำดื่ม
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดการพัฒนาเพื่อการพึ่งตนเองของเกษตรกร อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

แนวพระราชดำริเกี่ยวกับการส่งเสริมชุมชน หรือการพัฒนาชนบทที่สำคัญ ๆ คือ การที่ทรงมุ่งช่วยเหลือพัฒนา ให้เกิดการพึ่งตนเองได้ของคนในชนบทเป็นหลัก กิจกรรมและโครงการตามแนวพระราชดำริที่ดำเนินการอยู่หลายพื้นที่ทั่วประเทศในปัจจุบันนั้นล้วนแล้วแต่มีเป้าหมายสุดท้ายอยู่ที่การพึ่งตนเองได้ของราษฎรทั้งสิ้นในการพัฒนาทั้งด้านอาชีพและส่งเสริมการเกษตรให้เกษตรกรสามารถดำรงชีพอยู่ได้อย่างมั่นคงเป็นปึกแผ่นนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงดำเนินการแนะนำสาธิตให้ประชาชนดำเนินรอยตามเบื้องพระยุคลบาทเป็นไปตามหลักการพัฒนาสังคมชุมชนอย่างแท้จริง กล่าวคือ ทรงมุ่งช่วยเหลือพัฒนาให้เกิดการพึ่งตนเองได้ของคนในชนบทเป็นหลัก (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2556: ระบบออนไลน์)

ดังนั้น การที่ราษฎรในชนบทสามารถพึ่งตนเองได้มากยิ่งขึ้นนั้น สืบเนื่องจากแนวพระราชดำริด้านการพัฒนาที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานแก่เกษตรกรทั้งหลายประการ

วิธีการพัฒนา

1. ทรงยึดหลักที่ไม่ใช้วิธีการสั่งการให้เกษตรกรปฏิบัติตาม เพราะไม่อาจช่วยให้คนเหล่านั้นพึ่งตนเองได้ เนื่องจากการปฏิบัติงานโดยไม่ได้เกิดจากความพึงใจ ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า “...คำริ คือ ความเห็นที่จะทำ ไม่ใช่คำสั่งแต่เป็นความเห็น มีทฤษฎีอะไรต้องบอกออกมา ฟังได้ฟัง ชอบใจก็เอาไปได้ ใครไม่ชอบก็ไม่เป็นไร...”

2. ทรงเน้นให้พึ่งตนเองและช่วยเหลือตนเองเป็นหลักสำคัญ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมักจะทรงทำหน้าที่กระตุ้นให้เกษตรกรทั้งหลายคิดหาหนทางที่จะช่วยตนเอง พึ่งตนเองโดยไม่มี การบังคับ การแสวงหาความร่วมมือจากภายนอกต้องกระทำเมื่อจำเป็นจริง ๆ ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งที่ว่า “...คนทุกคน ไม่ว่าชาวกรุงหรือชาวชนบทไม่ควรมีการศึกษาหรือน้อยอย่างไร ย่อมมีจิตใจเป็นอิสระ มีความคิดเห็น มีความพอใจ เป็นของตนเอง ไม่ชอบการบังคับ นอกจากนั้น ยังมีขนบธรรมเนียม มีแบบแผนเฉพาะเหล่ากันอีกด้วย...”

3. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงใช้หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน (People Participation) เป็นจุดหลักสำคัญในการพัฒนาตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ด้วยการดำเนินการเช่นนั้น จักช่วยให้ประชาชนสามารถช่วยเหลือตนเองได้ในที่สุด ดังเคยมีพระราชดำรัสในโอกาสวันขึ้นปีใหม่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2501 กับประชาชนชาวไทยทั้งหลายว่า “...ภาระในการบริหารนั้นจะประสบผลด้วยดีย่อมต้องอาศัยความรักชาติ ความซื่อสัตย์สุจริต ความสมัครสมานกลมเกลียวกัน ประกอบกับการร่วมมือของประชาชนพลเมืองทั่วไป ข้าพเจ้าจึงหวังว่าท่านทั้งหลาย คงจะพยายามปฏิบัติกรณียกิจ ในส่วนของแต่ละท่านด้วยใจบริสุทธิ์ โดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม ทั้งนี้เพื่อได้มาซึ่งความร่มเย็นเป็นสุขของประชาชนทั่วไปอันเป็นยอดปรารถนาด้วยกันทั้งสิ้น...”

4. หลักสำคัญอีกประการหนึ่ง ในการแนะนำประชาชนเกี่ยวกับโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ คือ ทรงใช้หลักประชาธิปไตยในการดำเนินการ เห็นได้ชัดเจนในทุกครั้งที่เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมเยียนประชาชนและเกษตรกรร้องทุกข์เกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้น หากเจ้าหน้าที่ทักท้วงสิ่งใดทางวิชาการ กราบบังคมทูลแล้วก็ทรงรับฟังข้อสรุปอย่างเป็นกลาง หากสิ่งใดที่เจ้าหน้าที่กราบบังคมทูลว่าปฏิบัติได้ แต่ผลลัพธ์อาจไม่คุ้มค่ากับเงินที่ลงไป พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทรงให้เปลี่ยนแปลงโครงการได้เสมอ เห็นได้ชัดเจนจากพระราชดำรัสศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริว่า “...เป็นสถานที่ที่ผู้ทำงานในด้านพัฒนาจะทำอะไรอย่างใดเรียกว่า ทดลอง ก็ได้ และเมื่อทดลองแล้วจะทำให้ผู้อื่นที่ไม่ใช่ผู้เชี่ยวชาญในวิชานั้นสามารถเข้าใจว่าเขาทำกันอย่างไรเขาทำอะไรกัน...”

5. ทรงยึดหลักสภาพของท้องถิ่นเป็นแนวทางในการดำเนินงานตามโครงการ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทั้งด้านสภาพแวดล้อม ทางภูมิศาสตร์ วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียม ประเพณี ของแต่ละท้องถิ่นในแต่ละภูมิภาคของประเทศ เพราะทรงตระหนักดีว่าการเปลี่ยนแปลง ใดที่ดำเนินการโดยฉับพลันอาจก่อผลกระทบต่อค่านิยม ความคุ้นเคย และการดำรงชีพในวิถีประชา เหล่านั้นเป็นอย่างมาก ดังนั้นจึงพระราชทานแนวคิดเรื่องนี้ว่า “...การพัฒนาจะต้องเป็นไปตามภูมิ ประเทศของภูมิศาสตร์ และภูมิประเทศทางสังคมศาสตร์ในสังคมวิทยา ภูมิประเทศของสังคมวิทยา คือ นิสัยใจของคนเราจะไปบังคับให้คนคิดอย่างอื่นไม่ได้ แต่ถ้าเราเข้าไปแล้วเราเข้าไปดูว่า เขา ต้องการอะไรจริงๆ แล้วก็อธิบายให้เขาเข้าใจหลักการของการพัฒนานี้ก็จะเกิดประโยชน์อย่างยิ่ง...”

6. พระราชดำริที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การสร้างความแข็งแกร่งให้ชุมชน ด้วยการ สร้างโครงสร้างพื้นฐานหลักที่จำเป็นต่อการผลิต อันจะเป็นรากฐานนำไปสู่การพึ่งตนเองได้ใน ระยะยาว โครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญ คือ แหล่งน้ำ เพราะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้เกษตรกรส่วน ใหญ่ที่ต้องพึ่งพาอาศัยน้ำฝนจักได้มีโอกาสดังจะมีผลิตผลได้ตลอดปี ซึ่งเป็นเงื่อนไขปัจจัยสำคัญยิ่งที่ จะทำให้ชุมชนพึ่งตนเองได้ในเรื่องอาหารได้ระดับหนึ่ง และเมื่อชุมชนแข็งแรงพร้อมดีแล้ว ก็ อาจจะมีการสร้างโครงสร้างพื้นฐานอื่นๆ ที่จำเป็นต่อการยกระดับรายได้ของชุมชน เช่น เส้นทางคมนาคม ฯลฯ ซึ่งการพัฒนาในลักษณะที่เป็นการมุ่งเตรียมชุมชนให้พร้อมต่อการติดต่อสัมพันธ์กับ โลกภายนอกอย่างเป็นขั้นตอนนี้ทรงเรียกว่าการระเบิดจากข้างใน ซึ่งเรื่องนี้พระองค์ทรงอธิบายว่า “...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้นตอน ต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอมี พอกิน พอใช้ ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อนโดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้อง ตามหลักวิชาการ เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความ เจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับ...”

วิธีการพัฒนาเพื่อให้เกิดการพึ่งตนเองได้นี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงชี้แนะ ว่าควรจะต้องค่อยๆ กระทำตามลำดับขั้นตอนต่อไป ไม่ควรกระทำด้วยความเร่งรีบ ซึ่งอาจจะเกิด ความเสียหายได้ ดังที่รับสั่งกับนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 11 กรกฎาคม พ.ศ. 2523 ว่า “...ในการสร้างความเจริญก้าวหน้านี้ ควรอย่างยิ่งที่จะค่อยสร้างค่อยเสริมทีละเล็กละน้อยให้เป็น ลำดับ ให้เป็นการทำไปพิจารณาไป และปรับปรุงไป ไม่ทำด้วยอาการเร่งรีบตามความกระหายที่จะ สร้างของใหม่เพื่อความแปลกใหม่ เพราะความจริงสิ่งที่ใหม่แท้ๆ นั้นไม่มี สิ่งใหม่ทั้งปวงย่อมสืบ เนื่องมาจากสิ่งเก่าและต่อไปย่อมจะต้องกลายเป็นสิ่งเก่า...”

พร้อมกันนี้ในเรื่องเดียวกัน ทรงมีรับสั่งกับบัณฑิตมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ใน วันที่ 26 กรกฎาคม พ.ศ. 2527 ว่า “...เมื่อมีพื้นฐานหนาแน่นบริบูรณ์พร้อมแล้ว ก็ตั้งตนพัฒนางาน ต่อไป ให้เป็นการทำไปพัฒนาไปและปรับปรุงไป...”

7. การส่งเสริมหรือสร้างเสริมสิ่งที่ชาวชนบทขาดแคลน และเป็นความต้องการอย่างสำคัญ คือ ความรู้ ด้านต่างๆ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักว่า ชาวชนบทควรมีความรู้ในเรื่องของการทำมาหากิน การทำการเกษตรโดยใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมโดยทรงเน้นถึงความจำเป็นที่จะต้องมีความรู้ที่แท้จริงในเรื่องการพึ่งตนเอง ซึ่งทรงมีพระราชประสงค์ที่จะให้ราษฎรในชนบทได้มีโอกาสได้รู้ได้เห็นถึงตัวอย่างของความสำเร็จนี้ และนำไปปฏิบัติได้เอง ซึ่งทรงมีพระราชประสงค์ที่จะให้ตัวอย่างของความสำเร็จทั้งหลายได้กระจายไปสู่ท้องถิ่นต่าง ๆ ทั้งประเทศ วิธีการให้ความรู้แก่ประชาชนนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยในกรพัฒนาว่า “...การใช้เทคโนโลยีอันทันสมัยในงานต่าง ๆ นั้น ว่าโดยหลักการควรจะให้ผลมาก ในเรื่องประสิทธิภาพการประหยัดและการทุ่มแรงงาน แต่อย่างไรก็ตามก็ยังคงจะต้องคำนึงถึงสิ่งอื่นเป็นพื้นฐานและส่วนประกอบของงานที่ทำด้วย อย่างในประเทศของเราประชาชนทำมาหาเลี้ยงตัวด้วยการกสิกรรมและการลงแรงทำงานเป็นพื้น การใช้เทคโนโลยีอย่างใหญ่โตเต็มรูปหรือเต็มขนาดในงานอาชีพหลักของประเทศย่อมจะมีปัญหา เช่นอาจทำให้ต้องลงทุนมากมายสิ้นเปลืองเกินกว่าเหตุ หรืออาจก่อให้เกิดการว่างงานอย่างรุนแรงขึ้น เป็นต้น ผลที่เกิดขึ้นก็จะพลาดเป้าหมายไปห่างไกลและกลับกลายเป็นผลเสีย ดังนั้น จึงต้องมีความระมัดระวังมากในการใช้เทคโนโลยีที่ปฏิบัติงานคือ ควรพยายามใช้ให้พอเหมาะพอดีแก่ สภาพของบ้านเมืองและการทำกินของราษฎรเพื่อให้เกิดประสิทธิผลด้วย เกิดความประหยัดอย่างแท้จริงด้วย...”

8. ทรงนำความรู้ในด้านเทคโนโลยีการเกษตรที่เหมาะสมเข้าไปถึงมือชาวชนบทอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยทรงมุ่งเน้นให้เป็นขบวนการเดียวกับที่เป็นเทคโนโลยีทางการผลิตที่ชาวบ้านสามารถรับไปและสามารถไปปฏิบัติได้ผลจริง ในทางปฏิบัติเรื่องนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเลือกใช้เทคนิควิธีการต่างๆ หลายประการเพื่อบรรลุถึงเป้าหมายที่ทรงมุ่งหวังดังกล่าวนี้มีหลายแนวทาง เช่น

8.1 การรวมกลุ่มประชาชนเพื่อแก้ไขปัญหาหลักของชุมชนชนบท ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญประการหนึ่งของการพัฒนาพึ่งตนเอง โดยเฉพาะการรวมตัวกันเป็นรูปของสหกรณ์ ดังนั้น ในทุกพื้นที่ที่เสด็จพระราชดำเนิน และมีโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินั้นมาไม่ว่าลักษณะใด จะทรงเน้นเสมอถึงความจำเป็นที่จะต้องกระตุ้นให้เกิดการรวมตัวกันในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาที่ชุมชนเผชิญอยู่ร่วมกัน หรือเพื่อให้การทำมาหากินของชุมชนโดยรวมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประหยัด จนเห็นได้ว่า กลุ่มสหกรณ์ในโครงการพระราชดำริที่ประสบความสำเร็จหลายโครงการนั้นพัฒนาขึ้นจากการรวมตัวกันของราษฎรกลุ่มเล็กๆ เช่น สหกรณ์หุบกะพงเกิดจากกลุ่มเกษตรกรที่ทำสวนผักในย่านนั้น เป็นต้น

8.2 การส่งเสริมโดยกระตุ้นผู้นำชุมชนให้เป็นผู้ดำเนินการพัฒนาก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่ทรงใช้ ในบางพื้นที่ตามความเหมาะสม ทรงพิจารณาผู้นำโดยเน้นในด้านคุณธรรม ความโอบอ้อมอารี ความเป็นคนในท้องถิ่นและรักท้องถิ่น จากนั้นทรงอาศัยโครงสร้างสังคมไทย โดยเฉพาะระบบอุปถัมภ์กระตุ้นให้ผู้นำชุมชนที่มักจะมีฐานะดี ให้เป็นผู้ดำเนินการสร้างสรรค์ความเจริญให้กับท้องถิ่น โดยชาวบ้านที่ยากจนให้ความสนับสนุนร่วมมือ ซึ่งในที่สุดแล้วผลแห่งความเจริญที่เกิดขึ้นจะตกแก่ชาวบ้านในชุมชนนั้นทุกคนดังพระราชดำริที่ว่า “...ในการทำงานทั้งปวงนั้น ทุกคนจะต้องตั้งใจจริง อดทนและขยันหมั่นเพียร ซึ่งตรงเห็นอกเห็นใจกัน ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน มีเมตตาเมตตาซึ่งกันและกัน ยึดมั่นในสามัคคีธรรม ความสุจริตทั้งในความคิดและการกระทำ ถือเอาความมั่นคงและประโยชน์ร่วมกันเป็นจุดหมายสำคัญ...”

8.3 การส่งเสริมการพัฒนาเพื่อพึ่งตนเองนั้นจะต้องทำอย่างค่อยเป็นค่อยไป ไม่รีบร้อนที่จะให้เกิดผลในทางความเจริญอย่างรวดเร็ว สิ่งสำคัญที่มีพระราชดำริอยู่เสมอ คือ ชุมชนจะต้องพึ่งตนเองได้ ในเรื่องอาหารก่อนเป็นลำดับแรก จากนั้นจึงค่อยก้าวไปสู่การพัฒนาในเรื่องอื่นๆ การขยายการผลิต เพื่อการค้าใดๆ ก็ตาม ทรงมีข้อสังเกตเกี่ยวกับความพร้อมในด้าน การตลาด โดยเฉพาะในด้านความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการจัดทำบัญชีธุรกิจการเกษตรของชาวบ้าน อย่างง่าย ๆ อีกด้วย ซึ่งในเรื่องนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำริแก่ กรมการ กปร. และคณะเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เมื่อวันที่ 26 สิงหาคม พ.ศ. 2531 ณ ศาล คุตติศาลัย ความตอนหนึ่งว่า “...ในด้านหนึ่งที่ไม่เคยคิดกัน ในด้านการพัฒนา เช่น เจ้าหน้าที่บัญชี ถ้าหากว่าทำการเพาะปลูก ชาวบ้านทำการเพาะปลูก เมื่อมีผลแล้วเขาบริโภคเองส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งก็ขายเพื่อให้ได้ มีรายได้ แล้วก็เมื่อมีรายได้แล้วก็ไปซื้อของที่จำเป็นและสิ่งที่จะมาเกื้อกูลการอาชีพของตัวเอง อย่างนี้ไม่ค่อยมีการศึกษากัน เมื่อผลิตอะไรแล้วก็จำหน่ายไปก็มีรายได้ก็ต้องทำบัญชี ชาวบ้านทำบัญชีบางที่ไม่ค่อยถูก...”

หลักสำคัญ 5 ประการในการพึ่งพาตนเอง

หลักการพึ่งพาตนเองนั้นมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคกระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จนชุมชนนั้นยากที่จะปรับตัวตามได้ทัน ซึ่งอาจส่งผลต่อเรื่องการค้าดำรงชีวิตของประชากร ทั้งในเรื่องของค่าใช้จ่าย และรายได้ ทั้งนี้มีผลต่อปัจจัยขั้นพื้นฐานที่ชุมชนใช้ในกิจกรรมต่างๆ เช่น การกิน การประกอบอาชีพ

เป็นต้น เพราะฉะนั้นในยุคปัจจุบันการใช้หลักการพึ่งพาตนเองนั้นสามารถช่วยลดแรงกระแทกจากกระแสโลกาภิวัตน์ได้โดยลดการพึ่งพาจากภายนอก ซึ่งมีหลักการห้าประการต่างๆ ดังนี้

1. ด้านจิตใจ ต้องมีจิตใจที่เข้มแข็ง ระลึกอยู่เสมอว่าต้องพึ่งตนเองให้ได้ ไม่โอนอ่อนต่อสิ่งชั่วร้าย อีกทั้งมีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อเพื่อนมนุษย์
2. ด้านสังคม ช่วยเหลือเกื้อกูลในบรรดาครอบครัว ญาติพี่น้อง หมู่บ้าน เชื่อมโยงระหว่างหมู่บ้านเป็นเครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็งและอิสระ
3. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พยายามใช้สิ่งของในท้องถิ่น และมีการจัดการอย่างถูกต้อง เพื่อให้เกิดความยั่งยืนตลอดไป
4. ด้านเทคโนโลยี เลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับสภาพของตนเอง และสนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่น
5. ด้านเศรษฐกิจ ยึดหลักพอมีพอกิน ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่ฟุ้งเฟ้อ ใช้จ่ายอย่างมีเหตุผล ประหยัด มัธยัสถ์ และควรมีบัญชีง่าย ๆ ลงรายรับ-รายจ่าย ลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น

การศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการ

การศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการ เน้นเรื่องที่สำคัญที่ผู้รับผิดชอบโครงการจะต้องจัดทำขึ้น เพื่อให้ได้โครงการที่ดีมีประสิทธิภาพสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง สามารถตอบสนองความต้องการอันนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์ภายใต้ข้อจำกัดในด้านงบประมาณ เวลา และลักษณะของผลผลิตของโครงการที่ต้องการ โดยมีขอบข่ายการศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการในด้านเทคนิค ด้านการจัดการ ด้านการตลาด ด้านการเงิน ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และการเมือง และด้านสภาพแวดล้อมและสถานะนิเวศน์ (เจริญวิญญู สมพงษ์ธรรม, 2554: ระบบออนไลน์)

1. การศึกษาด้านเทคนิค (Technical feasibility study) เป็นการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับขั้นตอนต่าง ๆ เป็นในเชิงเทคนิคหรือวิชาความรู้ อันจำเป็นต่อการทำงานในแต่ละกิจกรรมให้สมบูรณ์
2. การศึกษาด้านการจัดการ (Management feasibility study) เป็นการศึกษาความเหมาะสม และความพร้อมด้านองค์การและการจัดการในประเด็นสำคัญของโครงการ การพิจารณา กฎเกณฑ์ เงื่อนไข การวิเคราะห์ศักยภาพ การวางแผนทางในการจัดองค์การ และการจัดวางระบบบริหารงานบุคคล

3. การศึกษาด้านการตลาด (Market Feasibility study) เป็นการศึกษาความเหมาะสมในอันที่จะตอบสนองความต้องการของลูกค้า และผู้รับบริการโดยอาศัยหลักการวิเคราะห์ด้านการตลาดมาประยุกต์

4. การศึกษาและวิเคราะห์การเงิน (Financial Feasibility study) ถือเป็นเรื่องที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะโครงการโดยแท้ที่จริง คือการลงทุน โดยโครงการต้องใช้งบประมาณหรือต้นทุน ต้องมีแหล่งที่มาของงบประมาณ มีการจัดวิเคราะห์โครงการกำหนดแบบแผนที่ เหมาะสม และการวิเคราะห์รายได้และผลประโยชน์

5. การศึกษาและวิเคราะห์ทางเศรษฐกิจ (Economic Feasibility study) เป็นการวิเคราะห์ที่กระทำพร้อมกับการวิเคราะห์ทางการเงิน คือ เป็นการวิเคราะห์ตามความเหมาะสม ของการลงทุนและผลทางเศรษฐกิจที่จะมีต่อองค์การในการวิเคราะห์ที่ดีจะครอบคลุมทุกประเด็น

6. การศึกษาและวิเคราะห์ทางสังคมและการเมือง (Social and Political Feasibility study) เป็นความพยายามที่จะตอบคำถามด้านต่าง ๆ คือ ผลลัพธ์และผลกระทบของโครงการที่มีต่อปัจจัยทางสังคม ผลลัพธ์และผลกระทบที่โครงการจะมีต่อภาวะทางการเมือง การคาดหมายล่วงหน้าว่าโอกาสที่สังคมจะยอมรับหรือสนับสนุนโครงการรวมทั้งภาพของการคัดค้าน การวิเคราะห์กฎเกณฑ์ กฎหมาย ระเบียบ และนโยบาย

การศึกษาความเป็นไปได้ทางการตลาด

การตลาดหมายถึง การนำสินค้าหรือบริการจากผู้ผลิตไปสู่ผู้บริโภค โดยคำนึงถึงความต้องการของบุคคลเหล่านั้นด้วย และนอกจากนี้ยังรวมถึงการหาข่าวสารเพื่อป้อนให้ฝ่ายผลิต ดังนั้น การที่ผู้ลงทุนจะลงทุนในกิจการใดๆ จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องวิเคราะห์ด้านการตลาดให้รอบคอบ เพราะสินค้าเมื่อผลิตออกไปแล้วควรหาช่องทางการที่จะทำให้สินค้าเข้าถึงผู้บริโภคโดยเร็วที่สุด

ความต้องการของผู้บริโภคต่อผลผลิตนั้นๆ วิธีการที่นิยมทำคือ การออกสำรวจวิจัยความเห็นของผู้บริโภค โดยเลือกสำรวจจากกลุ่มเป้าหมาย

ปริมาณการผลิต สิ่งแรกที่ชุมชนต้องทราบคือกำลังการผลิตและผลผลิต จำเป็นต้องมีการออกพื้นที่ หรือมีการเก็บข้อมูลไว้แล้ว กรวิเคราะห์จะเป็นการพิจารณาดูแลแนวโน้มของการผลิต ลักษณะของการผลิต เทคนิคการผลิต และปัจจัยอื่นๆ ที่มีผลต่อการผลิต

ราคาสินค้า เป็นราคาที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลาขึ้นอยู่กับปัจจัยการผลิต เช่นการปรับขึ้นราคาของวัตถุดิบ และรูปแบบที่ใช้ในกระบวนการผลิต ความแตกต่างของผลผลิต

หมายถึงคุณภาพของผลผลิตจะถูกกำหนดโดยตลาดผู้บริโภค แหล่งการผลิต ระยะทางจากแหล่งที่ผลิตสินค้าจนไปถึงมือผู้บริโภค เป็นปัจจัยหนึ่งในการกำหนดราคา

ลักษณะการให้บริการ ในปัจจุบันสินค้าทุกชนิดล้วนแต่หาแนวทางการเข้าถึงสินค้าของผู้บริโภคเพื่อให้เกิดความสะดวกสบาย ทำให้ต้นทุนในส่วนนี้สูงขึ้นส่งผลต่อรายได้ของผู้ประกอบการ

ลักษณะการจำหน่าย หากเป็นการขายเพื่อให้เกิดการบริโภคภายในชุมชน จะเป็นการขายระหว่างแหล่งผลิตกับชุมชน หรือขายผ่านพ่อค้าคนกลางเพื่อนำสินค้าไปขายต่อผู้ค้าปลีก และจะขายให้กลุ่มผู้บริโภคต่อไป

การศึกษาความเป็นไปได้ในการผลิต หรือเทคนิคผลิต

การศึกษาวิเคราะห์เรื่องเทคนิคผลิตนั้นต้องทำการวิเคราะห์ในส่วนของการตลาดไปเรียบร้อยแล้ว และผลออกมาในเชิงบวก คือตลาดนั้นมีการตอบสนองต่อผลผลิต ทำให้ทราบว่า จะวางแผนการผลิตเพื่อกำหนดรูปแบบสินค้าในอนาคตอย่างไร เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดผู้บริโภคเมื่อได้ทำการผลิตออกไป

การวิเคราะห์ด้านเทคนิคในการผลิต เป็นการวิเคราะห์ในด้าน รูปแบบการผลิต วัตถุดิบ เครื่องจักรกล ซึ่งองค์ประกอบนั้นมีความสัมพันธ์กันเพื่อให้สอดคล้องกับปริมาณความต้องการผลผลิตที่ได้ทำการศึกษาไปแล้ว และนอกจากนี้ยังเป็นการวิเคราะห์ที่ช่วยค้นหาช่องทางที่จะทำให้อัตราต้นทุนการผลิตต่ำที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เพื่อให้มีความคุ้มค่าและคุ้มทุนทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ปัจจัยที่ช่วยในการวิเคราะห์ด้านเทคนิคการผลิตให้คุ้มค่าและสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มผู้บริโภคมียังต่อไปนี้

1. การพิจารณาเงินลงทุนในสินทรัพย์ถาวร ประเภทที่ดินหรือที่ตั้งโรงงานซึ่งเป็นฐานการผลิต ผู้ประกอบการหรือชุมชนที่ผลิตควรเลือกขนาดพื้นที่ตั้งของฐานการผลิตที่เหมาะสมทั้งขนาดการและประโยชน์การใช้สอย การพิจารณาทำเลที่ตั้ง ควรตั้งอยู่ในส่วนที่กลุ่มผู้บริโภคสามารถเข้าถึงสินค้า ที่ชุมชนผลิตได้ง่ายและเหมาะแก่การผลิตน้ำดื่ม ต้องอยู่ในที่ที่มีการคมนาคมสะดวก มีแหล่งน้ำดิบมาผลิตน้ำดื่มได้ตลอดทั้งปี

ประเภทรูปแบบของสิ่งก่อสร้าง ประเภทนี้ส่วนใหญ่จะเป็นการทำโรงเรือนหรือตัวโรงงานผลิต งบประมาณจะขึ้นอยู่กับการออกแบบโรงเรือน ซึ่งขนาดและวัสดุมีผลอย่างยิ่งต่อการใช้จ่ายงบประมาณ

ประเภทเครื่องจักร ควรคำนึงถึงความเหมาะสมในรูปแบบของการผลิตด้วย เช่น ขนาดกำลังการผลิต ความสามารถและประสิทธิภาพในการทำงาน อายุการใช้งาน การบำรุงรักษา ราคาและรูปแบบการจัดซื้อและจัดจ้างในการติดตั้ง

2. การพิจารณาและการวิเคราะห์การควบคุมการผลิต การควบคุมการผลิตนั้นจะมีผลต่อเนื่องมาจากการเลือกใช้เทคนิคที่ใช้ผลิต และรูปแบบการผลิต ซึ่งการเลือกรูปแบบการผลิตต้องเหมาะสมโดยคำนึงถึงปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในปัจจุบันและต้นทุนการผลิต

2.1 การพิจารณาและการวิเคราะห์การวางแผน ในการออกแบบโครงสร้างการผลิตสินค้าต่างๆ ของกิจการนั้นจะประกอบด้วยกัน 2 ลักษณะเพื่อประกอบการวางแผน

2.2.1 การวางแผนในการดำเนินการลงทุน คือกำหนดแผนงานตามระยะเวลาที่เหมาะสม เพื่อคาดคะเนการใช้เงินลงทุนและค่าใช้จ่ายตั้งแต่ก่อนการลงทุนตลอดจนหลังการดำเนินการเสร็จสิ้น

2.1.2 การวางแผนในการผลิต ได้แก่ การกำหนดปริมาณการผลิตที่เหมาะสม โดยพิจารณาจากความต้องการของผลผลิตชนิดนั้นๆ และปริมาณการผลิตที่จะทำให้เกษตรกรผู้ลงทุนได้รับผลตอบแทนสูงสุด

2.2 การประมาณการการลงทุนการผลิต

2.2.1 ปัจจัยการผลิต ต้องนำข้อมูลการวางแผนที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่จะใช้ผลิตกับปริมาณผลผลิตมาเป็นเกณฑ์ในการคิดคำนวณ

2.2.2 แรงงาน คิดตามอัตราปกติทั้งไปที่ว่าจ้าง

2.2.3 ค่าใช้จ่ายส่วนอื่นๆ เช่น ค่าบำรุงรักษา ค่าไฟฟ้า ค่าน้ำ

2.2.4 ค่าเสื่อมราคาสินทรัพย์ ประกอบด้วยค่าเสื่อมราคาของสิ่งปลูกสร้าง และค่าเสื่อมราคาเครื่องจักรกล

การศึกษาความเป็นไปได้ทางการเงิน

การลงทุนในธุรกิจชุมชนนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการวางแผนการใช้เงิน และประมาณการรายรับที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เพื่อคาดคะเนว่าการดำเนินงานดังกล่าวจะมีผลประกอบการกำไร หรือจะคุ้มทุนหรือไม่ ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้จะต้องนำมาพิจารณาในการวางแผนกำไร นั่นก็คือพื้นฐานในการวางแผนกำไร หากเป็นการลงทุนในการสร้างผลิตภัณฑ์โดยชุมชนแล้ว ไม่ว่าจะเป็นสิ่งของเครื่องใช้ ย่อมมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำการหาจุดคุ้มทุนเพื่อทราบข้อมูลทางการเงินในอนาคตเพื่อนำมากำหนดกิจการที่ชุมชนดำเนินการอยู่ทั้งปัจจุบันและอนาคต ทั้งนี้

เพื่อป้องกันความผิดพลาดในการบริหารจัดการเงิน ซึ่งมีหลักเกณฑ์การตัดสินใจตามหลักการวิเคราะห์ดังนี้

1. ระยะเวลาคืนทุน (Payback Period) คือระยะเวลาที่ผลตอบแทนสุทธิจากการดำเนินงานมีค่าเท่ากับค่าลงทุนโครงการพอดี โดยที่รายได้และรายจ่ายของเงินไม่เปลี่ยนแปลงตามเวลา ในกรณีที่ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในแต่ละปีจะมีค่าไม่เท่ากัน ทำให้ผลตอบแทนที่มากไม่เท่ากัน ดังนั้น ในการคำนวณระยะคืนทุน (Payback Period) จะกระทำได้โดยบวกผลตอบแทนที่เกิดขึ้นในแต่ละปีสะสมไว้ทุกปี จนกระทั่งมียอดผลตอบแทนสะสมเท่ากับเงินลงทุนพอดี ดังนั้นจำนวนระยะเวลาที่ทำให้ผลตอบแทนสะสมเท่ากับเงินลงทุนพอดีนั้น ก็คือระยะเวลาคืนทุนของโครงการนั่นเอง

2. การวิเคราะห์จุดคุ้มทุน (Break Even Point Analysis) การวิเคราะห์จุดคุ้มทุน จะช่วยให้นักวิเคราะห์สามารถกำหนดผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของทุน ปริมาณการผลิต และราคาที่มีต่อผลกำไร โดยที่การวิเคราะห์จะมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างต้นทุนคงที่ ต้นทุนผันแปร รายรับจากการขาย และกำไร โดยทั่วไปจึงใช้วิธีนี้เพื่อชี้ให้เห็นถึงกำไรหรือขาดทุนในการจำหน่ายหรือการให้บริการในระดับต่างๆ จุดที่ทำให้รายรับจากการขายและต้นทุนทั้งสิ้นเท่ากันนั้น เรียกว่า จุดคุ้มทุน ซึ่งเป็นการวิเคราะห์เพื่อการตัดสินใจเลือกโครงการลงทุนที่มีความคุ้มค่าเพื่อลดอัตราเสี่ยงในการขาดทุน

3. มูลค่าปัจจุบันของโครงการ (Net Present Value :NPV) คือมูลค่าปัจจุบันของกระแสผลตอบแทนสุทธิที่บ่งชี้ถึงจำนวนผลประโยชน์สุทธิที่ได้รับตลอดระยะเวลาของโครงการ โดยผลประโยชน์จะเกิดขึ้นตลอดอายุทางเศรษฐกิจของโครงการ ถึงแม้การลงทุนโครงการผ่านพ้นไปแล้ว ในขณะที่ต้นทุนในการก่อสร้างจะเกิดขึ้นเฉพาะในช่วงการลงทุนเท่านั้น ส่วนต้นทุนที่อยู่ในรูปของค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน การซ่อมแซม การบำรุง และการลงทุนทดแทนอุปกรณ์ที่เสื่อมสภาพจะเกิดขึ้นตลอดช่วงอายุทางเศรษฐกิจของโครงการ มูลค่าสุทธิอาจจะมีค่าเป็นลบ เป็นศูนย์หรือเป็นบวกก็ได้ขึ้นอยู่กับขนาดมูลค่าปัจจุบันของผลประโยชน์รวม (present value benefit : PVB) หักลบด้วยมูลค่าปัจจุบันของต้นทุนรวม (present value cost : PVC) ของโครงการ

4. อัตราผลตอบแทนโครงการ (Internal Rate of Return :IRR) คืออัตราคิดลดที่ทำให้มูลค่าปัจจุบันสุทธิของโครงการมีค่าเท่ากับศูนย์ ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างอัตราคิดลดกับขนาดมูลค่าปัจจุบันสุทธิเป็นดังนี้ ถ้าอัตราที่ใช้คิดลดระดับหนึ่งที่ใช้ในกระบวนการคิดลดแล้วทำให้มูลค่าปัจจุบันมีค่าเป็นบวก อัตราคิดลดระดับใหม่ที่สูงกว่าจะทำให้มูลค่าปัจจุบันมีค่าลดลง และลดลงต่อไปตราบเท่าที่อัตราคิดลดยังคงเพิ่มสูงตามลำดับ ท้ายสุดจะมีอัตราคิดลดระดับหนึ่งที่ทำให้มูลค่า

ปัจจุบันสุทธิมีค่าเท่ากับศูนย์พอดี ซึ่งก็คืออัตราผลตอบแทนภายในโครงการ หลักการตัดสินใจนั้นต้องให้ IRR มีค่าสูงและสูงกว่าอัตราคิดลดหรือค่าเสียโอกาสของทุน

5. อัตราผลตอบแทนต่อค่าใช้จ่าย (Benefit Cost Ratio : BCR) คือ อัตราส่วนระหว่างมูลค่าปัจจุบันของกระแสผลประโยชน์กับมูลค่าปัจจุบันของกระแสต้นทุน โดยคำนวณจากมูลค่าปัจจุบันของผลประโยชน์รวมหารด้วยมูลค่าปัจจุบันต้นทุนรวม จากนั้นนำเอากระแสเงินผลประโยชน์และกระแสต้นทุนโครงการที่ได้ปรับค่าไปตามเวลา หรือคิดเป็นมูลค่าปัจจุบันแล้วมาเปรียบเทียบกันเพื่อหาอัตราส่วนผลประโยชน์ต่อต้นทุน เพื่อใช้พิจารณาโครงการลงทุน

แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน

แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน (People's Participation) ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชนบท ทั้งนี้ ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 ที่มุ่งเน้นคนเป็นสำคัญมากกว่าการเติบโตทางเศรษฐกิจ ได้พยายามเปลี่ยนแปลงแนวทางการพัฒนาจากระดับบนลงล่าง (Top - down) มาเป็นจากระดับล่างขึ้นบน (Bottom - up) แนวทางจากระดับล่างขึ้นบนนี้ เกี่ยวข้องอย่างยิ่งกับแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งเป็นสิ่งที่ขาดหาย (Missing ingredient) ในกระบวนการพัฒนา การมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น มีนักวิชาการได้อธิบายและให้ความหมาย ปัจจัย ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชน รูปแบบของชุมชนต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาไว้มากมาย ซึ่งผู้วิจัยได้นำมากล่าวไว้เท่าที่จำเป็นและสอดคล้องกับแนวทางการศึกษา

การมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมาย การมีส่วนร่วมของชุมชนว่า สมาชิกของชุมชนต้องเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องใน 4 มิติ ได้แก่

1. การมีส่วนร่วมการตัดสินใจว่าควรทำอะไรและทำอย่างไร
2. การมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนา รวมทั้งลงมือปฏิบัติตามที่ได้ตัดสินใจ
3. การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ

โดยสร้างโอกาสให้สมาชิกทุกคนของชุมชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือและเข้ามามีอิทธิพลต่อกระบวนการดำเนินกิจกรรมในการพัฒนา รวมถึงได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนานั้นอย่างเสมอภาค การมีส่วนร่วมเป็นการปะทะสังสรรค์ทางสังคม ทั้งในลักษณะการมีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคล และการมีส่วนร่วมของกลุ่ม

การมีส่วนร่วมของชุมชนแบ่งได้ออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

1. ลักษณะการมีส่วนร่วมจากความเกี่ยวข้องทางด้านเหตุผลโดยการเปิดโอกาสให้ สังคม องค์กรต่างๆ ในชุมชนประชาชนมีบทบาทหลักตามสิทธิหน้าที่ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการ ดำเนินงานตั้งแต่การคิดริเริ่มการพิจารณาตัดสินใจวางแผนการร่วมปฏิบัติและการรับผิดชอบใน ผลกระทบที่เกิดขึ้นรวมทั้งส่งเสริมชักนำสนับสนุนให้การดำเนินงานเกิดผลประโยชน์ต่อชุมชน ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดด้วยความสมัครใจ

2. ลักษณะการมีส่วนร่วมจากความเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ เป็นการมีส่วนร่วมของ ชุมชน ที่การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจอารมณ์รวมทั้งค่านิยมของประชาชนเป็นเครื่องชี้นำตนเองให้ เข้ามามีส่วนร่วม แสดงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์การกระทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ทำให้ ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมเกิดความผูกพันมีความรู้สึกรับผิดชอบต่อกิจกรรมที่ดำเนินงานด้วยความสมัคร ใจ

จากแนวคิดและทัศนะที่ได้กล่าวมาข้างต้นทั้งหมด สามารถแยกประเด็นสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเกิดขึ้นจาก เป้าหมายที่ต้องการ ค่านิยม ความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณี ความผูกพันการเสริมแรงโอกาส ความสามารถ การสนับสนุน ความคาดหวังในสิ่งที่ต้องการโดย มีพื้นฐานของการมีส่วนร่วม ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมบนพื้นฐานของเหตุผล
2. การมีส่วนร่วมบนพื้นฐานของค่านิยม
3. การมีส่วนร่วมบนพื้นฐานของประเพณี
4. การมีส่วนร่วมบนพื้นฐานของความผูกพันความสนใจ

โดยสรุปการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น เกิดจากจิตใจที่ต้องการเข้าร่วมในกิจกรรม ใดกิจกรรมหนึ่งเพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ของกลุ่มคนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตทางสังคมซึ่งการ เราให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมนั้น ผู้ดำเนินงานจะต้องมีความเข้าใจในวิธีการดำเนินชีวิต ค่านิยม ประเพณี ทัศนคติของบุคคล เพื่อให้เกิดความสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรม การที่ชุมชนจะเข้า มามีส่วนร่วมนั้น มีปัจจัยที่ส่งผลให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมซึ่งมีนักวิชาการได้เสนอแนวคิด ต่างๆ พบว่า อายุ เพศ การศึกษา ขนาดของครอบครัว อาชีพ รายได้และระยะเวลาการอยู่อาศัยใน ที่ถื่น มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมถือเป็นสิ่งสำคัญต่อความสำเร็จของการดำเนินกิจกรรม หรือ โครงการต่างๆ เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ขององค์กรธุรกิจของพนักงาน ที่ประกอบไปด้วยกิจกรรมต่างๆ มากมายที่ต้องการการมีส่วนร่วม ของพนักงานทั่วไป จึงจะส่งผลให้การบริหารจัดการงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร

ธุรกิจของพนักงานสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี หรือองค์กรประชาชนได้อาสาเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจการดำเนินโครงการ การแบ่งปันผลประโยชน์และการประเมินผลโครงการพัฒนาด้วยความสมัครใจโดยปราศจากข้อกำหนดที่มาจากบุคคลภายนอกและเป็นไปเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของสมาชิกในชุมชน รวมทั้งที่อำนาจอิสระในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการพัฒนาให้กับสมาชิกด้วยความพึงพอใจและผู้เข้ามามีส่วนร่วมมีความรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการด้วย (สายสุนีย์ ปุฒินันท์, 2541: ระบบออนไลน์)

การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการของกลุ่มองค์กรชุมชนมี การร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมลงมือปฏิบัติ โดยมีความเข้าใจปัญหาของตนและตระหนักถึงสิทธิของตนที่มีต่อสิ่งนั้น ซึ่งความรู้สึกเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ด้วยการที่บุคคล ได้รับข้อมูลใหม่ที่ช่วยเพิ่ม อำนาจ ความคิด และโอกาสได้ร่วมวิเคราะห์ และตัดสินใจกำหนดเป้าหมายในกิจกรรมเหล่านั้น สรุปถึงการมีส่วนร่วมที่แท้จริงของประชาชนในการพัฒนาจะมี 4 ขั้นตอน คือ (โกวิทย์ พวงงาม, 2541: ระบบออนไลน์)

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของแต่ละท้องถิ่น กล่าวคือ ถ้าหากชาวบ้านยังไม่สามารถทราบถึงปัญหาและเข้าใจถึงสาเหตุของปัญหา ในท้องถิ่นของตนเป็นอย่างดีแล้ว การดำเนินงานต่างๆ เพื่อแก้ปัญหาของท้องถิ่นย่อม ไร้ประโยชน์ เพราะชาวบ้านจะไม่เข้าใจและมองไม่เห็นถึงความสำคัญของการ ดำเนินงานเหล่านั้น
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม เพราะการวางแผนดำเนินงานเป็น ขั้นตอนที่จะช่วยให้ชาวบ้านทราวจึงวิธีการคิด การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล รู้จักการ นำเอาปัจจัยข่าวสารข้อมูลต่างๆ มาใช้ในการวางแผน
3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน แม้ชาวบ้านบางส่วนใหญ่จะมีฐานะยากจน แต่ก็มีความสามารถของตนเองที่สามารถใช้เข้าร่วมได้ การร่วมลงทุนและปฏิบัติงาน จะทำให้ชาวบ้านสามารถคิดค้นทุนดำเนินงานได้ด้วยตนเอง ทำให้ได้เรียนรู้การดำเนิน กิจกรรมอย่างใกล้ชิด
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน ถ้าหากการติดตามงานและประเมินผลงานขาดการมีส่วนร่วมแล้วชาวบ้านย่อมจะไม่ทราบด้วยตนเองว่างานที่ทำ ไปนั้นได้รับผลดี ได้รับประโยชน์หรือไม่อย่างไร การดำเนินกิจกรรมอย่างเดียวกันใน โอกาสต่อไป จึงอาจจะประสบความยากลำบาก

นอกจากนี้สำนักงานมาตรฐานการศึกษา, สำนักงานสภาพัฒนาการศึกษาระดับสูง, กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานมาตรฐานอุดมศึกษา และทบวงมหาวิทยาลัยยังได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมในขั้นตอนของการพัฒนา 5 ขั้น ดังนี้

1. ขั้นมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในชุมชนตลอดจนกำหนดความต้องการของชุมชน และมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการ
2. ขั้นมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนกำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่ใช้
3. ขั้นมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วม ในการสร้างประโยชน์โดยการสนับสนุนทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์และแรงงาน หรือเข้าร่วม บริหารงาน ประสานงานและดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก
4. ขั้นการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่พึงได้รับจากการพัฒนาหรือยอมรับ ผลประโยชน์อันเกิดจากการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและจิตใจ
5. ขั้นการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการพัฒนา เป็นขั้นที่ประชาชนเข้าร่วม ประเมินว่าการพัฒนาที่ได้กระทำไปนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด

แนวคิดการสร้างคามเข้มแข็งของชุมชน

ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่มีวิถีชีวิตเกี่ยวพันกัน และมีการติดต่อสื่อสารเกี่ยวข้องกัน อย่างเป็นปกติต่อเนื่อง อันเนื่องมาจากการอยู่ในพื้นที่ร่วมกันหรือมีอาชีพร่วมกันหรือการประกอบกิจการซึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน หรือการมีวัฒนธรรม ความเชื่อ หรือความสนใจร่วมกัน โดยความเป็นชุมชนอาจหมายถึงการที่คนจำนวนหนึ่งเท่าใดก็ได้มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีการติดต่อสื่อสารหรือรวมกลุ่มกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีการเรียนรู้ร่วมกัน ในการกระทำ มีการจัดการ เพื่อให้เกิดความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ร่วมกัน จากความหมายข้างต้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ชุมชนมีความหมายมากกว่าการที่คนแต่ละคนมาอยู่ร่วมกัน แต่ได้สร้างความสัมพันธ์กันโดยมีหลักการ เงื่อนไข กติกา ซึ่งเราเรียกโดยรวมว่าระเบียบบรรทัดฐานของการอยู่ร่วมกัน ชุมชนจึงมีลักษณะเป็นองค์กรทางสังคมที่สามารถตอบสนองความต้องการในชีวิตประจำวันของสมาชิก และสามารถช่วยให้สมาชิกสามารถจัดการกับปัญหาต่างๆ ที่มีอยู่ร่วมกันได้ (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, 2555: ระบบออนไลน์)

ความเข้มแข็งของชุมชน จึงหมายถึง การที่ประชาชนในชุมชนต่างๆ ของเมืองหรือชนบทรวมตัวกันเป็น “องค์กรชุมชน” โดยมีการเรียนรู้ การจัดการและการแก้ไขปัญหาาร่วมกันของชุมชนแล้วถึงได้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจสังคมวัฒนธรรมและ

สิ่งแวดล้อมภายในชุมชนตลอดจนมีผลกระทบต่อภายนอกชุมชนที่ดีขึ้นตามลำดับ โดยจะเรียกชุมชนนี้ว่า กลุ่ม ชมรม สหกรณ์ บริษัท องค์การชาวบ้าน เครือข่ายหรืออื่น ๆ ที่มีความหมายแสดงถึงการร่วมมือช่วยเหลือกันเพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน และด้วยความเอื้ออาทรต่อชุมชนอื่นๆ ในสังคมด้วย ทั้งนี้องค์กรชุมชนหมายถึง กลุ่มหรือชมรมหรือสหกรณ์ หรือในชื่ออื่นใด โดยจะมีการจดทะเบียนตามกฎหมายหรือไม่ก็ตาม อันเป็นองค์กรที่เกิดจากการรวมตัวด้วยความสมัครใจของประชาชนจำนวนหนึ่งที่มีวัตถุประสงค์และอุดมคติร่วมกันมีมิตรภาพและความเอื้ออาทรต่อกัน มีการเรียนรู้กันอย่างต่อเนื่องในการทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาเศรษฐกิจจิตใจสังคมวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม มีผู้นำตามธรรมชาติเกิดขึ้นโดยผ่านกระบวนการทำงานร่วมกัน

การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอาศัยอยู่บนพื้นฐานของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยในแต่ละชุมชนจะมีการพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนในมิติต่าง ๆ เช่น มิติด้านเศรษฐกิจมิติด้านทรัพยากรธรรมชาติ มิติด้านสังคม และมิติด้านวัฒนธรรม ซึ่งในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนนั้น อาจพัฒนาความเข้มแข็งได้เพียงบางมิติเท่านั้น เนื่องจากเงื่อนไขและกระบวนการที่นำไปสู่ความเข้มแข็งในแต่ละมิติของแต่ละชุมชนมีความแตกต่างกัน

ชุมชน เข้มแข็งหมายถึงชุมชนที่มีขีดความสามารถในการจัดการปัญหาของตนเองได้ในระดับหนึ่ง ด้วยการมีผู้นำที่มีความสามารถ มีการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง บนพื้นฐานวัฒนธรรม ความเชื่อ คุณค่าดั้งเดิม ศาสนา และเศรษฐกิจชุมชนที่พึ่งพาเอื้อเฟื้อกันและกัน โดยแต่ละชุมชนได้ใช้ศักยภาพของตนเองเข้าคลี่คลายและจัดการปัญหาได้ด้วยตนเอง ภายใต้อาหารร่วมมือและสนับสนุนจากองค์กรภายนอกพัฒนา คนในทางร่างกายจิตใจ และมีสุขภาวะที่ดีมีความเอื้ออาทรรู้จักแบ่งปันช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสร่วม กันทำกิจกรรมกับทุกภาคส่วนในชุมชนมีการสืบสานประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นเน้น คุณธรรมนำความรู้เพราะถือความรู้คือหัวใจในการพัฒนาการที่ยั่งยืนได้นั้นไม่ใช่พื้นฐานอำนาจ หรือการเงิน ชุมชนที่เข้มแข็งและยั่งยืนได้นั้นต้องมีการพัฒนาใช้กับภาพของชุมชนสู่การ พึ่งตนเองยั่งยืนมาจากรากฐานของตนเองภูมิปัญญาท้องถิ่น ทุนทรัพยากร ทุนทางปัญญาทุนสังคมมีธรรมชาติในการ

องค์ประกอบของชุมชนเข้มแข็ง

จากการดำเนินงานเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน คณะอนุกรมเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาวิกฤตภายใต้คณะกรรมการนโยบายสังคมแห่งชาติ ได้กำหนดกรอบองค์ประกอบของชุมชนเข้มแข็งไว้ว่าจะต้องประกอบด้วย (นิคม วรรณประเวศ, 2553: ระบบออนไลน์)

1. บุคคลหลากหลายที่รวมตัวกันเป็นองค์กรชุมชนอย่างเป็นทางการหรือไม่ก็ตาม
2. มีเป้าหมายร่วมกันและยึดโยงเกาะเกี่ยวกันด้วยประโยชน์สาธารณะและของสมาชิก
3. มีจิตสำนึกของการพึ่งตนเอง รักษาเอื้ออาทรต่อกัน และมีความรักท้องถิ่น รักชุมชน
4. มีอิสระในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำและร่วมรับผิดชอบ
5. มีการระดมใช้ทรัพยากรในชุมชนอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ
6. มีการเรียนรู้ เชื่อมโยงกัน เป็นเครือข่ายและติดต่อสื่อสารกันหลายรูปแบบ
7. มีการจัดทำกิจกรรมที่เป็นสาธารณะของชุมชนอย่างต่อเนื่อง
8. มีการจัดการบริหารกลุ่มที่หลากหลายและเครือข่ายที่ดี
9. มีการเสริมสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่หลากหลายของชุมชนสืบทอดกันตลอดไป

ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อเป็นฐานรองรับการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมพร้อมกันทุกด้าน หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน รวมไปถึงภาคีการพัฒนาต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศ จึงต้องผนึกกำลังดำเนินการเสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ด้วยตนเอง ด้วยการกระตุ้นและสร้างกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม รวมทั้งการสร้างสภาพแวดล้อมให้ชุมชนร่วมกันคิด ร่วมกันทำและมีการเรียนรู้เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันอันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว ทั้งนี้มีกิจกรรมหลักที่ดำเนินการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ได้แก่

1. การส่งเสริมกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อเผชิญปัญหาวิกฤต โดยพัฒนาศักยภาพให้คนในชุมชนรวมกลุ่มกันร่วมคิดร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมรักษาผลประโยชน์ของชุมชนด้วยตนเอง รวมทั้งให้ความสำคัญกับการปรับวิถีคิดและวิธีการทำงานของบุคลากรภาครัฐจากการเป็นผู้สั่งการเป็นผู้สนับสนุนในการจัดการและแก้ไขปัญหาของชุมชนเอง
2. การส่งเสริมกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในลักษณะ “ร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมเรียนรู้” เพื่อส่งเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ประกอบด้วยกระบวนการส่งเสริมและสนับสนุนชุมชนได้มีการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อการพัฒนาอาชีพและเศรษฐกิจชุมชน การพัฒนาสวัสดิการสังคมและสวัสดิภาพของชุมชนการฟื้นฟูอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน การค้นหาศักยภาพและการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนการ

จัดทำแผนความต้องการของชุมชน รวมทั้งการสร้างประชาคมภายในชุมชนและการสร้างเครือข่ายของชุมชน

การจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน

การจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนที่เหมาะสมควรนำไปสู่วัตถุประสงค์หลายๆ ประการพร้อมๆ กัน เช่น เพื่อสืบค้นผู้นำจิตวิญญาณ สร้างความเข้าใจร่วมกัน สร้างคุณค่าและจิตสำนึกใหม่ปลูกฝังคุณธรรมและค่านิยมที่ดีงาม เกิดความเอื้ออาทร สร้างวิสัยทัศน์ร่วม สร้างกระบวนการทัศน์ใหม่ (วิธีคิดและวิธีทำงาน) ทราบปัญหาและความต้องการชุมชน ได้แนวทาง วิธีการ และแผนงานการแก้ปัญหา ได้เริ่มทดลองปฏิบัติ ได้โจทย์วิจัย เกิดการระดมองค์ความรู้ในท้องถิ่น ได้องค์ความรู้ใหม่ และขยายผลผ่านการสรุปทบทเรียนร่วมกัน ได้หลักสูตรท้องถิ่นเพื่อนำไปสู่การปฏิรูปการเรียนรู้การสอน ชุมชนมีโอกาสรู้และจัดการร่วมกัน รวมทั้งสิ่งแวดล้อมได้รับการอนุรักษ์และฟื้นฟู ขั้นตอนการจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนมี 5 ขั้นตอน โดยเริ่มจาก รวมคน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสรุปทบทเรียน และร่วมรับผลจากการกระทำ ถ้าวางจรแห่งการเรียนรู้ของชุมชนใด หมุนได้เร็วหรือมีพลวัตสูง แสดงว่าชุมชนนั้นมีการเรียนรู้สูง อันได้แก่รายละเอียด ดังนี้ (ประทีป วีระพัฒนนิรันดร์, 2542: ระบบออนไลน์)

1. รวมคน ถึงแม้ว่าการจัดการเรียนรู้ต้องยึดหลักว่าทุกคนในชุมชนมีความสำคัญเท่าเทียมกันแต่ในทางปฏิบัติ การจัดการเรียนรู้ในชุมชนที่มีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผล และทรงพลัง ต้องเริ่มต้นจากการรวมคนในชุมชนขึ้นเป็นองค์กรชุมชน เพื่อเรียนรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเอง ความสัมพันธ์ของตนเองกับครอบครัว ชุมชน และสังคม ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การจัดการ การประกอบอาชีพ ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย การดำรงชีวิตอย่างมีความสุข ฯลฯ

การรวมคนมีวัตถุประสงค์เพื่อรวม “พลังใจ” เป็นการเสริมใจซึ่งกันและกัน สมาชิกมีความสนใจและมี วัตถุประสงค์ร่วมกัน ทำให้เกิดจิตสำนึกร่วมในการแก้ปัญหาและพัฒนาท้องถิ่น เกิดความรัก ความสามัคคี และความเอื้ออาทร องค์กรชุมชนที่มีสมาชิกหลากหลาย ทั้งเพศ วัย และอาชีพ ถ้าปรึกษาหารืออย่างต่อเนื่อง องค์กรชุมชนนั้นย่อมมีความเข้มแข็ง จำนวนองค์กรในชุมชนจะมีเท่าใดก็ได้ คนๆ หนึ่งอาจเป็นสมาชิกหลายองค์กร เช่น เป็นทั้งสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มเกษตรปลอดสารพิษ กลุ่มป่าชุมชน ฯลฯ ถ้ามีจำนวนองค์กรในชุมชนมาก แสดงว่าชุมชนนั้นเข้มแข็ง เพราะมีจำนวนผู้นำมาก ทำให้เกิดกลุ่มผู้นำติดตามมา ซึ่งเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญที่สุดของชุมชน เพื่อกระตุ้นให้เกิดการระดมทุนทางสังคมจากภายในชุมชน ควรสร้างกิจกรรมที่ทุกคน

ในชุมชนสามารถมีส่วนร่วมได้ เช่น การออมทรัพย์ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การฟื้นฟูประเพณี
พื้นบ้านและประวัติศาสตร์หมู่บ้าน เป็นต้น หรือทำให้เกิดการเชื่อมต่อองค์กรต่างๆ ในชุมชนเข้า
ด้วยกัน เช่น กลุ่มป่าชุมชน-กลุ่มสมุนไพร กลุ่มออมทรัพย์-กลุ่มแปรรูปอาหาร หรือกลุ่มวัฒนธรรม-
วัด-โรงเรียน เป็นต้น

การเชื่อมต่อองค์กรในชุมชนกับองค์กรภายนอกเป็นการระดมทุนทางสังคมจาก
ภายนอกชุมชน ซึ่งมีความสำคัญกว่าการระดมเงินทุน เนื่องจากแต่ละองค์กรมีศักยภาพ (จุดแข็ง) ที่
แตกต่างกัน ถ้าองค์กรชุมชนใดสามารถเชื่อมต่อกับองค์กรภายนอกได้ เช่น กลุ่มป่าชุมชน-กลุ่ม
สมุนไพร-คณะวนศาสตร์ กลุ่มออมทรัพย์-กลุ่มแปรรูปอาหาร-กรมส่งเสริมการเกษตร-สหกรณ์
เคอเนมฟาร์ม หรือกลุ่มวัฒนธรรม-วัด-โรงเรียน-สวช-สถาบันราชภัฏย่อมช่วยให้ทุกฝ่ายมีความ
เข้มแข็งยิ่งขึ้น เพราะต่างฝ่ายก็มีศักยภาพที่จะเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่กันและกัน การรวมคน
เป็นกลุ่มและการเชื่อมต่อองค์กรเป็นเครือข่ายสามารถทำได้หลายวิธี ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ใน
แต่ละท้องถิ่น วิธีที่ได้รับความนิยมได้แก่ การจัดเวที อาจเรียกว่าเวทีชาวบ้าน หรือเวทีประชาคม
เป็นการเปิดพื้นที่ทางสังคม แล้วนำประเด็นที่ชุมชนให้ความสนใจ เป็นเครื่องมือในการรวมคนและ
การสืบค้นผู้นำ จิตวิญญาณ เช่น การเลี้ยงชีพ ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหายาเสพติด การรักษาสุขภาพ
พิธีกรรมและประเพณี คนตรีพื้นบ้าน ประวัติศาสตร์ชุมชน เป็นต้น

การเชื่อมต่อองค์กรในชุมชนกับองค์กรภายนอกเป็นการระดมทุนทางสังคมจาก
ภายนอกชุมชน ซึ่งมีความสำคัญกว่าการระดมเงินทุน เนื่องจากแต่ละองค์กรมีศักยภาพ (จุดแข็ง) ที่
แตกต่างกัน ถ้าองค์กรชุมชนใดสามารถเชื่อมต่อกับองค์กรภายนอกได้ เช่น กลุ่มป่าชุมชน-กลุ่ม
สมุนไพร-คณะวนศาสตร์ กลุ่มออมทรัพย์-กลุ่มแปรรูปอาหาร-กรมส่งเสริมการเกษตร-สหกรณ์
เคอเนมฟาร์ม หรือกลุ่มวัฒนธรรม-วัด-โรงเรียน-สวช-สถาบันราชภัฏย่อมช่วยให้ทุกฝ่ายมีความ
เข้มแข็งยิ่งขึ้น เพราะต่างฝ่ายก็มีศักยภาพที่จะเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่กันและกัน การรวมคน
เป็นกลุ่มและการเชื่อมต่อองค์กรเป็นเครือข่ายสามารถทำได้หลายวิธี ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ใน
แต่ละท้องถิ่น วิธีที่ได้รับความนิยมได้แก่ การจัดเวที อาจเรียกว่าเวทีชาวบ้าน หรือเวทีประชาคม
เป็นการเปิดพื้นที่ทางสังคม แล้วนำประเด็นที่ชุมชนให้ความสนใจ เป็นเครื่องมือในการรวมคนและ
การสืบค้นผู้นำ จิตวิญญาณ เช่น การเลี้ยงชีพ ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหายาเสพติด การรักษาสุขภาพ
พิธีกรรมและประเพณี คนตรีพื้นบ้าน ประวัติศาสตร์ชุมชน เป็นต้น

การจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนใช้คนเป็นทั้งปัจจัยและเป้าหมายการเรียนรู้
ดังนั้น การรวมคนจึงเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด ถ้าใช้ความคิดเป็นเครื่องมือในการรวมคนจะ
สามารถรวมพลังใจของผู้นำจิตวิญญาณได้เป็นอย่างดี ทำให้ได้คนที่มีความรู้ มีพลัง และรวมตัวกัน
อย่างยั่งยืน ซึ่งจะส่งผลให้การดำเนินงานในขั้นต่อไป ประสบผลสำเร็จ

2. ร่วมคิด มีวัตถุประสงค์เพื่อระดม “พลังความคิด” ให้รู้แจ้งแทงตลอด โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในการระดมสมอง เพื่อระดมความคิด สร้างความเข้าใจร่วมกัน ปรับกระบวนการทัศน์ สร้างวิสัยทัศน์ร่วม แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ วิเคราะห์ปัญหาและโอกาสอย่างรอบด้าน จัดลำดับความสำคัญของปัญหา (เรียนรู้อะไร) กำหนดแนวทาง วิธีการ และแผนงานในการแก้ปัญหา (เรียนรู้อย่างไร เรียนรู้กับใคร เรียนรู้ที่ไหน)

3. ร่วมทำ มีวัตถุประสงค์เพื่อรวม “พลังการจัดการ” ดำเนินงานตามแผนงานที่กำหนด โดยใช้หลักสหกรณ์ ใช้การฝึกฝนจากการทดลองปฏิบัติ ใช้การปฏิบัติในพื้นที่จริง กิจกรรมจริง สถานการณ์จริง เสริมด้วยหลักการ ทฤษฎี เทคโนโลยี และระบบการบริหารจัดการที่ดี ซึ่งการแบ่งบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบทางภาคีการพัฒนาต่างๆ อย่างเหมาะสม ย่อมทำให้การใช้ทรัพยากรเกิดประสิทธิผล

4. ร่วมสรุปบทเรียน มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้าง “พลังภูมิปัญญา” โดยเริ่มจากการประเมินตนเอง และประเมินผลงาน โดยผ่านกระบวนการกลุ่มและเครือข่ายการเรียนรู้ ทำให้เกิดการเชื่อมต่อทักษะความรู้ และประสบการณ์ นำไปสู่การพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ขององค์กร จากนั้นเผยแพร่องค์ความรู้ผ่านสื่อต่างๆ (เอกสาร วิทยุ โทรทัศน์) ไปสู่องค์กรชุมชนอื่นๆ

5. ร่วมรับผลจากการกระทำ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้าง “พลังปิติ” โดยการยกย่องชื่นชม และให้กำลังใจคนที่เสียสละและทำงานให้กับชุมชนและสังคม ทำให้เกิดความภาคภูมิใจ และมีความสุขจากการทำงานร่วมกัน ส่วนผลจากการกระทำอาจได้รับในมิติที่แตกต่างกัน เช่น สมาชิกองค์กรชุมชนได้รับผลทางด้านเศรษฐกิจ ชุมชนได้เรียนรู้ศักยภาพของท้องถิ่นซึ่งนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่น ท้องถิ่นของตนเอง

กรณีตัวอย่างของกระบวนการเรียนรู้ชุมชนอย่างมีส่วนร่วมที่ประสบความสำเร็จของชาวชุมชนไม้เรียงซึ่งเป็นชาวสวนยางขนาดเล็กที่ไม่ค่อยจะพอกินอยู่แล้ว ยิ่งเดือนร้อนอย่างหนัก หนี้สินล้นพ้นตัว บางคนถึงขนาดล้มละลายต้องขายสวนยาง ชาวชุมชนไม้เรียงนำโดยประยงค์ ธรรมรงค์ จึงได้พูดคุยและร่วมกันวิเคราะห์ว่าปัญหาคืออะไร สาเหตุของปัญหามาจากอะไร แนวทางแก้ไขปัญหาคือควรเป็นเช่นใด และใครควรเป็นผู้มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาจากการวิเคราะห์สภาพปัญหาและหาทางออก ร่วมกันของชาวชุมชนไม้เรียง พบว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นของเกษตรกรชาวสวนยาง คือ ทำไมชาวสวนยางจึงมีแต่ความยากจน ขณะที่พ่อค้าอย่างไม่ว่าเจ้าของโรงรมยางหรือผู้ค้าอย่างต่างก็ร่ำรวยจากการประกอบธุรกิจยางพารา ซึ่งจากการวิเคราะห์ปัญหาโดยอาศัยประสบการณ์ที่ผ่านมาของชาวบ้าน พบว่า การที่เกษตรกรขายยางในราคาถูกนั้น เนื่องจากถูกกดราคาจากพ่อค้าคนกลางหลายชั้น อีกทั้งปัญหาหลักคือการที่ชาวสวนยางขาดความรู้ทั้งด้านการจัดการ และด้านข้อมูลข่าวสาร ไม่รู้ภาวะตลาด โดยเกษตรกรเป็นเพียงผู้ผลิตเท่านั้น และอีกส่วน

หนึ่งมาจากการผลิตยางแผ่นของชาวบ้าน ยังไม่มีคุณภาพและไม่มีมาตรฐานเพียงพอ ดังนั้นแนวทางการแก้ปัญหา จึงต้องมีการรวมกลุ่มเกษตรกรเพื่อร่วมกันปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นที่มีการควบคุมคุณภาพ และใช้เทคโนโลยีในการผลิตเพื่อให้ขายยางปริมาณมากๆ ให้ได้ราคาและมีคุณภาพ เป็นที่ต้องการของตลาดในเวลาต่อมาประยงค์ วรรณค์ และชาวบ้านกลุ่มหนึ่งจึงไปศึกษาดูงาน โรงงานยางแผ่นอบแห้งขององค์การสวนยางนาบอน และโรงงานของเอกชนเมื่อปี พ.ศ. 2525 และเกิดความมั่นใจว่าการประกอบกิจการโรงงาน เพื่อแปรรูปยางน่าจะเป็นคำตอบของการแก้ไขปัญหาทั้งด้านการควบคุมการผลิต และการตัดปัญหาพ่อค้าคนกลาง หลังจากนั้นพวกเขาจึงได้รวมกลุ่มประชุมปรึกษารื้อหรืออีกหลายครั้ง เพื่อหาข้อสรุปเรียนรู้จากการศึกษาดูงาน และวางแผนดำเนินการเพื่อจัดตั้งโรงงานแปรรูปยาง โดยกำหนดขนาดของโรงงานและกำลัง การผลิตภายใต้ทุนและกำลังที่มีอยู่ พร้อมกับการทำงานด้านความคิดกับชาวบ้านด้วยการพูดคุยทำความเข้าใจ เพื่อสร้างแนวร่วมและระดมทุน จนในที่สุด “กลุ่มเกษตรกรชาวสวนยางไม้เรียง” (สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, 2547: ระบบออนไลน์)

แนวคิดวิสาหกิจชุมชน

วิสาหกิจชุมชนเป็นความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนา ชาวบ้านถูกทำให้คุ้นเคยกับการพัฒนาแบบ สงเคราะห์ คือ เป็นผู้รับจากรัฐ จากหน่วยงานราชการหรือเอกชน ซึ่งนำโครงการไปให้ชุมชน โครงการแล้วโครงการเล่า สี่ห้าสิบปีมีหลายสิบ โครงการก็ไม่เห็นเกิดการพัฒนายั่งยืน ชุมชนเข้มแข็งจึงแข็งแรงแต่ปลาย ที่ไปปักไว้ถ้ายรูปเอาไปทำรายงานความดีความชอบชาวบ้านเข้าใจว่าวิสาหกิจชุมชนเป็น โครงการ ที่รัฐไปบอกชาวบ้านให้รวมตัวกันทำ โดยจะให้การสนับสนุน การสนับสนุนที่ชาวบ้านคิดเป็นอย่างอื่นไม่ได้นอกจากงบประมาณที่จะตกถึงชุมชน ในรูปเงินให้เปล่าหรือเงินกู้เงินยืมก็ยืมดีวิสาหกิจ ชุมชนเป็นแนวคิดที่เกิดจากชุมชน ที่ต้องการรวมกลุ่มกันเพื่อช่วยเหลือกันในการดำเนินกิจการต่างๆ ที่มีลักษณะเป็นการประกอบการ บริหารจัดการเชิงธุรกิจ แต่ไม่ได้ต้องการทำธุรกิจเต็มรูปแบบ แต่เพื่อสร้างรากฐานความมั่นคงให้สมาชิก ซึ่งถ้าทำคนเดียวจะทำได้ ไม่ได้ หรือถ้าไปรวมกับสหกรณ์ใหญ่ๆ ก็ลำบาก เป็นการร่วมกันสร้างระบบสวัสดิการให้ตนเองหรืออีกนัยหนึ่ง สร้างภูมิคุ้มกันให้กลุ่ม ให้ชุมชน (เสรี พงศ์พิศ, 2552: ระบบออนไลน์)

วิสาหกิจชุมชนมีองค์ประกอบสำคัญอยู่ 7 ประการ คือ

1. ชุมชนเป็นเจ้าของและผู้ดำเนินการ
2. ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน
3. ริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมของชุมชน

4. มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานกับภูมิปัญญาสากล
5. มีการดำเนินการแบบบูรณาการ เชื่อมโยงกิจกรรมต่างๆ อย่างเป็นระบบ
6. มีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจ
7. มีการพึ่งตนเองเป็นเป้าหมาย

การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน

เพื่อความยั่งยืนของชุมชนและท้องถิ่น เป็นโครงการหนึ่ง ในนโยบายหลักของรัฐบาลในการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันให้แก่กลุ่มชุมชนในระดับ รากแก้ว เพื่อสร้างอาชีพและกระจายรายได้ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 เป็นต้นมา ผู้รับผิดชอบประกอบด้วยหน่วยงานราชการทุกระดับ กระทรวง ทบวง กรม และฝ่ายสนับสนุนภาคเอกชน โดยมีหลักการพื้นฐาน คือการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่สากล การพึ่งตนเองและคิดอย่างสร้างสรรค์ และ การสร้างทรัพยากรมนุษย์ทั้งด้านความรู้ สมัยใหม่และการบริหารจัดการ เพื่อเชื่อมโยงสินค้าจากชุมชนสู่ตลาด (ฉันทันท์ หลักคำ, 2555: ระบบออนไลน์)

จากความหมายของวิสาหกิจชุมชนข้างต้นนั้น วิสาหกิจชุมชนจึงมีลักษณะที่สำคัญอยู่ 7 อย่างด้วยกัน ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน สำหรับชุมชนพึ่งพาตนเอง

1. ชุมชนเป็นเจ้าของกิจการเอง แต่อย่างไรก็ดี คนนอกอาจมีส่วนร่วมโดยอาจมีการถือหุ้นได้เพื่อการมีส่วนร่วม ร่วมมือ และให้ความช่วยเหลือ แต่ไม่ใช่หุ้นใหญ่ทำให้มีอำนาจในการตัดสินใจ
2. ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน ซึ่งอาจจะนำวัตถุดิบบางส่วนมาจากภายนอกได้แต่เน้นการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้มากที่สุด
3. ริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมของชุมชน เพื่อการพัฒนาศักยภาพของชุมชนซึ่งมีความรู้ภูมิปัญญา หากมีกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมเกิดมีความเชื่อมั่นในตัวเองก็จะริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ได้โดยไม่เอาแต่เลียนแบบหรือแสวงหาสูตรสำเร็จ
4. มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานกับภูมิปัญญาสากล ฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานทุนที่สำคัญ เป็นการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยปรับประยุกต์ให้ทันสมัย ผสมผสานกับความรู้ภูมิปัญญาสากลหรือจากที่อื่น

5. มีการดำเนินการแบบบูรณาการเชื่อมโยงกิจกรรมต่างๆ อย่างเป็นระบบ ไม่ใช่ทำแบบโครงการเดียว คล้ายกับปลูกพืชเดียว แต่เป็นการทำแบบวนเกษตร คือ มีหลายๆ กิจกรรมประสานผนึกพลัง (synergy) และเกื้อกูลกัน (cluster)

6. มีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจหลัก การเรียนรู้คือหัวใจของกระบวนการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน หากไม่มีการเรียนรู้ก็จะมีแค่การเลียนแบบ การหาสูตรสำเร็จโดยไม่มีความคิดสร้างสรรค์ใหม่ ๆ หากไม่มีการเรียนรู้ก็จะมีวิสาหกิจชุมชนบนฐานความรู้ แต่บนฐานความรู้สึกความอยาก ความต้องการตามทีสื่อในสังคมกระตุ้นให้เกิด ทำให้ความอยากกลายเป็นความจำเป็นสำหรับชีวิตไปหมด

7. มีการพึ่งตนเองเป็นเป้าหมาย การพึ่งตนเองคือเป้าหมายอันดับแรกและสำคัญที่สุดของวิสาหกิจชุมชน ถ้าหากพลาดเป้าหมายนี้คือพลาดเป้า วิสาหกิจชุมชนจะกลายเป็นธุรกิจที่มีเป้าหมายที่กำไรก่อนที่จะคิดทำให้รอด ไม่พัฒนาเป็นขั้นเป็นตอนให้เกิดความมั่นคงก่อนที่จะก้าวไปพัฒนาธุรกิจ

ประเภทของวิสาหกิจชุมชนในการแบ่งประเภทของวิสาหกิจชุมชน สามารถมองได้หลายมิติ กล่าวคือ แบ่งตามลักษณะการประกอบการเป็นหลัก และแบ่งตามการจัดระดับและขั้นตอนการพัฒนาการประกอบการของวิสาหกิจชุมชน

การแบ่งตามลักษณะการประกอบการเป็นหลัก สามารถแบ่งออกได้ 2 ประเภท ดังนี้

1. วิสาหกิจชุมชนพื้นฐาน เป็นการผลิตเพื่อการใช้ในท้องถิ่นเป็นหลัก ซึ่งมีอยู่ 5 อย่าง คือ ข้าว อาหาร สมุนไพร ของใช้ ปุ๋ย ซึ่งอยู่ในขีดความสามารถของชาวบ้านทั่วไปจะทำได้ เป็นของต้องกินต้องใช้ประจำวัน มีมูลค่ามากกว่าครึ่งของค่าใช้จ่ายทั้งปีของ แต่ละครัวเรือน แต่ชาวบ้านทั่วไป ไม่ว่าจะอยู่ใกล้เมืองหรือไกลเมืองต่างก็ซื้อกินซื้อใช้

2. วิสาหกิจชุมชนก้าวหน้า เป็นวิสาหกิจชุมชนที่สามารถนำออกสู่ตลาดใหญ่ได้ เพราะมีลักษณะเฉพาะตัว มีเอกลักษณ์ท้องถิ่น บางอย่างอาจมีสูตรเด็ดเคล็ดลับหรือคุณภาพดีในระดับมาตรฐาน สามารถแข่งขันกับผลิตภัณฑ์หรือสินค้าทั่วไปได้ หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ก็คือหนึ่งในวิสาหกิจชุมชนก้าวหน้า

ส่วนการแบ่งตามการจัดระดับและขั้นตอนการพัฒนาการประกอบการของวิสาหกิจชุมชน สามารถแบ่งออกได้ 2 ประเภท ดังนี้

1. ระดับครอบครัว คือ วิสาหกิจชุมชนแบบพึ่งตนเอง เป็นการประกอบกิจกรรมเพื่อกินใช้ในครอบครัว เพื่อทดแทนการพึ่งพาจากภายนอก เช่น การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรไว้ใช้กินในครอบครัว

2. ระดับชุมชนและเครือข่าย คือ วิสาหกิจชุมชนแบบพอเพียง เป็นการประกอบกิจการ โดยกลุ่ม เพื่อตอบสนองการอุปโภคบริโภคในชุมชนและเครือข่าย ซึ่งสามารถที่จะพัฒนาให้เป็นวิสาหกิจชุมชนแบบก้าวหน้าได้ เพื่อที่จะแข่งขันกับผลิตภัณฑ์หรือสินค้าทั่วไปได้

ทั้งนี้การประกอบการวิสาหกิจชุมชนไม่ได้เน้นเพื่อกำไรสูงสุด แต่จะเน้นที่การลดค่าใช้จ่าย การสร้างรายได้ให้แก่สมาชิกและคนในชุมชนให้พึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

วิสาหกิจชุมชนกับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน

วิสาหกิจชุมชนเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่จะช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน โดยนำเอาเศรษฐศาสตร์ชุมชนหรือเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้อย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ ยกตัวอย่างเช่น ในตำบลหนึ่งวิสาหกิจชุมชน 20-30 อย่าง และทำการผลิตเพื่อบริโภคในท้องถิ่น ลดการซื้อจากภายนอกได้ประมาณหนึ่งในสี่ วิสาหกิจชุมชนที่ตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานและวงจรชีวิตของชุมชนจะทำให้เกิดระบบเศรษฐกิจชุมชน ระบบที่พึ่งพาตนเองได้ ชุมชนมีรายรับมากกว่ารายจ่ายผลิตอาหารและปัจจัยพื้นฐานได้เอง ถ้าไม่มีวิสาหกิจชุมชน ไม่มีเศรษฐกิจชุมชน ชุมชนก็ได้แต่รอรับความช่วยเหลือจากรัฐหรือจากภายนอก ต้องขึ้นอยู่กับคนอื่นพึ่งตนเองไม่ได้ กลายเป็นระบบอุปถัมภ์ที่ชุมชนต้องพึ่งพาคนอื่นตลอดไป ยกตัวอย่าง ตำบลไม้เรียง อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ปลูกลำไยเป็นหลักและทำสวนผลไม้บ้าง มีรายได้จากการปลูกลำไยและสวนผลไม้ปีละประมาณ 100 ล้านบาท มีรายจ่ายประมาณ 200 ล้านบาท ทำให้อยู่ในวังวนของหนี้สินที่เพิ่มขึ้นทุกปี แต่วันนี้ชาวบ้านเหล่านี้ได้เรียนรู้ ได้เข้าใจสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองดีขึ้น ได้รู้ว่าทำไมต้องเป็นหนี้มากขนาดนั้น จึงตัดสินใจทำแผนวิสาหกิจชุมชนจากที่ทำเริ่มต้น 2-3 อย่างมาเป็น 60 อย่างในปัจจุบัน มีการจัดระบบชุมชนใหม่โดยใช้ทุนของชุมชนให้มากที่สุด ทำให้เกิดระบบอาหาร ระบบของใช้ ระบบทุน ระบบการผลิต ระบบการจัดการการผลิตและระบบตลาดขึ้นมา โดยระบบต่าง ๆ เหล่านี้มีกิจกรรมต่าง ๆ เช่น โรงงานยาง การเลี้ยงไก่ กบ ปลา การปลูกลำไย สมุนไพร ยาสมุนไพร ปุ๋ย น้ำหมักชีวภาพ ทั้งนี้ยังไม่ได้รวมกับการท่องเที่ยวชุมชนและกิจกรรมด้านสุขภาพต่าง ๆ ซึ่งตำบลไม้เรียงกำลังพัฒนาเริ่มต้นมาพร้อม ๆ กัน เหล่านี้ถือว่าอยู่ในระบบและวิถีชุมชนที่พวกเขากำหนดเองและให้ชุมชนได้เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา (เสรี พงศ์พิศ, 2552: ระบบออนไลน์)

แนวคิดการบริหารจัดการองค์กร

แนวคิดการบริหารจัดการ 4M's

การบริหารจัดการทุกประเภทจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยหรือทรัพยากรทางการบริหารจัดการที่สำคัญ ได้แก่ บุคลากร (Man) งบประมาณ (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Material) และการจัดการ (Management) หรือที่เรียกย่อๆ ว่า 4M's ถือเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ใช้ในการบริหาร เพราะการบริหารจะประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย ต้องอาศัยบุคลากรที่มีคุณภาพมีปริมาณเพียงพอ ต้องได้รับงบประมาณสนับสนุนการดำเนินการเพียงพอ ต้องมีวัสดุอุปกรณ์ที่เหมาะสมกับความต้องการของแผนงานและโครงการและต้องมีระบบการจัดการที่ดีมีประสิทธิภาพเพื่อให้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการจัดการที่เป็นมูลเหตุที่สำคัญและผู้บริหารทุกคนต้องสนใจในงานด้านการบริหารจัดการ คือ คน (Man) ทรัพยากรบุคคลที่ถือได้ว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งที่จะก่อผลสำเร็จให้กับกิจการได้อย่างมาก ทั้งนี้ในแง่ของปริมาณและคุณภาพ เครื่องจักร (Machine) คือ เครื่องจักรอุปกรณ์ที่จัดหาและซื้ออย่างพิถีพิถัน เพื่อใช้ปฏิบัติงานให้เกิดประโยชน์สูงสุดและคุ้มค่า เงินทุน (Money) นับเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้การสนับสนุนในการจัดหาทรัพยากรเพื่อหล่อเลี้ยงและเอื้ออำนวยให้กิจกรรมขององค์กรดำเนินไปโดยไม่ติดขัดวัสดุสิ่งของ (Material) ถือเป็นปัจจัยที่มีปริมาณและมูลค่าสูงไม่ต่างไปจากปัจจัยตัวอื่นๆ เพราะวัตถุดิบและสิ่งของเหล่านี้จะต้องมีการจัดหา มาใช้ดำเนินการผลิต การจัดการเป็นเรื่องของการผสมผสานหรือบูรณาการทรัพยากรการจัดการ ซึ่งจะต้องคำนึงถึงหลักการดังกล่าวเป็นหลัก (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2554: ระบบออนไลน์)

แนวคิด McKinsey 7-S Framework

แนวคิดที่ได้รับการยอมรับในการนำมาปรับใช้กับองค์กรและการปกครองทั้งในองค์กรขนาดเล็กจนถึงระดับโลกแล้วแต่มีหลักคิดในการบริหารจัดการเพื่อให้องค์กรสามารถขับเคลื่อนต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ และใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ได้อย่างเต็มกำลังเพื่อนำมาซึ่งการบรรลุผลที่องค์กรได้ตั้งเป้าหมายไว้ ซึ่งแนวคิดที่ได้รับความนิยมในการนำมาออกแบบองค์กรและการจัดการมีเนื้อหารายละเอียดดังนี้ (อำนาจ วัฒนจินดา, 2551: ระบบออนไลน์)

1. กลยุทธ์ขององค์กร (Strategy) คือ การบริหารเชิงกลยุทธ์เป็นกระบวนการอย่างหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้บริหารตอบคำถามที่สำคัญ อาทิ องค์กรอยู่ที่ไหนในขณะนี้ องค์กรมีเป้าหมายอยู่ที่ไหน พันธกิจของเราคืออะไร พันธกิจของเราควรจะเป็นอะไร และใครเป็นผู้รับบริการของเรา

การบริหารเชิงกลยุทธ์จะมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง การบริหารเชิงกลยุทธ์จะช่วยให้องค์กร กำหนดและพัฒนาข้อได้เปรียบทางการแข่งขันขึ้นมาได้และเป็นแนวทางที่บุคคลภายในองค์กรรู้ว่าจะใช้ความพยายามไปในทิศทางใดจึงจะประสบความสำเร็จ

2. โครงสร้างองค์กร (Structure) คือโครงสร้างที่ได้ตั้งขึ้นตามกระบวนการ หรือหน้าที่ของงานโดยมีการรับบุคลากรให้เข้ามาทำงานร่วมกันในฝ่ายต่างๆ เพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์ที่ตั้งไว้ หรือหมายถึง การจัดระบบระเบียบให้กับบุคคล ตั้งแต่ 2-คนขึ้นไปเพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่วางไว้เนื่องจากองค์กรในปัจจุบันมีขนาดใหญ่-การจัดองค์กรที่ดีจะมีส่วนช่วยให้เกิดความคล่องตัวในการปฏิบัติงาน ลดความซ้ำซ้อนหรือขัดแย้งในหน้าที่ ช่วยให้บุคลากรได้ทราบขอบเขตงานความรับผิดชอบ มีความสะดวกในการติดต่อประสานงาน ผู้บริหารสามารถตัดสินใจในการบริหารจัดการได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว

3. ระบบการปฏิบัติงาน (System) ในการปฏิบัติงานตามกลยุทธ์เพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์ตามที่กำหนดไว้นอกจากการจัดโครงสร้างที่เหมาะสมและมีกลยุทธ์ที่ดี การจัดระบบการทำงาน (Working System) ก็มีความสำคัญยิ่ง อาทิ ระบบบัญชี/การเงิน (Accounting/Financial System) ระบบพัสดุ (Supply System) ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology System) ระบบการติดตาม/ประเมินผล (Monitoring/Evaluation System)

4. บุคลากร (Staff) ทรัพยากรมนุษย์นับเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการดำเนินงานขององค์กร องค์กรจะประสบความสำเร็จหรือไม่ส่วนหนึ่งจะขึ้นอยู่กับจัดการทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Management) การวางแผนทรัพยากรมนุษย์ เป็นกระบวนการวิเคราะห์ความต้องการทรัพยากรมนุษย์ในอนาคต โดยการตัดสินใจเกี่ยวกับบุคลากรนั้นควรมีการวิเคราะห์ที่อยู่บนพื้นฐานของกลยุทธ์องค์กรที่เป็นสิ่งกำหนดทิศทางที่องค์กรจะดำเนินไปให้ถึงซึ่งจะเป็นผลให้กระบวนการกำหนดคุณลักษณะ และการคัดเลือกและจัดวางบุคลากรได้อย่างเหมาะสมยิ่งขึ้น

5. ทักษะ ความรู้ ความสามารถ (Skill) คือทักษะในการปฏิบัติงานของทรัพยากรบุคคลในองค์กรสามารถแยกทักษะออกเป็น 2 ด้านหลัก คือ ทักษะด้านงานอาชีพ (Occupational Skills) เป็นทักษะที่จะทำให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานในตำแหน่งหน้าที่ได้ ตามหน้าที่ และลักษณะงานที่รับผิดชอบเช่น ด้านการเงิน ด้านบุคคล ซึ่งจะต้องอยู่บนพื้นฐานการศึกษาหรือได้รับการอบรมเพิ่มเติม ส่วนทักษะ ความถนัด หรือความชาญฉลาดพิเศษ (Aptitudes and special talents) นั้นอาจเป็นความสามารถที่ทำให้พนักงานนั้นๆโดดเด่นกว่าคนอื่น ส่งผลให้มีผลงานที่ดีกว่าและเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานได้รวดเร็ว ซึ่งองค์กรหรือกลุ่มต้องมุ่งเน้นในทั้ง 2 ความสามารถไปควบคู่กัน

6. รูปแบบการบริหารจัดการ (Style) แบบแผนพฤติกรรมในการปฏิบัติงานของผู้บริหารเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งของสภาพแวดล้อมภายในองค์กร พบว่า ความเป็นผู้นำขององค์กรจะมีบทบาทที่สำคัญต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวขององค์กร ผู้นำที่ประสบความสำเร็จจะต้องวางโครงสร้างวัฒนธรรมองค์กรด้วยการเชื่อมโยงระหว่างความเป็นเลิศและพฤติกรรมทางจรรยาบรรณให้เกิดขึ้น

7. ค่านิยมร่วม (Shared values) ค่านิยมและบรรทัดฐานที่ยึดถือร่วมกันโดยสมาชิกขององค์กรที่ได้กลายเป็นรากฐานของระบบการบริหาร และวิธีการปฏิบัติของบุคลากรและผู้บริหารภายในองค์กร หรืออาจเรียกว่าวัฒนธรรมองค์กร รากฐานของวัฒนธรรมองค์กรก็คือ ความเชื่อ ค่านิยมที่สร้างรากฐานทางปรัชญาเพื่อทิศทางขององค์กร โดยทั่วไปแล้วความเชื่อจะสะท้อนให้เห็นถึงบุคลิกภาพและเป้าหมายของผู้ก่อตั้งหรือผู้บริหารระดับสูง ต่อมาความเชื่อเหล่านั้นจะกำหนดบรรทัดฐาน เป็นพฤติกรรมประจำวันขึ้นมาภายในองค์กร เมื่อค่านิยมและความเชื่อได้ถูกยอมรับทั่วทั้งองค์กรและบุคลากรกระทำตามค่านิยมเหล่านั้นแล้วองค์กรก็จะมีวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง

แนวคิด Fish Bone Diagram และ 4M 1E

แผนผังก้างปลา(Fishbone Diagram) หรือเรียกเป็นทางการว่า แผนผังสาเหตุและผล (Cause and Effect Diagram) เป็นสิ่งที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัญหา (Problem) กับสาเหตุทั้งหมดที่เป็นไปได้ที่อาจก่อให้เกิดปัญหานั้น (Possible Cause) เราอาจคุ้นเคยกับแผนผังสาเหตุและผล ในชื่อของ "ผังก้างปลา (Fish Bone Diagram)" เนื่องจากหน้าตาแผนภูมิมีลักษณะคล้ายปลาที่เหลือแต่ก้าง หรือหลายๆ คนอาจรู้จักในชื่อของแผนผังอิชิกาวา (Ishikawa Diagram) ซึ่งได้รับการพัฒนาครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ. 1943 โดย ศาสตราจารย์คาโอริ อิชิกาวา แห่งมหาวิทยาลัยโตเกียว (ประชากรศาสตร์ แสงภักดี, 2549: ระบบออนไลน์)

วัตถุประสงค์การใช้ Fish Bone Diagram

1. เมื่อต้องการค้นหาสาเหตุแห่งปัญหา
2. เมื่อต้องการทางการศึกษาทำความเข้าใจ หรือทำความเข้าใจกับกระบวนการอื่น ๆ เพราะโดยส่วนใหญ่พนักงานจะรู้ปัญหาเฉพาะในพื้นที่ของตนเท่านั้น แต่เมื่อมีการทำผังก้างปลาแล้ว จะทำให้เราสามารถรู้กระบวนการของแผนกอื่นได้ง่ายขึ้น
3. เมื่อต้องการให้เป็นแนวทางในการระดมสมองซึ่งจะช่วยให้ผู้เข้าร่วมทุกคนให้ความสนใจในปัญหาของกลุ่มซึ่งแสดงไว้ที่หัวปลา

วิธีการสร้างแผนผังก้างปลา

สิ่งสำคัญในการสร้างแผนผัง คือ ต้องทำเป็นทีม/เป็นกลุ่ม โดยใช้ขั้นตอน 6 ขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. กำหนดประโยคปัญหาที่หัวปลา
2. กำหนดกลุ่มปัจจัยที่จะทำให้เกิดปัญหานั้นๆ
3. ระดมสมองเพื่อหาสาเหตุในแต่ละปัจจัย
4. หาสาเหตุหลักของปัญหา
5. จัดลำดับความสำคัญของสาเหตุ
6. ใช้แนวทางการปรับปรุงที่จำเป็น

การกำหนดหัวข้อปัญหาที่หัวปลา (Knowledge Vision- KV) การกำหนดหัวข้อปัญหาควรกำหนดให้ชัดเจนและมีความเป็นไปได้ ซึ่งหากเรากำหนดประโยคปัญหานี้ไม่ชัดเจนตั้งแต่แรกแล้ว จะทำให้เราใช้เวลามากในการค้นหา สาเหตุ และจะใช้เวลานานในการทำผังก้างปลา การกำหนดปัญหาที่หัวปลา เช่น อัตราของเสีย อัตราชั่วโมงการทำงานของคนที่ไม่มีประสิทธิภาพ อัตราการเกิดอุบัติเหตุ หรืออัตราต้นทุนต่อสินค้าหนึ่งชิ้น เป็นต้น ซึ่งจะเห็นได้ว่า ควรกำหนดหัวข้อปัญหาในเชิงลบ เทคนิคการระดมความคิดเพื่อจะได้ก้างปลาที่ละเอียดสวยงาม คือ การถาม ทำไม ทำไม ทำไม ในการเขียนแต่ละก้างย่อยๆ

ส่วน ตัวปลา (Knowledge Sharing-KS) เป็นส่วนของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งถือว่าเป็นส่วนสำคัญ ในส่วนนี้จะมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความรู้ โดยเฉพาะความรู้ซ่อนเร้นที่มีอยู่ในทำให้เกิดบรรยากาศในการเรียนรู้แบบเป็นทีม ส่งผลให้เกิดการหมุนเวียนความรู้ ยกระดับความรู้ และเกิดนวัตกรรม

ส่วน หางปลา (Knowledge Assets-KA) เป็นส่วนของ คลังความรู้หรือ ขุมความรู้ ที่ได้จากการเก็บสะสม เกร็ดความรู้ ที่ได้จากกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตัวปลา ซึ่งในส่วนนี้ถือเป็นข้อมูลที่ผ่านการจัดหมวดหมู่เรียบร้อยแล้ว และควรทำการจดบันทึกส่วนหางปลา นี้ด้วยวิธีต่างๆ ซึ่งเพื่อนำไปใช้หรือ นำไปเผยแพร่และแลกเปลี่ยนหมุนเวียนใช้ พร้อมยกระดับต่อไป

ส่วนประกอบของผังก้างปลา

1. ส่วนปัญหาหรือผลลัพธ์ (Problem or Effect) ซึ่งจะแสดงอยู่ที่หัวปลา
2. ส่วนสาเหตุ (Causes) จะสามารถแยกย่อยออกได้อีกเป็น
 - 2.1 ปัจจัย (Factors) ที่ส่งผลกระทบต่อปัญหา (หัวปลา)
 - 2.2 สาเหตุหลัก

2.3 สาเหตุย่อย

ซึ่งสาเหตุของปัญหา จะเขียนไว้ในก้างปลาแต่ละก้าง ก้างย่อยเป็นสาเหตุของก้างรองและก้างรองเป็นสาเหตุของก้างหลัก เป็นต้น

หลักการเบื้องต้นของแผนภูมิก้างปลา (fishbone diagram) คือการใส่ชื่อของปัญหาที่ต้องการวิเคราะห์ ลงทางด้านขวาสุดหรือซ้ายสุดของแผนภูมิ โดยมีเส้นหลักตามแนวยาวของกระดูกสันหลัง จากนั้นใส่ชื่อของปัญหาย่อย ซึ่งเป็นสาเหตุของปัญหาหลัก 3 - 6 หัวข้อ โดยลากเป็นเส้นก้างปลา (sub-bone) ทามุมเฉียงจากเส้นหลัก เส้นก้างปลาแต่ละเส้นให้ใส่ชื่อของสิ่งที่ทำให้เกิดปัญหานั้นขึ้นมา ระดับของปัญหาสามารถแบ่งย่อยลงไปได้อีก ถ้าปัญหานั้นยังมีสาเหตุที่เป็นองค์ประกอบย่อยลงไปอีก โดยทั่วไปมักจะมีการแบ่งระดับของสาเหตุย่อยลงไปมากที่สุด 4 - 5 ระดับ เมื่อมีข้อมูลในแผนภูมิที่สมบูรณ์แล้ว จะทำให้มองเห็นภาพขององค์ประกอบทั้งหมด ที่จะ เป็นสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น

การกำหนดปัจจัยบนก้างปลา

เราสามารถที่จะกำหนดกลุ่มปัจจัยอะไรก็ได้ แต่ต้องมั่นใจว่ากลุ่มที่เรากำหนดไว้ เป็นปัจจัยนั้นสามารถที่จะช่วยให้เราแยกแยะและกำหนดสาเหตุต่างๆ ได้อย่างเป็นระบบ และเป็นเหตุเป็นผลโดยส่วนมากมักจะใช้หลักการ 4M 1E เป็นกลุ่มปัจจัย (Factors) เพื่อจะนำไปสู่การแยกแยะสาเหตุต่างๆ ซึ่ง 4M 1E นี้มาจาก

M - Man คนงาน หรือพนักงาน หรือบุคลากร

M - Machine เครื่องจักรหรืออุปกรณ์อำนวยความสะดวก

M - Material วัตถุดิบหรืออะไหล่ อุปกรณ์อื่นๆ ที่ใช้ในกระบวนการ

M - Method กระบวนการทำงาน

E - Environment อากาศ สถานที่ ความสว่าง และบรรยากาศการ - ทำงาน

ระบบการผลิตน้ำดื่มชุมชน

เครื่องกรองน้ำดื่มระบบ RO

การผลิตน้ำดื่มชุมชนจะต้องคำนึงถึงปัจจัยหลายด้าน ตั้งแต่การจัดตั้งโรงเรือนการหาแหล่งน้ำดิบเพื่อนำมาผ่านกระบวนการผลิตด้วยกรรมวิธีตามเกณฑ์มาตรฐานทั้งนี้ขึ้นอยู่กับศักยภาพของเครื่องกรองน้ำว่าชุมชนต้องการคุณภาพระดับใดซึ่งขึ้นอยู่กับจุดประสงค์การผลิตของ

ชุมชนจะทำเชิงธุรกิจหรือบริโภคกันภายในชุมชน ส่วนมากชุมชนจะเน้นให้คุณภาพใกล้เคียงกับเอกชนทั้งนี้เพื่อความน่าเชื่อถือของผู้บริโภค และโดยทั่วไปเครื่องผลิตน้ำที่ใช้ทำการผลิตในชุมชนหรือโรงเรียนเป็นการผลิตน้ำดื่มสะอาดเพื่อสุขภาพในราคาประหยัด โดยใช้น้ำประปาต่อตรงเข้ากับเครื่องกรองน้ำระบบ RO และมีแสงอุลตราไวโอเลต (Ultraviolet) เป็นแสงฆ่าเชื้อโรค จึงมีความสะอาดของน้ำดื่ม อีกทั้งสะดวกในการใช้งาน สามารถกรองน้ำอัตโนมัติ ไม่ต้องรอส่งซื้อน้ำจากแหล่งอื่นๆมาบริโภค ซึ่งไม่มั่นใจในความปลอดภัยของน้ำดื่มและภาชนะที่บรรจุขวด อีกทั้งยังก่อให้เกิดเงินหมุนเวียนภายในชุมชนและสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน ซึ่งขนาดกำลังการผลิตจะต้องพิจารณาถึงกลุ่มผู้บริโภคและเป้าหมายในการจัดสร้าง

รีเวอร์ส ออสโมซิส เป็นระบบ การกรองละเอียดที่สุดที่มีอยู่ใน เมมเบรน RO ทำหน้าที่เหมือนเป็นชั้นกั้นเกลือ ละลายน้ำและ โมเลกุลอนินทรีย์สารทุกชนิดเช่นเดียวกับโมเลกุลของสารอนินทรีย์ ที่มีน้ำหนักโมเลกุลโดยประมาณมากกว่า 100 แต่โมเลกุลน้ำลอด ผ่านเข้าไป ใน เมมเบรน ได้อย่างสะดวกและรวมตัวเป็นน้ำที่บริสุทธิ์ ซึ่งปกติเกลือที่ละลายน้ำจะถูกกำจัดได้ 95 % ถึงมากกว่า 99% มีการประยุกต์ ใช้งาน RO มากมายหลายวิธี เช่นการกำจัดเกลือแร่ของน้ำทะเลหรือน้ำกร่อยสำหรับทำน้ำดื่มการนำน้ำเสียกลับมาใช้ในกระบวนการ ทำอาหาร และเครื่องดื่ม การแยกสารปฏิชีวนะ การทำน้ำบริสุทธิ์สำหรับดื่มในบ้าน และใช้ในกระบวนการ ของโรงงานอุตสาหกรรม นอกจากนั้นยังพบ ว่าการใช้ RO ได้บ่อยครั้งในการผลิตน้ำที่มีความ บริสุทธิ์สูง มากๆ สำหรับในการผลิตยา หรือในห้องปฏิบัติการอีกด้วยการติดตั้ง RO ก่อนชุดเครื่องกรอง แลกเปลี่ยนไอออน (Ion Exchange: IX) จะทำให้ลดต้นทุนการดำเนินงาน และความถี่ของการ ฟื้นฟู สภาพระบบ IX ลงไปได้มาก ซึ่งปกติแรงดันที่ใช้อัดน้ำผ่านเมมเบรนสำหรับ RO อยู่ในช่วง 14 บรรยากาศ (200 PSI) สำหรับน้ำกร่อยถึง 69 บรรยากาศ (1,000 PSI) สำหรับน้ำทะเลกระบวนการ ทำอาหาร และเครื่องดื่ม การแยกสารปฏิชีวนะ การทำน้ำบริสุทธิ์สำหรับดื่มในบ้าน และใช้ในกระบวนการ ของโรงงานอุตสาหกรรม นอกจากนั้นยังพบ ว่าการใช้ RO ได้บ่อยครั้งในการผลิตน้ำที่มีความ บริสุทธิ์สูงมากๆ สำหรับในการผลิตยา หรือในห้องปฏิบัติการ อีกด้วยการติดตั้ง RO ก่อนชุดเครื่องกรองแลกเปลี่ยนไอออน (Ion Exchange: IX) จะทำให้ลดต้นทุน การดำเนินงาน และความถี่ของการ ฟื้นฟู สภาพระบบ IX ลงไปได้มาก ซึ่งปกติแรงดันที่ใช้อัดน้ำ ผ่านเมมเบรนสำหรับ RO อยู่ ในช่วง 14 บรรยากาศ (200 PSI) สำหรับน้ำกร่อยถึง 69 บรรยากาศ (1,000 PSI) สำหรับน้ำทะเล และเครื่องดื่ม การแยกสารปฏิชีวนะ การทำน้ำบริสุทธิ์สำหรับดื่มในบ้าน และใช้ในกระบวนการ ของโรงงานอุตสาหกรรม นอกจากนั้นยังพบ ว่าการใช้ RO ได้บ่อยครั้งในการ ผลิตน้ำที่มีความ บริสุทธิ์สูงมากๆ สำหรับในการผลิตยา หรือในห้องปฏิบัติการอีกด้วยการติดตั้ง RO ก่อนชุดเครื่องกรองแลกเปลี่ยนไอออน (Ion Exchange: IX) จะทำให้ลดต้นทุนการดำเนินงาน และความถี่ของการ

พื้นฟู สภาพระบบ IX ลงไปได้มาก ซึ่งปกติแรงดันที่ใช้อัดน้ำผ่านเมมเบรนสำหรับ RO อยู่ในช่วง 14 บรรยากาศ (200 PSI) สำหรับน้ำกร่อยถึง 69 บรรยากาศ (1,000 PSI) สำหรับน้ำทะเล

ระบบการกรองที่อาศัยหลักการย้อนกลับของขบวนการ Osmosis ขบวนการดังกล่าวคือปรากฏการณ์ ทางธรรมชาติ ที่น้ำจากสารละลายที่มีความเข้มข้นน้อยกว่า ซึมผ่านเยื่อบาง ๆ ไปหาสารละลายที่มีความเข้มข้นสูงกว่า วิธีการทดลองในชั้นแรกเติมน้ำเกลือและน้ำในระดับที่เท่ากันน้ำจะซึมผ่านเยื่อบาง ๆ (Membrane) ไปยังน้ำเกลือ ทำให้น้ำเกลือมีระดับสูงขึ้นและน้ำมีระดับลดลง ระดับที่แตกต่างนี้เราเรียกว่า แรงดันออสโมติก (Osmotic Pressure) ในทางกลับกันถ้าเราเพิ่มแรงดันด้านน้ำเกลือให้มากกว่า แรงดัน ออสโมติก จะทำให้น้ำในน้ำเกลือซึมผ่านเยื่อเมมเบรน (Membrane) มายังด้านน้ำ ที่มีความเข้มข้นน้อย น้ำเกลือซึ่งมีความเข้มข้นของสารละลายสูง จะเข้มข้นมากขึ้น เมื่อน้ำผ่านเยื่อเมมเบรนออกไป จึงต้องมีการระบายน้ำเข้มข้นออกทิ้ง จะเป็นการชะล้างเอาสิ่งสกปรกที่ติดผิวหน้าของแผ่นเยื่อ เมมเบรนออกด้วย ระบบนี้เราเรียกว่าระบบ รีเวอร์ส ออสโมซิส (Reverse Osmosis) หรือเรียกทั่วไปว่า ระบบ RO (สุวัฒน์ หนูคีรี, 2552: ระบบออนไลน์)

นอกจากระบบการผลิตน้ำแบบรีเวอร์ส ออสโมซิส แล้วยังมีระบบผลิตน้ำดื่มอีกหลายชนิดที่ได้รับความนิยมทั้งในระดับครัวเรือนและระดับชุมชน ซึ่งชนิดเครื่องกรองน้ำก็จะมี ความแตกต่างกันไปตามราคา และคุณภาพน้ำซึ่งขึ้นอยู่กับกลุ่มผู้นำไปติดตั้งใช้งาน ซึ่งรายละเอียด ในแต่ละชนิดมีดังนี้ (บริษัทเซฟตี้ดริง, 2557: ระบบออนไลน์)

ระบบอัลต้าฟิวเทรชั่น

เครื่องกรองน้ำ ระบบ UF 5 แยกตามขั้นตอนการผลิตได้ดังนี้

ขั้นตอนขั้นตอนการกรองที่ 1 - Sediment Filter: ใช้กรองใยสังเคราะห์ที่มีความละเอียดขนาด 5.00 ไมครอน สามารถดักจับฝุ่นสิ่งสกปรกที่ปะปนมากับน้ำและสารแขวนลอย เช่น โคลน ทราย หินปูน สนิมเหล็ก ฯลฯ

ขั้นตอนการกรองที่ 2 -Pre-Carbon Filter: ใช้กรองคาร์บอนที่มีประสิทธิภาพสูงในการกำจัดกลิ่นคลอรีน และสารอินทรีย์ ที่เป็นพิษต่อร่างกาย เช่น แก๊สไข่เน่า ผงซักฟอก ฟีนอล สารไฮโดรคาร์บอน ฯลฯ

ขั้นตอนการกรองที่ 3 - Carbon Block Filter (CTO): Extruded เป็นการหลอม ผงคาร์บอนและอันเป็นเนื้อเดียวกัน ทำให้ประสิทธิภาพในการกรองสูงกว่าคาร์บอนทั่วไปจะกรองเอากลิ่นสี คลอรีน สารอินทรีย์ต่างๆที่ทำให้รสชาติน้ำเปลี่ยนไปและช่วยยืดอายุการใช้งานของเมมเบรน

ขั้นตอนการกรองที่ 4 - Ultra Filtration Membrane (UF): ใช้กรองเมมเบรนที่มีความละเอียด 0.01 ไมครอน สามารถกรองกำจัดเชื้อจุลินทรีย์ที่แขวนอยู่ในน้ำ ตลอดจน ไวรัส และแบคทีเรีย น้ำจึงสะอาดบริสุทธิ์ และยังคงไว้ซึ่งแร่ธาตุต่างๆ

ขั้นตอนการกรองที่ 5 - Post-Carbon Filter: คาร์บอนซึ่งปรับปรุงคุณภาพและรสชาติของน้ำขั้นตอนสุดท้าย โดยการกำจัดกลิ่น สี กลิ่น ปรับปรุงรสชาติของน้ำ

เครื่องกรองน้ำระบบอัลต้าฟิวเทรชั่นผสมผสาน

เครื่องกรองน้ำ ระบบ UF+Pi 6 แบ่งตามขั้นตอนการผลิตได้ดังนี้

ขั้นตอนการกรองที่ 1 - Sediment Filter: ใช้กรองใยสังเคราะห์ที่มีความละเอียดขนาด 5.00 ไมครอน สามารถดักจับฝุ่นสิ่งสกปรกที่ปะปนมากับน้ำและสารแขวนลอย เช่น โคลนทราย หินปูน สนิมเหล็ก ฯลฯ

ขั้นตอนการกรองที่ 2 -Pre-Carbon Filter: ใช้กรองคาร์บอนที่มีประสิทธิภาพสูงในการกำจัดกลิ่นคลอรีน และสารอินทรีย์ ที่เป็นพิษต่อร่างกาย เช่น แก๊สไข่เน่า ผงซักฟอก ฟีนอล สารไฮโดรคาร์บอน ฯลฯ

ขั้นตอนการกรองที่ 3 - Carbon Block Filter เป็นการหลอม ผงคาร์บอนและอันเป็นเนื้อเดียวกัน ทำให้ประสิทธิภาพในการกรองสูงกว่าคาร์บอนทั่วไปจะกรองเอากลิ่นสี คลอรีน สารอินทรีย์ต่างๆที่ทำให้รสชาติเปลี่ยนไปและช่วยยืดอายุการใช้งานของเมมเบรน

ขั้นตอนการกรองที่ 4 - Ultra Filtration Membrane (UF): ใช้กรองเมมเบรนที่มีความละเอียด 0.01 ไมครอน สามารถกรองกำจัดเชื้อจุลินทรีย์ที่แขวนอยู่ในน้ำ ตลอดจน ไวรัส และแบคทีเรีย น้ำจึงสะอาดบริสุทธิ์ และยังคงไว้ซึ่งแร่ธาตุต่างๆ

ขั้นตอนการกรองที่ 5 - Pi () Water Filter (PI): ใช้กรองที่มีคุณสมบัติในการต้านอนุมูลอิสระและปกป้องจาก Active Oxidant Agents ฟันฟูเซลล์ ปรับสมดุลในร่างกาย มีค่าPH เป็นด่างซึ่งเหมาะสำหรับร่างกายพร้อม ด้วยการเพิ่มแร่ธาตุที่จำเป็นให้แร่ธาตุ ได้แก่ แคลเซียม แมกนีเซียม โซเดียม และโพแทสเซียม ซึ่งเป็นแร่ธาตุที่จำเป็นต่อร่างกาย

ขั้นตอนการกรองที่ 6 - Post-Carbon Filter: คาร์บอนซึ่งปรับปรุงคุณภาพและรสชาติของน้ำขั้นตอนสุดท้าย โดยการกำจัดกลิ่น สี กลิ่น ปรับปรุงรสชาติของน้ำ

เครื่องกรองน้ำ ระบบ UV

เครื่องกรองน้ำ ระบบ UV ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนการผลิต

ขั้นตอนการกรองที่ 1 - Sediment Filter: Sediment Filter เป็นไส้กรองใยสังเคราะห์ที่มีความละเอียดขนาด 5.00 ไมครอน สามารถดักจับฝุ่นสิ่งสกปรกที่ปะปนมากับน้ำและสารแขวนลอย เช่น โคลน ทราย หินปูน สนิมเหล็ก ฯลฯ

ขั้นตอนการกรองที่ 2 - Pre Carbon Filter: Pre-Carbon Filter เป็นไส้กรองคาร์บอนที่มีประสิทธิภาพสูงในการกำจัดกลิ่นคลอรีน และสารอินทรีย์ ที่เป็นพิษต่อร่างกาย เช่น แก๊สไข่เน่า ผงซักฟอก ฟีนอล สารไฮโดรคาร์บอน ฯลฯ

ขั้นตอนการกรองที่ 3 - UV เป็น UV ชนิด C ทำหน้าที่ ฆ่าเชื้อไวรัส แบคทีเรีย อีโคไรค์ และเชื้ออื่นๆที่ปนมากับน้ำ

ขั้นตอนการกรองที่ 4 - Post Carbon Filter: Post-Carbon Filter เป็นคาร์บอนซึ่งปรับปรุงคุณภาพและรสชาติของน้ำขั้นตอนสุดท้าย โดยการกำจัดกลิ่น สี กลิ่น ปรับปรุงรสชาติของน้ำ

เครื่องกรองน้ำระบบ RO+ Pi ORP

ขั้นตอนการผลิตน้ำบริสุทธิ์ของ เครื่องกรองน้ำ ระบบ รีเวอร์ออสโมซิส +พายโออาร์พี(RO+Pi ORP) 6 ขั้นตอน เครื่องกรองน้ำ ระบบ RO+Pi ORP 6 ขั้นตอน

ขั้นตอนการกรองที่ 1 - Sediment Filter: ไส้กรองใยสังเคราะห์ที่มีความละเอียดขนาด 5.00 ไมครอน สามารถดักจับฝุ่นสิ่งสกปรกที่ปะปนมากับน้ำและสารแขวนลอย เช่น โคลน ทราย หินปูน สนิมเหล็ก ฯลฯ

ขั้นตอนการกรองที่ 2 - Pre-Carbon Filter: ไส้กรองคาร์บอนที่มีประสิทธิภาพสูงในการกำจัดกลิ่นคลอรีน และสารอินทรีย์ ที่เป็นพิษต่อร่างกาย เช่น แก๊สไข่เน่า ผงซักฟอก ฟีนอล สารไฮโดรคาร์บอน ฯลฯ

ขั้นตอนการกรองที่ 3 - Carbon Block Filter (CTO): Extruded เป็นการหลอมผงคาร์บอนและอันเป็นเนื้อเดียวกัน ทำให้ประสิทธิภาพในการกรองสูงกว่าคาร์บอนทั่วไป จะกรองเอากลิ่นสี คลอรีน สารอินทรีย์ต่างๆ ที่ทำให้รสชาติน้ำเปลี่ยนไปและช่วยยืดอายุการใช้งานของเมมเบรน

ขั้นตอนการกรองที่ 4 - Reverse Osmosis Membrane (RO): ใช้กรองเมมเบรนที่มีความละเอียดถึง 0.0001 ไมครอน สามารถกรองสารละลายต่างๆในน้ำ เช่น สารตะกั่ว สารปรอท สารตกค้างจากยาฆ่าแมลง สารอินทรีย์ ไวรัส และแบคทีเรียโดยถูกกำจัดออกได้สูงสุดถึง 98%

เครื่องกรองน้ำ ระบบ UF+ Pi()+ORP 6 ขั้นตอน ขั้นตอนการกรองที่ 4 - Pi Water Filter (PI): ใช้กรองที่มีคุณสมบัติในการต้านอนุมูลอิสระและปกป้องจาก Active Oxidant Agents ฟีนฟูเชลล์ ปรับสมดุลในร่างกาย มีค่าPHเป็นด่างซึ่งเหมาะสำหรับร่างกายพร้อม ด้วยการเพิ่มแร่ธาตุที่จำเป็นให้แต่น้ำ ได้แก่ แคลเซียม แมกนีเซียม โซเดียม และโปตัสเซียม ซึ่งเป็นแร่ธาตุที่จำเป็นต่อร่างกาย

เครื่องกรองน้ำระบบ NANO

เครื่องกรองน้ำ ระบบ NANO 5 แบ่งเป็นขั้นตอน ต่างๆ ดังนี้

ขั้นตอนการกรองที่ 1 - Sediment Filter: ใช้กรองใยสังเคราะห์ที่มีความละเอียดขนาด 5.00 ไมครอน สามารถดักจับฝุ่นสิ่งสกปรกที่ปะปนมากับน้ำและสารแขวนลอย เช่น โคลน ทราย หินปูน สนิมเหล็ก ฯลฯ

ขั้นตอนการกรองที่ 2 -Pre-Carbon Filter: ใช้กรองคาร์บอนที่มีประสิทธิภาพสูงในการกำจัดกลิ่นคลอรีน และสารอินทรีย์ ที่เป็นพิษต่อร่างกาย เช่น แก๊สไข่เน่า ผงซักฟอก ฟีนอล สารไฮโดรคาร์บอน ฯลฯ

ขั้นตอนการกรองที่ 3 - Carbon Block Filter เป็นการหลอม ผงคาร์บอนและอันเป็นเนื้อเดียวกัน ทำให้ประสิทธิภาพในการกรองสูงกว่าคาร์บอนทั่วไปจะกรองเอากลิ่นสี คลอรีน สารอินทรีย์ต่างๆที่ทำให้รสชาติน้ำเปลี่ยนไปและช่วยยืดอายุการใช้งานของเมมเบรน

ขั้นตอนการกรองที่ 4 - Nano Membrane สามารถกรองไวรัส (VIRUSES) และตะกอนละเอียด (PARTICLES) ที่มีขนาดเล็ก > 0.001 ไมครอน ซึ่งเป็นหน่วยที่มีความละเอียดสูง ทำให้น้ำ ที่ผ่านระบบ NANO MEMBRANCE FILTER ถือได้ว่าเป็นน้ำที่สะอาดมาก เหมาะสมกับการบริโภค, ช่วยยับยั้งการเจริญเติบโตของเชื้อโรคและแบคทีเรีย

เครื่องกรองน้ำระบบ UF+Pi+ORP

เครื่องกรองน้ำ ระบบ UF+ Pi+ORP 6 แบ่งตามแต่ละขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

ขั้นตอนการกรองที่ 1 Sediment Filter: ใช้กรองใยสังเคราะห์ที่มีความละเอียดขนาด 5.00 ไมครอน สามารถดักจับฝุ่นสิ่งสกปรกที่ปะปนมากับน้ำและสารแขวงลอย เช่น โคลนทราย หินปูน สนิมเหล็ก ฯลฯ

ขั้นตอนการกรองที่ 2 Pre-Carbon Filter: ใช้กรองคาร์บอนที่มีประสิทธิภาพสูงในการกำจัดกลิ่นคลอรีน และสารอินทรีย์ ที่เป็นพิษต่อร่างกาย เช่น แก๊สไข่เน่า ผงซักฟอก ฟีนอล สารไฮโดรคาร์บอน ฯลฯ

ขั้นตอนการกรองที่ 3 Ultra Filtration Membrane (UF): ใช้กรองเมมเบรนที่มีความละเอียด 0.01 ไมครอน สามารถกรองกำจัดเชื้อจุลินทรีย์ที่แขวงอยู่ในน้ำ ตลอดจน ไวรัส และแบคทีเรีย น้ำจึงสะอาดบริสุทธิ์ และยังคงไว้ซึ่งแร่ธาตุต่างๆ

ขั้นตอนการกรองที่ 4 Pi Water Filter (PI): ใช้กรองที่มีคุณสมบัติในการต้านอนุมูลอิสระและปกป้องจาก Active Oxidant Agents ฟีนฟูเซลล์ ปรับสมดุลในร่างกาย มีค่า pH เป็นค่าที่เหมาะสมสำหรับร่างกายพร้อม ด้วยการเพิ่มแร่ธาตุที่จำเป็นให้แก่น้ำ ได้แก่ แคลเซียม แมกนีเซียม โซเดียม และโปตัสเซียม ซึ่งเป็นแร่ธาตุที่จำเป็นต่อร่างกาย

เครื่องกรองน้ำระบบ UF+ORP

ขั้นตอนการผลิตน้ำสะอาดของ เครื่องกรองน้ำ ระบบอัลต้าฟิวเทรชั่น UF+ORP แบ่งเป็น 5 ขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

ขั้นตอนการกรองที่ 1 Sediment Filter: ใช้กรองใยสังเคราะห์ที่มีความละเอียดขนาด 5.00 ไมครอน สามารถดักจับฝุ่นสิ่งสกปรกที่ปะปนมากับน้ำและสารแขวงลอย เช่น โคลนทราย หินปูน สนิมเหล็ก ฯลฯ

ขั้นตอนการกรองที่ 2 Pre-Carbon Filter: ใช้กรองคาร์บอนที่มีประสิทธิภาพสูงในการกำจัดกลิ่นคลอรีน และสารอินทรีย์ ที่เป็นพิษต่อร่างกาย เช่น แก๊สไข่เน่า ผงซักฟอก ฟีนอล สารไฮโดรคาร์บอน ฯลฯ

ขั้นตอนการกรองที่ 3 Ultra Filtration Membrane (UF) : ใช้กรองเมมเบรนที่มีความละเอียด 0.01 ไมครอน สามารถกรองกำจัดเชื้อจุลินทรีย์ที่แขวงอยู่ในน้ำ ตลอดจนไวรัส และแบคทีเรีย น้ำจึงสะอาดบริสุทธิ์ และยังคงไว้ซึ่งแร่ธาตุต่างๆ

ขั้นตอนการกรองที่ 4 ORP ใช้กรองที่มีคุณสมบัติในการต้านอนุมูลอิสระและปกป้องจาก Active Oxidant Agents ฟีนฟูเซลล์ ปรับสมดุลในร่างกาย มีค่า pH เป็นค่า

ขั้นตอนการกรองที่ 5 Post-Carbon Filter : คาร์บอนซึ่งปรับปรุงคุณภาพและรสชาติของน้ำขั้นตอนสุดท้าย โดยการกำจัดกลิ่น สี กลิ่น ปรับปรุงรสชาติของน้ำ

เครื่องกรองน้ำ NANO+Pi-ORP

ขั้นตอนการผลิตน้ำสะอาดด้วยเครื่องกรองน้ำระบบ NANO+Pi-ORP แบ่งเป็น 6 ขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

ขั้นตอนการกรองที่ 1 Sediment Filter: ใ้กรองใยสังเคราะห์ที่มีความละเอียดขนาด 5.00 ไมครอน สามารถดักจับฝุ่นสิ่งสกปรกที่ปะปนมากับน้ำและสารแขวนลอย เช่น โคลนทราย หินปูน สนิมเหล็ก ฯลฯ

ขั้นตอนการกรองที่ 2 Pre-Carbon Filter: ใ้กรองคาร์บอนที่มีประสิทธิภาพสูงในการกำจัดกลิ่นคลอรีน และสารอินทรีย์ ที่เป็นพิษต่อร่างกาย เช่น แก๊สไข่เน่า ผงซักฟอก ฟีนอล สารไฮโดรคาร์บอน ฯลฯ

ขั้นตอนการกรองที่ 3 Carbon Block Filter เป็นการหลอม ผงคาร์บอนและอันเป็นเนื้อเดียวกัน ทำให้ประสิทธิภาพในการกรองสูงกว่าคาร์บอนทั่วไปจะกรองเอากลิ่นสี คลอรีน สารอินทรีย์ต่างๆที่ทำให้รสชาติน้ำเปลี่ยนไปและช่วยยืดอายุการใช้งานของเมมเบรน

ขั้นตอนการกรองที่ 4 Nano Membrane สามารถกรองไวรัส (VIRUSES) และตะกอนละเอียด (PARTICLES) ที่มีขนาดเล็ก > 0.001 ไมครอน ซึ่งเป็นหน่วยที่มีความละเอียดสูงทำให้น้ำ ที่ผ่านระบบ NANO MEMBRANCE FILTER ถือได้ว่าเป็นน้ำที่สะอาดมาก เหมาะสมกับการบริโภค, ช่วยยับยั้งการเจริญเติบโตของเชื้อโรคและแบคทีเรีย

ขั้นตอนการกรองที่ 5 Pi-ORP ใ้กรองที่มีคุณสมบัติในการต้านอนุมูลอิสระและปกป้องจาก Active Oxidant Agents ฟีนฟูเซลล์ ปรับสมดุลในร่างกาย มีค่าPHเป็นด่าง

ขั้นตอนการกรองที่ 6 Post-Carbon Filter: คาร์บอนซึ่งปรับปรุงคุณภาพและรสชาติของน้ำขั้นตอนสุดท้าย โดยการกำจัดกลิ่น สี กลิ่น ปรับปรุงรสชาติของน้ำ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชินดิษฐ์ สุวัชรรัตนสกุล (2548: 4-14) ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนทางการเงินของการปลูกยางพาราและปาล์มน้ำมัน กรณีศึกษา อำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล พบว่าการลงทุนปลูกยางพาราและปาล์มน้ำมันมีความคุ้มค่าต่อการลงทุนคือมีมูลค่าสุทธิ

ปัจจุบัน (NPV) เท่ากับ 4846.49 บาท และ 1859.45 บาท ตามลำดับ อัตราส่วนผลประโยชน์ต่อต้นทุนของโครงการ (BCR) เท่ากับ 1.26 และ 1.05 ตามลำดับ อัตราผลตอบแทนการลงทุนของโครงการ (IRR) เท่ากับร้อยละ 15.68 และร้อยละ 12.10 ตามลำดับ จากผลดังกล่าวชี้ให้เห็นผลได้ว่าการทำสวนยางพารามีความเหมาะสมและคุ้มค่าต่อการลงทุนมากกว่าการทำสวนปาล์มน้ำมัน และจากการวิเคราะห์ความอ่อนไหวของการปลูกยางพาราและปาล์มน้ำมัน พบว่าการปลูกยางพารามีความยืดหยุ่นมากกว่าการปลูกปาล์มน้ำมัน สามารถรับการเปลี่ยนแปลงทั้งอัตราคิดลดต้นทุนและผลตอบแทนได้กว่า ซึ่งทำการศึกษาในระยะเวลา 20 ปี และใช้อัตราดอกเบี้ยคิดลด ร้อยละ 10.5

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2551) ศึกษาเกี่ยวกับ การพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ผู้มีความเข้มแข็ง กรณีดอกไม้ประดิษฐ์ จากยางพารา ผลการศึกษาพบว่าขาดแคลนวัตถุดิบในบางช่วง รูปแบบของผลิตภัณฑ์ยังไม่หลากหลาย อุปกรณ์ขาดความทันสมัย ส่วนแบ่งตลาดมีน้อย ขาดการรับรองมาตรฐานสินค้าจากหน่วยงาน ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการพัฒนาผู้มีความเข้มแข็งของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนดังกล่าวคือ การมีส่วนร่วมของสมาชิก และการได้รับประโยชน์ของชุมชน

สุดาณี ลาดี และคณะ (2547) ศึกษาเกี่ยวกับ การจัดการองค์ความรู้เพื่อขยายผลการผลิตแปรรูปน้ำมันงาปลอดสารเคมี ผู้วิสาหกิจชุมชนพึ่งตนเอง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ผลวิจัยพบว่าองค์ความรู้ในการปลูกงาและสกัดน้ำมันงา ได้รับการสืบทอดจากบรรพบุรุษ เป็นภูมิปัญญาของชาวไทยใหญ่ โดยสถาบันครอบครัวเป็นแหล่งก่อเกิดการเรียนรู้ส่งสมจนกลายเป็นองค์ความรู้ ในปัจจุบันมีการพัฒนาต่อเนื่ององค์ความรู้ในการสกัดน้ำมันงาจากเดิม อาศัยความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เพื่อมุ่งพัฒนาประสิทธิภาพการผลิต และคุณภาพผลผลิต โดยพัฒนากระบวนการสกัดน้ำมันงาจากเดิม แบบใช้ครกไม้กับแรงงานวัว/ควาย ในการสกัดมาเป็นการใช้ครกไม้กับพลังงานหรือกังหันน้ำ และแบบประยุกต์โดยใช้ครกไม้กับพลังงานไฟฟ้าในการสกัดน้ำมันงา

สมแก้ว รุ่งเลิศเกรียงไกร (2547) ได้ศึกษารูปแบบการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน โครงการ หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน คือ ลักษณะทั่วไปของวิสาหกิจชุมชนอธิบายเกี่ยวกับลักษณะผู้รับผิดชอบ ลักษณะรูปแบบของวิสาหกิจ และโอกาสทางธุรกิจ หน้าที่ผู้รับผิดชอบ อธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่ม และพบว่ารูปแบบการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนที่เหมาะสมคือ การจัดวางระบบการจัดการในแต่ละกิจกรรมทางธุรกิจให้มีระบบมากขึ้นพร้อมกับเพิ่มศักยภาพทางด้านการบริหารจัดการ โดยเฉพาะด้านการเงินและบัญชี

สภาวดี ประชาภูล (2543) ศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคเครื่องดื่มของครัวเรือนในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่เพื่อศึกษาวัตถุประสงค์ว่าพฤติกรรมผู้บริโภคในระดับครัวเรือนและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมผู้บริโภคกับปัจจัยส่วนผสมทางการตลาด ทำให้ทราบว่า สาเหตุที่ทำให้ครัวเรือนบริโภคเครื่องดื่มที่มีฟอสฟอรัสและน้ำตาลที่ผ่านการกรองจาก

เครื่องกรองน้ำภายในบ้านที่ใช้น้ำประปาเป็นวัตถุดิบ เนื่องจากความสะดวกรวดเร็วในการใช้ และสาเหตุที่เลือกบริโภคน้ำบาดาลเนื่องจากไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการบริโภค และความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมบริโภคกับปัจจัยด้านการส่งเสริมการขาย ซึ่งพบว่าพนักงานขายจะมีผลโดยตรง

อินทิราธน์ บุญรัตนคติ (2548) ศึกษา ส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจการเลือกซื้อน้ำผลไม้พร้อมดื่มในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่าโดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยระดับสำคัญมากทุกปัจจัย ด้านปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ได้แก่ วันเวลาหมดอายุ ราคาที่เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์

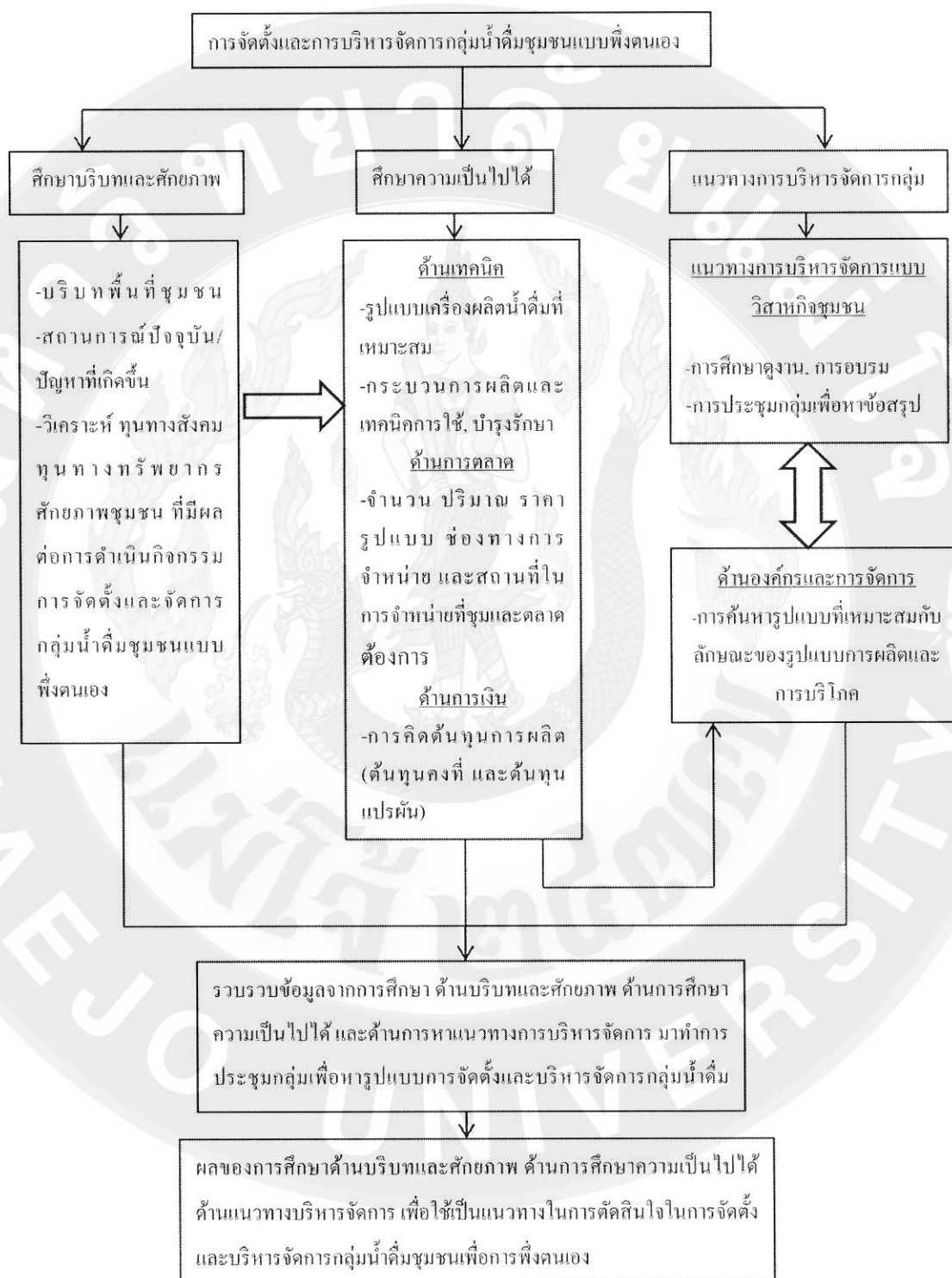
ปฏิพร โพธิ์รังสิยากร (2545) ศึกษา ความพึงพอใจของลูกค้าที่มีส่วนประสมทางการตลาดของน้ำดื่มตราหน้าไทย พบว่าลูกค้ามีความพึงพอใจในส่วนประสมทางการตลาดในระดับมากได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ คือองค์ประกอบของน้ำต้องไม่ขุ่นมัว ไม่มีสี ตะกอน และกลิ่น และต้องมีเครื่องหมายขององค์การอาหารและยารับรองการผลิตด้วยระบบ RO ปลอดภัยต่อผู้บริโภค ต้องมีความสะอาดสะดวกต่อการเปิดและด้านการขนส่งต้องมีการกระจายส่งน้ำดื่มอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนที่ตั้งสำนักงานต้องหาง่ายสะดวกต่อการเข้าพบ ส่วนความพึงพอใจระดับกลางได้แก่ ด้านราคาต้องมีความเหมาะสมกับสินค้าทั้งด้านคุณภาพและปริมาณ และด้านการโฆษณาหรือประชาสัมพันธ์ คือข้อมูลในแผ่นพับของน้ำดื่มมีรายละเอียดเกี่ยวกับระบบการผลิต

พรศรี ขงศ์ฤประพันธ์ (2547) ศึกษา วิสาหกิจชุมชนกับการพึ่งตนเอง กรณีศึกษา การแปรรูปผลผลิตจากต้นตาลชุมชนบ้านเหล่าขวัญ ตำบลท้อแท้ อำเภอดุสิต จังหวัดพิษณุโลก พบว่าภูมิปัญญาและพลวัตของภูมิปัญญาด้านการแปรรูปผลผลิตจากต้นตาลเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์จากบรรพบุรุษในการดำเนินวิถีชีวิตในอดีตและมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบเพื่อให้เข้ากับยุคสมัยส่วนกระบวนการจัดการองค์ความรู้ของกลุ่มเกิดจากการผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่เดิมผนวกกับภูมิปัญญาความรู้จากภายนอกผ่านการอบรมศึกษาดูงาน และทดสอบฝึกด้วยการปฏิบัติ โดยผู้นำกลุ่มเป็นผู้มีบทบาทที่สำคัญในการคิดริเริ่มสร้างสรรค์และเรียนรู้ด้วยภูมิปัญญาแปรรูปผลผลิตจากต้นตาลโดยอาศัยเทคโนโลยีสมัยใหม่ ด้านการผลิตและบริหารจัดการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชนทั้งความรู้ เงินทุน และการส่งเสริมด้านการตลาด และความสัมพันธ์ของการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน ด้านการแปรรูปผลผลิตจากต้นตาลกับการพึ่งตนเอง ด้านเศรษฐกิจและสังคม พบว่าในระดับบุคคลก่อให้เกิดรายได้เพิ่มขึ้นในครัวเรือนคือมีงานทำทั้งปีโดยอยู่ในรูปแบบธุรกิจครอบครัว ระดับกลุ่มพบว่าก่อให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจร่วมกันภายใต้ความสัมพันธ์แบบไว้วางใจส่งผลให้เกิดการร่วมมือ การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และส่งผลให้เกิดการมีส่วนร่วมของสมาชิกซึ่งก่อให้เกิดเป็นรูปแบบเฉพาะของวิสาหกิจชุมชนในชุมชนบ้านเหล่าขวัญ ระดับชุมชนพบว่าวิสาหกิจชุมชนก่อให้เกิดเครือข่ายทางเศรษฐกิจและสังคม

ทั้งภายในและภายนอกชุมชน ตลอดจนเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มกับภาครัฐและเอกชนที่ได้ดำเนินกิจกรรมร่วมกัน

จากการศึกษาและรวบรวมแนวคิดต่างๆ ในส่วนนี้ สรุปได้ว่า แนวคิดต่างๆ นั้นมีความสำคัญในการนำมาสร้างปรับประยุกต์ในการทำวิจัยเพื่อเป็นไปตามหลักและขั้นตอนทางวิชาการ สามารถนำมาวางแผนการดำเนินงาน แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ตลอดจนขั้นตอนการสรุปผลการวิจัยอย่างมีเหตุผล หลักสำคัญอีกประการในการศึกษาแนวคิดคือการนำหลักการทรงงานของในหลวงมาปรับใช้เป็นแนวทาง เช่นการทำตามลำดับขั้น เข้าถึงข้อมูลทางวิชาการเพื่อให้เกิดความพร้อมก่อนลงมือปฏิบัติเพื่อป้องกันความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นในระหว่างปฏิบัติอันจะส่งผลกระทบต่อชุมชนโดยตรง และเป็นการสร้างความยั่งยืนในการพัฒนาโดยเน้นความมั่นคงที่รากฐานการวิจัยเพื่อนำไปสู่การพัฒนาในพื้นที่อย่างมีความพร้อม

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

การจัดตั้งและบริหารจัดการกลุ่มน้ำดื่มชุมชนเพื่อการพึ่งตนเองของหมู่ที่ 8 ชุมชนบ้านหนองชุมแสง ตำบลบ้านส้อง อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้กำหนดวิธีการวิจัยดังต่อไปนี้

สถานที่ดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ดำเนินการวิจัยในพื้นที่ หมู่ที่ 8 ชุมชนบ้านหนองชุมแสง ตำบลบ้านส้อง อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในการศึกษาการจัดตั้งและการบริหารจัดการกลุ่มน้ำดื่มชุมชนแบบพึ่งตนเอง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้มีสองส่วนคือ 1) ประชากรชุมชนบ้านหนองชุมแสงที่มีความสนใจสนใจในการจัดตั้งและบริหารจัดการน้ำดื่มชุมชนแบบพึ่งตนเองโดยมาจากการสมัครใจในการเข้าร่วมดำเนินการวิจัย จำนวน 35 ราย 2) ประชาชนในชุมชนบ้านหนองชุมแสงเพื่อการสำรวจการบริโภคน้ำดื่มซึ่งผู้วิจัยจะทำการเก็บข้อมูลโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sample) จากตัวแทนในแต่ละครัวเรือนของชุมชนบ้านหนองชุมแสง ซึ่งมีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้นประมาณ 137 ครัวเรือน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือแต่ละประเภทมาใช้ในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างเพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์อันได้แก่ การใช้แบบสัมภาษณ์, การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม, การจัดเวทีประชาคม, การประชุมกลุ่มย่อย (Focus group discussion) การเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ และบันทึกปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งเครื่องมือแต่ละประเภทจะทำการเก็บข้อมูลที่แตกต่างกันออกไปตามรายละเอียดดังนี้

การสัมภาษณ์ (In-depth Interview) โดยสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้นำชุมชนและแกนนำชาวบ้านตลอดจนชาวบ้านที่เข้าร่วมดำเนินตามกระบวนการวิจัย ทั้งครอบคลุมไปถึงตัวแทนในแต่ละครัวเรือน ซึ่งศึกษาในเรื่องบริบทสภาพชุมชนที่เอื้ออำนวยต่อการจัดตั้งและบริหารจัดการกลุ่มในด้านต่างๆ อันได้แก่ ด้านเทคนิค ด้านการเงิน ด้านการจัดการ และปัจจัยอื่นที่เกี่ยวข้อง

การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) เป็นการสังเกตในขณะที่ผู้ร่วมวิจัยมีส่วนร่วมในกิจกรรม ทั้งการสัมภาษณ์และการประชุมกลุ่มย่อยและรวมถึงการสังเกตบรรยากาศสภาพแวดล้อมในขณะดำเนินการวิจัย

การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non- Participant Observation) เป็นการสังเกตโดยผู้วิจัยไม่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิจัย โดยจะอยู่ในฐานะผู้สังเกตการณ์ดูความเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นแล้วทำการจดบันทึก เช่น พฤติกรรม การแสดงออกทางอารมณ์ ของผู้เข้าร่วมวิจัย

การจัดเวทีประชาคม (Facilitator/Moderator) ผู้วิจัยใช้เพื่อดำเนินการสอบถามความคิดเห็นและทัศนคติของประชาชนในหมู่บ้านเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ในหัวข้อวิจัย การจัดตั้งและการบริหารจัดการน้ำดื่มชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง ซึ่งจะชี้แจงรายละเอียดต่างๆ ที่จะทำการศึกษาระหว่างผู้วิจัยชุมชนให้เห็นถึงความสำคัญที่ชุมชนจะได้ประโยชน์และใช้ทำการเปิดรับประชาชนในพื้นที่วิจัยเพื่อลงชื่อเข้าร่วมในกระบวนการวิจัยตามขั้นตอนต่างๆ พร้อมชี้แจงบทบาทของผู้ที่จะเข้าร่วมวิจัยในครั้งนี้

การประชุมกลุ่มย่อย (Focus group discussion) เป็นการรวบรวมข้อมูลจากการสนทนาในกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ในประเด็นที่เฉพาะเจาะจง โดยมีผู้ดำเนินการสนทนา (Facilitator) เป็นผู้ดำเนินการประชุมต่างๆ โดยทำการขับเคลื่อนกระบวนการตามประเด็นที่ได้เตรียมไว้ ซึ่งใช้ทบทวนสถานการณ์ สภาพปัญหา ด้วยการแสดงความคิดเห็น ตั้งแต่การศึกษาสภาพบริบทและศักยภาพพื้นที่ ตลอดจนกระบวนการที่ใช้ค้นหาแนวทางการบริหารจัดการกลุ่มน้ำดื่มชุมชน โดยใช้หลักของการศึกษาความเป็นไปได้ เข้ามาเป็นประเด็นร่วมในการสนทนากลุ่มย่อย

การศึกษาดูงาน (observe activities) เป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้นอกชุมชนโดยการนำกลุ่มเป้าหมายไปศึกษาดูงานขั้นตอนการผลิต และการบำรุงรักษาระบบผลิตน้ำดื่ม ตลอดจนการบริหารจัดการกลุ่มของชุมชนต้นแบบ เพื่อค้นหาแนวทางการบริหารจัดการกลุ่มในอนาคตต่อไป

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ

ผู้วิจัยจะทำการเก็บข้อมูลประเด็นต่างๆ ในภาคสนาม ซึ่งประกอบด้วยการศึกษาบริบทและศักยภาพชุมชน ด้านต่างๆ ได้แก่ สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมประเพณี ตลอดจนการเก็บข้อมูลในด้านการศึกษาความเป็นไปได้ที่ใช้ในการหาแนวทางการจัดตั้งและบริหารจัดการกลุ่มน้ำดื่มชุมชน ทั้ง 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านเทคนิค ด้านการตลาด ด้านการเงิน ด้านการจัดการ ตลอดจนการค้นหารูปแบบที่เหมาะสมสำหรับสร้างแนวทางการบริหารจัดการของกลุ่มน้ำดื่มในอนาคต โดยใช้เครื่องมือประเภทต่างๆ อันได้แก่ การจัดเวทีประชาคม (Facilitator/Moderator) การสัมภาษณ์ (In-depth Interview) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non- Participant Observation) การประชุมกลุ่มย่อย (Focus group discussion) ตามขั้นตอนและรายละเอียดดังนี้

1. การเก็บข้อมูลด้านการศึกษามุมมองและศักยภาพชุมชนในด้านต่างๆ ผู้วิจัยได้เริ่มต้นด้วยการใช้การจัดเวทีประชาคม เป็นเครื่องมือเพื่อใช้ในการรวมคนในชุมชนซึ่งรวมถึงกลุ่มผู้นำชุมชนเพื่อให้เข้ามาร่วมกันรับรู้การทำวิจัย เป็นการแนะนำตัวผู้วิจัยและรายละเอียดการทำวิจัย ซึ่งเปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้สะท้อนความเห็นต่อโครงการวิจัยโดยพิจารณาจากบริบทชุมชนว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ที่จะดำเนินการวิจัยร่วมกับชุมชน โดยดูผลตอบรับจากกิจกรรม

การจัดเวทีประชาคมครั้งที่สองผู้วิจัยได้ใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลในเรื่องปัญหาที่ชุมชนประสบอยู่ ผู้วิจัยได้จัดเป็นเวทีสะท้อนปัญหาโดยตัวผู้วิจัยและผู้นำชุมชนเป็นวิทยากรกระบวนการ (Facilitator) ร่วมกันเพื่อดำเนินกิจกรรมทำหน้าที่เสริมประเด็นต่างๆ ที่นำไปสู่การลำดับปัญหาของชุมชน แล้วให้ผู้เข้าประชุมได้สะท้อนประเด็นปัญหาที่แต่ละครัวเรือนประสบอยู่ โดยผู้วิจัยจะทำการรวบรวมประเด็นแล้วนำมาจัดเรียงในตารางโดยใช้กระดาษแผ่น จากนั้นให้ผู้เข้าร่วมประชุมโหวตประเด็นปัญหาโดยใช้เทคนิคสติ๊กเกอร์ลงในช่องตารางที่ตนเองประสบอีกครั้ง เพื่อทำการจัดลำดับประเด็นปัญหาของหมู่บ้าน

2. วิธีการเก็บข้อมูลด้านการศึกษาความเป็นไปได้นั้นผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือหลักในการเก็บข้อมูลการศึกษาความเป็นไปได้ทั้ง 4 ด้าน ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้การประชุมกลุ่มย่อยเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ในส่วนที่เป็นการระดมความคิด ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 การศึกษาความเป็นไปได้ทางด้านเทคนิค ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ในส่วนการยอมรับโครงการและทัศนคติที่มีต่อนวัตกรรมที่จะนำเข้ามาใช้กับชุมชน รวมไปถึงโรงเรือนและชนิดของเครื่องกรองน้ำจากตัวแทนในแต่ละครัวเรือน อีกส่วนหนึ่งผู้วิจัยได้ใช้การประชุมกลุ่มย่อยโดยอยู่ในรูปแบบการศึกษาดูงาน โรงผลิตน้ำดื่มของชุมชนต้นแบบ ซึ่งประกอบด้วยส่วนที่เป็นข้อมูลการส่งออกแบบโรงเรือน ชนิดของเครื่องกรองน้ำ วิธีการใช้บำรุง โดยมีประธานกลุ่มและช่างฝ่ายเทคนิคของชุมชนต้นแบบเป็นวิทยากรบรรยาย เพื่อรวบรวมข้อมูลรายละเอียดต่างๆ ที่เป็นปัจจัยประกอบในการจัดตั้งโรงผลิตน้ำดื่มชุมชน

2.2 การศึกษาความเป็นไปได้ทางการตลาด ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือการรวบรวมข้อมูลปริมาณความต้องการใช้น้ำดื่ม ราคาต่อหน่วย พฤติกรรมการบริโภคน้ำดื่มของชุมชน รวมถึงการสำรวจแหล่งที่จำหน่ายน้ำดื่มทั้งในชุมชนและบริเวณใกล้เคียง

2.3 การศึกษาความเป็นไปได้ทางการเงิน ผู้วิจัยได้ใช้ข้อมูลจากการศึกษาดูงานทางด้านเทคนิคประกอบกับข้อมูลทางการตลาด อันได้แก่ งบประมาณการก่อสร้างโรงผลิตน้ำดื่มและค่าใช้จ่ายในการติดตั้งเครื่องกรองน้ำและรวมไปถึงรายจ่ายที่ใช้ในกระบวนการผลิตและรายได้จากการจำหน่าย

2.4 การศึกษาความเป็นไปได้ทางการจัดการองค์กร ผู้วิจัยใช้การสนทนากลุ่มเน้นกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งประกอบไปด้วยตัวแทนจากหมู่ที่ 8 บ้านหนองชุมแสงร่วมกับคณะกรรมการกลุ่มน้ำดื่มของชุมชนต้นแบบผู้วิจัยใช้เวทีการประชุมกลุ่มย่อยเป็นเวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชน และการถ่ายทอดองค์ความรู้จากวิทยากรในเรื่องของแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการองค์กรมาปรับกระบวนการทัศน์เพื่อเป็นพื้นฐานในการทำการวิจัยขั้นต่อไป

3. การศึกษาค้นหาแนวทางการบริหารจัดการกลุ่มน้ำดื่มชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง ผู้วิจัยได้ใช้การประชุมกลุ่มย่อยเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการระดมความคิดในการหาแนวทางการบริหารจัดการกลุ่มที่เหมาะสม ซึ่งประกอบไปด้วยรูปแบบวิธีการที่ใช้ดำเนินการของกลุ่มรวมถึงการออกแบบโครงสร้าง การแบ่งบทบาทหน้าที่ของกลุ่ม ด้วยการใช้แนวคิดทฤษฎีการบริหารจัดการที่ได้รับการถ่ายทอดจากวิทยากร มาเป็นพื้นฐานในการออกแบบแนวทางการบริหารจัดการกลุ่ม ซึ่งในส่วนนี้ผู้วิจัยได้ใช้ โมเดลก้างปลา มาเป็นเครื่องมือในการระดมความคิดโดยใช้หลักการ 4M1E มาเป็นปัจจัยประกอบในการค้นหาแนวทางการบริหารจัดการกลุ่มน้ำดื่มชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง

ข้อมูลทฤษฎี

โดยการค้นคว้าเอกสาร วารสาร งานวิจัยต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับประเด็นต่างๆ ในการทำวิจัย และเป็นแนวทางการตัดสินใจ เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากภาคสนาม ตลอดจนการสืบค้นข้อมูลออนไลน์ที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัย และขอการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการในเขตพื้นที่วิจัย ได้แก่ ข้อมูลบริบททั่วไป โครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และข้อมูลด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาการจัดตั้งและบริหารจัดการกลุ่มน้ำดื่มชุมชนแบบพึ่งตนเองของชุมชนบ้านหนองชุมแสง ตำบลบ้านส้อง อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้วิจัยจะแยกประเด็นการวิเคราะห์ข้อมูล ออกเป็น 3 ตอน

1. การวิเคราะห์ข้อมูลทางด้านบริบทและศักยภาพ เป็นการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ ใช้การพรรณนาถึงสภาพพื้นที่ทั่วไป ซึ่งได้แก่ ทนทางสังคม ทนทางทรัพยากร และศักยภาพของชุมชน ที่มีผลต่อการเอื้ออำนวยให้เกิดการจัดตั้งกลุ่มน้ำดื่มขึ้นได้ ซึ่งผู้วิจัย ใช้การสังเกต และการสัมภาษณ์ตลอดจนการจัดเวทีต่างๆ

2. การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ 4 ด้าน ซึ่งประกอบด้วย ด้านการตลาด ด้านการเงิน ด้านเทคนิค จะใช้รูปแบบการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปและการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพซึ่งใช้การบรรยายเชิงพรรณนาสรุปในส่วนของการประชุมกลุ่มย่อย ตามรายละเอียดดังนี้

2.1 ด้านเทคนิค เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณเพื่อทราบ โดยใช้การบรรยายเชิงพรรณนาจากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการประชุมของชุมชน

2.2 ด้านการตลาด เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณเพื่อทราบความต้องการของผู้บริโภค โดยใช้โปรแกรม SPSS หาค่าสถิติความถี่ (frequency) ร้อยละ (percentage) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) และค่าเฉลี่ย (mean) เพื่อนำผลข้อมูลมาคำนวณด้านการเงินต่อไป

2.3 ด้านการเงิน เป็นการวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Method) ในการศึกษาข้อมูลด้านการเงินเพื่อประกอบการตัดสินใจในการจัดตั้งและบริหารจัดการกลุ่ม โดยนำข้อมูลที่ได้มาจากการศึกษาด้านการตลาดและด้านเทคนิคมาประเมินต้นทุนการผลิตและ

ผลตอบแทนทางการเงินโดยการประมาณการต้นทุนของโครงการ ประกอบด้วยต้นทุนคงที่หรือค่าใช้จ่ายการลงทุน และต้นทุนผันแปรหรือค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ และการประมาณการผลตอบแทนหรือผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นในโครงการมาเป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อประกอบการตัดสินใจ โดยใช้เกณฑ์ในการตัดสินใจเพื่อการลงทุน ดังนี้

2.3.1 เกณฑ์การตัดสินใจที่ไม่การปรับค่าเวลา คือ การวิเคราะห์เพื่อหา
ระยะเวลาคืนทุน

ระยะเวลาคืนทุน (Payback Period Method) การคำนวณหาระยะเวลาที่ทำให้ผลตอบแทนมีค่าเท่ากับการลงทุนโครงการ ตลอดจนอยู่โครงการ คำนวณโดยใช้สูตรดังนี้

$$\text{ระยะเวลาคืนทุน} = \frac{\text{ค่าใช้จ่ายในการลงทุน}}{\text{ผลตอบแทนเฉลี่ยจากการดำเนินการ}}$$

2.3.2 เกณฑ์การตัดสินใจที่มีการปรับค่าเวลาประกอบด้วย

1) มูลค่าสุทธิปัจจุบัน (The Net Present Value :NPV) การคำนวณหาผลต่างระหว่างมูลค่าปัจจุบันของผลตอบแทน กับมูลค่าปัจจุบันของต้นทุน หาก NPV มีค่า > 0 แสดงว่า โครงการมีความคุ้มค่าแก่การลงทุน คำนวณโดยใช้สูตรดังนี้

$$NPV = PVB - PVC$$

$$NPV = \sum_{t=1}^n \frac{Bt}{(1+r)^t} - \sum_{t=1}^n \frac{Ct}{(1+r)^t}$$

r = อัตราคิดลดหรืออัตราดอกเบี้ย

t = ระยะเวลาของโครงการ

2) อัตราส่วนผลประโยชน์ต่อต้นทุน (Benefit Cost Ratio : BCR)
การคำนวณหาอัตราส่วนระหว่างมูลค่าปัจจุบันของกระแสเงินสดสุทธิกับกระแสเงินสดจ่ายลงทุนครั้งแรก หาก $BCR \geq 1$ แสดงว่าโครงการนั้นคุ้มค่าแก่การลงทุน สูตรในการคำนวณคือ

$$BCR = PVB / PVC$$

$$\sum_{t=1}^n \frac{Bt}{(1+r)^t} / \sum_{t=1}^n \frac{Ct}{(1+r)^t}$$

3) อัตราผลตอบแทนจากการลงทุน (Internal Rate of Return :IRR) การคำนวณหาอัตราผลตอบแทนที่ได้จากการลงทุนในโครงการ อัตราผลตอบแทนที่ได้จะเป็นอัตราที่ทำให้มูลค่าปัจจุบันของผลตอบแทนที่คาดว่าจะได้รับเท่ากับเงินลงทุนครั้งแรก ดังสูตร

$$\sum_{t=1}^n \frac{B}{(1+r)^t} = \sum_{t=1}^n \frac{Ct}{(1+r)^t}$$

$$\sum_{t=1}^n \frac{Bt - Ct}{(1+r)^t} = 0$$

2.4 ด้านการจัดการองค์กร เป็นการวิเคราะห์เชิงคุณภาพใช้การบรรยายเชิงพรรณนา ถึงรูปแบบและแนวคิดที่ชุมชนร่วมกันค้นหาแนวทางการบริหารจัดการกลุ่ม จากการประชุมกลุ่มย่อย

3. การวิเคราะห์ด้านการค้นหาแนวทางการบริหารจัดการกลุ่ม จะใช้การวิเคราะห์เชิงคุณภาพโดยวิธีการพรรณนาถึงแนวทางที่กลุ่มได้ค้นหาแนวทางการบริหารจัดการกลุ่ม โดยใช้แผนผังก้างปลา (Fishbone Diagram) หรือเรียกเป็นทางการว่า แผนผังสาเหตุและผล (Cause and Effect Diagram) เป็นสิ่งที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัญหา (Problem) กับสาเหตุทั้งหมดที่เป็นไปได้ที่อาจก่อให้เกิดปัญหานั้น (Possible Cause) โดยเริ่มจากการกำหนดหัวข้อปัญหาที่หัวปลา (Knowledge Vision- KV) และใช้ปัจจัยประกอบในการค้นหาส่วนลำตัวปลาด้วยหลักแนวคิด 4M1E ได้แก่ บุคลากร (Man) เครื่องจักร (Machine) วัตถุดิบหรืออะไหล่ (Material) กระบวนการทำงาน (Method) อากาศ สถานที่บรรยากาศการ (Environment) ในส่วนของตัวปลา (Knowledge Sharing-KS) เป็นส่วนของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งถือว่าเป็นส่วนสำคัญ ในส่วนนี้จะมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความรู้ และส่วนหางปลา (Knowledge Assets-KA) เป็นส่วนของ คลังความรู้หรือ

ขุมความรู้ที่ได้จากการเก็บสะสม เกร็ดความรู้ที่ได้จากกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้มาเรียบเรียงเพื่อนำไปใช้ในการกำหนดรูปแบบกลุ่มต่อไป

บทที่ 4

ผลการวิจัยและวิจารณ์

การศึกษาการทำงานวิจัยในครั้งนี้ได้ทำการค้นหาแนวทางการการจัดตั้งและบริหารจัดการกลุ่มน้ำดื่มชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง ของหมู่ที่ 8 บ้านหนองชุมแสง อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อศึกษาปัจจัยต่างๆ ที่เอื้ออำนวยต่อการจัดตั้งและบริหารจัดการกลุ่มและใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการดำเนินการด้านการลงทุนในอนาคต ทั้งนี้ผู้วิจัยได้แบ่งการศึกษาในครั้งนี้ออกเป็น 3 ส่วน อันได้แก่

1. การศึกษาด้านบริบทและศักยภาพของชุมชน ซึ่งประกอบไปด้วยสภาพทางสังคม สภาพทั่วไปของพื้นที่และรวมไปถึงเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม ทุนทางทรัพยากร ทุนทางสังคม ตลอดจนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งและบริหารจัดการกลุ่มน้ำดื่มชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง

2. การศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งและบริหารจัดการกลุ่มน้ำดื่มชุมชนแบบพึ่งตนเอง ซึ่งรายละเอียดมีดังนี้

- 2.1 การศึกษาความเป็นไปได้ทางด้านเทคนิค เป็นการศึกษาโครงการต้นแบบในเรื่องของโรงเรือนและเครื่องจักรที่ใช้ผลิตน้ำดื่มการจัดการดูแลรักษาตลอดจนงบประมาณที่ใช้ลงทุนในกิจกรรมของโครงการต้นแบบ

- 2.2 การศึกษาความเป็นไปได้ทางการตลาด เป็นการศึกษาปริมาณความต้องการน้ำดื่มของชุมชน ราคา พฤติกรรมการบริโภค โดยใช้หลักการส่วนประสมทางการตลาดเข้ามาเป็นแนวคิดในการศึกษาเพื่อนำข้อมูลมาคำนวณหาการศึกษาความเป็นไปได้ทางการเงินต่อไป

- 2.3 การศึกษาทางการเงิน เป็นการศึกษาโดยการนำข้อมูลทางการตลาดประกอบกับข้อมูลทางด้านเทคนิคมาคำนวณหาความคุ้มค่าและจุดคุ้มทุนของโครงการโดยการหาต้นทุนคงที่และต้นทุนแปรผันที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และสามารถเลือกชนิดของเครื่องผลิตน้ำรวมทั้งขนาดโรงเรือนได้อย่างเหมาะสม

- 2.4 การศึกษาความเป็นไปได้ทางการจัดการ เป็นการศึกษาในลักษณะการศึกษาฐานประกอบกับการจัดเวทีเรียนรู้จากโครงการต้นแบบ โดยใช้วิทยากร และนำแนวคิดทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการองค์กรไปใช้สร้างแนวทางการบริหารจัดการกลุ่ม

3. การค้นหาแนวทางการบริหารจัดการ เป็นการอบรมส่งเสริมให้ชุมชนใช้รูปแบบการบริหารจัดการแบบวิสาหกิจชุมชนเข้ามาใช้กับกลุ่ม โดยผ่านการให้ความรู้จากผู้นำชุมชนและวิทยากรบรรยายรูปแบบและการประยุกต์ใช้กับกลุ่มที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

**ผลการศึกษาด้านบริบทและศักยภาพของชุมชนในการจัดตั้งและ
บริหารจัดการกลุ่มน้ำดื่มชุมชนบ้านหนองชุมแสง
เพื่อการพึ่งตนเอง**

ขั้นตอนในการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ก่อนดำเนินวิจัยในพื้นที่ผู้วิจัยได้จัดเวทีประชาคมหมู่บ้านขึ้นโดยการหารือร่วมกับผู้นำชุมชนและแกนนำเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันทั้งนี้รูปแบบการจัดจะเน้นการเสวนาพูดคุยกันแบบไม่มีพิธีการ แต่เน้นให้ชาวบ้านตระหนักได้ถึงประโยชน์และผลลัพธ์การวิจัย รวมทั้งได้อธิบายกรอบแนวคิดการวิจัย และการเก็บข้อมูลในขั้นตอนต่างๆตลอดจนให้ชาวบ้านลงนามเข้าร่วมวิจัย เวทีสร้างความเข้าใจในครั้งนี้ผู้วิจัยได้จัดดำเนินการเมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2556 เวลา 14.00 น. ณ ศาลาเอนกประสงค์หมู่ที่ 8 บ้านหนองชุมแสง ตำบลบ้านส้อง อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งมีผู้เข้าร่วมทั้งสิ้นประมาณ 80 คน ซึ่งเป็นตัวแทนแต่ละครัวเรือนมาเข้าร่วมประชุม ตลอดจนผู้ใหญ่บ้านหมู่ และแกนนำ หมู่ที่ 8 เข้าร่วมเป็นที่ปรึกษาในการจัดเวทีประชาคมในครั้งนี้

การดำเนินการในครั้งนี้ผู้วิจัยได้นัดประชุมชาวบ้านโดยแจ้งให้เข้าประชุมทุกครัวเรือน โดยจัดในรูปแบบเวทีประชาคมหมู่บ้านเพื่อชี้แจงรายละเอียดการวิจัยดังต่อไปนี้

1. การอธิบายกรอบแนวคิดการทำวิจัย ซึ่งหลักสำคัญประกอบด้วยรายละเอียดตามวัตถุประสงค์ในข้างต้น ประการแรกผู้วิจัยได้ชี้แจงการศึกษาเรื่องบริบทและศักยภาพว่าจะทำการศึกษาด้าน สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทูทางสังคม ทูทางทรัพยากร และทุนทรัพย์ ที่มีผลต่อการจัดตั้งและการบริหารจัดการกลุ่ม ประการที่สอง ผู้วิจัยได้ชี้แจงเรื่องการศึกษาความเป็นไปได้ให้ชาวบ้านได้รับฟัง ซึ่งประกอบด้วย 4 ด้าน อันได้แก่ ด้านการตลาด ด้านเทคนิค ด้านการเงิน ด้านการจัดการองค์กร ซึ่งผู้วิจัยได้ชี้แจงให้ผู้เข้าร่วมประชุมตระหนักว่าข้อมูลที่ได้มาจากการศึกษาความเป็นไปได้ทั้ง 4 ด้านนั้นสามารถนำมาประกอบการตัดสินใจในการหาแนวทางในการจัดตั้งและบริหารจัดการกลุ่มในอนาคตได้ ประการที่สาม การหาแนวทางการบริหารจัดการซึ่งจะมีการส่งเสริมให้รูปแบบของวิสาหกิจชุมชนเข้ามาดำเนินกิจการของชุมชนในอนาคต

2. ผู้วิจัยได้ชี้แจงผลดีที่ชุมชนจะได้รับจากการวิจัย ซึ่งจะเป็นในเรื่อง การพึ่งตนเองของชุมชน การสร้างรายได้ภายในชุมชน การมีเงินหมุนเวียน การลดรายจ่าย และการสร้างความพร้อมระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชน และประการสำคัญคือชุมชนสามารถดำเนินการจัดสร้างและบริหารจัดการได้อย่างรอบคอบเพราะมีข้อมูลในด้านต่างๆอย่างครบครันและมีแนวทางที่ชุมชนได้สร้างร่วมกัน ซึ่งตรงกับความต้องการของชุมชน

3. ผู้วิจัยได้อธิบายขั้นตอนการเก็บข้อมูลในพื้นที่วิจัย โดยหลักจะเป็นการใช้แบบสัมภาษณ์และการจัดเวทีในรูปแบบต่างๆ ตลอดจนการศึกษาดูงานจากโครงการต้นแบบ โดยเน้นการมีส่วนร่วมระหว่างผู้วิจัยและระหว่างชุมชนต้นแบบกับชุมชนที่ทำการวิจัย ตลอดจนบทบาทของผู้วิจัย ผู้นำชุมชน แกนนำ และผู้ที่เข้าร่วมวิจัย ในการทำวิจัยในครั้งนี้

4. ผู้นำชุมชนและแกนนำร่วมกันสรุปเนื้อหาภาพรวมการประชุมเพื่อให้ชาวบ้านมีความเข้าใจมากขึ้น และให้ชาวบ้านกลับไปรวบรวมปัญหาในแต่ละครัวเรือนที่เกิดขึ้นจากการใช้น้ำดื่มจากเอกชน เพื่อนำปัญหามาจัดลำดับในเวทีครั้งต่อไป

5. การลงชื่อผู้เข้าร่วมการวิจัย ผู้วิจัยและผู้นำชุมชนเชิญชวนชาวบ้านเข้าร่วมกระบวนการวิจัยซึ่งผู้ที่ตั้งชื่อมีทั้งสิ้น 35 คน ถือเป็นตัวแทนชุมชนที่จะมาร่วมการหาแนวทางการจัดตั้งและบริหารจัดการกลุ่มน้ำดื่มชุมชนเพื่อการพึ่งตนเองในครั้งนี้ อันได้แก่ การสร้างกระบวนการเรียนรู้ ในลักษณะการศึกษาดูงาน และการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้

รายชื่อผู้เข้าร่วมวิจัย หมู่ที่ 8 บ้านหนองชุมแสง

1. นายลาภ	เสื่อแก้ว
2. นางศรีรัตน์	ศรีเทพ
3. นางเพ็ญพนา	อยู่ดวง
4. นายสาคร	สวยสาย
5. นายบัณฑิต	พงษ์พิชิต
6. นางวราภรณ์	พงษ์พิชิต
7. นางจารึก	จันทร์เกลี้ยง
8. นายเสรี	ศรีเทพ
9. นางวรรณา	จันทร์เรือง
10. นางจกกล	เพ็งสกุล
11. นางพวงพรรณ	สวยสาย
12. นายทิวา	ยุชัยศักดิ์
13. นางจารีย์	เวชฤกษ์ไพบูลย์
14. สมจิตร	ศักดิ์ยังยง
15. นายสุปัญญา	เกื้อทำดี
16. นางเฉย	ทองถึง

17. นายสุชาติ	เพ็ญ
18. นายรีน	ชูจิตร
19. นายอมรรัตน์	รักษาคี
20. นายสงวน	คำรัส
21. นายสำราญ	หนูแก้ว
22. นายปรีชา	วรภู
23. นางมาลี	จันทร์แก้ว
24. นางสนิท	จันทร์แก้ว
25. นายสมยศ	จันทร์แก้ว
26. นางเจียน	นนทศักดิ์
27. นางเบญจกุล	นนทศักดิ์
28. นางปราณี	อิตียะ
29. นายเทิดพงษ์	เพ็ญ
30. นางสมร	วรรณชาติ
31. นางตรีรัตน์	ศรีเทพ
32. นายพัน	แก้วมะ
33. นายพิชัย	จันทร์เกลี้ยง
34. นายประสาน	นิรภาพ
35. นางฉวีวรรณ	ศรีระวิ

หลังจากการสร้างความเข้าใจร่วมกับชุมชนแล้วผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ ดังที่ปรากฏในกรอบแนวคิดการวิจัย โดยได้ทำการรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนตามแผนวิธีการวิจัย อย่างรัดกุม ซึ่งข้อมูลที่นำมาเสนอดังต่อไปนี้ ข้อมูลส่วนใหญ่จะได้อาจมาจากแบบสัมภาษณ์ และอีก ส่วนหนึ่งได้มาจากการจัดเวทีต่างๆ ตลอดจนการศึกษาคูณาน ทั้งนี้ผู้วิจัยได้สรุปมาทั้งข้อมูลเชิง ปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพโดยผ่านการพรรณนาประกอบควบคู่กันไป ซึ่งประกอบด้วยส่วน ต่างๆ ดังนี้

บริบทและศักยภาพของชุมชนในการจัดตั้งและบริหารจัดการกลุ่มน้ำดื่มชุมชนบ้านหนองชุมแสง เพื่อการพึ่งตนเอง

สถานที่ตั้ง

หมู่บ้านหนองชุมแสง หมู่ที่ 8 ตำบลบ้านส้อง อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอประมาณ 15 กิโลเมตร อาณาเขตติดต่อของหมู่ที่ 8 บ้านหนองชุมแสง ติดกับหมู่บ้านต่างๆ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อเขตหมู่ที่ 7 บ้านเหนือคลอง
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับหมู่ที่ 16 บ้านห้วยทรายขาว
ทิศใต้	ติดต่อเขตหมู่ที่ 13 บ้านห้วยแก้ว
ทิศตะวันออก	ติดต่อเขตหมู่ที่ 18 บ้านหนองคอเสื้อ

สภาพพื้นที่

ชุมชนบ้านหนองชุมแสงมีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 3,000 ไร่ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบสลับเชิงเขา มีพื้นที่เป็นเขตป่าชุมชนประมาณ 36 ไร่ ที่เหลือจัดเป็นพื้นที่อาศัยและพื้นที่เกษตรกรรม ลักษณะการตั้งชุมชนจะอาศัยพื้นที่ราบก่อสร้างอาคารบ้านเรือนที่อยู่อาศัย โดยส่วนมากจะสร้างใกล้กับเส้นทางคมนาคมเพื่อสะดวกต่อการเดินทาง พื้นที่เกษตรกรรมส่วนใหญ่มีการปลูกพืชเศรษฐกิจอันได้แก่ ยางพารา ปาล์มน้ำมัน สวนผลไม้ ตลอดจนการทำปศุสัตว์ ได้แก่ การเลี้ยง สุกร ไก่ โค

การคมนาคม

มีถนนสายหลักของชุมชนเป็นถนนคอนกรีตเสริมใยเหล็กทั้งหมด ถนนบางสายโดยเฉพาะ ตรอก ซอย เป็นถนนลูกรัง การคมนาคมโดยรวมถือว่ามีความสะดวกสามารถเดินทางได้สะดวกไม่ว่าจะเป็นภายในหรือภายนอกชุมชนหรือเชื่อมต่อกับภายนอกซึ่งสามารถเดินทางไปตัวอำเภอหรือหน่วยบริการประชาชนของภาครัฐ เช่น ไปรษณีย์ ธนาคาร โรงพยาบาล สถานีตำรวจ สถานีรถไฟได้เป็นอย่างดี

ลักษณะภูมิประเทศ

ที่ตั้งของชุมชนบ้านหนองชุมแสง พื้นที่ตั้งชุมชนนั้นอยู่บริเวณทิศตะวันออกของตำบลบ้านส้องพื้นที่โดยรอบติดต่อกับหมู่บ้านต่างๆทั้งในตำบลและต่างตำบล ลักษณะพื้นที่จัดเป็น

ที่ราบสลับเชิงเขาที่มีความลาดชัน ฤดูฝนพื้นที่ต่ำบางส่วนมีน้ำท่วมถึงทำให้เกิดความเสียหายต่อพืชเศรษฐกิจ เช่น ยางพารา ทำให้ยางพาราเกิดโรครากเน่าและโรคตายนิ่ง การตั้งบ้านเรือนอาศัยแถบที่ราบเชิงคอนมีการปรับพื้นที่ตามความเหมาะสมเพื่อป้องกันน้ำท่วมขังบริเวณบ้านเรือน ลักษณะดินส่วนใหญ่เป็นดินร่วนปนทราย พื้นที่บางส่วนเป็นดินลูกรังส่วนพื้นที่ลุ่มจะเป็นดินเหนียว มีลำห้วยไหลผ่านหมู่บ้าน มีการสร้างอ่างเก็บน้ำไว้ใช้ในหน้าแล้ง

ลักษณะภูมิอากาศ

โดยปกติแล้วฤดูฝนจะอยู่ในช่วงระหว่าง เดือนกรกฎาคมจนถึงเดือนพฤศจิกายน ส่วนหน้าหนาวนั้นจะอยู่ในช่วงเดือน มกราคมจนถึง กุมภาพันธ์ และฤดูแล้งจะอยู่ในช่วง มีนาคมถึง พฤษภาคม ซึ่งตรงกับฤดูใบไม้ผลิของพื้นที่ในภาคใต้ อุณหภูมิเฉลี่ยประมาณ 27 องศาเซลเซียส อุณหภูมิสูงสุดอยู่ที่ 35 องศาเซลเซียส ซึ่งจะเป็ในช่วงหน้าร้อน อุณหภูมิต่ำสุดอยู่ที่ 20 องศาเซลเซียส

สภาพทางเศรษฐกิจ

ประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม จำนวน 94 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 68.8 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด (ตาราง 1) ได้แก่ การทำสวนยางพารา ปลูกปาล์มน้ำมัน ปลูกผลไม้ และบางส่วนได้ประกอบอาชีพค้าขาย ชาวบ้านเลือกปลูกพืชดังกล่าวเพราะมีตลาดรองรับแน่นอนและสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ตลอดทั้งปี ยกเว้นหน้าแล้งเพราะพืชจะมีการผลัดใบ ส่วนพืชผักนิยมปลูกกันในทุกระยะเวลาเพื่อใช้บริโภคในครัวเรือนและแลกเปลี่ยนกันระหว่างครัวเรือนเพื่อลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น ลำดับถัดมา ครัวเรือนที่ประกอบอาชีพรับราชการมีทั้งสิ้น 12 ครัวเรือน คิดเป็น 8.8% ลำดับถัดมา ครัวเรือนที่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปมีทั้งสิ้น 11 ครัวเรือน คิดเป็น 8.0% ลำดับถัดมา ครัวเรือนที่ประกอบอาชีพค้าขายมีทั้งสิ้น 16 ครัวเรือน คิดเป็น 11.7% ลำดับถัดมา และประกอบอื่นๆ อีก 4 ครัวเรือน คิดเป็น และส่วนรายได้ในแต่ละครัวเรือนนั้น พบว่า ครัวเรือนที่มีรายได้น้อยสุดจะอยู่ที่ประมาณ 5,000 - 10,000 บาท มีทั้งสิ้น 9 ครัวเรือน ซึ่งคิดเป็น 6.6 % ลำดับถัดมา 10,000 - 15,000 บาท มีทั้งสิ้น 41 ครัวเรือน ซึ่งคิดเป็น 29.9 % ลำดับถัดมา 15,000 - 20,000 บาท มีทั้งสิ้น 59 ครัวเรือน ซึ่งคิดเป็น 43.1 % และสุดท้ายครัวเรือนที่มีรายได้มากกว่า 20,000 บาท มีทั้งสิ้น 9 ครัวเรือน ซึ่งคิดเป็น 6.6 % ลำดับถัดมา (ตาราง 2)

ตาราง 1 ข้อมูลการประกอบอาชีพของแต่ละครัวเรือน

อาชีพ	จำนวน (n=137)	ร้อยละ (100)
เกษตรกรรม	94	68.6
รับราชการ	12	8.8
รับจ้าง	11	8.0
ค้าขาย	16	11.7
อื่นๆ	4	2.9

ตาราง 2 ข้อมูลแสดงรายได้ของครัวเรือน

รายได้ต่อเดือน (บาท)	จำนวน (n=137)	ร้อยละ (100)
5,000-10,000	9	6.6
10,001-15,000	41	29.9
15,001-20,000	59	43.1
> 20,001	28	20.4

จากการลงพื้นที่พบว่า น้ำดื่มที่ชุมชนใช้บริโภคนั้นได้นำเข้ามาจากโรงงานเอกชนเป็นส่วนใหญ่และบางส่วนมีการใช้น้ำธรรมชาติและมีเครื่องกรองน้ำติดตั้งภายในบ้าน โดยในชุมชนจะมีร้านค้าสะดวกซื้อเป็นแหล่งกระจายน้ำดื่มของโรงงานจากภายนอกสู่ครัวเรือน โดยร้านค้าจะขายต่อในราคา 10 บาท ซึ่งจะได้กำไรถึงละ 3 บาท

เหตุการณ์เดียวกันนี้ทำให้บางครั้งชาวบ้านนั้นได้รับน้ำดื่มไม่เพียงพอต่อการบริโภคในชุมชน สาเหตุอันเนื่องมาจากโรงงานเอกชนมีการขนส่งกระจายน้ำดื่มไม่สม่ำเสมอ จึงทำให้เกิดภาวะขาดแคลน เพราะว่าบางครัวเรือนได้กักตุนน้ำดื่มไว้ใช้เพื่อป้องกันการขาดแคลนที่เกิดขึ้นบ่อยครั้ง แต่ในทางกลับกันครัวเรือนที่มีกำลังการซื้อน้อยก็ได้รับผลกระทบจากการกักตุนน้ำดื่มของครัวเรือนที่มีกำลังซื้อสูง ทำให้ร้านค้านำน้ำดื่มที่เป็นแพ็คเกจวางขายเพื่อทดแทนน้ำดื่มที่ขาดแคลนในบางช่วง จึงทำให้แต่ละครัวเรือนต้องเพิ่มค่าใช้จ่ายในการซื้อน้ำโดยไม่มีทางเลือก ซึ่งก็อาจเป็นไปได้ที่โรงงานเอกชนใช้แผนการตลาดเพื่อทำกำไรให้กับตัวเองมากยิ่งขึ้น

สภาพทางสังคมและวัฒนธรรม

จำนวนประชากรและครัวเรือน หมู่ที่ 8 บ้านหนองชุมแสงมี จำนวนครัวเรือนรวมทั้งสิ้น 137 ครัวเรือน จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4 คนต่อครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 27 ของครัวเรือนทั้งหมด (ตารางที่3) และจำนวนสมาชิกครัวเรือนสูงสุดคือ 9 คนต่อครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 2.2 ครัวเรือนทั้งหมด ส่วนประชากรรวมทั้งสิ้น 800 คน แบ่งเป็นชาย 380 คน และหญิง 420 ประชากรส่วนใหญ่เป็นคนท้องถิ่นดั้งเดิมนับถือศาสนาพุทธ ระบบสาธารณสุขปกคติดกับถนนสายหลักของชุมชน มีศูนย์กลางชุมชนเป็นชุมชน โรงเรียน วัด ที่ทำการหมู่บ้านตั้งอยู่ ถนนในชุมชนเป็นถนนคอนกรีต มีไฟฟ้าน้ำประปาพร้อม ส่วนสถานบริการสาธารณสุขตั้งอยู่ในชุมชนใกล้เคียง

ประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่นที่เห็นได้ชัดเจนก็คือประเพณี วันสารทเดือนสิบซึ่งถือเป็นประเพณีที่เด่นที่สุดในรอบปี ชาวบ้านในท้องถิ่นเรียกว่า วันบุญเดือนสิบ จะอยู่ในช่วงกลางเดือนกันยายนของทุกปี ประเพณีวันบุญเดือนสิบมีการสืบต่อกันมานับร้อยปีด้วยความเชื่อว่าการจัดงานบุญครั้งใหญ่ของปีนั้นถือเป็นการตอบแทนบุญคุณ ปู่ ย่า ตา ยาย หรือบุคคลอื่นๆที่เป็นต้นตระกูล เพื่อให้ได้มารับส่วนบุญกุศลที่ถูกหลานได้ส่งไปให้ด้วยขนมชนิดต่างๆ ที่จัดทำขึ้นเฉพาะประเพณีบุญเดือนสิบ ในทางกลับกันก็ถือได้ว่าเป็นวันรวมญาติของแต่ละครอบครัวที่ได้มีโอกาสพบกันของพี่น้อง ประเพณีบุญเดือนสิบเป็นประเพณีที่ส่งเสริมให้คนรุ่นปัจจุบันตระหนักถึงบุญคุณของคนรุ่นก่อนและเป็นกุศโลบายให้คนรุ่นปัจจุบันมีความรักความสามัคคี ประองดองกันทั้งในครอบครัวและระหว่างครอบครัวให้มีความเข้มแข็งจากกล่าวได้ว่าประเพณีดังกล่าวเป็นหนทางในการสร้างชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งได้ดี

ตาราง 3 ข้อมูลจำนวนสมาชิกต่อครัวเรือนของชุมชน

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	จำนวน (n=137)	ร้อยละ
1-3	49	35.8
4-6	74	54
7-9	14	10.3
เฉลี่ย	4.23±1.63	

ระดับการศึกษาของผู้ให้สัมภาษณ์ซึ่งทั้งหมดคือหัวหน้าครอบครัวระดับการศึกษาจะแตกต่างกันออกไปดังนี้ ครัวเรือนที่ผู้นำมีการระดับการศึกษาระดับประถมศึกษาจำนวนทั้งสิ้น 64 ครัวเรือน คิดเป็น 46.7% ถัดมา ครัวเรือนที่ผู้นำมีการระดับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาจำนวน

ทั้งสิ้น 42 ครัวเรือน คิดเป็น 30.7% ถัดมา ครัวเรือนที่ผู้นำมีการระดับการศึกษาระดับอนุปริญา มีจำนวนทั้งสิ้น 15 ครัวเรือน คิดเป็น 10.9% ถัดมา ครัวเรือนที่ผู้นำมีการระดับการศึกษาระดับปริญาตรี มีจำนวนทั้งสิ้น 16 ครัวเรือน คิดเป็น 11.7% ถัดมา และระดับการศึกษาที่สูงกว่าระดับปริญาตรีนั้น ไม่ปรากฏในการสำรวจ (ตาราง 4)

ตาราง 4 ระดับการศึกษาของผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์

ระดับการศึกษา	จำนวน (n=137)	ร้อยละ (100)
ประถม	64	46.7
มัธยม	42	30.7
อนุปริญา	15	10.9
ปริญาตรี	16	11.7
สูงกว่าปริญาตรี	0	0

หลังจากการจัดเวทีประชาคมเพื่อชี้แจงรายละเอียดการทำวิจัยแล้วผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลข้อมูลบางส่วนซึ่งอยู่ในระยะแรก ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้จัดเวทีขึ้นเป็นครั้งที่สองเพื่อให้ชุมชนได้รับรู้และตระหนักถึงปัญหาน้ำดื่มที่เกิดขึ้นกับชุมชนในปัจจุบัน และถือเป็นการจัดลำดับความรุนแรงของปัญหาต่างๆที่เกี่ยวข้องกับน้ำดื่ม การจัดเวทีในครั้งนี้จะมีลักษณะคล้ายกับเวทีในครั้งก่อนแตกต่างกันที่การแสดงออกทางความคิดเห็นที่เปิดโอกาสให้แต่ละครัวเรือนได้สะท้อนปัญหาออกมาแล้วทำการจัดหมวดหมู่เพื่อเรียงลำดับความสำคัญของปัญหา

การจัดเวทีประชาคมเพื่อการลำดับประเด็นปัญหาในครั้งนี้ ดำเนินกิจกรรมเมื่อวันที่ 18 พฤศจิกายน 2556 ณ ที่ทำการศาลาเอนกประสงค์ของหมู่ที่ 8 บ้านหนองชุมแสง ตำบลบ้านส้อง อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีผู้เข้าร่วมประชุมทั้งสิ้น ประมาณ 80 คน ซึ่งเป็นตัวแทนแต่ละครัวเรือน ประเด็นสำคัญในการประชุมครั้งนี้คือ การทบทวนสภาพปัญหาสาเหตุของปัญหาว่าเกิดขึ้นจากสิ่งใดโดยให้ผู้นำและชาวบ้านช่วยกันลำดับเหตุการณ์ แล้วจึงทำการจำแนกประเด็นปัญหาต่างๆ ที่เจอในปัจจุบัน

ข้อมูลต่อไปนี้เป็นสาระสำคัญของผู้นำหมู่บ้านหมู่ที่ 8 เกี่ยวกับลำดับเหตุการณ์ในเรื่องของการใช้น้ำดื่มในแต่ละช่วงเวลาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันของชุมชน นายลาก เสือแก้ว ดำรงตำแหน่งผู้นำหมู่บ้าน (ลาก เสือแก้ว, 2557: สัมภาษณ์) กล่าวว่า

“...เมื่อหลายสิบปีก่อนหมู่บ้านของเราได้อาศัยแหล่งน้ำจากธรรมชาติ ซึ่งได้แก่ ลำห้วย หนอง และน้ำบ่อดินที่ได้ขุดเอาไว้ในแต่ละบ้านตลอดจนน้ำฝน เพื่อใช้กินใช้อาบ แต่พอเราเริ่มปลูกยางพารา ปลูกปาล์มน้ำมัน และผลไม้กันมากขึ้น เราเริ่มที่จะใช้ปุ๋ยเคมี ยา สารโหม่นต่างๆกับสวนของเรา เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มากยิ่งขึ้นได้มีดั่งคำยกกันเยอะๆ บางครัวเรือนก็ต้องส่งลูกเรียนค่าใช้จ่ายก็มาก เราเลยไม่ได้คิดถึงปัญหาที่จะตามมา นั่นก็คือ น้ำมันเริ่มที่จะกินไม่คอยได้ และจนมาถึงยุคที่ได้มีการสัมปทานเหมืองบริเวณใกล้เคียงกับหมู่บ้าน ตรงนี้เราได้รับผลกระทบเต็มๆ น้ำจากเหมืองแร่ไหลลงแหล่งน้ำธรรมชาติและส่วนหนึ่งได้ไหลซึมลงชั้นใต้ดินทำให้บ่อดินที่ขุดไว้แต่ละบ้านนั้นมึรรสชาติที่แปลกไปจากเดิมคือน้ำมีความกร่อยกระด้าง รวมทั้งน้ำฝนที่ตกลงมาก็มีรสที่เปลี่ยนไปจากเดิมเพราะตกลงมาผ่านตะกอนฝุ่นที่เกิดจากการไหม้หินแร่ ทำให้ละอองแร่ลอยขึ้นเมื่อมีฝนตกใครก็ไม่กล้าเก็บกักน้ำฝนมากนัก ดังนี้แล้วทำให้ชุมชนต้องซื้อน้ำดื่มมากขึ้น...”

หลังจากนั้นผู้วิจัยจึงจุดประเด็นการสนทนาคือ หลังจากที่ชุมชนใช้น้ำดื่มจากภายนอกแล้วสภาพปัญหาดีขึ้นหรือไม่อย่างไร นายลาก เสือแก้ว ผู้ใหญ่บ้าน ตอบว่า แรกๆก็ไม่มีปัญหา แต่เมื่อเราใช้น้ำดื่มโรงงานผ่านไปหลายปีก็มีปัญหาตามมาหลายอย่าง จากนั้นผู้เข้าร่วมประชุมก็สะท้อนปัญหาต่างๆที่แต่ละครัวเรือนพบเจอออกมาเป็นเสียงเดียวกันว่า

“...คนส่งน้ำมาส่งบ้าง ไม่ส่งบ้างนี่ก็จะหยุดก็หยุดจะส่งก็ส่งทำให้ขาดแคลน บางทีก็พบเจอถึงน้ำที่มีคราบสกปรกมีฝุ่นจับ ถังน้ำมีรอยร้าวมีน้ำซึมออกมา อาคารพักหลังก็ขยับสูงขึ้นเรื่อยๆเพราะเขาต้องคิดค่าขนส่ง ก็ต้องเข้าใจว่าน้ำมันแพงเขาเลยขึ้นราคา อีกอย่างตัวโรงงานผลิตน้ำก็อยู่ใกล้กับหมู่บ้าน ไม่มีทางเลือกอื่น ...”

ผู้วิจัยได้จัดบันทึกประเด็นปัญหาที่ชาวบ้านสะท้อนมาทั้งหมดหน้าการจัดเวทีและระหว่างการจัดเวที ทั้งนี้ผู้วิจัยได้นำเสนอประเด็นปัญหาที่ชุมชนพูดถึงมากที่สุดในรูปแบบตารางแล้วให้แต่ละครัวเรือนใช้กระดาษสีติดตามช่องที่ครัวเรือนของตนพบเจอเพื่อทำการลำดับประเด็นปัญหา

จากการดำเนินกิจกรรมที่ให้ชาวบ้านสะท้อนปัญหาและเสนอความคิดเห็นนั้น ทำให้ผู้วิจัยได้รับทราบข้อมูลปัญหาที่เกิดขึ้นจากตัวชาวบ้านและรับทราบถึงสาเหตุของปัญหาแต่ละอย่างที่แตกต่างกันออกไป จากการทำกิจกรรมครั้งนี้สรุปได้ว่า จากการดำเนินกิจกรรมการจัดเวทีทำให้ชาวบ้านแต่ละครัวเรือนได้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มผู้นำชุมชนและกลุ่มชาวบ้านที่มานั้น ทำให้ได้ได้ความคิดเห็นที่หลากหลายทำให้ชุมชนได้แสดงทัศนคติต่อปัญหาที่เกิดขึ้นกับน้ำดื่ม ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ทำการจัดหมวดหมู่ของแต่ละปัญหาจึงสรุปออกมาได้เป็นประเด็นต่างๆ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ให้ชาวบ้านทำการโหวตปัญหาที่แต่ละครัวเรือนนั้นเจอมากที่สุดโดยการใช้กระดาษสีติดตรงปัญหาที่แต่ละครัวเรือนประสบพบเจอ จากการจัดลำดับประเด็นปัญหาพบว่า

ครัวเรือนที่ประสบปัญหาหรือได้รับผลกระทบจากการขนส่งน้ำดื่มล่าช้า จึงทำให้เกิดภาวะน้ำดื่มขาดแคลนนับมีจำนวนทั้งสิ้น 28 ครัวเรือน คิดเป็น 35% จากผู้เข้าร่วมประชุมทั้งหมด ลำดับถัดมาครัวเรือนที่คิดว่าปัญหาน้ำดื่มของตนเองนั้นอยู่ที่การขึ้นราคาน้ำดื่มของเอกชนนั้น มีทั้งสิ้น 14 ครัวเรือน คิดเป็น 17.5% ลำดับถัดมาครัวเรือนที่ประสบปัญหาในเรื่องบรรจุภัณฑ์เสื่อมสภาพนั้น มีจำนวนทั้งสิ้น 12 ครัวเรือน คิดเป็น 15.0% ลำดับถัดมาครัวเรือนที่พบปัญหาตะกอนในน้ำดื่มนั้นมีจำนวนทั้งสิ้น 10 ครัวเรือน คิดเป็น 12.5% ลำดับถัดมา ครัวเรือนที่ประสบปัญหาบรรจุภัณฑ์ไม่สะอาด มีคราบและฝุ่นเปื้อนนั้น มีทั้งสิ้น 9 ครัวเรือน คิดเป็น 11.5% และครัวเรือนที่ประสบปัญหาน้ำมีกลิ่นอันไม่พึงประสงค์นั้นมีทั้งสิ้น 7 ครัวเรือน คิดเป็น 8.75% ของตัวแทนผู้เข้าร่วมประชุมทั้งหมดประมาณ 80 ครัวเรือน (ตาราง 5)

ตาราง 5 การจัดเรียงประเด็นปัญหาน้ำดื่มที่พบในปัจจุบันในรูปแบบร้อยละจากผู้เข้าร่วมประชุมเวทีประชาคมในการจัดลำดับประเด็นปัญหา

ปัญหาน้ำดื่มที่ชุมชนประสบ	จำนวนร้อยละ
1. การขนส่งล่าช้าทำให้น้ำดื่มขาดตลาด	35
2. ราคาเริ่มขยับขึ้นเรื่อยๆ	17.5
3. บรรจุภัณฑ์เสื่อมคุณภาพ	15.0
4. น้ำมีตะกอน	12.5
5. บรรจุภัณฑ์ไม่สะอาด มีคราบและฝุ่นเปื้อน	11.5
6. น้ำมีกลิ่นไม่พึงประสงค์	8.75

ผลการศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งและการบริหารจัดการ

กลุ่มน้ำดื่มชุมชนบ้านหนองชุมแสง

ผลการศึกษาความเป็นไปได้ทางด้านเทคนิค

ข้อมูลการศึกษาด้านเทคนิค และความคิดเห็นของชุมชนที่มีต่อการตัดสินใจให้มีการก่อสร้างโรงผลิตน้ำดื่มและวัตถุประสงค์การเลือกชนิดของเครื่องกรองน้ำที่จะสร้างในอนาคต ตลอดจนกิจกรรมศึกษาดูงานของชุมชนต้นแบบ ซึ่งจะมีส่วนของข้อมูลโรงเรือน ชนิดเครื่องกรอง

น้ำ การใช้และวิธีการรักษา ทั้งนี้รวมถึงงบประมาณการจัดสร้างทั้งหมดซึ่งจะนำมาเป็นต้นแบบในการจัดสร้างในอนาคต ตามรายละเอียดดังนี้

ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์การจัดตั้งโรงผลิตน้ำดื่ม ซึ่งพบว่า 137 ครั้วเรือน เห็นด้วยให้จัดสร้างโรงผลิตน้ำดื่ม คิดเป็น 100% จากครั้วเรือนที่ทำการสัมภาษณ์ทั้งหมด และผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ต่อในประเด็นที่ว่าหากมีการจัดสร้างแล้วจะเน้นให้ตอบสนองต่อสิ่งใด จากการสัมภาษณ์พบว่า (ตาราง 6) และส่วนข้อมูลการสัมภาษณ์ ครั้วเรือนที่มีความต้องการเพื่อสร้างรายได้ให้ชุมชนในอนาคตมีทั้งสิ้น 3 ครั้วเรือน คิดเป็น 2.2% ลำดับถัดมา ครั้วเรือนที่มีความต้องการเพื่อลดการพึ่งพาจากภายนอกชุมชนมีทั้งสิ้น 64 ครั้วเรือน คิดเป็น 46.7% ลำดับถัดมา ครั้วเรือนที่มีความต้องการแก้ไขปัญหา น้ำดื่มขาดแคลน มีทั้งสิ้น 45 ครั้วเรือน คิดเป็น 32.8% ลำดับถัดมา และครั้วเรือนที่ต้องการสร้างความมั่นคงด้านปัจจัยพื้นฐานให้ชุมชนในอนาคตมีทั้งสิ้น 25 ครั้วเรือน คิดเป็น 18.2% (ตาราง 7)

ตาราง 6 การยอมรับของชุมชนที่มีต่อการจัดตั้งโรงผลิตน้ำดื่ม

ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าชุมชนควรมีแหล่งผลิตน้ำดื่ม	จำนวน (n=137)	ร้อยละ (100)
เห็นด้วย	137	100
ไม่เห็นด้วย	0	0

ตาราง 7 ความคิดเห็นของชุมชนต่อวัตถุประสงค์การจัดตั้งโรงผลิตน้ำดื่มในอนาคต

หากท่านคิดว่าชุมชนควรมีแหล่งผลิตน้ำดื่ม จะผลิตเพื่อตอบสนองสิ่งใด	จำนวน (n=137)	ร้อยละ (100)
เพื่อสร้างรายได้ในอนาคต	3	2.2
เพื่อลดการพึ่งพาจากภายนอก	64	46.7
เพื่อแก้ไขปัญหา น้ำดื่มขาดตลาด	45	32.8
เพื่อสร้างความมั่นคงด้านปัจจัยพื้นฐานให้ชุมชน	25	18.2

ข้อมูลความต้องการของชุมชนที่มีต่อคุณภาพน้ำดื่มซึ่งมีผลต่อการเลือกใช้นิคมของเครื่องกรองน้ำ ซึ่งจะใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจในด้านเทคนิค เพื่อให้มีความเหมาะสมกับชุมชนต่อไป จากการสัมภาษณ์ พบว่า ครั้วเรือนที่แสดงความคิดเห็นว่าต้องการคุณภาพน้ำดื่มต้อง

สะอาดผ่านมาตรฐาน มีทั้งสิ้น 58 ครั้วเรือน คิดเป็น 42.3% ลำดับถัดมาครั้วเรือนที่แสดงความต้องการให้สามารถผลิตได้ตามความต้องการของชุมชน มีทั้งสิ้น 57 ครั้วเรือน คิดเป็น 41.6% ซึ่งกลุ่มนี้จะเน้นปริมาณน้ำดื่มที่จะผลิตได้โดยไม่คำนึงถึงคุณภาพ ลำดับถัดมา ครั้วเรือนที่ต้องการให้คุณภาพน้ำสูงกว่าเอกชนนั้น มีทั้งสิ้น 17 ครั้วเรือน คิดเป็น 12.4% และครั้วเรือนที่ต้องการให้คุณภาพน้ำดีกว่าเอกชนนั้น มีทั้งสิ้น 5 ครั้วเรือน คิดเป็น 3.6% กลุ่มนี้จะเป็กลุ่มที่ใช้น้ำดื่มจากโรงงานมาตรฐานจึงเน้นคุณภาพมากกว่าปริมาณ (ตาราง 8)

ตาราง 8 ความคาดหวังของชุมชนที่มีต่อคุณภาพน้ำดื่มที่ชุมชนจะผลิตขึ้นเองในอนาคต

ท่านคิดว่าเครื่องกรองน้ำที่ชุมชนต้องการ ประสิทธิภาพควรเป็นอย่างไร	จำนวน (n=137)	ร้อยละ (100)
สะอาดผ่านมาตรฐาน	58	42.3
สามารถผลิตได้ตามความต้องการของชุมชน	57	41.6
คุณภาพน้ำใกล้เคียงกับเอกชน	17	12.4
คุณภาพสูงกว่าเอกชน	5	3.6

ข้อมูลการสัมภาษณ์ในประเด็นเรื่องจุดที่ตั้งของโรงผลิตน้ำดื่มในอนาคตเพื่อหาจุดที่ตั้งได้อย่างเหมาะสมด้วยการให้แต่ละครั้วเรือนเลือกจุดที่ตั้ง จากการสัมภาษณ์พบว่า ครั้วเรือนที่เห็นว่าควรจัดตั้งอยู่บริเวณศูนย์กลางของชุมชนนั้น มีทั้งสิ้น 114 ครั้วเรือน คิดเป็น 83.2% ซึ่งถือว่าชุมชนได้เลือกจุดศูนย์กลางของหมู่บ้านมากที่สุด ลำดับถัดมาครั้วเรือนที่เห็นว่าควรจัดสร้างอยู่บริเวณที่มีเขตบ้านเรือนหนาแน่นนั้น มีทั้งสิ้น 17 ครั้วเรือน คิดเป็น 12.4% ลำดับถัดมา ครั้วเรือนที่เห็นว่าควรจัดสร้างในเขตปลอดบ้านเรือนนั้น มีทั้งสิ้น 2 ครั้วเรือน คิดเป็น 1.5% และครั้วเรือนที่เห็นว่าควรจัดสร้างในพื้นที่ของส่วนราชการนั้น มีทั้งสิ้น 4 ครั้วเรือน คิดเป็น 2.9% (ตาราง 9)

ตาราง 9 ความคิดเห็นของชุมชนต่อการเลือกจุดที่ตั้งของโรงผลิตน้ำดื่มชุมชนในอนาคต

ท่านคิดว่าหากมีการจัดตั้งโรงเรือน ควรตั้งอยู่ส่วนใดของชุมชน	จำนวน (n=137)	ร้อยละ (100)
ศูนย์กลางของชุมชน	114	83.2
เขตที่มีบ้านเรือนหนาแน่น	17	12.4

ตาราง 9 (ต่อ)

ท่านคิดว่าหากมีการจัดตั้งโรงเรียน ควรตั้งอยู่ส่วนใดของชุมชน	จำนวน (n=137)	ร้อยละ (100)
เขตปลอดบ้านเรือน	2	1.5
สร้างบนพื้นที่ของส่วนราชการ	4	2.9

สรุปผลการศึกษาดูงานระบบการผลิตน้ำดื่ม เครื่องกรองน้ำและโรงเรือนตลอดจนการบำรุงรักษา

การศึกษาดูงานด้านเทคนิคครั้งนี้ผู้วิจัยได้จัดกระบวนการเรียนรู้ในลักษณะการศึกษาดูงานโรงผลิตน้ำดื่มจากชุมชนต้นแบบโดยใช้การถ่ายทอดจากคณะกรรมการและช่างฝ่ายเทคนิคของโรงงานของชุมชนต้นแบบเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับตัวแทนกลุ่มผู้เข้าร่วมวิจัยของหมู่ที่ 8 บ้านหนองชุมแสง เพื่อให้ทราบถึงระบบโครงสร้างของโรงผลิตน้ำดื่มทั้งในส่วนโรงเรือนและชนิดของเครื่องกรองน้ำที่ชุมชนต้นแบบใช้อยู่เพื่อนำข้อมูลที่ได้ทั้งในส่วนงบประมาณการก่อสร้างโรงเรือนและงบประมาณการติดตั้งเครื่องกรองน้ำ นั้นสามารถมาใช้เป็นแนวทางในการวางแผนจัดสร้างโรงเรือนและการเลือกชนิดของเครื่องกรองน้ำที่จะนำมาติดตั้งในอนาคต

การศึกษาดูงานครั้งนี้ได้ดำเนินกิจกรรม ตรงกับวันที่ 7 พฤษภาคม 2557 เวลา 14.00 น. ใช้โรงผลิตน้ำดื่มของ หมู่ที่ 6 บ้านกลาง ตำบลเขานิพันธ์ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นฐานการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมครั้งนี้ได้รับการ บรรยายจาก นายโกศล ขวนทอง และผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 6 นายสง่า หุ่มกัก เป็นผู้ให้ข้อมูลด้านฝ่ายเทคนิคของโรงผลิตน้ำดื่มของชุมชนต้นแบบ โดยทำหน้าที่เป็นวิทยากรบรรยายให้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดสร้างโรงเรือน การใช้เครื่องกรองน้ำและการบำรุงรักษาตลอดจนงบประมาณทั้งสิ้นในการจัดตั้งโรงผลิตน้ำดื่มแบบครบวงจร การศึกษาดูงานครั้งนี้มีผู้ร่วมวิจัยจาก หมู่ที่ 8 บ้านหนองชุมแสงทั้งสิ้น 13 คน ซึ่งเป็นตัวแทนของกลุ่มผู้เข้าร่วมวิจัย 35 คน ดังนี้

1. นายลาภ เสือแก้ว
2. นางตรีรัตน์ ศรีเทพ
3. นางเพ็ญพนา อยู่ดวง
4. นายสาคร ส่วยสาย
5. นายบัณฑิต พงษ์พิชิต
6. นางวรารักษ์ พงษ์พิชิต

7. นางจารึก	จันทร์เกลี้ยง
8. นายเสรี	ศรีเทพ
9. นางวรรณ	จันทร์เรือง
10. นางจงกล	เพ็งสกุล
11. นางพวงพรรณ	สวยสาย
12. นายทิวา	ยุชัยทัต
13. นางจารีย์	เวชพฤษไพบุลย์

ข้อมูลด้านเทคนิคเครื่องผลิตน้ำดื่มจากการศึกษาฐาน

การใช้งานและการซ่อมบำรุงเครื่องกรองน้ำ ระบบ REVERSE OSMOSIS CAPACITI 6,000 ลิตรต่อวัน ชุดเครื่องกรอง (ระบบ) ประกอบด้วย

1. เครื่องกรอง Multimedia Filter ทำหน้าที่กรองใส สนิม
2. เครื่องกรอง Carbon Filter ทำหน้าที่กรองสีกลิ่น
3. เครื่องกรอง Softener Filter ทำหน้าที่กรองความกระด้าง หินปูน

เครื่องกรองใส สนิมหลัก Multimedia Filter

ลักษณะทั่วไป ตัวเครื่องทำด้วยสแตนเลสอย่างดีออกแบบหัวท้ายโค้งรองรับแรงดันมีช่อง handhold สำหรับบำรุงรักษาเปลี่ยนถ่ายสารกรอง ท่อน้ำเข้าออก ขนาด $\frac{3}{4}$ นิ้ว PVC ทนต่อการกัดกร่อนของสารเคมีและสนิมเหล็กวาล์วทำด้วย PVC ชนิด Bell Valve ประกอบเพื่อให้สะดวกต่อการล้างทำความสะอาดกรอง

1. ข้อมูลด้านเทคนิค Multimedia Filter

ระบบเครื่อง Manual กำลังการผลิต 1,000-3,000 ลิตร/ชั่วโมง ตัวเครื่อง ทำด้วยสแตนเลส 304 ออกแบบเป็นรูปทรงกระบอก หัว ท้ายโค้งรับแรงดัน ภายในเคลือบกันการกัดกร่อนด้วยสีอีพ็อกซี่ ขนาดเครื่อง เส้นผ่าศูนย์กลาง 20 เซนติเมตร ความสูงเฉพาะตัว 120 เซนติเมตร ความสูงทั้งหมด 150 เซนติเมตร ความหนาของตัวเครื่อง 1.5 มิลลิเมตร ความหนาหัวท้าย 1.5 มิลลิเมตรมีแมนโฮล ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 10 เซนติเมตร ขนาดท่อน้ำเข้าออก ขนาด 1 นิ้ว วาล์ว PVC ชนิด Ball Valve อัตราการไหล 1,000- 3,000 ลิตรต่อชั่วโมง ทนแรงดัน 70 ปอนด์/ตารางนิ้ว สารกรอง แอนทราไซท์ (ANTHRACITE) จำนวน 25 ลิตร อุปกรณ์ประกอบ ก๊อกน้ำเก็บตัวอย่างน้ำมาตรวัดแรงดันน้ำ

2. การใช้งานและการดูแลรักษา Multimedia Filter

การเดินเครื่องใช้งาน เปิดเฉพาะวาล์ว 1 และวาล์ว 5 นอกนั้นปิดหมด และขั้นตอนการล้างเครื่องกรอง มีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนแรก ปิดวาล์วให้หมดทุกตัวก่อน

ขั้นตอนที่สอง เปิดเฉพาะวาล์ว 2 และ 3 ปลอยน้ำทิ้งจนใส (ประมาณ 2-3 นาที)

ขั้นตอนที่สาม เปิดวาล์ว 1 และ 4 แล้วทำการปิดวาล์ว 2,3 โดยปลอยน้ำทิ้งจนน้ำใส ประมาณ 1 นาที

ขั้นตอนที่สี่ ทำการล้างโดยการเปิดน้ำสลับวาล์ว 2,3 และ 1,4 ประมาณ 3-4 ครั้ง จนกว่าน้ำจะใส

ขั้นตอนที่ห้า เมื่อน้ำใสแล้วให้เปิดวาล์ว 1 และวาล์ว 6 ปลอยน้ำให้เส้นทางวาล์ว 6 แล้วค่อยปิดวาล์ว 6 จากนั้นให้เปิดวาล์ว 5 เพื่อปลอยน้ำเข้าระบบเพื่อใช้งานต่อไป

ข้อควรระวัง ในขณะที่เปิดวาล์ว 2,3 ไม่ควรเปิดวาล์ว 6 เพราะจะทำให้สารกรองไหลออกมาทาง วาล์ว 6

เครื่องกรองสีและกลิ่น Carbon filter

ลักษณะตัวเครื่องเป็นระบบ Manual ทำด้วยสแตนเลสอย่างดี ออกแบบหัวท้ายโค้งรับแรงดัน มีช่อง handhold สำหรับการบำรุงรักษาเปลี่ยนถ่ายไส้กรองท่อน้ำเข้า ออก ขนาด ¾ นิ้ว PVC ทนต่อการกัดกร่อนของสารเคมีและสนิมเหล็กเหล็ก วาล์วทำด้วย PVC ชนิด Ball Valve ประกอบเป็นชุดเพื่อให้สะดวกต่อการล้างทำความสะอาดสารกรอง

1. ข้อมูลทางเทคนิคเครื่องกรองสีและกลิ่น Carbon filter

กำลังการผลิต 1,000-3,000 ลิตร/ชั่วโมง ตัวเครื่อง ทำด้วยสแตนเลส 304 ออกแบบเป็นรูปทรงกระบอกหัวท้ายโค้งรับแรงดัน ภายในเคลือบกันการกัดกร่อนด้วยสีอีพ็อกซี่ ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 20 เซนติเมตร ความสูงเฉพาะตัว 120 เซนติเมตร ความสูงทั้งหมด 150 เซนติเมตร ความหนาตัวเครื่อง 1.5 เซนติเมตร ความหนาหัวท้ายมีแมนโฮลเส้นผ่าศูนย์กลาง 10 เซนติเมตร ขนาดท่อน้ำเข้า ออก ขนาด ¾ นิ้ว อัตราการไหล 1,000- 3,000 ลิตร/ชั่วโมง ขนาดท่อน้ำเข้าออก ขนาด ¾ นิ้ว วาล์ว PVC ชนิด Ball Valve อัตราการไหล 1,000-3,000 ลิตร/ชั่วโมง ทนแรงดัน 70 ปอนด์/ตารางนิ้ว สารกรองคาร์บอน (ACTIVATED CARBON) จำนวน 25 ลิตร อุปกรณ์ประกอบ ก๊อกเก็บตัวอย่างน้ำ มาตรวัดน้ำ

2. การใช้งานและบำรุงรักษาเครื่องกรอง Carbon Filter

การเดินเครื่องใช้งาน เปิดเฉพาะวาล์ว 1 และวาล์ว 5 นอกนั้นปิดหมด การล้างเครื่องกรอง Backwash การใช้งานและการดูแลรักษามีขั้นตอนต่างๆดังนี้

ขั้นตอนแรก ปิดวาล์วให้หมดทุกตัวก่อน

ขั้นตอนที่สอง เปิดเฉพาะวาล์ว 2 และ 3 ปล่อน้ำทิ้งจนใส (ประมาณ 2-3 นาที)

ขั้นตอนที่สาม เปิดวาล์ว 1 และ 4 แล้วทำการปิดวาล์ว 2, 3 โดยปล่อน้ำทิ้งจนน้ำใส ประมาณ 1 นาที

ขั้นตอนที่สี่ ทำการล้างโดยการเปิดน้ำสลับวาล์ว 2, 3 และ 1, 4 ประมาณ 3-4 ครั้ง จนกว่าน้ำจะใส

ขั้นตอนที่ห้า เมื่อน้ำใสแล้วให้เปิดวาล์ว 1 และวาล์ว 6 ปล่อน้ำให้เส้นทางวาล์ว 6 แล้วค่อยปิดวาล์ว 6 จากนั้นให้เปิดวาล์ว 5 เพื่อปล่อน้ำเข้าระบบเพื่อใช้งานต่อไป

ข้อควรระวัง ในขณะที่เปิดวาล์ว 2, 3 ไม่ควรเปิดวาล์ว 6 เพราะจะทำให้สารกรองไหลออกมาทาง วาล์ว 6

เครื่องกรองความกระด้าง Softener filter

ลักษณะตัวเครื่องเป็นระบบ Manual ทำด้วยสแตนเลสอย่างดี ออกแบบหัวท้ายโค้งรับแรงดัน มีช่อง handhold สำหรับการบำรุงรักษาเปลี่ยนถ่ายไส้กรองที่น้ำเข้า ออก ขนาด $\frac{3}{4}$ นิ้ว PVC ทนต่อการกัดกร่อนของสารเคมีและสนิมเหล็กเหล็ก วาล์วทำด้วย PVC ชนิด Ball Valve ประกอบเป็นชุดเพื่อให้สะดวกต่อการล้างทำความสะอาดสารกรองพร้อมชุดอีเจกเตอร์ดูดน้ำเกลือสำหรับฟื้นฟูสภาพการทำงานของเม็ดเรซิน

1. ข้อมูลทางเทคนิค เครื่องกรองความกระด้าง Carbon filter ระบบ Manual

กำลังการผลิต 1,000-3,000 ลิตร/ชั่วโมง ตัวเครื่อง ทำด้วยสแตนเลส 304 ออกแบบเป็นรูปทรงกระบอกหัวท้ายโค้งรับแรงดัน ภายในเคลือบกันการกัดกร่อนด้วยอีพ็อกซี่ ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 20 เซนติเมตร ความสูงเฉพาะตัว 120 เซนติเมตร ความสูงทั้งหมด 150 เซนติเมตร ความหนาตัวเครื่อง 1.5 เซนติเมตร ความหนาหัวท้าย 1.2 เซนติเมตร ความหนาหัวท้ายมีแมนโฮลเส้นผ่าศูนย์กลาง 10 เซนติเมตร ขนาดท่อน้ำเข้า-ออกขนาด $\frac{3}{4}$ นิ้ว อัตราการไหล 1,000- 3,000 ลิตร/ชั่วโมง ขนาดท่อน้ำเข้าออก ขนาด $\frac{3}{4}$ นิ้ว วาล์ว PVC ชนิด Ball Valve อัตราการไหล 1,000- 3,000 ลิตร/ชั่วโมง ทนแรงดัน 70 ปอนด์/ตารางนิ้ว สารกรองเรซิน (CAION RASIN) จำนวน 25 ลิตร อุปกรณ์ประกอบ ก๊อกเก็บตัวอย่างน้ำ, มาตรวัดน้ำ, อีเจกเตอร์ $\frac{1}{2}$, ถัง PE 100 ลิตร

2. การใช้งานและบำรุงรักษาเครื่องกรอง Softener Filter

การใช้งานและการดูแลรักษา การเดินเครื่องใช้งาน เปิดเฉพาะวาล์ว 1 และวาล์ว 5 นอกนั้นปิดหมด และขั้นตอนการล้างเครื่องกรอง Backwash รายละเอียดมีดังนี้

ขั้นตอนแรก ปิดวาล์วให้หมดทุกตัวก่อน

ขั้นตอนที่สอง เปิดเฉพาะวาล์ว 2 และ 3 ปล่อยน้ำทิ้งจนใส (ประมาณ 2-3 นาที)

ขั้นตอนที่สาม เปิดวาล์ว 1 และ 4 แล้วทำการปิดวาล์ว 2, 3 โดยปล่อยน้ำทิ้งจนน้ำใส ประมาณ 1 นาที

ขั้นตอนที่สี่ ทำการล้างโดยการเปิดน้ำสลับวาล์ว 2, 3 และ 1, 4 ประมาณ 3-4 ครั้ง จนกว่าน้ำจะใส

ขั้นตอนที่ห้า เมื่อน้ำใสแล้วให้เปิดวาล์ว 1 และวาล์ว 6 ปล่อยน้ำให้ส้นทางวาล์ว 6 แล้วค่อยปิดวาล์ว 6 จากนั้นให้เปิดวาล์ว 5 เพื่อปล่อยน้ำเข้าระบบเพื่อใช้งานต่อไป

กรณีการล้างด้วยเกลือแกง

ขั้นตอนแรก ใช้เกลือแกง 2 kg ผสมน้ำละลายให้หมดต่อการล้าง 1 ครั้ง

ขั้นตอนที่สอง เปิดวาล์วชุด ABC 1 และวาล์ว 4 เพื่อดูน้ำเกลือ ปล่อยน้ำเกลือไหลเข้าถังกรองช้าๆ จนกว่าน้ำเกลือที่ผสมไว้หมด

ขั้นตอนที่สาม ปิดวาล์วชุด ABC 1 และวาล์ว 4 แล้วแช่เกลือทิ้งไว้ 15 นาที

ขั้นตอนที่สี่ เปิดวาล์วน้ำจากถังกรองคาร์บอน (วาล์ว 4 ของถังคาร์บอน) แล้วปล่อยน้ำเกลือทิ้งไปช้าๆ ทางวาล์ว 1, 4 โดยใช้เวลาประมาณ 10-15 นาที

ขั้นตอนสุดท้าย เปิดวาล์ว 1, 4 ปล่อยน้ำเกลือทิ้งจนกว่าจะหายเค็ม แล้วทำการตรวจเช็คค่าความเค็มด้วยกระดาษ Handness Test Kit

ข้อควรระวัง ในขณะที่เปิดวาล์ว 2, 3 ไม่ควรเปิดวาล์ว 6 เพราะจะทำให้สารกรองไหลออกมาทางวาล์ว 6

การควบคุมคุณภาพน้ำก่อนเข้าเครื่องกรอง

น้ำที่ผ่านการเข้าเครื่องต้องผ่านการบำบัดมาก่อน โดยให้น้ำมีคุณสมบัติต่างๆ ดังต่อไปนี้ มีความกระด้างไม่เกิน 30 ppm ค่าความขุ่นอยู่ไม่เกิน 1 NTU ไม่มีคลอรีน หรือมีน้อยกว่า 0.1 มิลลิกรัมต่อน้ำ 1 ลิตร แรงดันน้ำเข้าต้องไม่น้อยกว่า 15/40 ปอนด์/ตารางนิ้ว การเปลี่ยนไส้กรอง 5 ไมครอน ควรทำการเปลี่ยนไส้กรอง ทุกๆ 3 เดือนหรือเมื่อมีเหตุอุดตัน โดยสังเกตจากแรงดันที่เข้า

ไส้กรอง 5 ไมครอน ลดลงเกินกว่า 5 PSI หรือเมื่อมีตะกอนดำถึงแกนในของไส้กรอง ต้องทำการเปลี่ยนทันที

ข้อควรระวัง

ในกรณีมีการเปลี่ยนไส้กรองตะกอน 5 ไมครอนบ่อยๆ อาจมีสาเหตุเนื่องจากมาจากชุดกรอง PRETREATMENT ควรทำการล้างให้บ่อยขึ้น ควรมีการล้างเมมเบรน 3-6 ครั้งต่อเดือนหรือขึ้นอยู่กัอัตราการไหลของน้ำดี ลดลง 10-15 เปอร์เซ็นต์ ค่า TDS/CONDUTIVITY เพิ่มขึ้น 20-30 เปอร์เซ็นต์ ควรดูแลทำความสะอาดพื้นที่ไม่ควรให้น้ำขังเพราะจะทำให้เครื่องเกิดการผุกร่อนหรือฝุ่นละอองเกาะ หากมีความจำเป็นต้องหยุดเดินเครื่องเกินกว่า 7 วัน ควรแจ้งให้ทางบริษัททราบ ไม่ควรให้โรงเรือนมีความชื้นหรือน้ำขังเพราะจะทำให้วัสดุอุปกรณ์เกิดสนิมได้

ผลการศึกษาความเป็นไปได้ด้านการตลาด

ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจตลาดการนำเข้าน้ำดื่มตลอดจนแหล่งน้ำดื่มต่างๆที่ชุมชนนำมาใช้ดื่มในชีวิตประจำวัน เพื่อที่จะทราบข้อมูลด้านการตลาดซึ่งจะนำไปใช้ประกอบการวางแผนเรื่องการตลาดในอนาคต ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ในแต่ละครัวเรือนเพื่อที่จะทราบแหล่งที่มาของน้ำดื่ม จากการศึกษพบว่า 5.1% เป็นการนำน้ำธรรมชาติซึ่งได้แก่ น้ำฝน น้ำบ่อนดิน มาผ่านการพักเพื่อให้ตกตะกอนและนำมาใช้บริโภคในครัวเรือน ลำดับถัดมา 70.8% เป็นการนำเข้าน้ำดื่มจากภายนอกซึ่งเป็นโรงงานของเอกชนในแหล่งต่างๆ 5.1 % ครัวเรือนในกลุ่มนี้มีเครื่องกรองน้ำในครัวเรือนโดยต่อน้ำดิบจากบ่อนดิน และท่อประปาโดยตรง 5.8 % ครัวเรือนในกลุ่มนี้ใช้น้ำธรรมชาติและเอกชนควบคู่กันไป และอื่นๆอีก 13.1 % (ตาราง 10)

ตาราง 10 ข้อมูลการบริโภคน้ำดื่มของชุมชนจากแหล่งต่างๆทั้งในและนอกชุมชน

ท่านบริโภคน้ำดื่มจากแหล่งใด	จำนวน (n=137)	ร้อยละ (100)
แหล่งธรรมชาติ	7	5.1
น้ำดื่มเอกชน	97	70.8
มีเครื่องผลิตน้ำดื่มภายในครัวเรือน	7	5.1
อื่นๆ	18	13.1
ทั้งแหล่งธรรมชาติและน้ำดื่มเอกชน	8	5.8

การศึกษา และสำรวจปริมาณน้ำดื่มที่ชุมชนต้องการซึ่งแสดงให้เห็นในรอบสัปดาห์เพื่อนำไปหาค่าเฉลี่ยต่อเดือนและปี เพื่อนำข้อมูลบางส่วนไปคำนวณหาการศึกษาความเป็นไปได้ในเรื่องการเงินเพื่อนำไปประกอบการตัดสินใจต่อการเลือกใช้เครื่องกรองน้ำที่เหมาะสมกับกำลังการบริโภคและเกิดคุณภาพ ของความต้องการบริโภคและความต้องการผลิตน้ำดื่มในอนาคตเพื่อทราบต้นทุนการผลิตในขั้นต่อไป ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์ ซึ่งส่วนใหญ่พบว่า 78.8%ครัวเรือนบริโภคน้ำดื่มอยู่ที่ปริมาณ 50-100 ลิตรต่อสัปดาห์จากการสัมภาษณ์กลุ่มนี้จะใช้เพื่อดื่มเพียงอย่างเดียวและมีสมาชิกไม่เกิน 4 คนต่อครัวเรือน ลำดับถัดมา 16.1% ความต้องการการบริโภคอยู่ที่ 100-150 ลิตรต่อสัปดาห์ กลุ่มนี้ใช้น้ำในการดื่มและประกอบอาหารควบคู่กันไป ซึ่งแตกต่างจากกลุ่มแรกที่ใช้ทำฝนและน้ำบ่อดินมาประกอบอาหารหรือกิจกรรมอื่นๆ ลำดับถัดมา 3.6% ความต้องการการบริโภคอยู่ที่ 150-200 ลิตรต่อสัปดาห์ กลุ่มนี้จะเป็นกลุ่มที่เปิดร้านค้า, ร้านกาแฟ และอาหารตามสั่ง จึงทำให้ใช้น้ำมากกว่ากลุ่มอื่นๆ ที่กล่าวมา และกลุ่มสุดท้าย ความต้องการใช้น้ำอยู่ที่ 200 ลิตรหรือมากกว่า ซึ่งคิดเป็น 1.5 % กลุ่มนี้จะเป็นกลุ่มที่ผลิตขนมเป็นธุรกิจรอบครัว และมีการกระจายให้คนงานจึงทำให้มีความต้องการใช้น้ำสูงกว่ากลุ่มอื่นๆ ที่ได้กล่าวมา (ตาราง 11)

ตาราง 11 ข้อมูลปริมาณการบริโภคน้ำดื่มของชุมชนในแต่ละครัวเรือนต่อ 1 สัปดาห์

ปริมาณน้ำดื่มที่ครัวเรือนบริโภคต่อสัปดาห์ (จำนวนลิตร)	จำนวน (n=137)	ร้อยละ (100)
50-100 ลิตร	108	78.8
101-150 ลิตร	22	16.1
151-200 ลิตร	5	3.6
> 200 ลิตร	2	1.5

ข้อมูลผลการศึกษาปริมาณราคาของบรรจุภัณฑ์ส่วนใหญ่ที่ชาวบ้านใช้ใช้และนำเข้ามาว่ามีราคาต่อหน่วยเท่าไรซึ่งผู้วิจัยได้นำมาคำนวณราคาต่อลิตร ซึ่งจากการศึกษาพบว่าส่วนใหญ่แต่ละครัวเรือนใช้ถังน้ำใบละ 20 ลิตรเป็นบรรจุภัณฑ์ซึ่งลักษณะเป็นถังน้ำใบสีขาวที่มีกระจายอยู่ทั่วไปตามชุมชนในทุกท้องที่ ซึ่งราคาอยู่ที่ประมาณ 10 บาท ต่อถังซึ่งคำนวณต่อได้ว่าราคาต่อลิตรอยู่ที่ประมาณ 1 บาท 93 สตางค์ (ตาราง 12) และผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ชาวบ้านในประเด็นความเหมาะสมของราคาน้ำดื่มที่ชุมชนซื้อในลักษณะคำถามว่าราคาสูงเกินไปหรือกำลังพอเหมาะกับกำลังทรัพย์หรือ ซึ่งพบว่า 46.7% คิดว่าราคาค่อนข้างสูงควรมีการปรับลดลงมา ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มนี้จะเป็นกลุ่มที่มีรายได้ต่ำจึงทำให้ต้องการปรับลดราคาให้ต่ำลงมาเพื่อลดค่าใช้จ่าย

ในครัวเรือนส่วนกลุ่มที่มีความคิดเห็นว่าราคานั้นมีความเหมาะสมอยู่แล้ว มีจำนวน 53.3% ซึ่งกลุ่มนี้จะไม่มีปัญหาในเรื่องราคาเพราะมีรายได้ค่อนข้างสูงจึงทำให้มีกำลังในการซื้อโดยที่ไม่มีเงื่อนไขของราคา รายได้ (ตาราง 13)

ตาราง 12 ข้อมูลการศึกษาปริมาณน้ำดื่มต่อราคาที่ชุมชนซื้อเข้ามาบริโภค

น้ำดื่มที่ซื้อ	เฉลี่ย
ปริมาณน้ำ (ลิตร)	19.83±7.52
จำนวนเงิน (บาท)	10.28±7.41
ราคาน้ำดื่มต่อลิตร (บาท)	1.93

ตาราง 13 ข้อมูลทัศนคติที่ชุมชนมีต่อราคาน้ำดื่มที่ใช้ในครัวเรือน

ราคาที่ท่านซื้อเหมาะสมหรือไม่	จำนวน (n=137)	ร้อยละ (100)
ราคาแพง	64	46.7
ราคาถูก	73	53.3

ข้อมูลการศึกษาลาดน้ำดื่มที่ชุมชนซื้อเข้ามาบริโภค ซึ่งผู้วิจัยได้สำรวจว่าน้ำดื่มที่ชุมชนใช้นั้นเข้าถึงแต่ละครัวเรือนได้อย่างไร จากการศึกษาพบว่า ครัวเรือนที่ได้รับการบริการส่งน้ำดื่มถึงบ้านนั้นมีทั้งสิ้น 44 ครัวเรือน คิดเป็น 32.1% ในกลุ่มนี้จะเป็นร้านค้าชุมชนและบ้านเรือนที่อยู่ติดริมถนนสายหลักของชุมชนจึงทำให้ได้รับการขนส่งถึงบ้าน ลำดับถัดมา ครัวเรือนที่เป็นฝ่ายไปรับตามจุดกระจายหรือตามร้านค้าชุมชนนั้น มีทั้งสิ้น 84 ครัวเรือน คิดเป็น 61.3 % ครัวเรือนในกลุ่มนี้โดยมากจะอยู่ในตรอกหรือซอย จึงทำให้ต้องเป็นฝ่ายไปรับตามจุดกระจาย และสุดท้ายครัวเรือนที่ไปรับน้ำดื่มถึงตัวโรงงานนั้นมีทั้งสิ้น 9 ครัวเรือน คิดเป็น 6.6% ในกลุ่มนี้มักเดินทางผ่านตัวโรงงานจึงทำให้ได้รับน้ำดื่มที่ตัวโรงงานซึ่งราคาจะลดลงมาครึ่งหนึ่ง (ตาราง 14)

ตาราง 14 การเข้าถึงน้ำดื่มแต่ละครัวเรือนของชุมชน

น้ำดื่มเอกชนเข้าถึงท่านได้อย่างไร	จำนวน (n=137)	ร้อยละ (100)
ส่งถึงบ้าน	44	32.1
ท่านเป็นฝ่ายไปรับตามจุดกระจาย	84	61.3
ท่านไปรับที่โรงงาน	9	6.6

ข้อมูลเป็นการสัมภาษณ์ชุมชนในแต่ละครัวเรือนว่าท่านอยากให้น้ำดื่มจากโรงงานเอกชนซึ่งอยู่ภายนอกชุมชนนั้นเข้าถึงท่านทางใดมากที่สุด ทั้งนี้ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้นั้นเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจต่อในเรื่องส่วนประสมทางการตลาด ซึ่งเป็นเรื่องของ ช่องทางการจำหน่าย น้ำดื่มที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และสามารถนำไปประกอบการตัดสินใจในการหาแนวทางการบริหารจัดการ ได้อีกส่วนหนึ่ง จากการศึกษาพบว่า ครัวเรือนที่ต้องการให้เอกชนจัดส่งน้ำดื่มถึงบ้านนั้นมีทั้งสิ้น 106 ครัวเรือน คิดเป็น 77.4% ลำดับถัดมา ครัวเรือนที่ต้องการเป็นฝ่ายไปรับน้ำดื่มตามจุดกระจายนั้น มีทั้งสิ้น 27 ครัวเรือน คิดเป็น 19.7% ลำดับถัดมา ครัวเรือนที่ต้องการไปรับที่แหล่งผลิตนั้น มีทั้งสิ้น 2 ครัวเรือน คิดเป็น 1.5 % และอื่นๆอีก 2 ครัวเรือน คิดเป็น 1.5% (ตาราง 15)

ตาราง 15 ความต้องการการเข้าถึงน้ำดื่มในแต่ละครัวเรือนที่มีต่อน้ำดื่มโรงงานเอกชน

ท่านอยากให้สินค้า (น้ำดื่ม) เข้าถึงท่าน ด้วยช่องทางใดมากที่สุด	จำนวน (n=137)	ร้อยละ (100)
จัดส่งถึงบ้าน	106	77.4
เป็นผู้ไปรับเองตามจุดกระจาย เมื่อถึงเวลาที่ต้องการซื้อ	27	19.7
ไปรับที่แหล่งผลิต	2	1.5
อื่นๆ	2	1.5

ผู้วิจัยได้การสัมภาษณ์ในแต่ละครัวเรือนต่อเหตุปัจจัยที่ทำให้เลือกใช้น้ำดื่มยี่ห้อปัจจุบันของโรงงานเอกชน ซึ่งพบว่ามี 4 เหตุปัจจัยหลักที่ทำให้แต่ละครัวเรือนนั้นตัดสินใจซื้อน้ำดื่มจากภายนอกเข้ามา ประการแรกครัวเรือนในกลุ่มนี้ให้เหตุผลว่าได้รับการบริการที่ดีจึงทำให้เลือกใช้ ซึ่งมีทั้งสิ้น 23 ครัวเรือน คิดเป็น 16.8% ประการที่สองครัวเรือนในกลุ่มนี้ให้เหตุผลว่า น้ำดื่มที่ใช้อยู่ในปัจจุบันมีความสะอาดปลอดภัย มีจำนวนผู้ให้สัมภาษณ์ 48 ครัวเรือนที่ให้เหตุผลดังกล่าว คิด

เป็น 35.0% ประการที่สามครัวเรือนในกลุ่มนี้ให้เหตุผลว่า บรรจุก๊าซมีความน่าเชื่อถือมีด้วยกันทั้งสิ้น 13 ครัวเรือน คิดเป็น 9.5% และประการสุดท้ายนั้นแต่ละครัวเรือนให้เหตุผลว่ามีให้เลือกเพียงไม่กี่ยี่ห้อ มีทั้งสิ้น 53 ครัวเรือน คิดเป็น 38% (ตาราง 16)

ตาราง 16 สาเหตุที่ทำให้แต่ละครัวเรือนเลือกใช้น้ำดื่มยี่ห้อปัจจุบัน

สาเหตุที่ท่านเลือกใช้น้ำดื่ม (น้ำดื่ม) ยี่ห้อปัจจุบันเพราะว่า	จำนวน (n=137)	ร้อยละ (100)
บริการดี	23	16.8
สะอาด	48	35.0
บรรจุก๊าซมีความน่าเชื่อถือ	13	9.5
มีให้เลือกซื้อเพียงไม่กี่ยี่ห้อ	53	38.7

ผลการศึกษาความเป็นไปได้ด้านการเงิน

การประเมินต้นทุนการผลิต

ต้นทุนการผลิตของน้ำดื่มชุมชน แบ่งค่าใช้จ่ายออกเป็นสองส่วนคือ

1. ค่าใช้จ่ายในการลงทุนหรือต้นทุนคงที่ ประกอบด้วยค่าใช้จ่ายในการติดตั้งระบบเครื่องกรองน้ำโดยประมาณการจากระบบเครื่องกรองน้ำของชุมชนต้นแบบ ของชุมชนบ้านกลาง ตำบลเขานิพันธ์ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งเป็นเครื่องผลิตน้ำดื่มระบบ *Reverse Osmosis* โดยมีค่าใช้จ่ายในการลงทุนทั้งสิ้น 326,460 บาท (ตาราง 17)

ตาราง 17 ค่าใช้จ่ายในการลงทุนการจัดสร้างประเภทวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ติดตั้งระบบผลิตน้ำดื่มของชุมชน

ลำดับที่	รายการ	จำนวน	หน่วยละ	จำนวนเงิน
1	ปั้มน้ำขนาด / แรงม้า แบบสแตนเลส ระบบอัตโนมัติ	1	10,500	10,500
2	ปั้มน้ำขนาด 1/2 แรงม้า แบบสแตนเลส ระบบอัตโนมัติ	1	8,500	8,500

ตาราง 17 (ต่อ)

ลำดับที่	รายการ	จำนวน	หน่วยละ	จำนวนเงิน
3	ถังกรองน้ำ ขนาด 30*150 cm พร้อมสารกรอง แมงกานีส	1	19,000	19,000
4	ถังกรองน้ำ ขนาด 30*150 cm พร้อมสารกรอง คาร์บอน	1	19,000	19,000
5	ถังกรองน้ำ ขนาด 30*150 cm พร้อมสารกรองเรซิน	1	22,000	22,000
6	เครื่องกรองน้ำระบบ RO ขนาด 6,000 ลิตร/วัน	1	110,000	110,000
7	เครื่องฆ่าเชื้อ UV ขนาด 30 วัตต์	1	15,000	15,000
8	แท็งก์น้ำ ขนาด 2,000 ลิตร ชนิด PVC พร้อมอุปกรณ์	1	9,500	9,500
9	แท็งก์น้ำ ขนาด 1,000 ลิตร ชนิดสแตนเลส พร้อม อุปกรณ์	1	12,000	12,000
10	ปั๊มพร้อมถังเคมี ขนาด 1,000 ลิตร พร้อมอุปกรณ์ อัตโนมัติ	1	13,500	13,500
11	เครื่องจ่ายน้ำอัตโนมัติแบบหยดหรือสปริงเกอร์พร้อม อุปกรณ์	1	18,000	18,000
12	เครื่องล้างถังน้ำดื่มขนาด 20 ลิตรแบบเอนปั่น	1	9,000	9,000
13	ถังน้ำดื่มชนิดพลาสติก PE ขนาด 19-20 ลิตร	362	90	32,580
14	ไส้กรองตะกอนหยาบ ชนิดเส้นใย PP ขนาด 10 ลิตร	24	120	2,800
15	อุปกรณ์ไฟฟ้าและ PVC ใช้ในการติดตั้งเครื่องกรอง น้ำ	1	8,000	8,000
16	น้ำยาเคมี (แอนตี้สเกลน ใช้กำจัดสารละลายในน้ำดิบ)	3	500	1,500
17	ค่าแรงติดตั้งพร้อมค่ารับประกัน 1 ปี	1	15,000	15,000
สามแสนสองหมื่นหกพันสี่ร้อยหกสิบบาทถ้วน			รวมเงิน	326,460

ค่าใช้จ่ายในการลงทุนจัดสร้างโรงผลิตน้ำดื่ม เพื่อให้รองรับการติดตั้งระบบผลิตน้ำดื่ม คิดเป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น 173,540 บาท ในส่วนนี้จะไม่มีการคิดค่าซื้อหรือเช่าที่ดินเพราะพื้นที่ตั้งแหล่งผลิตน้ำนั้นเป็นที่ดินส่วนรวมของชุมชน (ตาราง 18)

ตาราง 18 ค่าใช้จ่ายในการลงทุนการจัดสร้างประเภทโรงเรือนเพื่อใช้รองรับการผลิตน้ำดื่มของชุมชน

ลำดับที่	รายการ	หน่วยละ	จำนวนเงิน/บาท
1	เทพื้นอาคารพร้อมค่าแรงงาน 72 ตร.ม	700	50,400
2	ปูกระเบื้อง ค่าแรง พร้อมวัสดุอุปกรณ์ 72 ตร.ม	350	25,200
3	ติดฝ้าเพดาน พร้อมวัสดุอุปกรณ์ 72 ตร.ม	300	21,600
4	ซ่อมเปลี่ยนกระเบื้องอาคาร พร้อมวัสดุ ค่าแรง	-	1,500
5	ซ่อมปรับปรุงหน้าต่าง 22 บาน ประตู 1 บาน ค่าแรง	-	63,000
6	เทพื้นปูนหน้าอาคาร วัสดุ ค่าแรง 18 ตร.ม	700	12,000
		ส่วนลด	760
	รวม		173,540 บาท

2. ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานหรือต้นทุนผันแปร เป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินการผลิตน้ำดื่มชุมชน ซึ่งประกอบด้วย ค่าไฟฟ้า ค่าน้ำดิบ ค่าน้ำยากำจัดสารละลายในน้ำดิบ และค่าวัสดุอุปกรณ์ในการซ่อมบำรุงรักษาเครื่องผลิตน้ำดื่ม ซึ่งคิดเป็นค่าใช้จ่ายต่อปีเป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น 20,640 บาท (ตาราง 19)

ตาราง 19 ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการผลิตน้ำดื่มของชุมชน

ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในกระบวนการผลิต	ราคา/บาท
1.ค่าไฟฟ้า	7,200
2.ค่าน้ำดิบ	4,800
3.ค่าน้ำยา เคมี แอนตี้สแกนใช้กำจัดสารละลายในน้ำดิบ	3,000
4.ค่าใส่กรองตะกอนหยาบ ชนิดเส้นใย PP ขนาด 10 ลิตร	1,440
5.ค่าดูแล และบำรุงรักษา 5 เปอร์เซนต์ของรายได้ทั้งหมด	4,200
รวมเป็นค่าใช้จ่ายทั้งสิ้น	20,640

การประเมินผลตอบแทนหรือรายได้

จากข้อมูลกำลังการผลิตน้ำดื่มของชุมชนต้นแบบ พบว่าชุมชนสามารถผลิตน้ำได้เฉลี่ยปีละ 336,000 ลิตร/ปี คิดเป็นจำนวนหน่วยละ 20 ลิตร ราคาต่อหน่วยเท่ากับ 5 บาท คิดเป็นรายได้ต่อปีที่ชุมชนจำหน่ายน้ำดื่มเท่ากับ 84,000 บาท/ปี (ตาราง 20)

ตาราง 20 รายได้จากการจำหน่ายน้ำดื่มของชุมชนต้นแบบ

ข้อมูลกำลังการผลิตของชุมชนต้นแบบ	ค่าที่ได้จากการคำนวณ
1. ชุมชนผลิตน้ำได้	336,000 ลิตร
2. คิดเป็นจำนวนถัง (ใบละ 20 ลิตร)	16,800 ถัง
3. จำนวนเงินที่คำนวณได้/ปี (ราคาถังละ 5 บาท)	84,000 บาท
คิดเป็นรายได้ทั้งหมดของชุมชน	84,000 บาท

จากข้อมูลประมาณการผลิตของโครงการน้ำดื่มของชุมชนและการประมาณรายได้จากการจำหน่ายน้ำดื่มของชุมชน โดยผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้นำมาทำการวิเคราะห์ทางการเงินเพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจการดำเนินโครงการจัดตั้งและบริหารจัดการกลุ่ม สำหรับหมู่ที่ 8 บ้านหนองชุมแสงในลำดับต่อไป

ผลการวิเคราะห์ทางการเงินของโครงการ

การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนทางการเงินของโครงการเป็นการวิเคราะห์เกณฑ์การตัดสินใจลงทุน ซึ่งประกอบด้วย การหาระยะคืนทุน (Payback Period) การหามูลค่าสุทธิปัจจุบัน (Net Present Value) อัตราส่วนผลประโยชน์ต่อต้นทุน (Benefit Cost Ratio) และอัตราผลตอบแทนภายในของโครงการ (The Internal Rate of Return) ซึ่งสามารถวิเคราะห์การสรุปผลได้ดังนี้

1. ระยะคืนทุน (Payback Period) ของโครงการ มีค่าเท่ากับ 7 ปี 10 เดือน ซึ่งเป็นระยะเวลาที่เหมาะสมสำหรับโครงการ โดยโครงการจะเริ่มมีกำไรในปีที่ 8 ตลอดจนถึงสิ้นสุดโครงการ (ตาราง 21)

$$\text{ระยะเวลาคืนทุน} = \frac{500,000}{63,000} = 7.89 \text{ ปี}$$

2. มูลค่าสุทธิปัจจุบัน (Net Present Value) มีค่าเท่ากับ 106,739 บาท ซึ่งมีค่ามากกว่าศูนย์หรือมีค่าเป็นบวกแสดงให้เห็นว่าโครงการผลิตน้ำดื่มชุมชนมีอัตราผลตอบแทนที่คุ้มค่าต่อการลงทุน

3. อัตราส่วนผลประโยชน์ต่อต้นทุน (Benefit Cost Ratio : BCR) มีค่าเท่ากับ 1.151 แสดงว่าผลตอบแทนที่เกิดขึ้นจากการลงทุนให้ผลคุ้มค่า กว่าค่าใช้จ่ายที่เสียไป เนื่องจาก BCR มีค่ามากกว่า 1

4. อัตราผลตอบแทนภายใน (The Internal Rate of Return Method) มีค่าเท่ากับ ร้อยละ 10.3 เมื่อเปรียบเทียบกับอัตราดอกเบี้ยของโครงการที่กำหนดไว้ ซึ่งพบว่า อัตราผลตอบแทนภายในของโครงการนั้นสูงกว่าอัตราดอกเบี้ยที่กำหนดไว้ แสดงว่าโครงการคุ้มค่าแก่การลงทุน (ตาราง 22)

ตาราง 21 การคำนวณมูลค่าสุทธิปัจจุบัน

ปีที่	ค่าลงทุน	ค่าดำเนินการ	ต้นทุนรวม	ผลประโยชน์	อัตราคิดลด 7%	PVC	PVB
1	500,000	0	500,000	0	1	467,000.000	0.0
2		20,640	20,640	84,000	0.8734	18,026.976	73365.6
3		20,640	20,640	84,000	0.7938	16,384.032	66679.2
4		20,640	20,640	84,000	0.7629	15,746.256	64083.6
5		20,640	40,640	84,000	0.7130	28,976.320	59892.0
6	20,000	20,640	20,640	84,000	0.6663	13,752.432	55969.2
7		20,640	20,640	84,000	0.6227	12,852.528	52306.8
8		20,640	20,640	84,000	0.5820	12,012.480	48888.0
9		20,640	20,640	84,000	0.5439	11,226.096	45687.6
10	20,000	20,640	40,640	84,000	0.5083	20,657.312	42697.2
11		20,640	20,640	84,000	0.4751	9,806.064	39908.4
12		20,640	20,640	84,000	0.4440	9,164.160	37296.0
13		20,640	20,640	84,000	0.4150	8,565.600	34860.0
14		20,640	20,640	84,000	0.3878	8,004.192	32575.2
15	20,000	20,640	40,640	84,000	0.3624	14,727.936	30441.6
16		20,640	20,640	84,000	0.3387	6,990.768	28450.8

ตาราง 21 (ต่อ)

ปีที่	ค่าลงทุน	ค่าดำเนินการ	ต้นทุนรวม	ผลประโยชน์	อัตราเกิดผล 7%	PVC	PVB
17		20,640	20,640	84,000	0.3166	6,534.624	26594.4
18		20,640	20,640	84,000	0.2959	6,107.376	24855.6
19		20,640	20,640	84,000	0.2765	5,706.960	23226.0
20	20,000	20,640	40,640	84,000	0.2584	10,501.376	21705.6
ผลรวม	580,000	392,160	972,160	1,596,000		702,743.488	809,482.8

ตาราง 22 มูลค่าปัจจุบันสุทธิ อัตราส่วนผลตอบแทนต่อต้นทุน อัตราผลตอบแทนโครงการผลิตน้ำดื่มชุมชนบ้านหนองชุมแสง

ปีที่	ค่าลงทุน	ค่า ดำเนินการ	ต้นทุน รวม	ผลประโยชน์	อัตราคิดลด= 7%	PVC	PVB	อัตราคิด ลด=12%	PVC	PVB
1	500,000	0	500,000	0	1	467,000.000	0.0	0.8929	446450.00	0
2		20,640	20,640	84,000	0.8734	18,026.976	73365.6	0.7972	16454.21	66964.80
3		20,640	20,640	84,000	0.7938	16,384.032	66679.2	0.7118	14691.55	59791.20
4		20,640	20,640	84,000	0.7629	15,746.256	64083.6	0.6355	13116.72	53382.00
5	20,000	20,640	40,640	84,000	0.713	28,976.320	59892.0	0.5674	23059.14	47661.60
6		20,640	20,640	84,000	0.6663	13,752.432	55969.2	0.5066	10456.22	42554.40
7		20,640	20,640	84,000	0.6227	12,852.528	52306.8	0.4523	9335.47	37993.20
8		20,640	20,640	84,000	0.582	12,012.480	48888.0	0.4039	8336.50	33927.60
9		20,640	20,640	84,000	0.5439	11,226.096	45687.6	0.3606	7442.78	30290.40
10	20,000	20,640	40,640	84,000	0.5083	20,657.312	42697.2	0.3220	13086.08	27048.00
11		20,640	20,640	84,000	0.4751	9,806.064	39908.4	0.2875	5934.00	24150.00
12		20,640	20,640	84,000	0.444	9,164.160	37296.0	0.2567	5298.29	21562.80
13		20,640	20,640	84,000	0.415	8,565.600	34860.0	0.2292	4730.69	19252.80
14		20,640	20,640	84,000	0.3878	8,004.192	32575.2	0.2046	4222.94	17186.40
15	20,000	20,640	40,640	84,000	0.3624	14,727.936	30441.6	0.1827	7424.93	15346.80

ตาราง 22 (ต่อ)

ปีที่	ค่าลงทุน	ค่า ดำเนินการ	ต้นทุน รวม	ผลประโยชน์	อัตราผลตอบแทน = 7%	PVC	PVB	อัตราคิด ลด=12%	PVC	PVB
16		20,640	20,640	84,000	0.3387	6,990.768	28450.8	0.1631	3366.38	13700.40
17		20,640	20,640	84,000	0.3166	6,534.624	26594.4	0.1456	3005.18	12230.40
18		20,640	20,640	84,000	0.2959	6,107.376	24855.6	0.1300	2683.20	10920.00
19		20,640	20,640	84,000	0.2765	5,706.960	23226.0	0.1161	2396.30	9752.40
20	20,000	20,640	40,640	84,000	0.2584	10,501.376	84000.0	0.1037	4214.37	8710.80
ผลรวม	580,000	392,160	972,160	1,596,000	-	703,504.46	811,392.52	-	605,684.58	552,433.26

นอกจากนี้จากข้อมูลการสัมภาษณ์ทัศนคติของแต่ละครัวเรือนในเรื่องการขยายขนาดของโรงงานที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ในกรณีที่โครงการนั้นสามารถคืนต้นทุนและสร้างผลกำไรให้กับชุมชนแล้ว เพื่อนำความคิดเห็นนั้นไปวางแผนต่อในระยะที่สอง ทั้งนี้เพื่อที่จะวางแผนการใช้พื้นที่เพื่อการสร้างที่ตั้งของโรงงานผลิตน้ำที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เพื่อรองรับขนาดของกิจการที่จะขยายขึ้น จากการเก็บข้อมูลพบว่า ครัวเรือนที่มีความเห็นต้องการขยายกิจการเพราะคิดว่าสามารถรวมเป็นกลุ่มอาชีพเพื่อสร้างรายได้นั้นมีทั้งสิ้น 24 ครัวเรือน คิดเป็น 17.5% ลำดับถัดมา ครัวเรือนที่มีความเห็นต้องการให้ ขยายกิจการ เพื่อรองรับการขยายตัวของประชากรทั้งในและนอกชุมชนนั้นมีทั้งสิ้น 68 ครัวเรือน คิดเป็น 49.6% ลำดับถัดมา ครัวเรือนที่ความเห็นว่าไม่สมควรที่จะขยายต่อกิจการ เพราะคิดว่าผลิตเพื่อบริโภคภายในชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาเรื่องราคาและการขาดแคลนเพียงเท่านั้น มีทั้งสิ้น 37 ครัวเรือน คิดเป็น 27.0% และสุดท้ายครัวเรือนที่มีความเห็นว่าไม่ควรขยายกิจการเพราะควรนำผลกำไรไปพัฒนาด้านอื่นๆของชุมชน มีทั้งสิ้น 8 ครัวเรือน คิดเป็น 5.8% (ตาราง 23)

ตาราง 23 ถ้าหากโครงการสามารถคืนต้นทุนและสร้างผลกำไรแล้วท่านคิดว่าชุมชนจะขยายฐานการผลิตหรือไม่

ถ้าหากโครงการสามารถคืนต้นทุนและสร้างผลกำไรแล้วท่านคิดว่าชุมชนจะขยายฐานการผลิตหรือไม่	จำนวน (n=137)	ร้อยละ (100)
ขยาย เพราะสามารถรวมกลุ่มสร้างรายได้ต่อชุมชน	24	17.5
ขยาย เพื่อรองรับการขยายตัวของประชากรทั้งในและนอกชุมชน	68	49.6
ไม่ขยาย เพราะผลิตบริโภคภายในชุมชนก็เพียงพอแล้ว	37	27.0
ไม่ขยาย เพราะควรนำเงินที่ได้จากผลกำไรไปพัฒนาด้านอื่นๆ	8	5.8

ผลการศึกษาความเป็นไปได้ด้านการจัดการ

ในส่วนนี้เป็นการแสดงข้อมูลด้านการหาแนวทางการบริหารจัดการกลุ่มที่ผ่านกระบวนการศึกษาฐานและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มชุมชนต้นแบบกับกลุ่มตัวแทนชุมชนบ้านหนองชุมแสงตลอดจนข้อมูลจากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นเกี่ยวกับการหาแนวทางการบริหารจัดการกลุ่มน้ำดื่มชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง

การศึกษาความเป็นไปได้ด้านการจัดการองค์กรในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้นำคณะตัวแทนจากกลุ่มผู้เข้าร่วมวิจัยหมู่ที่ 8 บ้านหนองชุมแสง มาจำนวน 15 คน เพื่อเข้าร่วมการถ่ายทอดองค์ความรู้การบริหารจัดการกลุ่มน้ำดื่มชุมชนจากโรงผลิตน้ำดื่มชุมชนต้นแบบของหมู่ที่ 6 บ้านกลาง การจัดเวทีครั้งนี้เน้นการพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในประเด็นเรื่องการบริหารกลุ่มทั่วไปว่ามีปัจจัยใดเข้ามาทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวเพื่อวิเคราะห์หาแนวทางที่มั่นคงในการออกแบบแนวทางการบริหารจัดการกลุ่มน้ำดื่มชุมชนของหมู่ที่ 8 บ้านหนองชุมแสงในอนาคต

เวทีการจัดกระบวนการเรียนรู้ในครั้งนี้ดำเนินกิจกรรมเมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2557 เวลา 14.00 น. ณ ศาลาเอนกประสงค์หมู่ที่ 6 บ้านกลาง ตำบลเขานิพันธ์ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี การประชุมครั้งนี้มีผู้เข้าร่วมทั้งสิ้น 20 คน ซึ่งเป็นตัวแทนแต่ละชุมชน รายชื่อดังนี้

1. นายลาภ	เสื่อแก้ว
2. นางตรีรัตน์	ศรีเทพ
3. นางเพ็ญพนา	อยู่ดวง
4. นายสาคร	สวยสาย
5. นายบัณฑิต	พงษ์พิชิต
6. นางวราภรณ์	พงษ์พิชิต
7. นางจาริก	จันทร์เกลี้ยง
8. นายเสรี	ศรีเทพ
9. นางวรรณา	จันทร์เรือง
10. นางจงกล	เพ็งสกุล
11. นางพวงพรรณ	สวยสาย
12. นายทิวา	ยูชัยศักดิ์
13. นางจารีย์	เวชฤกษ์ไพบุลย์
14. นายอนันต์	นาคงาม
15. นายสง่า	ทุ่มกัก
16. นายวีระ	ชัยกุล
17. นายสาคร	ถิ่นพิบูลย์
18. นางไพศรี	เพ็งสกุล
19. นายสมพร	ปลื้มสุด
20. นายโกศล	ชวนทอง

การจัดเวทีครั้งนี้ผู้วิจัยได้เน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการสนทนาตลอดจนการ แสดงทัศนคติของแต่ละคนในการเปิดมุมมองเพื่อค้นหาแนวทางการบริหารจัดการกลุ่มน้ำดื่มชุมชน โดยเน้นการถ่ายทอดประสบการณ์ของแต่ละบุคคลที่เคยผ่านการรวมกลุ่มมาในอดีต ในการหา คำตอบจากประสบการณ์ทั้งเก่าและใหม่ โดยใช้ตัวแทนคณะกรรมการกลุ่มน้ำดื่มชุมชนหมู่ที่ 6 บ้าน กลางเป็นฝ่ายให้ข้อมูลต่างๆเกี่ยวกับการดำเนินการสร้างและดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม ทั้งนี้ยังมี วิทยากรรับเชิญการบรรยายหลักคิดที่ใช้เป็นเครื่องมือในการหาแนวทางบริหารในครั้งนี้ด้วย บทบาทของผู้วิจัยในครั้งนี้คือการจุดประเด็นต่างๆที่มีประโยชน์ต่อการจัดตั้งและบริหารจัดการน้ำ ดื่มชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง กิจกรรมครั้งนี้ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 3 ตอน เพื่อสะดวกต่อการแยก ประเด็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งแต่ละตอนมีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นการถ่ายทอดประสบการณ์ตรงจากกลุ่มชุมชนต้นแบบในเรื่องการ จัดสร้างโรงเรียนและการเลือกใช้เครื่องกรองน้ำที่เหมาะสมต่อความต้องการของชุมชน ซึ่งได้รับฟัง การบรรยายจากตัวแทนคณะกรรมการของชุมชนต้นแบบทั้งหมดสองท่าน ท่านแรกผู้ใหญ่บ้านหมู่ ที่ 6 นายสง่า ทุ่มกัก และนายโกศล ขวนทอง ช่างควบคุมด้านเทคนิค ได้เล่าความเป็นมาก่อน โครงการริเริ่มจนถึงการจัดสร้างตลอดจนกระบวนการผลิตในปัจจุบัน และสถานการณ์การใช้น้ำ ของชุมชนในปัจจุบัน ทั้งนี้ได้ถ่ายทอดการริเริ่มโครงการ งบประมาณ การจัดสร้าง และการบริหาร จัดการ บทบาทหน้าที่ของโครงสร้างกลุ่มให้ตัวแทนชุมชนบ้านหนองชุมแสงได้รับฟัง

ตอนที่ 2 การจัดเวทีประชุมกลุ่มย่อยเพื่อแสดงความคิดเห็นแบบมีส่วนร่วม โดยใช้ เทคนิคบัตรคำ ผู้วิจัยได้เปิดประเด็นให้ทั้งสองชุมชนได้นั่งสนทนากันโดยที่ผู้วิจัยได้แจกบัตรคำ ให้แก่ผู้เข้าร่วมประชุมและให้เลือกเขียนสิ่งที่ตนเองคิดว่าจะทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จและสิ่งที่ ทำให้กลุ่มล้มเหลวโดยให้แต่ละคนเขียนลงไปในบัตรคำ จากนั้นเมื่อแต่ละคนเขียนเสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้ให้แต่ละคนอธิบายข้อความที่ตนเองได้เขียนลงไปในบัตรคำซึ่งเป็นการถ่ายทอดจาก ประสบการณ์ตรง และผู้วิจัยได้จกรวบรวมประเด็นต่างๆที่แต่ละคนได้แสดงความคิดเห็นเพื่อใช้ เป็นข้อมูลในการหาแนวทางการบริหารจัดการกลุ่มในขั้นตอนต่อไป

ตอนที่ 3 ผู้วิจัย ได้เชิญคุณสมพร ปลื้มสุด ข้าราชการบำนาญเป็นวิทยากรบรรยาย ในส่วนของกิจกรรมตอนที่ 3 โดยผู้วิจัยและวิทยากรได้นำประเด็นที่รวบรวมได้จากขั้นตอนที่แล้ว มากล่าวสรุปให้ฟังว่าผู้วิจัยนั้นมีความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องใดมากที่สุด จากนั้นคุณสมพร ปลื้มสุด ได้ทำการถอดบทเรียนกลุ่มน้ำดื่มชุมชนต้นแบบให้แก่ผู้เข้าร่วมประชุมฟังโดยสรุปอีกครั้งเพื่อเป็น การสร้างพื้นฐานในการบรรยายในขั้นตอนต่อไป โดยใช้แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ องค์กร แล้วอธิบายเชื่อมโยงต่อการสร้างกลุ่มของหมู่ที่ 8 บ้านหนองชุมแสง โดยสอดคล้องวิธีการ

ประยุกต์ใช้หลักคิดต่างๆ ทั้งนี้ผู้วิจัยและวิทยากร ได้ใช้หลักคิดดังกล่าวแนะนำให้กลุ่มทั้งสองชุมชน ต่างๆดังนี้

1. แนวคิดหลักการพึ่งตนเอง

คุณสมพร ปลื้มสุทธิ และผู้วิจัย ได้อธิบายแนวคิดหลักการพึ่งตนเองของชุมชนในการพัฒนาในด้านต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพึ่งตนเองของชุมชนในด้านปัจจัยพื้นฐานในเรื่องน้ำดื่ม

1.1 การพึ่งตนเองด้านจิตใจ กลุ่มหรือชุมชนต้องสร้างความเชื่อก่อนว่าชุมชนของเรานั้นสามารถพึ่งตนเองได้ จึงจะทำให้มีแรงขับเคลื่อนในการทำกิจกรรมการพัฒนาต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ชุมชนต้องมีรากฐานจิตใจที่ดีในการปฏิบัติงานพร้อมกันเพื่อให้กิจกรรมกลุ่มนั้นประสบความสำเร็จและเกิดการพัฒนายั่งยืนในอนาคต

1.2 การพึ่งตนเองทางด้านสังคม เป็นการช่วยเหลือกันระหว่างบุคคล ครอบครัว ชุมชน หรือระหว่างชุมชนด้วยกันและนำความรู้ที่ได้จากการถ่ายทอด หรือการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีการเรียนรู้ร่วมกันและเกิดเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ เพื่อให้แต่ละส่วนทำงานประสานกัน ได้อย่างเป็นองค์กรรวม

1.3 การพึ่งตนเองทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ การนำเอาศักยภาพของชุมชนออกมาใช้เป็นหลักคำนวณแนวทางการพัฒนาซึ่งอยู่ในรูปของทุนต่างๆ ชุมชนต้องรู้จักใช้ทุนทางทรัพยากรในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุด และมีการประยุกต์ใช้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งมีอยู่ในพื้นที่ให้เกิดการเชื่อมโยงกับกิจกรรมที่จะดำเนินการในอนาคต

1.4 การพึ่งตนเองทางด้านเทคโนโลยี สร้างเสริมให้มีการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ อย่างสม่ำเสมอเพื่อให้ได้เทคโนโลยีหรือนวัตกรรมใหม่มาปรับใช้ในกลุ่มกิจกรรมโดยต้องเน้นให้เกิดความสอดคล้องกับบริบทท้องถิ่นเพื่อให้เป็นที่ยอมรับสำหรับคนในชุมชนและนอกชุมชนให้เกิดการพัฒนาต่อยอดการเรียนรู้โดยไม่มีที่สิ้นสุด

1.5 การพึ่งตนเองทางด้านเศรษฐกิจชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ในเบื้องต้น โดยเฉพาะการลดการพึ่งพาจากภายนอกเพื่อลดค่าใช้จ่ายในส่วนต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งน้ำดื่มที่ชุมชนใช้บริโภค เพื่อเป็นการช่วยให้ชุมชนมีเงินออมเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้คุณภาพดีขึ้นไปตามลำดับ

2. แนวคิดวิสาหกิจชุมชน

คุณสมพร ปลื้มสุทธิ และผู้วิจัย ได้อธิบายการดำเนินกิจกรรมกลุ่มแบบวิสาหกิจชุมชนซึ่งอาจนำไปใช้เป็นการสร้างแนวทางในการบริหารจัดการกลุ่มในอนาคตตามหลักการดังต่อไปนี้ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญอยู่ 7 ประการ ตามรายละเอียดดังนี้ ดังนี้

2.1 ชุมชนเป็นเจ้าของและผู้ดำเนินการ ไม่ใช่เป็นลูกจ้างอย่างที่ทำงานในหลายชุมชน ที่มีเจ้าแ่คนนอก หรือคนรายคนเดียวเป็นเจ้าของ ให้ชาวบ้านเป็นแรงงาน เป็นเหมือนโรงงานในหมู่บ้าน แทนที่จะตั้งอยู่ในเมือง และดำเนินการโดยชุมชน ไม่ใช่ไปจ้างคนต่างถิ่นต่างแดนมาทำงานให้

2.2 ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน เป็นงานที่เกิดขึ้นภายในชุมชน ไม่ใช่ไปลงทุนที่อื่นที่ไหน

2.3 ริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมของชุมชน เป็นอะไรที่ไม่ใช่ทำตามคนอื่น แต่เป็นผลผลิตของกระบวนการเรียนรู้ การต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือเป็นการค้นคิดอะไรใหม่ๆ ซึ่งถ้าหากเหลือใช้เอาไปขายข้างนอกก็จะแข่งขันกับคนอื่นได้ ไม่ใช่ได้แต่เลียนแบบคนอื่น

2.4 มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานกับภูมิปัญญาสากล ทำให้ผลผลิตมีเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เอาไปขายข้างนอกก็น่าจะแข่งขันกับคนอื่นได้ เพราะมีทั้งของเก่าและของใหม่ผสมผสานกัน ทำให้ได้ของดีท้องถิ่นและรูปแบบหรือเทคนิคสากลมาเสริมหรือผสมให้กลมกลืน

2.5 มีการดำเนินการแบบบูรณาการ เชื่อมโยงกิจกรรมต่างๆ อย่างเป็นระบบ หมายถึงการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน ไม่ใช่เน้นที่การผลิตเรื่องหนึ่งสองเรื่องเพื่อขายอย่างเดียว แต่ผลิต แปรรูป จัดการให้เกิดการประกอบการในรูปแบบต่างๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นเป็นหลัก แปลว่าต้องทำหลายๆ อย่าง ต้องมีข้อมูล ต้องวิจัยเอาเองว่า ชุมชนกินอยู่อย่างไร ซื้อกินซื้อใช้อะไรบ้าง และจะทำอะไรเพื่อลดการซื้อกินซื้อใช้ลงให้ได้สัก “เศษหนึ่งส่วนสี่” ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ถ้ามีข้อมูลที่ชุมชนวิจัยเองก็จะพบว่า มีมากกว่านี้อีกที่ชุมชนทำเองได้

2.6 มีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจ วิสาหกิจชุมชนเกิดได้ สำเร็จได้ด้วย “ความรู้และปัญญา” ไม่ใช่เพียงเพราะมีเงินมีงบแล้วจะเกิดได้ การใช้ “เงินนำหน้าปัญญาตามหลัง” อาจเกิดได้แต่เพียงโครงการ แต่ไม่อาจเกิดการพัฒนายั่งยืน การเรียนรู้จะทำให้เข้าใจกระบวนการวิสาหกิจชุมชนทั้งหมด

2.7 มีการพึ่งตนเองเป็นเป้าหมาย ถ้าไม่มีการเรียนรู้ก็จะไม่เข้าใจความข้อนี้ และจะคิดเพียงสั้นๆ ว่า ทำอย่างไรจึงจะผลิตเยอะๆ ขายเยอะๆ จะได้ดั่งค์เยอะๆ ซึ่งก็เหมือนหลอกตัวเอง เพราะที่สุ่สุดก็วนไปมากับการผลิตแล้วขายไม่ออก เป็นหนี้เป็นสิน ท้อ หหมดกำลังใจ เลิกทำหันไปรับจ้าง หาเงินไปซื้ออยู่ซื้อกินเหมือนเดิม

แนวคิด McKinney 7-S Framework

กลยุทธ์ขององค์กร (Strategy) การบริหารเชิงกลยุทธ์เป็นกระบวนการอย่างหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้บริหารตอบคำถามที่สำคัญ อาทิ องค์กรอยู่ที่ไหนในขณะนี้ องค์กรมีเป้าหมายอยู่ที่ไหน พันธกิจของเราคืออะไร พันธกิจของเราควรจะเป็นอะไร และใครเป็นผู้รับบริการของเรา การบริหารเชิงกลยุทธ์จะมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง การบริหารเชิงกลยุทธ์จะช่วยให้องค์กร กำหนดและพัฒนาข้อได้เปรียบทางการแข่งขันขึ้นมาได้และเป็นแนวทางที่บุคคลภายในองค์กรรู้ว่าจะใช้ความพยายามไปในทิศทางใดจึงจะประสบความสำเร็จ

โครงสร้างองค์กร (Structure) คือโครงสร้างที่ได้ตั้งขึ้นตามกระบวนการ หรือหน้าที่ของงานโดยมีการรับบุคลากรให้เข้ามาทำงานร่วมกันในฝ่ายต่างๆ เพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์ที่ตั้งไว้ หรือหมายถึง การจัดระบบระเบียบให้กับบุคคล ตั้งแต่ 2-คนขึ้นไปเพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่วางไว้เนื่องจากองค์กรในปัจจุบันมีขนาดใหญ่-การจัดองค์กรที่ดีจะมีส่วนช่วยให้เกิดความคล่องตัวในการปฏิบัติงาน ลดความซ้ำซ้อนหรือขัดแย้งในหน้าที่ ช่วยให้บุคลากรได้ทราบขอบเขตงานความรับผิดชอบ มีความสะดวกในการติดต่อประสานงาน ผู้บริหารสามารถตัดสินใจในการบริหารจัดการได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว

ระบบการปฏิบัติงาน (System) ในการปฏิบัติงานตามกลยุทธ์เพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์ตามที่กำหนดไว้นอกจากการจัดโครงสร้างที่เหมาะสมและมีกลยุทธ์ที่ดี การจัดระบบการทำงาน (Working System) ก็มีความสำคัญ

บุคลากร (Staff) ทรัพยากรมนุษย์นับเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการดำเนินงานขององค์กร องค์กรจะประสบความสำเร็จหรือไม่ส่วนหนึ่งจะขึ้นอยู่กับจัดการทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Management) การวางแผนทรัพยากรมนุษย์เป็นกระบวนการวิเคราะห์ความต้องการทรัพยากรมนุษย์ในอนาคต โดยการตัดสินใจเกี่ยวกับบุคลากรนั้นควรมีการวิเคราะห์ที่อยู่บนพื้นฐานของกลยุทธ์องค์กรที่เป็นสิ่งกำหนดทิศทางที่องค์กรจะดำเนินไปให้ถึง ซึ่งจะเป็นผลให้กระบวนการกำหนดคุณลักษณะ และการคัดเลือกและจัดวางบุคลากรได้อย่างเหมาะสมยิ่งขึ้น

ทักษะ ความรู้ ความสามารถ (Skill) ทักษะในการปฏิบัติงานของทรัพยากรบุคคลในองค์กรสามารถแยกทักษะออกเป็น 2 ด้านหลัก คือ ทักษะด้านงานอาชีพ (Occupational Skills) เป็นทักษะที่จะทำให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานในตำแหน่งหน้าที่ได้ ตามหน้าที่ และลักษณะงานที่รับผิดชอบเช่น ด้านการเงิน ด้านบุคคล ซึ่งคงต้องอยู่บนพื้นฐานการศึกษาหรือได้รับการอบรมเพิ่มเติม ส่วนทักษะ ความถนัด หรือความชาญฉลาดพิเศษ (Aptitudes and special talents) นั้นอาจเป็นความสามารถที่ทำให้พนักงานนั้นๆ โคตรเด่นกว่าคนอื่น ส่งผลให้มีผลงานที่ดีกว่าและ

เจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานได้รวดเร็ว ซึ่งองค์กรหรือกลุ่มต้องมุ่งเน้นในทั้ง 2 ความสามารถไปควบคู่กัน

รูปแบบการบริหารจัดการ (Style) แบบแผนพฤติกรรมในการปฏิบัติงานของผู้บริหารเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งของสภาพแวดล้อมภายในองค์กร พบว่า ความเป็นผู้นำขององค์กรจะมีบทบาทที่สำคัญต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวขององค์กร ผู้นำที่ประสบความสำเร็จจะต้องวางโครงสร้างวัฒนธรรมองค์กรด้วยการเชื่อมโยงระหว่างความเป็นเลิศและพฤติกรรมทางจรรยาบรรณให้เกิดขึ้น

ค่านิยมร่วม (Shared values) ค่านิยมและบรรทัดฐานที่ยึดถือร่วมกันโดยสมาชิกขององค์กรที่ได้กลายเป็นรากฐานของระบบการบริหาร และวิธีการปฏิบัติของบุคลากรและผู้บริหารภายในองค์กร หรืออาจเรียกว่าวัฒนธรรมองค์กร รากฐานของวัฒนธรรมองค์กรก็คือ ความเชื่อ ค่านิยมที่สร้างรากฐานทางปรัชญาเพื่อทิศทางขององค์กร (อานาจ วัดจินดา, 2551: ระบบออนไลน์)

ผลการวิจัยศึกษาความเป็นไปได้ทางด้านการจัดการ พบว่าตัวแทนกลุ่มได้รับองค์ความรู้เพิ่มขึ้นจากการที่รับการถ่ายทอดจากวิทยากรในเรื่องแนวคิดต่างๆ ที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการ ทำให้ตัวแทนชุมชนบ้านหนองชุมแสงทราบถึงความสำคัญของโครงการนำค้ำที่จะสร้างขึ้น โดยมีบทเรียนจากชุมชนต้นแบบเป็นแนวทาง ซึ่งทำให้ชุมชนทราบถึงการเริ่มโครงการ และการบริหารจัดการงบประมาณที่ได้รับอย่างไรให้เกิดประโยชน์สูงสุด ตลอดจนการออกแบบโครงสร้างกลุ่มและการเลือกบุคคลมาทำหน้าที่ในตำแหน่งต่างๆ ว่ามีหลักการพิจารณาอย่างไร ผู้วิจัยและวิทยากรได้ชี้ให้เห็นว่าหากมีการรวมกลุ่มกันเพื่อบริหารจัดการกลุ่มน้ำค้ำนั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ก่อนจัดตั้งกลุ่มจริงนั้นก็จะทำให้แนวทางกลุ่มที่จะจัดตั้งในอนาคตได้มีองค์ความรู้ที่หลากหลายมากขึ้นทั้งที่เป็นหลักวิชาการและภูมิปัญญาในแต่ละบุคคล เพื่อมาใช้สร้างเสริมแนวทางการจัดการกลุ่มในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งทำให้กลุ่มนั้นมีแนวทางที่ถูกต้องและเหมาะสมเป็นกลุ่มที่มีความเข้มแข็งพร้อมที่รับมือกับปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต หลักสำคัญในขั้นตอนนี้คือทำให้ตัวแทนชุมชนบ้านหนองชุมแสงได้รับการถ่ายทอดประสบการณ์ตรงจากกลุ่มที่ได้ประสบความสำเร็จ ซึ่งมีประโยชน์อย่างยิ่งในการนำไปปรับใช้ในการริเริ่มโครงการ

การประชุมศึกษาแนวทางความเป็นไปได้ด้านการจัดการในลำดับต่อมา ผู้วิจัยใช้เทคนิคบัตรคำกับผู้เข้าร่วมวิจัยในประเด็นที่ว่า ปัจจัยที่ทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จและล้มเหลวนั้นว่าแต่ละคนมีทัศนคติอย่างไรบ้าง ซึ่งผู้วิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้ ปัจจัยที่ผู้เข้าร่วมประชุมเชื่อมั่นว่าสามารถทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวนั้นได้นั้นคือ การวางแนวทางการบริหาร

จัดการที่ดีการเลือกคนที่เหมาะสมกับหน้าที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดูแลด้านการเงินจะต้องมีความโปร่งใสตรวจสอบได้ และการดูแลกระบวนการผลิตควรมีแบบแผนการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องเพื่อลดปัญหาต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น

ด้านการถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับแนวคิดการบริหารจัดการที่ใช้หลักคิดต่างๆ นั้น ทำให้ตัวแทนชุมชนบ้านหนองชุมแสงได้เข้าใจรูปแบบและวิธีการรวมกลุ่มเพื่อบริหารจัดการด้านต่างๆ มากขึ้น โดยการใช้หลักแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับหลักการบริหารจัดการที่วิทยากรได้ถ่ายทอด ทำให้กลุ่มผู้เข้าร่วมวิจัยได้สะท้อนความคิดเห็นในประเด็นต่างๆ เกี่ยวกับแนวคิดที่วิทยากรได้บรรยายซึ่งผู้วิจัยพอสรุปได้ดังนี้

“...ความรู้ที่รับจากการถ่ายทอดจากวิทยากรนั้นสามารถใช้กำหนดทิศทางการจัดตั้งและจัดการกลุ่มน้ำดื่มในอนาคตได้อย่างสอดคล้องกับบริบทและความต้องการของชุมชนและที่สำคัญ สมาชิกกลุ่มมีความเชื่อว่าหากนำหลักคิดต่างๆ มาประยุกต์แล้วจะช่วยทำให้รูปแบบของกลุ่มนั้นมีระบบและนำไปสู่การสร้างความสำเร็จกลุ่มในอนาคต แต่ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับหัวหน้ากลุ่มและสมาชิกกลุ่มที่ทำหน้าที่ในส่วนต่างๆ ว่ามีความสร้างสรรค์ในการนำแนวคิดต่างๆ มาปรับใช้กับกลุ่มได้ดีเพียงใด เพื่อให้เกิดความเข้าใจต่อการนำไปใช้จริงกับกลุ่มในอนาคต...”

ดังนั้นตัวแทนชุมชนบ้านหนองชุมแสงทั้งหมดเห็นด้วยเป็นอย่างยิ่งว่าควรมีการจัดตั้งกลุ่มและควรนำองค์ความรู้ที่ได้จากแนวคิดนั้นมาใช้เป็นหลักการในการวางแผนทางการบริหารจัดการกลุ่ม ประกอบกับชุมชนได้รับงบประมาณจากหน่วยงานรัฐบาลเพื่อใช้ในการจัดสร้างโครงการ ประกอบกับได้รับองค์ความรู้จากการศึกษาดูงานของชุมชนที่ประสบความสำเร็จ จึงทำให้มีความมั่นใจว่าสามารถค้นหาแนวทางการบริหารจัดการกลุ่มที่เข้มแข็งได้ในอนาคต และโครงการต้องประสบผลสำเร็จในระดับหนึ่ง

ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าจากการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยเห็นว่ามีความเป็นไปได้ที่ชุมชนจะนำแนวคิดทฤษฎีต่างๆ ไปปรับใช้ในการสร้างแนวทางการบริหารจัดการกลุ่มในขั้นต่อไปและมีแนวคิดที่จะจัดการรวมกลุ่มเพื่อค้นหาแนวทางร่วมกัน

ข้อมูลความคิดเห็นเรื่องการรวมกลุ่มหลังจากการจัดสร้างโรงผลิตน้ำดื่มเพื่อเข้ามาบริหารจัดการ จากการศึกษาพบว่า คราวเรือนที่เห็นด้วยให้รวมกลุ่มนั้น มีทั้งสิ้น 127 คราวเรือน คิดเป็น 92.7% และอีก 10 คราวเรือนไม่เห็นด้วย ซึ่งคิดเป็น 7.3% (ตาราง 24) และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ในแต่ละคราวเรือน เรื่องความเหมาะสมในประเด็นแนวทางการบริหารจัดการแบบยึดหลักวิสาหกิจชุมชนมาใช้ดำเนินการของกลุ่มในอนาคต ซึ่งพบว่า คราวเรือนที่เห็นว่ามีเหมาะสมใช้หลักการดำเนินการแบบวิสาหกิจชุมชนนั้นมีทั้งสิ้น 122 คราวเรือน คิดเป็น 89.1% และคราวเรือนที่เห็นว่าไม่เหมาะสมนั้นมีทั้งสิ้น 15 คราวเรือน คิดเป็น 10.9% (ตาราง 25)

ตาราง 24 ข้อมูลความคิดเห็นชุมชน หากมีการจัดตั้งแหล่งผลิตน้ำดื่มท่านคิดว่าชุมชนควรจัดตั้งกลุ่มเพื่อบริหารจัดการหรือไม่

หากมีการจัดตั้งแหล่งผลิตน้ำดื่มท่านคิดว่าชุมชนควรจัดตั้งกลุ่มเพื่อบริหารจัดการหรือไม่	จำนวน (n=137)	ร้อยละ (100)
เห็นด้วย ควรมีการรวมกลุ่ม	127	92.7
ไม่เห็นด้วย ไม่จำเป็นที่จะต้องรวมกลุ่ม	10	7.3

ตาราง 25 ข้อมูลความคิดเห็นที่มีต่อการใช้แนวทางการดำเนินการกลุ่มแบบวิสาหกิจชุมชน

ท่านคิดว่าแนวทางการบริหารจัดการแบบวิสาหกิจชุมชนเหมาะสมกับกลุ่มหรือไม่	จำนวน (n=137)	ร้อยละ (100)
เหมาะสม	122	89.1
ไม่เหมาะสม	15	10.9

ข้อมูลการแสดงความเห็นหลังจากการสัมภาษณ์ในประเด็นว่าหากชุมชนจัดตั้งโรงผลิตน้ำดื่มผ่านไปแล้วและสามารถคืนทุนและมีผลกำไรแล้ว สมควรที่จะดำเนินการในลักษณะของวิสาหกิจชุมชนหรือไม่ จากการศึกษาพบว่า ครึ่งเรือนที่เห็นด้วยมีทั้งสิ้น 128 ครึ่งเรือน คิดเป็น 93.4% และครึ่งเรือนที่ไม่เห็นด้วยนั้นมีทั้งสิ้น 9 ครึ่งเรือน คิดเป็น 6.6% (ตาราง 26) และข้อมูลความคิดเห็นว่ามีความเหมาะสมหรือไม่หากให้มีการถือหุ้นในการดำเนินการในอนาคต จากการศึกษาพบว่า ครึ่งเรือนที่เห็นด้วยให้มีการถือหุ้นนั้น มีทั้งสิ้น 86 ครึ่งเรือน คิดเป็น 62.8% และไม่เห็นควรให้ถือหุ้นนั้นมีทั้งสิ้น 51 ครึ่งเรือน คิดเป็น 37.2% (ตาราง 27)

ตาราง 26 ข้อมูลความคิดเห็นว่าชุมชนควรดำเนินการแบบวิสาหกิจชุมชนหรือไม่

ถ้าขยายท่านเห็นควรดำเนินในลักษณะวิสาหกิจชุมชนหรือไม่	จำนวน (n=137)	ร้อยละ (100)
ใช่ เห็นด้วย	128	93.4
ไม่เห็นด้วย	9	6.6

ตาราง 27 ความคิดเห็นของชุมชนว่าหากมีการรวมกลุ่มแล้วเห็นควรให้ถือหุ่นหรือไม่

ท่านคิดว่าหากมีการจัดตั้งกลุ่มควรเปิดโอกาสให้ ชาวบ้านในชุมชนถือหุ่นด้วยหรือไม่	จำนวน (n=137)	ร้อยละ (100)
เห็นควรให้ถือหุ่น	86	62.8
ไม่เห็นควรให้ถือหุ่น	51	37.2

ข้อมูลการสัมภาษณ์ความคิดเห็นเรื่องจัดการการดูแลโรงผลิตน้ำดื่มในอนาคตว่าควรให้คนในชุมชนเป็นผู้ดูแลหรือไม่ จากการศึกษาพบว่าครัวเรือนที่เห็นด้วยให้ชุมชนดูแลนั้นมีทั้งสิ้น 134 ครัวเรือน คิดเป็น 97.8% และครัวเรือนที่เห็นว่าไม่ควรให้ชุมชนดูแลนั้นมีทั้งสิ้น 3 ครัวเรือน คิดเป็น 2.2% ตลอดจนการสอบถามว่าควรจัดจ้างช่างเทคนิคจากภายนอกหรือให้คนในชุมชนเป็นผู้ดูแล (ตาราง 28) และครัวเรือนที่เห็นว่าควรจัดจ้างช่างเทคนิคจากภายนอกชุมชนนั้นมีทั้งสิ้น 23 ครัวเรือน คิดเป็น 16.8% และครัวเรือนที่มีความเห็นควรให้ชุมชนเป็นผู้ดูแลเรื่องเทคนิคของการผลิตนั้นมีทั้งสิ้น 114 ครัวเรือน คิดเป็น 83.2% (ตาราง 29)

ตาราง 28 ท่านเห็นด้วยหรือไม่ ถ้ามีการจัดตั้งแหล่งผลิตน้ำดื่มควรให้คนในชุมชนเป็นผู้ดูแล

ท่านเห็นด้วยหรือไม่ ถ้ามีการจัดตั้งแหล่งผลิตน้ำดื่ม ควรให้คนในชุมชนเป็นผู้ดูแล	จำนวน (n=137)	ร้อยละ (100)
เห็นด้วย	134	97.8
ไม่เห็นด้วย	3	2.2

ตาราง 29 ท่านคิดว่าการซ่อมบำรุงควรจัดจ้างช่างเทคนิคจากภายนอกหรือให้คนในชุมชนดูแล

ท่านคิดว่าการซ่อมบำรุงควรจัดจ้างช่างเทคนิคจาก ภายนอกหรือให้คนในชุมชนดูแล	จำนวน (n=137)	ร้อยละ (100)
ควรจัดจ้าง	23	16.8
ควรให้คนในชุมชนดูแล	114	83.2

ข้อมูลการสัมภาษณ์ความคิดเห็นในประเด็นของส่วนประสมทางการตลาด เรื่อง บรรจภัณฑ์ที่ใช้บรรจุน้ำดื่มเพื่อบริโภคภายในชุมชน จากการสัมภาษณ์พบว่า ครั้วเรือนที่ต้องการให้คุณภาพบรรจภัณฑ์ดีกว่าท้องตลาดนั้นมีถึง 81 ครั้วเรือน คิดเป็น 59.1% และอีก 56 ครั้วเรือน ซึ่งคิดเป็น 40.9% ต้องการให้ได้ชนิดของบรรจภัณฑ์ที่มีคุณภาพเทียบเท่าท้องตลาดที่ชุมชนใช้อยู่ในปัจจุบันก็มีความพึงพอใจแล้ว (ตาราง 30) และข้อมูลการสัมภาษณ์ความคิดเห็นว่าหากชุมชนจัดสร้างโรงผลิตน้ำดื่มแล้วควรมีตราสัญลักษณ์เฉพาะกลุ่มหรือไม่เพื่อสร้างความมั่นใจให้ชุมชนมีความไว้วางใจในรูปของบรรจภัณฑ์ จากการสัมภาษณ์พบว่า 137 ครั้วเรือนนั้น อยากให้มีตราสัญลักษณ์ คิดเป็น 95.6% และครั้วเรือนที่เห็นว่าไม่จำเป็นต้องมีตราสัญลักษณ์นั้นมีทั้งสิ้น 6 ครั้วเรือน คิดเป็น 4.4% (ตาราง 31)

ตาราง 30 สัมภาษณ์ความคิดเห็นแต่ละครั้วเรือนต่อคุณภาพของบรรจภัณฑ์ที่ใช้ในอนาคต

รูปแบบบรรจภัณฑ์/ผลิตภัณฑ์ควรมีลักษณะอย่างไร	จำนวน (n=137)	ร้อยละ (100)
ใกล้เคียงกับท้องตลาด	56	40.9
คุณภาพดีกว่าท้องตลาด	81	59.1

ตาราง 31 สัมภาษณ์ความคิดเห็นแต่ละครั้วเรือนต่อตราสัญลักษณ์ที่ติดอยู่บนบรรจภัณฑ์ว่าจำเป็นต้องมีหรือไม่

ท่านคิดว่าผลิตภัณฑ์ควรมีตราสัญลักษณ์และชื่อหรือไม่	จำนวน (n=137)	ร้อยละ (100)
ต้องมี	131	95.6
ไม่ต้องมี	6	4.4

ข้อมูลการสัมภาษณ์ความคิดเห็นเพื่อนำข้อมูลไปหาแนวทางการดำเนินการกระจายน้ำดื่มของชุมชนในอนาคตและหาความเหมาะสมที่ชุมชนมีความต้องการ ซึ่งอยู่ในประเด็นของส่วนประสมทางการตลาดในเรื่องของช่องทางการจำหน่ายสินค้า จากการศึกษพบว่า ครั้วเรือนที่มีความต้องการให้มีการจัดส่งถึงบ้านนั้นมีทั้งสิ้น 64 ครั้วเรือน คิดเป็น 46.7% ซึ่งกลุ่มนี้จะมีบ้านเรือนติดถนนสายหลักจึงทำให้ได้รับการบริการจากเอกชนด้วยการขนส่งถึงบ้าน ลำดับถัดมา 64 ครั้วเรือน ซึ่งคิดเป็น 47.4% เห็นว่าสมควรเป็นฝ่ายไปรับที่จุดกระจายเมื่อถึงเวลาต้องการบริโภค

เพราะเห็นว่าการขนส่งถึงบ้านนั้นหากนำมาใช้ดำเนินการในกิจการของชุมชนก็จะเป็นการสร้างภาระค่าใช้จ่ายของการจ้างแรงงานซึ่งทำให้สิ้นเปลือง และสุดท้ายครัวเรือนที่เห็นว่าควรเป็นฝ่ายไปรับที่ฐานการผลิตนั้น มีจำนวน 8 ครัวเรือน คิดเป็น 5.8% เหตุผลของกลุ่มนี้คือเป็นวิธีที่สะดวกและยังได้ซื้อในราคาที่ต่ำกว่าช่องทางอื่น (ตาราง 32)

ตาราง 32 ข้อมูลการสัมภาษณ์ในประเด็นหากชุมชนสามารถผลิตน้ำดื่มได้แล้ว ชุมชนต้องการให้น้ำดื่มเข้าถึงแต่ละครัวเรือนอย่างไรจึงจะมีความเหมาะสมกับบริบทชุมชน

ท่านคิดว่าการกระจายสินค้า (น้ำดื่ม) สู่ครัวเรือนช่องทางใดจึงมีความเหมาะสม	จำนวน (n=137)	ร้อยละ (100)
จัดส่งถึงบ้าน	64	46.7
เป็นผู้ไปรับเองตามจุดกระจาย เมื่อถึงเวลาที่ต้องการซื้อ	65	47.4
ไปรับที่แหล่งผลิต	8	5.8
อื่นๆ	0	0

ผลการศึกษาการหาแนวทางการบริหารจัดการ กลุ่มน้ำดื่มชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง

การศึกษาค้นหาแนวทางการบริหารจัดการกลุ่มในครั้งนี้ผู้วิจัยและกลุ่มผู้เข้าร่วมประชุมช่วยกันระดมสมองในการสร้างแนวทางการบริหารจัดการกลุ่ม ในส่วนนี้จะเป็นความต่อเนื่องจากกิจกรรมในส่วนของการศึกษาความเป็นไปได้ทางด้านการจัดการ ซึ่งนำเอาองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการองค์กรที่ได้รับการถ่ายทอดจากวิทยากรมาออกแบบโครงสร้างกลุ่มน้ำดื่มของหมู่ที่ 8 บ้านหนองชุมแสง และการกำหนดรูปแบบการบริหารงานของกลุ่ม ในกิจกรรมส่วนนี้ผู้วิจัยได้ใช้ โมเดลก้างปลา เพื่อใช้กำหนดภารกิจ วิสัยทัศน์ เป้าหมายของการรวมกลุ่ม และรูปแบบการบริหารงานของกลุ่มที่ผู้เข้าร่วมวิจัยช่วยกันออกแบบ ในกิจกรรมครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมปฏิบัติ โดยให้ผู้เข้าร่วมวิจัยได้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ โดยก่อนเริ่มกิจกรรมผู้วิจัยได้อธิบายการใช้เทคนิคก้างปลาให้ผู้เข้าร่วมวิจัยได้รับทราบ ซึ่งได้ทำการอธิบายรายละเอียดดังนี้

ส่วนหัวปลา (Knowledge Vision- KV) ผู้วิจัยได้อธิบายรายละเอียดในส่วนของหัวปลาและความสำคัญของการวางทิศทางดำเนินการของกลุ่ม กล่าวคือ ผู้วิจัยได้อธิบายว่าส่วนหัว

ปลาที่อยู่ในโมเดลนั้นเป็นส่วนเป้าหมายของกลุ่มได้แก่ ปณิธานความมุ่งมั่น วิสัยทัศน์ หรือทิศทางการบริหารจัดการของกลุ่มว่าจะให้เป็นในรูปแบบใดจึงจะเหมาะสมกับความต้องการและบริบทของชุมชน

ส่วนลำตัวปลา (Knowledge Sharing-KS) ผู้วิจัยได้อธิบายส่วนที่เป็นปัจจัยในการดำเนินการหรือวิธีการจัดการตามหลักแนวคิดต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการตามที่วิทยากรได้ทำการถ่ายทอดองค์ความรู้ในตอนที่แล้ว ซึ่งถือว่าเป็นส่วนสำคัญซึ่งจะช่วยกระตุ้นให้กลุ่มนั้นได้สร้างแนวทางที่ดีที่สุดให้แก่ในส่วนนี้ได้มีการ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความรู้ โดยเฉพาะความรู้ซ่อนเร้นที่มีอยู่ในตัวของแต่ละรายบุคคล เพื่อให้เกิดการหมุนเวียนความรู้ระดับความรู้ และเกิดนวัตกรรมที่จะใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการกลุ่มในอนาคต

ส่วนหางปลา (Knowledge Assets-KA) เป็นส่วนของคลังความรู้ที่ได้จากการระดมสมอง ที่ได้จากกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในส่วนของตัวปลาซึ่งผู้วิจัยได้อธิบายว่าในส่วนนี้เราสามารถนำผลที่ได้ในส่วนหางปลา ด้วยวิธีต่างๆ อันได้แก่ การจดบันทึก เป็นการจดบันทึกความรู้ เทคนิค เคล็ดลับในการดำเนินงานของกลุ่มที่ได้มาจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สามารถบันทึกในหลายรูปแบบ ทั้งที่เป็นตัวอักษร ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว ผังมโนทัศน์ (Mind Map) และรูปแบบอื่นๆ เพื่อให้สมาชิกในกลุ่ม เอาไปปรับใช้ได้ตลอดเวลาเมื่อมีการจัดตั้งกลุ่มในอนาคตเพราะถือว่าได้รับ

ผู้วิจัยได้อธิบายหลักการ 4MIE ที่จะใช้เป็นปัจจัย ในการกำหนดหาแนวทางเพื่อให้ตอบโจทย์ส่วนที่ได้กำหนดในหัวปลา และในส่วนนี้ผู้วิจัยได้อธิบายต่อไปว่าสามารถใช้แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการ หลักแนวคิดวิสาหกิจชุมชน แนวคิดการพึ่งตนเอง ที่วิทยากรได้ถ่ายทอดมาใช้กำหนดในส่วนของปัจจัยได้โดยให้สอดคล้องและเหมาะสมกับวิสัยทัศน์ที่อยู่ในส่วนของหัวปลา โดยปัจจัยหลักที่จะใช้ในการหาแนวทาง ผู้วิจัยและวิทยากรได้อธิบายรายละเอียดและวิธีการประยุกต์การใช้แนวคิด 4MIE ในครั้งนี้ซึ่งว่าตามรายละเอียดดังนี้

คน (Man) บุคคลกรที่จะคัดเลือกมาทำงานในกลุ่มน้ำดื่มในแต่ละตำแหน่งควรมีคุณสมบัติอย่างไร ที่จะสามารถทำงานได้อย่างที่ชุมชนนั้นมีความพึงพอใจ และนำพากลุ่มไปสู่วิสัยทัศน์

เครื่องจักร (Machine) ชนิดของเครื่องกรองน้ำที่ชุมชนคิดว่าจะมีความเหมาะสมกับความต้องการของชุมชนนั้นควรมีลักษณะอย่างไรจึงจะสามารถผลิตน้ำดื่มได้ตามความต้องการของชุมชนและต้องไม่ให้มีราคาสูงกว่างบประมาณที่ชุมชนมีอยู่

วัสดุอุปกรณ์ (Material) วัสดุอุปกรณ์ต่างๆที่ใช้ในการจัดสร้างโรงเรือน ตลอดจนส่วนประกอบของกระบวนการผลิต เช่น ชนิดของบรรจุภัณฑ์ เครื่องมือที่ใช้บำรุงรักษาในส่วนเครื่องจักรและโรงเรือน

กระบวนการทำงาน (Method) รูปแบบการทำงานของกลุ่ม และการวางแผนโครงสร้างกลุ่มเพื่อวางตัวบุคลากรเข้ามาดำเนินงานด้านต่างๆภายในกลุ่ม ตลอดจนการบริหารจัดการให้ครอบคลุมด้านต่างๆ เช่น กระบวนการผลิตน้ำดื่ม ด้านตลาด ด้านการเงิน ของกลุ่ม เป็นต้น

สถานที่และบรรยากาศ (Environment) สถานที่ตั้งของโรงผลิตน้ำดื่มและที่ทำการกลุ่มควรมีทำเลที่ตั้ง (Location) อย่างไรจึงทำให้ดึงดูดให้คนในชุมชนหันมาใช้ น้ำดื่มที่ผลิตขึ้นเอง และเอื้อให้การทำงานกลุ่มประสบผลสำเร็จ

ผลการการวิจัยการค้นหาแนวทางการบริหารจัดการกลุ่มจากการดำเนินกิจกรรมการค้นหาแนวทางการบริหารจัดการกลุ่มโดยการใช้โมเดลก้างปลาประกอบกับการใช้หลัก 4M1E ทำให้ตัวแทนหมู่ที่ 8 บ้านหนองชุมแสงสามารถสร้างแนวทางการบริหารจัดการมาเป็นในประเด็นต่างๆ ซึ่งในครั้งนี้ผู้วิจัยได้รวบรวมประเด็นโดยสรุปตามหลักโมเดลก้างปลา พบว่าในส่วนหัวปลาหรือวิสัยทัศน์ (Knowledge Vision- KV) ในส่วนนี้ที่ประชุมได้มีการระดมความคิดในการค้นหาวิสัยทัศน์และเป้าหมาย ผลคือการบริหารจัดการกลุ่มน้ำดื่มชุมชนเพื่อการพึ่งตนเองที่เหมาะสมและยั่งยืน และยังมีเป้าหมายของการรวมกลุ่มคือ หมู่บ้านมีน้ำดื่มสะอาดเพียงพอ และพอเพียง

เมื่อได้ในส่วนวิสัยทัศน์แล้วผู้วิจัยได้ดำเนินกิจกรรมในส่วนการระดมความคิดซึ่งอยู่ในส่วนของ ลำตัวปลา (Knowledge Sharing-KS) เพื่อเป็นการค้นหาแนวทางปัจจัยที่จะทำให้กลุ่ม ไปสู่วิสัยทัศน์ได้ในที่ประชุมได้ใช้หลักการ 4M1E เป็นตัวเหนี่ยวนำเพื่อหาปัจจัยต่างๆที่ทำให้กลุ่มดำเนินการได้ในอนาคต ซึ่งผู้วิจัยสรุปได้ดังนี้ บุคลากร (Man) ผู้นำกลุ่มต้องมีความเป็นผู้มีความเสียสละต่อส่วนรวมและมีความสามารถในการประสานงานในส่วนหน้าที่อื่นๆ และการจัดบทบาทหน้าที่นั้น โครงสร้างกลุ่มนั้นควรเลือกคนที่มีประสบการณ์การทำงานกลุ่มมาก่อนเพื่อนำความรู้ที่มีอยู่ในตัวมาปรับใช้กับบทบาทหน้าที่ ในส่วนเครื่องจักรหรือเครื่องผลิตน้ำดื่ม (Machine) ตัวแทนชุมชนเห็นว่าควรใช้เครื่องกรองน้ำชนิด เครื่องกรองน้ำ ระบบ REVERSE OSMOSIS CAPACITI 6,000 ลิตรต่อวัน ซึ่งเป็นชนิดเดียวกับชุมชนต้นแบบที่ได้ไปศึกษาดูงานเพราะจำนวนประชากรทั้งสองชุมชนมีปริมาณใกล้เคียงกัน และจากข้อมูลด้านการผลิตเครื่องกรองน้ำชนิดดังกล่าว สามารถผลิตได้ตามความต้องการอีกทั้งครอบคลุมกำลังการบริโภคของชุมชน ทั้งนี้ราคาก็อยู่ในวงเงินงบประมาณจึงมีความเหมาะสมอย่างยิ่ง ด้านวัสดุอุปกรณ์ (Material) ที่ใช้ในการผลิตทางกลุ่มต้องมีอะไหล่สำรองเปลี่ยนทันทีหากมีปัญหาหรือเครื่องจักรผลิตน้ำไม่ได้ และต้องมี

เครื่องมือที่ใช้บำรุงรักษาเครื่องจักร โดยเตรียมพร้อมไว้ใช้งานเมื่อถึงเวลา ด้านกระบวนการทำงาน (Method) กลุ่มต้องได้รับการออกแบบโครงสร้างกลุ่มที่ดีบุคคลที่จะมาทำหน้าที่ต้องปฏิบัติตามแผนงานที่ทางกลุ่มได้กำหนดเอาไว้อย่างรอบคอบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งฝ่ายการเงินและฝ่ายเทคนิค ต้องเป็นคนที่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องมาก่อนเพื่อลดปัญหาการทำงานผิดพลาด ด้านสถานที่ บรรยากาศ (Environment) การเลือกจุดที่ตั้งของโรงผลิตน้ำและที่ทำการกลุ่มนั้นในครั้งนี้นั้นที่ประชุมเห็นว่าควรตั้งอยู่บริเวณศาลาหมู่บ้านโดยการซ่อมแซมอาคารเดิมที่ไม่ได้ใช้งานมาเป็นโรงเรือนซึ่งทำให้ประหยัดโดยไม่ต้องสร้างโรงเรือนใหม่ทั้งหมดอีกทั้งไม่ต้องเสียค่าที่ดินและที่สำคัญยังเป็นจุดศูนย์กลางของชุมชน

และสุดท้ายในส่วนของการหาพลังหรือคลังความรู้ (Knowledge Assets-KA) ผู้วิจัยได้ทำการจัดหมวดหมู่ในส่วนของการระดมความคิดที่ผ่านมา (Knowledge Sharing-KS) เพื่อจัดลำดับประเด็นที่ทางกลุ่มต้องใช้กำหนดทิศทางการบริหารจัดการกลุ่มในอนาคตซึ่งผู้วิจัยสรุปได้ดังนี้ ในการค้นหาแนวทางกลุ่มที่มีความเหมาะสมยั่งยืนนั้น ผู้นำกลุ่มนั้นจำเป็นต้องมีความรู้ที่สำคัญที่จะเป็นผู้ตอบสนองวิสัยทัศน์ของกลุ่ม ซึ่งคุณสมบัติของผู้นำกลุ่มนั้นต้องมีความเป็นผู้ที่มีความสามารถในการควบคุมประสานงานเชื่อมโยงในแต่ละหน้าที่ของกลุ่มได้ดี และส่วนที่สำคัญอีกประการคือบทบาทหน้าที่ของแต่ละตำแหน่งต้องมีความรู้ในเรื่องที่ตนปฏิบัติหน้าที่โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการเงินต้องทำบัญชีรายรับรายจ่ายของกลุ่มอย่างรอบคอบถูกต้องโปร่งใสชุมชนสามารถตรวจสอบได้ และด้านเทคนิคต้องควบคุมดูแลกระบวนการผลิตน้ำดื่มและต้องมีความรู้ในเรื่องการซ่อมแซมและการบำรุงรักษาต้องดูแลตรวจสอบสภาพภายในโรงเรือนและภายนอกโรงเรือนให้มีความสะอาดปลอดภัยซึ่งจะทำให้ชุมชนมีความมั่นใจในคุณภาพของน้ำดื่มที่ผลิตโดยชุมชนเอง และสิ่งสำคัญคือกลุ่มต้องทำให้ชุมชนตระหนักว่าโรงผลิตน้ำดื่มนี้เป็นของทุกคนในชุมชนซึ่งจะทำให้กลุ่มนั้นมีความเข้มแข็งเพิ่มมากขึ้น

จากการทำกิจกรรมเพื่อหาแนวทางการบริหารจัดการทำให้กลุ่มผู้เข้าร่วมวิจัยได้ช่วยกันหารูปแบบโครงสร้างกลุ่ม การเลือกบุคคลเข้ามาประจำหน้าที่ภายในกลุ่มโดยพิจารณาตามความเหมาะสมของแต่ละบุคคลกล่าวคือเลือกตามความถนัดของแต่ละคนโดยอาศัยบุคคลที่มีความรู้ในเรื่องนั้นๆ เพื่อให้เป็นไปตามที่กลุ่มต้องการ โดยสรุปผลการประชุมได้มีการวางแผนโครงสร้างกลุ่มน้ำดื่มชุมชนเพื่อการพึ่งตนเองของหมู่ที่ 8 บ้านหนองชุมแสง ตามรายชื่อดังต่อไปนี้

1. นายสาคร สวดยาย	ประธาน
2. นายบัณฑิต พงษ์พิชิต	รองประธาน
3. นายรีน ชูจิตร	ฝ่ายเทคนิค
4. นายสุปัญญา เกื้อทำดี	เลขานุการ

5. นายประสาน นัสฐาน	เหรียญก
6. นายสุริยา ชูสีสุข	กรรมการ
7. นายลาภ เสือแก้ว	ที่ปรึกษา

การประชุมในครั้งนี้ได้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการกลุ่มทั้งผู้เข้าร่วมประชุม วิทยากร และผู้วิจัย เพื่อช่วยกันหาแนวทางการบริหารจัดการกลุ่ม ทำให้ได้ทราบว่าชุมชนบ้านหนองชุมแสงนั้นมีความสนใจในกระบวนการเรียนรู้และตระหนักถึงข้อดีของการรวมกลุ่มโดยการใช้หลักวิชาการผนวกกับภูมิปัญญา จึงได้ทำการรวมกลุ่มขึ้นโดยใช้แนวคิดทฤษฎีที่ได้รับการถ่ายทอดมาเป็นปัจจัยในการสร้างเสริมแนวทาง จึงทำให้ได้ผลสัมพัธ์ของการจัดเวทีในครั้งนี้คือ ชุมชนมีรูปแบบการบริหารจัดการที่เหมาะสม ซึ่งมาจากกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกคนในชุมชน และมีโครงสร้างกลุ่มที่พร้อมจะดำเนินงานทันทีเมื่อมีการเปิดใช้โรงผลิตน้ำดื่ม

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่องการจัดตั้งและบริหารจัดการกลุ่มน้ำดื่มชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง หมู่ที่ 8 บ้านหนองชุมแสง อำเภอยางสีสุราช จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นการศึกษาความเป็นไปได้ ทั้ง 4 ด้าน อันได้แก่ ด้านการตลาด ด้านเทคนิค ด้านการเงิน ด้านองค์การจัดการ ตลอดจนการศึกษาศักยภาพชุมชน ตลอดจนการหารูปแบบการบริหารจัดการที่เหมาะสม เพื่อนำข้อมูลมาใช้เป็นเครื่องมือในการหาแนวทางในการจัดตั้งและบริหารจัดการกลุ่ม ทั้งนี้สามารถใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการลงทุนเพื่อดำเนินการสร้างกิจการของชุมชนในอนาคต เพื่อตอบสนองปัญหาน้ำดื่มที่อยู่ในความควบคุมของเอกชน ทั้งในเรื่องราคา คุณภาพน้ำดื่ม บรรจุภัณฑ์ดังที่ชุมชนได้สะท้อนปัญหาออกมา ทั้งนี้หลักสำคัญของงานวิจัยคือการทำให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว และรวมไปถึงการลดรายจ่ายของแต่ละครัวเรือน ด้วยการนำหลักการดำเนินการกลุ่มแบบวิสาหกิจชุมชน ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการสร้างความมั่นคงด้านสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานของชุมชน เพื่อพัฒนาระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน

ผู้วิจัยได้รวบรวมศึกษาแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยและรวมไปถึงงานวิจัยต่างๆ เพื่อนำมาปรับกระบวนการทัศน์เพื่อสร้างพื้นฐานในการสร้างสรรค์กรอบแนวคิดการทำวิจัยในครั้งนี้ การทำวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้วิธีโดยการทำวิจัยร่วมกับชุมชน ทั้งการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ศึกษาดูงาน ตลอดจนการเก็บแบบสัมภาษณ์ และรวมถึงการใช้เครื่องมือต่างๆ ในการเก็บข้อมูลวิจัยร่วมกับชุมชนโดยเน้นตระหนักในเรื่องของกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อให้ได้แนวทางที่ค้นหานั้นตรงกับความต้องการของชุมชน และสามารถตอบสนองสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันได้อย่างชัดเจน ทั้งในรูปธรรมและนามธรรม ซึ่งจากการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการดำเนินการวิจัยทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ ซึ่งนำสามารถสรุปผล และให้ข้อเสนอแนะ จากข้อมูลที่รวบรวมได้ดังนี้

สรุปผล

ด้านบริบทและศักยภาพชุมชน

สรุปผลการศึกษาด้านบริบทและศักยภาพจากการสรุปข้อมูลพบว่าหมู่ที่ 8 บ้านหนองชุมแสงนั้นมีความเหมาะสมกับการจัดตั้งและบริหารจัดการกลุ่มเมื่อพิจารณาจาก ทุนทาง

สังคม ทูทางทรัพยากร และทุนทรัพย์ ทั้งนี้เมื่อวิเคราะห์ร่วมกับปัญหาและความต้องการน้ำดื่มของชุมชนนั้น นับว่ามีความเหมาะสมและสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการที่ชุมชนสะท้อนออกมา ส่งผลให้ประชาชนในหมู่ที่ 8 มีความตระหนักต่อปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและอนาคต และพร้อมที่จะร่วมกันแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นด้วยการจัดตั้งและบริหารจัดการกลุ่มน้ำดื่มชุมชนเพื่อการพึ่งตนเองเพื่อจัดปัญหาน้ำดื่ม และทำให้ชุมชนสามารถผลิตน้ำดื่มลดการพึ่งพาจากภายนอก และได้บริโภคน้ำดื่มในราคาที่ถูกลงกว่าท้องตลาดช่วยให้ประหยัดรายจ่ายของครัวเรือน ประกอบกับชุมชนได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากภาครัฐเพื่อใช้ในการดำเนิน โครงการพัฒนาศักยภาพชุมชนด้วยการสร้างปัจจัยพื้นฐาน จากข้อมูลทำให้สรุปได้ว่า ชุมชนหมู่ที่ 8 บ้านหนองชุมแสง อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีความพร้อมในด้านบริบทและศักยภาพชุมชนที่จะดำเนินการโครงการดังกล่าว

สรุปผลความเป็นไปได้ในการจัดตั้งและบริหารจัดการกลุ่มน้ำดื่มชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง ซึ่งมีด้วยกันทั้ง 4 ด้าน ดังนี้

1. ด้านเทคนิค เมื่อทำการวิเคราะห์สภาพภูมิสังคมโดยการใช้ข้อมูลทางด้านบริบทและศักยภาพ เหมาะสมที่จะจัดตั้งโรงผลิตน้ำดื่ม ซึ่งประกอบด้วยกัน 2 ส่วนคือ โรงเรือน, ระบบเครื่องกรองน้ำ และที่ดิน ซึ่งที่ดินที่ใช้ในการสร้างโรงผลิตน้ำดื่มจะมีทำเลอยู่ใจกลางชุมชนซึ่งทำให้กลุ่มผู้บริโภคน้ำดื่มเข้าถึงได้ง่าย อีกทั้งชุมชนได้เลือกชนิดของเครื่องกรองน้ำที่มีขนาดเหมาะสมกับกำลังการบริโภคและราคานั้นอยู่ในวงเงินงบประมาณ ซึ่งชนิดเครื่องกรองน้ำและรูปแบบโรงเรือนนั้น ชุมชนได้ทำการศึกษาจากชุมชนที่มีความสำเร็จในการดำเนินโครงการในลักษณะดังกล่าว โดยได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ตั้งแต่การเลือกทำเลที่ตั้ง โรงเรือน และระบบเครื่องกรองน้ำ จากชุมชนหมู่ที่ 6 บ้านกลาง อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งมีตัวแทนจากชุมชนบ้านหนองชุมแสงเข้าร่วม เข้ารับการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ใช้ในกระบวนการผลิต ตลอดจนวิธีการบำรุงรักษา ซึ่งเน้นการนำไปปฏิบัติได้จริง จากการศึกษาจากในครั้งนี้ทำให้ตัวแทนจากหมู่ที่ 8 บ้านหนองชุมแสงมีองค์ความรู้สำหรับการนำไปปฏิบัติ เมื่อชุมชนได้ทำการจัดสร้างโรงผลิตน้ำในอนาค

2. ด้านการตลาด จากการสัมภาษณ์ในแต่ละครัวเรือนพบว่าผู้บริโภคน้ำในแต่ละครัวเรือนของชุมชนบ้านหนองชุมแสงนั้น ส่วนใหญ่นำเข้าน้ำดื่มจากภายนอกชุมชนโดยกระจายตามจุดที่มีร้านขายของชำในราคาต่อหน่วย หน่วยละ 10 บาทซึ่งคิดถูกละ 50 สตางค์ ซึ่งคิดเป็นกำลังการบริโภคของชุมชนอยู่ที่ 11,975 ลิตรต่อสัปดาห์ คิดเป็นรายจ่ายสัปดาห์ละ 6,000 บาท จากการสัมภาษณ์ทำให้ทราบว่าหากมีการจัดสร้างโรงผลิตน้ำดื่มแล้ว ชุมชนจะหันมาบริโภคน้ำดื่มของชุมชนเอง เพราะเชื่อถือว่าจะได้บริโภคน้ำที่มีราคาถูกกว่าท้องตลาด และสามารถแก้ไขปัญหา

ขาดแคลนได้ จึงทำให้ทราบว่าชุมชนมี เจตจำนง ที่จะบริโภคน้ำดื่มของชุมชนที่จะผลิตขึ้นใน อนาคต

3. ด้านการเงิน จากการศึกษาและวิเคราะห์ด้านการเงินพบว่า ต้นทุนคงที่ทั้งหมด ของโครงการต้นแบบอยู่ที่ 500,000 บาท ซึ่งประกอบด้วยค่าติดตั้งระบบกรองน้ำ 326,460 บาท และ ค่าก่อสร้างโรงเรือน 173,540 บาท ส่วนต้นทุนผันแปรนั้นอยู่ที่ 20,640 บาทต่อปี และมีค่าซ่อม บำรุงเพิ่มเติมซึ่งต้องจ่ายในรอบ 5 ปี อยู่ที่ 20,000 บาท ซึ่งจากข้อมูลข้างต้นสามารถนำมาวิเคราะห์ และสรุปข้อมูลได้ดังนี้ ค่า ค่าระยะเวลาคืนทุน (PI) เท่ากับ 7.89 ปี ค่ามูลค่าสุทธิปัจจุบัน (NPV) เท่ากับ 106,739 ค่าอัตราส่วนผลประโยชน์ต่อต้นทุน (BCR) เท่ากับ 1.151 และค่าอัตราผลตอบแทน ภายใน (IRR) เท่ากับ 10.3% โดยคิดจากอายุโครงการ 20 ปี อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ร้อยละ 7 จากการ วิเคราะห์ดังกล่าวทำให้ทราบว่ามีความเป็นไปได้ให้ผลคุ้มค่าต่อการลงทุน โครงการของชุมชน

4. ด้านการจัดการ ชุมชนบ้านหนองชุมสงเห็นด้วยกับการรวมกลุ่มเพื่อบริหาร จัดการ โรงผลิตน้ำดื่มหลังจากการสร้างเสร็จสิ้น เพื่อทำหน้าที่ขับเคลื่อนระบบการผลิต การเงิน ตลอดจนด้านต่างๆ โดยการส่งตัวแทนเข้าร่วมการศึกษาดูงาน จากชุมชนที่ประสบความสำเร็จใน ลักษณะดังกล่าวซึ่งถือว่าเป็นชุมชนต้นแบบ เพื่อรับการถ่ายทอดองค์ความรู้โดยการใช้วิทยากร ถ่ายทอดความรู้ที่เกี่ยวกับแนวคิด และทฤษฎีที่ใช้บริหารจัดการกลุ่ม ประกอบกับการถ่ายทอดจาก คณะกรรมการกลุ่มน้ำดื่มจากชุมชนต้นแบบ เพื่อสร้างกระบวนการที่สนับให้กับตัวแทนจากชุมชน บ้านหนองชุมสงใช้ในการรวมกลุ่มในอนาคต ทั้งนี้ประกอบกับตัวแทนจากชุมชนบ้านหนอง ชุมสงนั้นมีประสบการณ์การทำงานกลุ่มต่างๆ มาก่อนทำให้เรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว ทำให้พร้อมที่ จะจัดโครงสร้างกลุ่มและกำหนดบทบาทหน้าที่เพื่อรับหน้าที่การบริหารจัดการกลุ่มในอนาคต

ดังนั้นสรุปได้ว่า การศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งและบริหารจัดการกลุ่มน้ำ ดื่มชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง ของหมู่ที่ 8 บ้านหนองชุมสง อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี นั้นมี ความเป็นไปได้ตามหลักการทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านเทคนิค ด้านการตลาด ด้านการเงิน ด้านการจัดการ

สรุปผลด้านการค้นหาแนวทางการบริหารจัดการกลุ่ม ตัวแทนจากชุมชนหมู่ที่ 8 บ้านหนองชุมสง ได้นำองค์ความรู้ที่ได้รับจากการถ่ายทอดจากวิทยากรในเรื่องของแนวคิด และ ทฤษฎี ที่ใช้ในการบริหารจัดการกลุ่มน้ำดื่มชุมชนเพื่อการพึ่งตนเองมาร่วมกันหาข้อสรุป เพื่อแบ่ง โครงสร้างกลุ่ม และการกำหนดบทบาทหน้าที่ในแต่ละตำแหน่งตามความเหมาะสม โดยใช้เทคนิค โมเดลก้างปลาเป็นเครื่องมือในการระดมความคิด เพื่อได้มาซึ่งแนวทางที่เหมาะสมตรงกับ ความ ต้องการของชุมชนและป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นกับกลุ่มในอนาคต

ทั้งนี้ด้านการค้นหาแนวทางการบริหารจัดการกลุ่มน้ำดื่มชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง ของหมู่ที่ 8 บ้านหนองชุมสง อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้มีการวางโครงสร้างกลุ่มการ

กำหนดบทบาทหน้าที่ของแต่ละตำแหน่งไว้ในที่ประชุมอย่างชัดเจน หากมีการจัดสร้างโรงผลิตน้ำดื่มจัดสร้างโรงผลิตน้ำดื่มเรียบร้อยแล้ว ทางกลุ่มจะใช้รูปแบบการบริหารจัดการ และโครงสร้างกลุ่มที่ได้ค้นหาแนวทางร่วมกันในการประชุมครั้งนี้เข้าปฏิบัติหน้าที่ทันที และกลุ่มมีความมั่นใจว่าจะบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพที่ถูกต้องและเหมาะสม

อภิปรายผล

1. ด้านบริบทและศักยภาพ จากข้อมูลที่ได้ทำการสรุปทั้งหมดทำให้ทราบว่าชุมชนนั้นมีความพร้อมที่จะจัดตั้งและบริหารจัดการกลุ่มน้ำดื่มชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง เมื่อพิจารณากับสภาพบริบทและศักยภาพของชุมชน โดยมีทุนทางทรัพยากรที่เหมาะสมไม่ว่าจะเป็นในเรื่องระบบสาธารณูปโภคต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับปัจจัยการผลิต อันได้แก่ พลังงานไฟฟ้า แหล่งน้ำดิบที่จะนำมาผลิตเป็นน้ำดื่ม ตลอดจนที่ดินที่ใช้ในการจัดสร้างโรงผลิตน้ำ นั้นได้เป็นตำแหน่งที่อยู่บริเวณศูนย์กลางชุมชน โดยเป็นที่ดินส่วนรวม อีกทั้งชุมชนยังมีความพร้อมในเรื่องของงบประมาณที่ใช้ในการจัดสร้างซึ่งเป็นงบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนจากทางภาครัฐ ทำให้ชุมชนมีความพร้อมในด้านทุนทรัพย์ ในการดำเนินกิจการ และเมื่อพิจารณาทางด้านทุนทางทรัพยากรมนุษย์ แล้วพบว่าชุมชนแห่งนี้ได้รับรางวัลชุมชนพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงระดับภาคใต้ ซึ่งนับว่าเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ ดังนั้นจึงพร้อมที่จะจัดตั้งและบริหารจัดการกลุ่มน้ำดื่มชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง

สรุปได้ว่าชุมชนบ้านหนองชุมแสงนั้น มีความพร้อมในด้าน ทุนทางสังคม ทุนทางทรัพยากร ทุนทรัพยากรมนุษย์ ในการจัดตั้งและบริหารจัดการกลุ่มน้ำดื่มชุมชนเพื่อการพึ่งตนเองในอนาคต

2. ด้านการศึกษาความเป็นไปได้ ประกอบด้วยกันอยู่ 4 ด้าน อันได้แก่ ด้านเทคนิค ด้านการตลาด ด้านการเงิน ด้านการจัดการ ซึ่งสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

2.1 ด้านเทคนิคการจัดตั้งโรงผลิตน้ำดื่มซึ่งส่วนนี้ประกอบด้วยโรงเรือน และเครื่องจักรที่ใช้ผลิตน้ำ จากการเก็บข้อมูลด้านความเห็นของชุมชนพบว่า ต้องการสร้างโรงผลิตน้ำดื่มเพื่อลดการพึ่งพาจากภายนอก และแก้ไขปัญหา น้ำดื่มขาดแคลน ซึ่งเป็นความเห็นส่วนมาจากการเก็บแบบสัมภาษณ์ ซึ่งข้อมูลในส่วนนี้นับเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกชนิดเครื่องกรองน้ำ และขนาดของโรงเรือน โดยเน้นการตอบสนองกำลังการบริโภคของชุมชนเป็นอันดับแรก กำลังการบริโภคของชุมชนนั้นมีส่วนในการกำหนดชนิดและระบบของเครื่องกรองน้ำ ดังนั้นการเลือกเครื่องผลิตน้ำดื่มต้องคำนึงถึง กำลังการผลิตต่อกำลังการบริโภค ทั้งนี้เพื่อให้เกิดดุลยภาพ ซึ่งเป็นผลจาก

การสำรวจกำลังการบริโภคและปัจจัยอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับการตลาดมาก่อน แต่ถ้าหากชุมชนไม่มีการศึกษาความเป็นไปได้ทางการตลาดมาก่อนอาจทำให้โครงการของชุมชนขาดทุนและเกิดการล้มเหลวได้ เพราะไม่สามารถคาดการณ์ การเลือกใช้ชนิดระบบเครื่องผลิตน้ำดื่มและขนาดโรงงานได้ถูกต้อง ซึ่งมีความสอดคล้องกับหลักแนวคิดของ ประยงค์ ธรรมรงค์ (อ้างใน สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, 2547: ระบบออนไลน์) ว่า ประยงค์ ธรรมรงค์ และชาวบ้านกลุ่มหนึ่งได้ไปศึกษาดูงานโรงงานยางแผ่นอบแห้งขององค์การสวนยางนาบอน และโรงงานของเอกชน เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าการประกอบกิจการโรงงาน เพื่อแปรรูปยางน่าจะจะเป็นคำตอบของการแก้ไขปัญหาทั้งด้าน การควบคุมการผลิต และการตัดปัญหาพ่อค้าคนกลาง หลังจากนั้นพวกเขาจึงได้รวมกลุ่มประชุมปรึกษาหารืออีกหลายครั้ง เพื่อหาข้อสรุปเรียนรู้จากการศึกษาดูงาน และวางแผนดำเนินการเพื่อจัดตั้งโรงงานแปรรูปยาง โดยกำหนดขนาดของโรงงานและกำลัง การผลิตภายใต้ทุนและกำลังที่มีอยู่ พร้อมกับการทำงานด้านความคิดกับชาวบ้านด้วยการพูดคุยทำความเข้าใจ เพื่อสร้างแนวร่วมและระดมทุน ประกอบกับหมู่ที่ 8 บ้านหนองชุมสงได้มีการศึกษาดูงานจากชุมชนที่ประสบความสำเร็จในโครงการลักษณะเดียวกัน จึงได้ยึดถือแนวทางการจัดสร้างของชุมชนต้นแบบ เพราะขนาดประชากรในชุมชนนั้นมีความใกล้เคียงกัน จึงมีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้ชนิดและระบบเครื่องผลิตน้ำที่เป็นรูปแบบเดียวกัน ทั้งนี้ราคาก็ยังอยู่ในวงงบประมาณการจัดสร้าง จึงเป็นเหตุผลให้ชุมชนเลือกใช้ รูปแบบชนิดเครื่องผลิตน้ำและ โรงเรือนของชุมชนต้นแบบ เพื่อลดความเสี่ยงที่จะทำให้โครงการเกิดความล้มเหลว

2.2 ด้านการตลาด จากการรวบรวมข้อมูลการบริโภคน้ำดื่มของหมู่ที่ 8 ทำให้ทราบแหล่งที่มาของน้ำดื่มที่ชาวบ้านใช้บริโภค ซึ่งส่วนใหญ่นั้นมาจากน้ำดื่มเอกชนจากโรงงานภายนอกชุมชน และอีส่วนหนึ่งมาจากแหล่งน้ำธรรมชาติ การบริโภคน้ำดื่มจากโรงงานเอกชนนั้นถือว่าสูงสุด เพราะเป็นช่องทางที่สามารถเข้าถึงได้ง่ายที่สุด จากการให้หลักการส่วนประสมทางการตลาด 4 ปัจจัยทำให้ทราบว่าปัจจัยต่างๆมีผลต่อการเลือกบริโภคน้ำดื่ม และเมื่อชุมชนมีการจัดตั้งควรยึดหลักการส่วนประสมทางการตลาดทั้ง 4 ปัจจัยมาเป็นตัวกำหนดและควบคุมกิจการน้ำดื่มของชุมชนในอนาคต เพื่อสร้างความพึงพอใจให้กับครัวเรือนในชุมชนที่จะหันมาใช้น้ำดื่ม ไม่ว่าจะเป็นในเรื่อง ราคา และคุณภาพ เป็นต้น ต่างๆ เหล่านี้ล้วนแล้วแต่มีผลที่จะทำให้ชุมชนหันมาตระหนักพึ่งตนเองในการซื้อน้ำจากโรงงานของชุมชนในอนาคต จากข้อมูลที่ผ่านมาทำให้ทราบว่าชุมชนมีความสนใจและตระหนักในการที่จะช่วยกันบริโภคน้ำที่ชุมชนจะผลิตขึ้นเพราะเชื่อถือว่าจะได้บริโภคน้ำที่มีคุณภาพไม่ต่างกับน้ำดื่มในท้องตลาด และหมดปัญหา น้ำดื่มขาดตลาด และเหตุปัจจัยที่จะทำให้ชุมชนหันมาบริโภคน้ำดื่ม นั่นคือ การทำให้ชุมชนเชื่อถือในเรื่อง ความสมดุลระหว่างกำลังการผลิตและกำลังการบริโภคนั้นต้องมีคุณภาพ และส่วนสำคัญคือคุณภาพดีกว่าและ

ราคาต้องถูกกว่าในท้องตลาด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (ปฎิพร โพธิ์รังสิยากร, 2555: 97-98) ซึ่งทำการศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจของลูกค้าที่มีส่วนประสมทางการตลาดของน้ำดื่มตราหน้าไทย พบว่าลูกค้ามีความพึงพอใจในส่วนประสมทางการตลาดในระดับมากได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ คือ องค์ประกอบของน้ำต้องไม่ขุ่นมัว ไม่มีสี ตะกอน และกลิ่น และต้องมีเครื่องหมายขององค์การอาหารและยารับรองการผลิตด้วยระบบ RO ปลอดภัยต่อผู้บริโภค ต้องมีความสะอาดสะดวกต่อการเปิดและด้านการขนส่งต้องมีการกระจายส่งน้ำดื่มอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนที่ตั้งสำนักงานต้องหาง่าย สะดวกต่อการเข้าพบ ส่วนความพึงพอใจระดับกลางได้แก่ ด้านราคาต้องมีความเหมาะสมกับสินค้า ทั้งด้านคุณภาพและปริมาณ และด้านการโฆษณาหรือประชาสัมพันธ์ คือข้อมูลในแผ่นพับของน้ำดื่มมีรายละเอียดเกี่ยวกับระบบการผลิต

2.3 ด้านการเงิน การศึกษาคำนวณต้นทุน กำไร ผลตอบแทนของโครงการเพื่อตัดสินใจในการลงทุน โดยนำข้อมูลด้านเทคนิค และการตลาดมาคำนวณหาค่าต่างๆ ซึ่งประกอบด้วยค่าของต้นทุนคงที่ ต้นทุนผันแปร และผลตอบแทนของโครงการ และค่าชอมบำรุงในแต่ละช่วงเวลามาทำการวิเคราะห์ทางการเงิน พบว่า ค่าใช้จ่ายต้นทุนคงที่ด้านวัสดุอุปกรณ์มีค่า 326,460 บาท และด้านโรงเรือนมีค่า 173,540 บาท ค่าใช้จ่ายที่จัดเป็นต้นทุนผันแปรมีค่า 20,640 บาท และมีค่าชอมบำรุงในทุกๆ 5 ปีประมาณปีละ 20,000 บาท ผลประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการมีค่า 84,000 บาทต่อปีจากข้อมูลดังกล่าวผู้วิจัยได้ใช้อัตราดอกเบี้ยคำนวณการคิดลดที่ ร้อยละ 7 ซึ่งเป็นดอกเบี้ยเงินกู้ของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ซึ่งในการคำนวณครั้งนี้ได้กำหนดอายุโครงการไว้ที่ 20 ปี ตามอายุการใช้งานของระบบผลิตน้ำดื่ม ผลการวิเคราะห์ทางการเงินของโครงการน้ำดื่มของชุมชนต้นแบบมีค่า ดังนี้ ค่า PI เท่ากับ 7.89 ปี ค่า NPV เท่ากับ 106,739 ค่า BCR เท่ากับ 1.151 และค่า IRR เท่ากับ 10.3% จากการวิเคราะห์ดังกล่าวทำให้ทราบว่ามีความเป็นไปได้ให้ผลคุ้มค่าต่อการลงทุน ซึ่งเป็นไปตามหลักการของ (สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์ และดวงมณี โกมารทัต, 2540: 125-126) คือ ค่า PE ควรมีระยะเวลาที่สั้นเมื่อเทียบกับอายุโครงการ ค่า NPV ควรมีค่าเป็นบวก BCR ควรมีค่ามากกว่าหนึ่ง และ IRR ควรมีค่ามากกว่าหรือเท่ากับอัตราดอกเบี้ย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (ชินดิษฐ์ สุรักษ์รัตนสกุล, 2548: 4-14) ได้ทำการศึกษาการวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนทางการเงินของการปลูกยางพาราและปาล์มน้ำมัน ในเขตพื้นที่ อำเภอลพบุรี จังหวัดสตูล ผลการศึกษาดังกล่าวพบว่า ในระยะเวลา 20 ปี คือจากปี พ.ศ 2545 ถึง พ.ศ 2564 โดยใช้อัตราคิดลดร้อยละ 10.5 เมื่อวิเคราะห์ทางการเงินพบว่า การลงทุนปลูกยางพาราและปาล์มน้ำมันมีความคุ้มค่ากับการลงทุนคือมีมูลค่าสุทธิปัจจุบัน (NPV) เท่ากับ 4,846.49 บาท และ 1,859.45 อัตราส่วนผลประโยชน์ต่อต้นทุน (BCR) เท่ากับ 1.26 และ 1.05 อัตราผลตอบแทนการลงทุนของโครงการ (IRR) เท่ากับร้อยละ 15.68 และ ร้อยละ 12.10 ตามลำดับ จากผลดังกล่าว

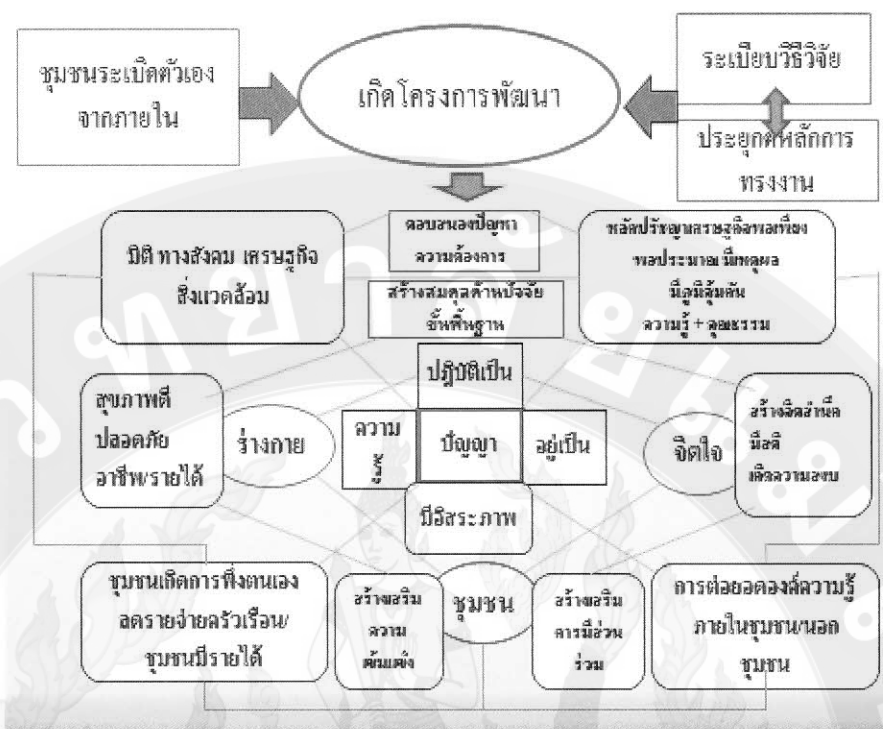
ชี้ให้เห็นว่าการทำสวนยางพารามีความเหมาะสมและคุ้มค่าต่อการลงทุนมากกว่าการทำสวนปาล์ม น้ำมัน และจากการวิเคราะห์ความอ่อนไหวของการปลูกยางพาราและปาล์มน้ำมัน พบว่าปลูกยางพารามีความยืดหยุ่นมากกว่าปลูกปาล์มน้ำมันสามารถรับกับการเปลี่ยนแปลงทั้งอัตราผลตอบแทนและผลตอบแทนได้ดีกว่า ซึ่งจากการวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนของการลงทุนสร้างโรงผลิตน้ำดื่ม สามารถใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจเพื่อสร้างความมั่นใจแก่ชุมชนในพื้นที่วิจัยต่อการนำไปเป็นแนวทางต่อไป

2.4 ด้านการจัดการ หลังจากได้จัดกิจกรรมแล้ว การรับการถ่ายทอดองค์ความรู้จากคณะกรรมการของโรงน้ำดื่มชุมชนต้นแบบนั้นทำให้ทราบถึงที่มาและวัตถุประสงค์ของโครงการ ทำให้ตัวแทนจากหมู่ที่ 8 ชุมชนบ้านหนองชุมแสงได้ทราบถึงวิธีการและรูปแบบการบริหารจัดการงบประมาณ การเงินและบัญชีตั้งแต่การวางแผนการจัดสร้างตลอดจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการบริหารจัดการจากวิทยากรรับเชิญ เพื่อปรับกระบวนการทัศน์ในการสร้างกลุ่มในอนาคตโดยเน้นหลักการพึ่งตนเองประสานกับแนวคิดต่างๆ จากการดำเนินกิจกรรมทำให้ทราบว่ากลุ่มตัวแทนจากหมู่ที่ 8 บ้านหนองชุมแสง ที่เข้ารับการศึกษาดูงานและการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทำให้ได้รับองค์ความรู้ที่จะใช้เป็นวิธีคิดเพื่อค้นหาแนวทางการสร้างกลุ่ม โดยแต่ละคนได้แสดงความคิดเห็นกันอย่างหลากหลาย แต่ละความเห็นนั้นเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และได้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระหว่างบุคคลซึ่งได้นำประสบการณ์ทำงานกลุ่มมาเล่าสู่กันฟัง ทั้งนี้การถ่ายทอดองค์ความรู้ที่มีอยู่ในตัวแต่ละบุคคล แสดงให้เห็นว่าตัวแทนจากชุมชนนั้นมีความตั้งใจที่จะรวมกลุ่มและร่วมกันค้นหารูปแบบการบริหารจัดการที่เหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบันและอนาคตอันใกล้เพื่อนำพากลุ่มไปสู่ความยั่งยืน ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ (สมแก้ว รุ่งเลิศเกรียงไกร, 2543: ระบบออนไลน์) ได้ศึกษารูปแบบการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน โครงการ หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน คือลักษณะทั่วไปของวิสาหกิจชุมชนอธิบายเกี่ยวกับลักษณะผู้รับผิดชอบ ลักษณะรูปแบบของวิสาหกิจและโอกาสทางธุรกิจ หน้าที่ผู้รับผิดชอบ อธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่ม และพบว่ารูปแบบการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนที่เหมาะสมคือ การจัดวางระบบการจัดการในแต่ละกิจกรรมทางธุรกิจให้มีระบบมากขึ้นพร้อมกับเพิ่มศักยภาพทางด้านการบริหารจัดการ โดยเฉพาะด้านการเงินและบัญชี

3. ด้านการค้นหาแนวทางการบริหารจัดการกลุ่ม หลังจากตัวแทนชุมชนบ้านหนองชุมแสง ได้ผ่านการถ่ายทอดความรู้การบริหารจัดการจากคณะกรรมการกลุ่มน้ำดื่มชุมชนต้นแบบ และได้รับการบรรยายจากวิทยากรรับเชิญในเรื่องแนวคิด ทำให้ตัวแทนชุมชนบ้านหนองชุมแสงเกิดความรู้ความเข้าใจในหลักการบริหารจัดการกลุ่ม ตลอดจนการออกแบบโครงสร้างกลุ่มที่ดีทำ

ให้เกิดความมั่นใจในการออกแบบแนวทางทางการบริหารจัดการกลุ่มน้ำดื่ม จากการประชุมดังกล่าว พบว่าตัวแทนจากชุมชนบ้านหนองชุมแสงทั้ง 13 คนได้ร่วมกันสร้างแนวทางการบริหารจัดการร่วมกับคณะกรรมการกลุ่มน้ำดื่มของชุมชนต้นแบบ ในการร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์ของกลุ่ม เพื่อให้กลุ่มมีเป้าหมายที่ชัดเจน และร่วมกันระดมความคิดสร้างแนวทางการบริหารจัดการกลุ่มน้ำดื่มของหมู่ที่ 8 บ้านหนองชุมแสง และได้แบ่งโครงสร้างกลุ่มออกเป็นตำแหน่งต่างๆพร้อมกับกำหนดบทบาทหน้าที่ของแต่ละตำแหน่งอย่างชัดเจนตามหลักการแนวคิดการบริหารจัดการ ทั้งนี้ผู้ที่ได้รับเลือกมาทำหน้าที่ในตำแหน่งต่างๆ เคยมีประสบการณ์การทำงานกลุ่มมาก่อนทั้งสิ้น ซึ่งเป็นโอกาสที่ได้ใช้ความรู้เดิมประกอบกับองค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับ ส่งผลให้กลุ่มนั้นมีศักยภาพมากยิ่งขึ้น และปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในกลุ่มนั้นมีลักษณะที่เป็นเครือญาติกันเพราะได้รับอิทธิพลมาจากขนบธรรมเนียมประเพณีที่หล่อหลอมชุมชนร่วมกัน จึงทำให้กลุ่มนั้นมีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น สรุปได้ว่าชุมชนหมู่ที่ 8 บ้านหนองชุมแสงนั้นสามารถค้นหาแนวทางการบริหารจัดการได้สำเร็จ ซึ่งพบว่ามีความสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ (พรศรี ยงค์อุประพันธ์, 2547: 80-81) ได้ทำการศึกษา วิสาหกิจชุมชนกับการพึ่งตนเอง กรณีศึกษาการแปรรูปผลผลิตจากต้นตาลชุมชนบ้านเหล่าขวัญ ตำบลท้อแท้ อำเภอดุสิต จังหวัดพิษณุโลก พบว่าภูมิปัญญาและพลวัตของภูมิปัญญาด้านการแปรรูปผลผลิตจากต้นตาลเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์จากบรรพบุรุษในการดำเนินวิถีชีวิตในอดีตและมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบเพื่อให้เข้ากับยุคสมัยส่วนกระบวนการจัดการองค์ความรู้ของกลุ่มเกิดจากการผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่เดิมผนวกกับภูมิปัญญาความรู้จากภายนอกผ่านกระบวนการศึกษาดูงาน และทดสอบฝึกด้วยการปฏิบัติ โดยผู้นำกลุ่มเป็นผู้มีบทบาทที่สำคัญในการคิดริเริ่มสร้างสรรค์และเรียนรู้ด้วยภูมิปัญญาแปรรูปผลผลิตจากต้นตาลโดยอาศัยเทคโนโลยีสมัยใหม่ด้านการผลิตและบริหารจัดการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชนทั้งความรู้ เงินทุน และการส่งเสริมด้านการตลาด และความสัมพันธ์ของการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน ด้านการแปรรูปผลผลิตจากต้นตาลกับการพึ่งตนเอง ด้านเศรษฐกิจและสังคม การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันและส่งผลให้เกิดการมีส่วนร่วมของสมาชิกซึ่งก่อให้เกิดเป็นรูปแบบเฉพาะของวิสาหกิจชุมชนในชุมชนบ้านเหล่าขวัญ ระดับชุมชนพบว่าวิสาหกิจชุมชนก่อให้เกิดเครือข่ายทางเศรษฐกิจและสังคมทั้งภายในและภายนอกชุมชน ตลอดจนเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มกับภาครัฐและเอกชนที่ได้ดำเนินกิจกรรมร่วมกัน

จากการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยสามารถสรุปเนื้อหาทั้งหมดโดยอยู่ในรูปของโมเดลชุมชนชนพึ่งพาตนเองในด้านปัจจัยขั้นพื้นฐาน ซึ่งในการทำวิจัยครั้งนี้คือการที่ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองในเรื่องของน้ำดื่มชุมชน ซึ่งสามารถนำไปปรับใช้หรือพัฒนาต่อยอดในโครงการพัฒนาที่มีลักษณะใกล้เคียงกันนี้ ซึ่งมีรายละเอียดข้อสรุปของโมเดลดังนี้ (ภาพ 2)

ภาพ 2 โมเดลการพัฒนาชุมชนพึ่งพาตนเองด้านปัจจัยขั้นพื้นฐานน้ำดื่มชุมชนเพื่อการพึ่งพาตนเองตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

โมเดลชุมชนพึ่งพาตนเองด้านปัจจัยขั้นพื้นฐานน้ำดื่มชุมชนเพื่อการพึ่งพาตนเองตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

จากการที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลวิจัยตั้งแต่เริ่มกระบวนการจนเสร็จสิ้นขั้นตอนการดำเนินการ พบว่าการที่ชุมชนจะสามารถพึ่งพาตนเองได้นั้นต้องมีปัจจัยต่างๆ มาเป็นตัวเร้าเพื่อให้ชุมชนตระหนักคิดในเรื่องที่เกิดขึ้น เช่น การเกิดปัญหาความขาดแคลนและต้องการบริโภคน้ำดื่มในช่วงเวลาที่โรงงานผลิตส่งตลาดในชุมชนไม่ทัน ซึ่งการทำวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยและผู้นำชุมชนได้เห็นถึงความสำคัญของปัญหาที่เกิดขึ้นและที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตข้างหน้า จึงได้ร่วมกันดำเนินงานวิจัยโดยให้ชุมชนขับเคลื่อนขั้นตอนต่างๆ ตามระเบียบวิธีวิจัยอันมีแนวคิดและทฤษฎีในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาใช้เป็นแนวทางในการสร้างกระบวนการวิจัยร่วมกันเพื่อให้เกิดความสมดุลด้านปัจจัยขั้นพื้นฐาน โดยใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนำหน้ามิติด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ในการแก้ปัญหาและพัฒนาพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืนตามแนวทางพระราชดำริ ซึ่งสามารถอธิบายตามโมเดล ได้ดังนี้ (ภาพ 2)

1. ชุมชนต้องระเบิดตนเองจากภายใน ชุมชนตระหนักในปัญหาและความต้องการในเรื่องน้ำดื่ม ซึ่งมีส่วนกระตุ้นให้เกิดการแก้ปัญหาของชุมชนด้วยตัวของชุมชนเอง เมื่อนำประเด็นปัญหามาเข้ากระบวนการวิจัยส่งผลทำให้ชุมชนมีการยอมรับซึ่งนำไปสู่การมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยอย่างสร้างสรรค์

2. หลักระเบียบวิธีการวิจัย การวางแผนพัฒนาชุมชนพบว่าหลักระเบียบวิธีวิจัยมีความสำคัญอย่างยิ่งเมื่อปฏิบัติอยู่ในขั้นตอนการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งขั้นตอนการเก็บแบบสัมภาษณ์ และการจัดเวทีเสวนาต่างๆ ซึ่งเป็นข้อสำคัญที่ใช้เชื่อมโยงเพื่อหาคำตอบตามวัตถุประสงค์ อย่างมีเหตุและผล ซึ่งมีผลต่อจิตวิทยาของกลุ่มเป้าหมายในการเชื่อถือในตัวผู้วิจัย และทำให้ผลการวิจัยมีความครอบคลุมทุกมิติ สามารถนำไปพัฒนาต่อยอดได้อย่างสร้างสรรค์

3. หลักการทรงงาน การประยุกต์หลักการทรงงานในการดำเนินการวิจัยนั้นสามารถดึงชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วม และลดขั้นตอนที่ยุ่งยากลงได้ เพราะในสถานการณ์จริงความเรียบง่ายคือคือกุญแจสำคัญที่สามารถเปิดประตูความคิดของกลุ่มเป้าหมายได้อย่างลงตัว ทั้งนี้ต้องดำเนินการอย่างเป็นลำดับขั้นอย่างมีระเบียบแบบแผนเพื่อลดความยุ่งยากที่อาจเกิดขึ้น

4. การตอบสนองปัญหาความต้องการ และการสร้างสมดุลด้านปัจจัยขั้นพื้นฐาน น้ำดื่ม การดำเนินโครงการพัฒนาใดแล้ว หลักสำคัญคือต้องเกิดการยอมรับจากกลุ่มเป้าหมายให้เกิดความเชื่อว่าสิ่งที่เราจะทำขึ้นนั้นสามารถแก้ไขปัญหาคือความต้องการได้จริงทั้งในระยะสั้นและในระยะยาว และรับผลได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม สามารถครอบคลุมได้ทั้งสามมิติ อันได้แก่ สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้มีความสมดุลและสามารถลดแรงกดดันจากกระแสโลกาภิวัตน์ได้ โดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นเครื่องมือในการดำเนินการเพื่อให้ชุมชนเกิดการพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน ซึ่งสามารถอธิบาย ความเชื่อมโยงระหว่างมิติ ด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างสมดุล คือชุมชนสามารถเรียนรู้การแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเอง และสามารถอยู่กับสภาวะการเปลี่ยนแปลงของประเทศได้อย่างมีสติ เกิดอิสรภาพในการดำรงชีพ ส่งผลดีต่อสภาพร่างกายและจิตใจ

5. ชุมชนลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ การเกิดกิจกรรมในรูปแบบวิสาหกิจชุมชนซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการผลิตสินค้าที่เป็นลักษณะปัจจัยขั้นพื้นฐาน ส่งผลทำให้ชุมชนลดการพึ่งจากภายนอก ทำให้สามารถลดรายจ่ายในระดับครัวเรือนอันเนื่องมาจากชุมชนนั้นมีการผลิตสินค้าที่มีความจำเป็นต่อการใช้ในการอุปโภคและบริโภค โดยภาพรวมทำให้ชุมชนมีสภาพทางการเงินที่ดีขึ้นเพราะเกิดการหมุนเวียนเงินทุนภายในชุมชนซึ่งสามารถนำเงินทุนดังกล่าวไปใช้ในการพัฒนาด้านอื่นๆ ตามความสอดคล้องกับปัญหาและสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง ทำให้สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างทันทั่วทั้งที่โดยไม่ต้องรอการช่วยเหลือจากภาครัฐเมื่อถึงเวลาขั้นวิกฤต เพราะ

กลไกการทำงานของภาครัฐมีความล่าช้า การที่ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ระดับหนึ่งนั้นสามารถทำให้องค์กรภาครัฐมองเห็นจุดที่เชื่อมโยงระหว่างชุมชนและองค์กรภาครัฐและสามารถบูรณาการได้อย่างเต็มตรงจุด และเต็มรูปแบบ เพราะยึดเอากำลังความเข้มแข็งของชุมชนเป็นหัวใจหลักในการขับเคลื่อนชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง และกลายเป็นชุมชนต้นแบบที่สามารถขยายผลไปยังชุมชนที่ประสบปัญหาและต้องการพัฒนาการแก้ไขในเรื่องของปัจจัยขั้นพื้นฐานต่อไป

6. การต่อยอดองค์ความรู้ภายในและนอกชุมชน การที่ชุมชนมีกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชนได้นั้นต้องประกอบด้วยปัจจัยหลายด้าน เช่น ความตื่นตัวต่อสถานการณ์ การยอมรับในแนวทางการแก้ไขร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่เป็นแกนนำของชุมชนอันทำให้เกิดความสามัคคีอันทำให้นำมาซึ่งการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งทำให้ชุมชนสามารถเรียงลำดับเรื่องราวประเด็นปัญหาสู่แนวทางการแก้ไขได้อย่างเป็นระบบ อันนำไปสู่การนำไปปฏิบัติจริง ทำให้เกิดองค์ความรู้ซึ่งชุมชนสามารถนำไปปรับใช้เพื่อประยุกต์ในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาในด้านต่างๆ ของชุมชนต่อไปได้อย่างมีหลักคิดเชื่อมโยงการปฏิบัติ สามารถเป็นแหล่งเผยแพร่โดยเป็นตัวอย่างชุมชนต้นแบบไปยังชุมชนอื่นเพื่อต่อยอดนำไปพัฒนาแก้ไขในด้านต่างๆ ต่อไปได้ เช่นการก่อตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในรูปแบบต่างๆ ซึ่งสามารถปรับเปลี่ยนไปตามแต่ละบริบทของพื้นที่นั้นๆ ได้อย่างลงอันนำไปสู่การค้นหาแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้อย่างสร้างสรรค์

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการจัดตั้งและบริหารจัดการกลุ่มน้ำดื่มชุมชนเพื่อการพึ่งตนเองของหมู่ที่ 8 บ้านหนองชุมแสง อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดสุรินทร์ธานี เพื่อให้ชุมชนมีรูปแบบและแนวทางในการพึ่งตนเองในเรื่องน้ำดื่ม เพื่อประโยชน์ของชุมชนชนบทในการพัฒนาสร้างระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน

1. ด้านบริบทและศักยภาพของชุมชนในการศึกษาครั้งนี้พบว่าชุมชนนั้นมีความพร้อมในการจัดสร้างโครงการน้ำดื่ม เพราะได้รับการสนับสนุนงบประมาณการจัดสร้างจากภาครัฐ ประกอบกับสภาพบริบทและศักยภาพของชุมชนนั้นเอื้ออำนวยต่อการดำเนินกิจกรรมเป็นอย่างยิ่ง ประการแรกชุมชนมีศักยภาพในเรื่องของทุนทรัพย์ที่ใช้จัดสร้างโครงการ โดยไม่ต้องกู้ยืม ประการที่สอง ท่าเลที่ตั้งนั้นอยู่ในศูนย์กลางชุมชนอีกทั้งเป็นที่ดินส่วนรวมทำให้ลดค่าใช้จ่ายลงไปได้มาก ประการที่สามชุมชนมีระบบสาธารณูปโภคที่เอื้ออำนวยต่อการผลิตน้ำดื่มได้ครบทุกด้านไม่ว่าจะเป็น ถนน ไฟฟ้า แหล่งน้ำดิบที่ใช้ผลิตน้ำดื่ม ประการสุดท้ายชุมชนมีความสัมพันธ์ในลักษณะเครือญาติและมีประเพณีประจำท้องถิ่นทำให้เกิดความสามัคคีที่เป็นพื้นฐานมาก่อนแล้ว หากเกิดการ

รวมกลุ่มอย่างจริงจังคาดว่าจะทำให้กลุ่มมีความเข้มแข็ง จากเหตุผลดังกล่าวถือว่าชุมชนนั้นมีความพร้อมทางด้านศักยภาพอยู่ในเกณฑ์ที่ดี

2. ด้านเทคนิค ชุมชนมีความพร้อมในด้านการเลือกชนิดและรูปแบบเครื่องผลิตน้ำ ตลอดจนลักษณะการออกแบบโรงเรือนที่ใช้ดำเนินโครงการ เนื่องจากการถ่ายทอดองค์ความรู้จากชุมชนต้นแบบโดยผ่านกิจกรรมการศึกษาดูงาน ทำให้ชุมชนมีความพร้อมสูงในการจัดสร้างโรงผลิตน้ำดื่ม เพราะได้เรียนรู้เทคนิคการใช้เครื่องกรองน้ำ วิธีบำรุงรักษา ตลอดจนปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิต แต่ขาดการมีส่วนร่วมกับหน่วยงานท้องถิ่นในการร่วมกันวางแผนและดำเนินการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ในการพัฒนาชุมชน หากมีการประสานในส่วนนี้จะทำให้ชุมชนนั้นมีความรู้มากยิ่งขึ้นและส่งผลให้เกิดเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้และเป็นฐานการเรียนรู้ของชุมชนต่างๆ ที่มีแนวทางการพัฒนาในลักษณะเดียวกัน เพื่อต่อยอดองค์ความรู้ให้กับชุมชนภายนอกต่อไป

3. ด้านการตลาด ชุมชนหมู่ที่ 8 ชุมชนบ้านหนองชุมแสงนั้นมีความต้องการที่จะบริโภคน้ำดื่มของชุมชนเพราะเชื่อถือจะทำให้ได้บริโภคน้ำดื่มในคุณภาพและราคาที่เหมาะสม อีกทั้งสามารถลดปัญหาน้ำดื่มขาดตลาดได้ ส่งผลให้ชุมชนเกิดความตื่นตัวที่จะหันมาบริโภคน้ำดื่มที่ชุมชนผลิตขึ้นเองในอนาคต ผลจากการที่ชุมชนตื่นตัวนี้จะส่งผลให้ชุมชนนั้นมีปริมาณความต้องการบริโภคสูงขึ้นทำให้เกิดการหมุนเวียนของเงินในชุมชน สามารถทำให้โครงการของชุมชนนั้นมีจุดคุ้มทุนของโครงการในระยะเวลาที่สั้นกว่าเดิม แต่ชุมชนควรสร้างรูปแบบบรรจุภัณฑ์อนาคตที่หลากหลาย เพื่อเพิ่มช่องทางการกระจายไปยังผู้บริโภค ซึ่งในส่วนนี้อาจมีการจ้างแรงงานและต้องจัดซื้ออุปกรณ์ที่ใช้ดำเนินกิจกรรมในส่วนนี้ แต่หากชุมชนสามารถขยายตลาดไปยังชุมชนใกล้เคียงได้ก็จะทำให้ชุมชนมีรายรับจากการจำหน่ายน้ำดื่มมากขึ้น ส่งเสริมให้เกิดการจ้างงานในชุมชนและสามารถกระตุ้นให้ชุมชนพึ่งตนเองได้โดยกลไกทางการตลาดและพฤติกรรมผู้บริโภคทั้งในและนอกชุมชน

4. ด้านการจัดการ ในการสนับสนุนให้ชุมชนมีการผลิตน้ำและบริหารจัดการกลุ่มแบบพึ่งตนเองนั้น จำเป็นที่จะต้องสร้างการพึ่งตนเองภายในกลุ่มก่อนแล้วจึงค่อยแพร่ขยายไปสู่ชุมชน กล่าวคือกลุ่มต้องทำให้ชุมชนเห็นได้ก่อนว่าชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้แล้วจึงค่อยปลูกจิตสำนึกให้ชุมชนต่อไป เพื่อหลีกเลี่ยงการพัฒนาแบบก้าวกระโดดเพราะการก้าวกระโดดจะทำให้กลุ่มนั้นหรือชุมชนนั้นล้มเหลวได้ง่าย หากมีการปรับพื้นฐานไม่ดีแล้วโครงการพัฒนาน้ำดื่มนั้นก็ล้มเหลวได้ง่ายดังนั้นจึงต้องสร้างกระบวนการทัศนให้แก่กลุ่มเป็นสำคัญ เพื่อเป็นความรู้พื้นฐานในการสร้างรูปแบบการบริหารจัดการให้เกิดความถูกต้องและเหมาะสมกับบริบทและศักยภาพของชุมชน โดยเน้นให้อยู่บนพื้นฐานการพึ่งพาตนเองเป็นสำคัญ เมื่อสามารถปลูกฝังค่านิยมการพึ่งตนเองให้แก่

กลุ่มได้แล้ว ย่อยเกิดการรวมกลุ่มและมีวิธีการบริหารจัดการแบบพึ่งตนเอง เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็งในด้านปัจจัยพื้นฐาน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การทำวิจัยครั้งนี้ถือได้ว่าเป็นงานวิจัยเรื่องแรกที่คุณวิจัยได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการจัดตั้งและการบริหารจัดการกลุ่มน้ำดื่มชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง เพื่อนำผลข้อมูลที่ได้ศึกษานั้นมาปรับประยุกต์ใช้กับการวางแผนโครงการของชุมชนบ้านหนองชุมแสง อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งข้อมูลที่ได้นั้นอาจยังไม่สมบูรณ์ครบถ้วน ทั้งนี้ เพราะระยะเวลาในการเก็บข้อมูลนั้นมีความจำกัด จึงทำให้เกิดความร่วมมือกับทางหน่วยงานทางราชการในพื้นที่เท่าที่ควร เช่น การดำเนินขั้นตอนต่างๆ จึงน่าจะมีผู้สนใจที่จะทำการวิจัยต่อเพื่อทำการต่อยอดในเรื่องของการบริหารกลุ่มหลังจากการดำเนินโครงการเสร็จสิ้นแล้ว ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับเรื่องการพัฒนาของกลุ่มและปัจจัยต่างๆ ตลอดจนปัญหาที่เกิดขึ้นจากการบริหารจัดการและระบบการผลิตน้ำดื่ม เพื่อพัฒนายกระดับกลุ่มน้ำดื่มชุมชนต่อไปในอนาคต

บรรณานุกรม

- โกวิท พวงงาม. 2541. “ธรรมาภิบาลท้องถิ่นว่าด้วยการมีส่วนร่วมและโปร่งใส”. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา http://www.ubook.msu.ac.th/ecommerce/search_product. (22 กันยายน 2556).
- ขนิษฐา เสถียรพีระกุล. 2549. **การวิเคราะห์และประเมินผลโครงการ**. เชียงใหม่: คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- เจริญวิทย์ สมพงษ์ธรรม. 2554. “หลักการศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการ”. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <https://www.gotoknow.org/posts/443645> (20 กันยายน 2556).
- ชินดิษฐ์ สุรภักดิ์รัตนสกุล. 2548. “การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนทางการเงินของการปลูกยางพาราและปาล์มน้ำมันในพื้นที่ อำเภอกวาทะ จังหวัดสตูล”. **วารสารหาดใหญ่วิชาการ** 23, 7: 4-14 .
- ธนาวิทย์ บัวฝ้าย. 2554. “ธุรกิจชุมชนและแนวทางในการพัฒนาชุมชน”. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา http://www.hu.ac.th/academic/article/Mk/Business_community.html. (20 กันยายน 2556).
- ณัฐนันท์ หลีกคำ. 2555. “การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนภายใต้หลักเศรษฐกิจพอเพียงของผู้ผลิตสิ่งทอผ้าลายเกล็ดเต่าในจังหวัดกาฬสินธุ์”. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.google.co.th/>. (22 กันยายน 2556).
- ณรงค์ เพชรประเสริฐ และ พิทยา ว่องกุล. 2554. “เศรษฐศาสตร์เพื่อชุมชน”. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา http://www.baanjomayut.com/library_2/economic_community/12_11.html (15 ตุลาคม 2556).
- นิคม วรรณประเวศ. 2553. “การพัฒนาชุมชนแบบพึ่งตนเอง”. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://nakhonnayok.cdd.go.th> (27 มีนาคม 2558).
- นุชนารถ กังพิศดาร. 2552. **การจัดการสวนยางพาราอย่างยั่งยืน : ดิน น้ำและธาตุอาหารพืช**. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยยาง กรมวิชาการเกษตร.
- บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. 2540. **ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: เจริญผล.
- เซฟตี้ดริง. 2557. “รูปแบบและชนิดเครื่องกรองน้ำ”. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.safetydrink.com>. (15 เมษายน 2558).

- ประทีป วีระพัฒนนิรันดร์. 2542. “การจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน”. [ระบบออนไลน์].
แหล่งที่มา <http://www.banrainarao.com/column> (19 กันยายน 2556).
- ประชาสธรณ์ แสนภักดี. 2549. “ผั่งก้างปลา กับ แผนภูมิความคิด และเรื่องราวของการจัดการ
ความคิด”. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา [http://www.prachasan.com/
mindmapknowledge/fishbonemm.htm](http://www.prachasan.com/mindmapknowledge/fishbonemm.htm). (4 ธันวาคม 2557).
- ปราโมช ศีตะโกเสศ และ รัตนา โพธิ์สุวรรณ. 2552. **พระราชปรัชญา: กรณีศึกษาพระราชปรัชญา
ด้านการบริหารจัดการเปรียบเทียบกับหลักการจัดการตามทฤษฎีสากล**. เชียงใหม่:
มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- ปฏิพร โพธิ์รังสิยากร. 2555. **ความพึงพอใจลูกค้าที่มีต่อส่วนผสมทางการตลาดของน้ำดื่ม
ตราหน้าไทย**. เชียงใหม่: การค้นคว้าอิสระปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พรศรี ยงกฤประพันธ์. 2547. **วิสาหกิจกับการพึ่งตนเอง :กรณีศึกษาการแปรรูปผลผลิตจากต้นตาล
ชุมชนบ้านเหล่าขวัญ ตำบลท้อแท้ อำเภอบัวโบสถ์ จังหวัดพิษณุโลก**. พิษณุโลก:
วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- มูลนิธิชัยพัฒนา. 2556. “แนวคิดการพัฒนาเพื่อพึ่งตนเองของเกษตรกรอันเนื่องมาจาก
พระราชดำริ”. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา [http://www.chaipat.or.th/chaipat/
index.php/th/concept-and-theory-development/to-develop-self-reliance-of-farmers](http://www.chaipat.or.th/chaipat/index.php/th/concept-and-theory-development/to-develop-self-reliance-of-farmers).
(10 กันยายน 2556).
- รัตนา คัมภีรานนท์, สรินธา สุภาภรณ์ และ นิดาพร สุขเกษม. 2555. “การรับรู้การเปลี่ยนแปลง
สภาพแวดล้อม และผลกระทบต่อภาวะสุขภาพของประชาชนที่อาศัยในพื้นที่การทำ
เหมืองแร่หินอุตสาหกรรมตำบลห้วยกะปิ อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี”. **วารสาร
สาธารณสุขศาสตร์** 41, 3(กันยายน): 219.
- ลาก เสือแก้ว. 2557. **ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 8 ชุมชนบ้านหนองชุมแสง (พื้นที่วิจัย)**. สัมภาษณ์.
10 ตุลาคม.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. 2554. “แนวคิดและความหมายของการบริหารและการบริหารจัดการ”.
[ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.wiruch.com/articles> (15 กรกฎาคม 2558).
- วันชัย วัฒนศัพท์. 2546. “การมีส่วนร่วมของประชาชนกับการปฏิบัติงานของอาสาสมัคร
สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน กรณีศึกษา ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลโพรงมะเดื่อ
ตำบลโพรงมะเดื่อ อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม”. [ระบบออนไลน์].
แหล่งที่มา <http://www.gotoknow.org/blogs/posts/500934>. (9 กันยายน 2556).

- สมแก้ว รุ่งเลิศเกรียงไกร. 2543. “สภาพแวดล้อมทางธุรกิจโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์”.
[ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://opac1.clib.psu.ac.th/BibDetail.aspx?bibno=3677>
(30 กันยายน 2556).
- สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์ และ ดวงมณี โกมารทัต. 2540. **การบัญชีต้นทุน 2 : แนวคิดการประยุกต์
เพื่อการตัดสินใจเชิงบริหาร**. กรุงเทพฯ: แมคกรอฮิล.
- สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา. 2547. “ความรู้ในการพัฒนา: ชุมชนไม่เรียง”. [ระบบออนไลน์].
แหล่งที่มา <http://www.ldinet.org/2008/index.php> (5 กุมภาพันธ์ 2558).
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน. 2555. “เส้นทางไปสู่สังคมและชุมชนเข้มแข็ง”. [ระบบออนไลน์].
แหล่งที่มา <http://www.codi.or.th/index.php>. (10 มีนาคม 2558).
- สุภาวดี ประทานกุล. 2543. “กรณีศึกษาพฤติกรรมกรบริโภคน้ำดื่มของครัวเรือนในเขตเทศบาล
นครเชียงใหม่”. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://aidsthai.net> (29 กันยายน 2556).
- สายสุนีย์ ปุฒินันท์. 2541. “ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของประชาชน”. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา
http://www.ex-mba.buu.ac.th/research/Bkk/Ex-24-Bkk/51721980/05_ch2.pdf.
(21 กันยายน 2556).
- สุธานี คำดี และ จิตนา โพธิพิพย์. 2547. “การจัดการความรู้เพื่อขยายผลการผลิตแปรรูปน้ำมันงา
ปลอดสารเคมีสู่วิสาหกิจชุมชนพึ่งตนเอง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน”. [ระบบ
ออนไลน์]. แหล่งที่มา http://vijai.trf.or.th/re_detail.asp?Topicid=52 (19 กันยายน
2556).
- สุวัฒน์ หนูคีรี. 2552. “ระบบน้ำ RO”. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา
<http://www.neutron.rmutphysics.com> (17 กันยายน 2556).
- เสรี พงศ์พิศ. 2552. **แนวคิดวิสาหกิจชุมชน**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา
<http://www.phongphit.com>. (21 กันยายน 2556).
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. 2551. “บอกเล่าประสบการณ์ การผลิตผัก ผลไม้ ปลอดภัย”.
วารสารธุรกิจเกษตร. [ระบบออนไลน์]. 59(679). แหล่งที่มา
http://www.oae.go.th/download/journal/agri_eco56/agu-JUNE56.pdf (16 กันยายน
2556).
- ศิริกุล กสิวิวัฒน์. 2546. “การพัฒนาชุมชนและการมีส่วนร่วมของประชาชน”. [ระบบออนไลน์].
แหล่งที่มา <http://www.dusit.ac.th/author/suandusitadmin/page/41/> (17 กันยายน 2556).

- อาคม เดิมพิทยาไพสิฐ. 2552. “แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1-11”. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.nesdb.go.th/portals/0/news/article/plan1-11.pdf>. (15 กันยายน 2556).
- อินทิราวัฒน์ บุญรัตนกลิน. 2548. “ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อน้ำผลไม้พร้อมดื่มของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร”. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา http://grad.cmu.ac.th/about_graduate/ga_essay_detial.php?id=6 (1 กันยายน 2556).
- อำนาจ วัฒนจินดา. 2551. “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และองค์การ : แนวคิด McKinsey 7 s Framework”. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.hrcenter.co.th>. (20 มกราคม 2557).

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์การวิจัย
การจัดตั้งและบริหารจัดการกลุ่มน้ำดื่มชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง
ของบ้านหนองชุมแสง อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ส่วนที่ 1

1. ประวัติส่วนตัวผู้ให้สัมภาษณ์

- 1.1. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง อายุ ปี
- 1.2 ชื่อ.....นามสกุล.....
- 1.3 บ้านเลขที่.....จำนวนสมาชิกในครอบครัว.....คน
- 1.4 อาชีพ ☐ เกษตรกรรม ☐ รับราชการ ☐ รับจ้าง ☐ ค้าขาย
☐ อื่นๆ
- 1.5 รายได้ต่อเดือน ☐ >5,000 บาท ☐ >10,000บาท ☐ >15,000บาท ☐ >20,000 บาท
- 1.6 ระดับการศึกษา ☐ ประถม ☐ มัธยม ☐ อนุปริญญา ☐ ปริญญาตรี
☐ สูงกว่าปริญญาตรี

ส่วนที่ 2

2. การสัมภาษณ์ความคิดเห็นด้านเทคนิค

- 2.1 ท่านเห็นด้วยหรือว่าชุมชนควรมีแหล่งผลิตน้ำดื่ม
 - ☐ เห็นด้วย
 - ☐ ไม่เห็นด้วย
- 2.2 หากท่านคิดว่าชุมชนควรมีแหล่งผลิตน้ำดื่ม จะผลิตเพื่อตอบสนองสิ่งใด
 - ☐ เพื่อสร้างรายได้ในอนาคต
 - ☐ เพื่อลดการพึ่งพาจากภายนอก
 - ☐ เพื่อแก้ไขปัญหา น้ำดื่มขาดตลาด
 - ☐ เพื่อสร้างความมั่นคงด้านปัจจัยขั้นพื้นฐานให้ชุมชน
- 2.3 ท่านคิดว่าเครื่องกรองน้ำที่ชุมชนต้องการประสิทธิภาพควรเป็นอย่างไร
 - ☐ สะอาดผ่านมาตรฐาน
 - ☐ สามารถผลิตได้ตามความต้องการของชุมชน
 - ☐ คุณภาพน้ำใกล้เคียงกับเอกชน
 - ☐ คุณภาพสูงกว่าเอกชน

- 2.4 ท่านเห็นด้วยหรือไม่ถ้ามีการจัดตั้งแหล่งผลิตน้ำดื่มควรให้คนในชุมชนเป็นผู้ดูแล
- () เห็นด้วย
 - () ไม่เห็นด้วย
- 2.5 ท่านคิดว่าหากมีการจัดตั้งโรงเรียนควรตั้งอยู่ส่วนใดของชุมชน
- () ศูนย์กลางของชุมชน
 - () เขตที่มีบ้านเรือนหนาแน่น
 - () เขตปลอดบ้านเรือน
 - () สร้างบนพื้นที่ของส่วนราชการ
- 2.6 ท่านคิดว่าการซ่อมบำรุงควรจัดจ้างช่างเทคนิคจากภายนอกหรือให้คนในชุมชนดูแล
- () ควรจัดจ้าง
 - () ควรให้คนในชุมชนดูแล

ส่วนที่ 3

3. การสัมภาษณ์ข้อมูลด้านการตลาดและการบริโภคน้ำดื่ม

3.1 ท่านบริโภคน้ำดื่มจากแหล่งใด

- () แหล่งน้ำธรรมชาติ
- () น้ำดื่มเอกชน
- () มีเครื่องผลิตน้ำดื่มภายในครัวเรือน
- () อื่นๆ

3.2 ปริมาณน้ำดื่มที่ครัวเรือนบริโภคต่อสัปดาห์ (จำนวนลิตร)

- () 50 – 100 ลิตร
- () 100 – 150 ลิตร
- () 150 – 200 ลิตร
- () >200 ลิตร

3.3 ราคาน้ำดื่มที่ท่านซื้อต่อจำนวนลิตรเป็นจำนวนเงินลิตร.....บาท

3.4 ราคาที่ท่านซื้อเหมาะสมหรือไม่ แพงหรือถูก

- () ราคาแพง
- () ราคาถูก

3.5 น้ำดื่มเอกชนเข้าถึงท่านได้อย่างไร

- () ส่งถึงบ้าน
- () ท่านเป็นฝ่ายไปรับตามจุดกระจาย
- () ท่านไปรับที่โรงงาน

3.6 ท่านอยากให้สินค้า (น้ำดื่ม) เข้าถึงท่านด้วยช่องทางใดมากที่สุด

- () จัดส่งถึงบ้าน
- () เป็นผู้ไปรับเองตามจุดกระจาย เมื่อถึงเวลาที่ต้องการซื้อ
- () ไปรับที่แหล่งผลิต
- () อื่นๆ

3.7 สาเหตุที่ท่านเลือกใช้สินค้า (น้ำดื่ม) ยี่ห้อปัจจุบันเพราะว่า

- () บริการดี
- () สะอาด
- () บรรจุภัณฑ์มีความน่าเชื่อถือ
- () มีให้เลือกซื้อเพียงไม่กี่ยี่ห้อ

ส่วนที่ 4

4. การสัมภาษณ์ความคิดเห็นด้านการเงิน

4.1 หากชุมชนสร้างแหล่งผลิตน้ำดื่มจะมีความคุ้มค่าคุ้มทุนทั้งในระยะสั้นและระยะยาวหรือไม่

.....

.....

.....

4.2 ถ้าหากโครงการสามารถคืนต้นทุนและสร้างผลกำไรแล้วท่านคิดว่าชุมชนจะขยายฐานการผลิตหรือไม่

- () ขยาย เพราะสามารถรวมกลุ่มสร้างรายได้ต่อชุมชน
- () ขยาย เพื่อรองรับการขยายตัวของประชากรทั้งในและนอกชุมชน
- () ไม่ขยาย เพราะผลิตบริโภคภายในชุมชนก็เพียงพอแล้ว
- () ไม่ขยาย ควรนำเงินที่ได้จากผลกำไรไปพัฒนาด้านอื่นๆ

4.3 ถ้าขยายท่านเห็นควรดำเนินในลักษณะวิสาหกิจชุมชนหรือไม่

- () ใช่ เห็นด้วย
- () ไม่เห็นด้วย

ส่วนที่ 5

5. สัมภาษณ์ความคิดเห็นด้านการบริหารจัดการกลุ่มในอนาคต

- 5.1 หากมีการจัดตั้งแหล่งผลิตน้ำดื่มท่านคิดว่าชุมชนควรจัดตั้งกลุ่มเพื่อบริหารจัดการหรือไม่
- () เห็นด้วย ควรมีการรวมกลุ่ม
- () ไม่เห็นด้วย ไม่จำเป็นที่จะต้องรวมกลุ่ม
- 5.2 ท่านคิดว่าแนวทางการบริหารจัดการแบบวิสาหกิจชุมชนเหมาะสมกับกลุ่มหรือไม่
- () เหมาะสม
- () ไม่เหมาะสม
- 5.3 ท่านคิดว่าหากมีการจัดตั้งกลุ่มควรเปิดโอกาสให้ชาวบ้านในชุมชนถือหุ้นด้วยหรือไม่
- () เห็นควรให้ถือหุ้น
- () ไม่เห็นควรให้ถือหุ้น

ส่วนที่ 6

6. ข้อเสนอแนะของชุมชนต่อข้อมูลด้านส่วนประสมทางการตลาดที่ใช้กำหนดการจัดตั้งและบริหารจัดการกลุ่มในอนาคต

- 6.1 รูปแบบบรรจุภัณฑ์/ผลิตภัณฑ์ควรมีลักษณะอย่างไร
- () ใกล้เคียงกับท้องตลาด () คุณภาพดีกว่าท้องตลาด
- 6.2 ท่านคิดว่าผลิตภัณฑ์ควรมีตราสัญลักษณ์และชื่อหรือไม่
- () ต้องมี () ไม่ต้องมี
- 6.3 ท่านคิดว่าการกระจายสินค้า (น้ำดื่ม) สู่ครัวเรือนช่องทางใดจึงมีความเหมาะสม
- () จัดส่งถึงบ้าน
- () เป็นผู้ไปรับเองตามจุดกระจาย เมื่อถึงเวลาที่ต้องการซื้อ
- () ไปรับที่แหล่งผลิต
- () อื่นๆ
- 6.4 ข้อเสนอแนะแนวทางที่สามารถส่งเสริมให้คนในชุมชนหันมาใช้น้ำดื่มของชุมชน

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ข

ภาพกระบวนการเก็บข้อมูลวิจัย

ภาพผนวก 1 ผู้ชี้แจงรายละเอียดการทำวิจัยเพื่อสร้างความเข้าใจเข้าใจร่วมกับชุมชน

ภาพผนวก 2 ชาวบ้านในชุมชนลงชื่อเพื่อเข้าร่วมกระบวนการวิจัย

ภาพผนวก 3 เวทีแสดงความคิดเห็นแบบมีส่วนร่วมเพื่อลำดับประเด็นปัญหาน้ำดื่ม

ภาพผนวก 4 การจัดลำดับประเด็นปัญหาน้ำดื่มด้วยเทคนิคกระดาศี แบบมีส่วนร่วม

ภาพผนวก 5 ภาพขณะชาวบ้านใช้เทคนิคกระดาศี เพื่อเลือกปัญหาที่ครัวเรือนประสบ

ภาพผนวก 6 เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชนต้นแบบและชุมชนพื้นที่วิจัย

ภาพผนวก 7 ผู้วิจัยดำเนินการจุดประเด็นการประชุมกลุ่มย่อยเพื่อค้นหาแนวทางการบริหาร

ภาพผนวก 8 ผู้เข้าร่วมประชุมร่วมแสดงความคิดเห็นในการค้นหาแนวทางการบริหาร

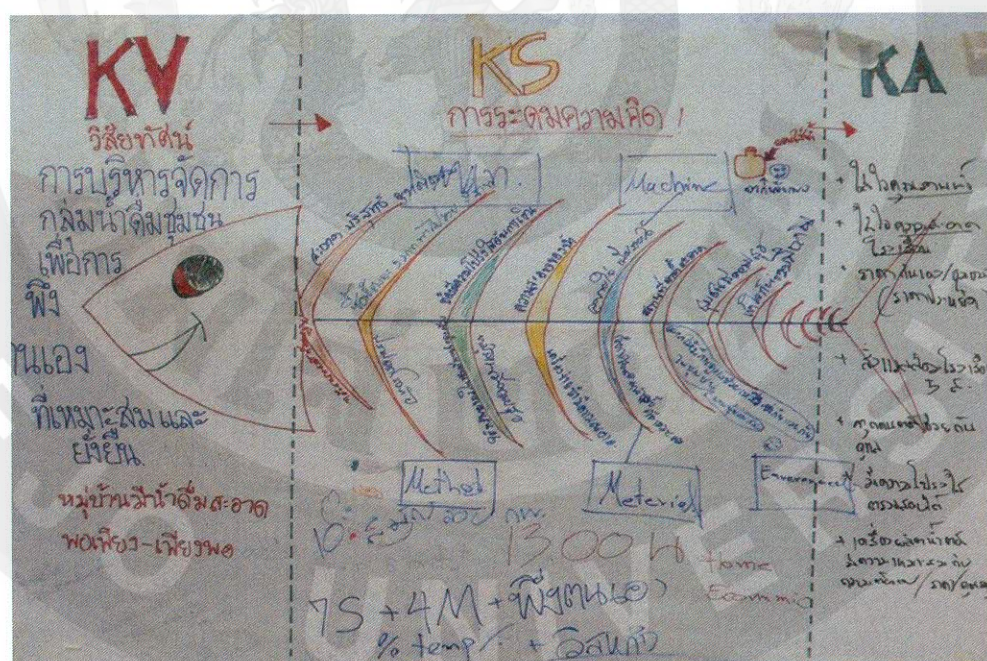
ภาพผนวก 9 วิชยกรรับเชิญบรรยายแนวคิดการบริหารจัดการกลุ่มแบบพึ่งตนเอง

ภาพผนวก 10 ผู้วิจัยอธิบายการใช้โมเดลก้างปลาเพื่อค้นหาแนวทางการบริหารจัดการที่ชุมชน

ภาพผนวก 11 ผู้เข้าร่วมประชุมร่วมกันค้นหาแนวทางการบริหารจัดการกลุ่มด้วยโมเดล

ภาพผนวก 12 ประเด็นต่างๆ ของการค้นหาแนวทางการบริหารจัดการโดยผู้เข้าร่วม

ภาพผนวก 13 การแบ่งโครงสร้างและบทบาทหน้าที่กลุ่มน้ำดื่มของชุมชนพื้นที่วิจัย

ภาพผนวก 14 การศึกษาดูงานระบบผลิตน้ำดื่มจากชุมชนต้นแบบ

ภาพผนวก 15 ตัวอย่างระบบผลิตน้ำดื่มชุมชนแบบ RO 6,000 ลิตร ต่อวัน

ภาพผนวก 16 กลุ่มตัวแทนชุมชนหมู่ที่ 8 บ้านหนองชุมแสง (พื้นที่วิจัย)

ภาคผนวก ก

ประวัติผู้วิจัย

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ – สกุล	นายพงศ์พันธุ์ แพรกทอง	
เกิดเมื่อ	27 มีนาคม 2531	
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2547	ประกาศนียบัตรวิชาชีพ สาขาวิชาการประมง วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีนครศรีธรรมราช
	พ.ศ. 2554	ปริญญาตรี สาขาการประมง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช (ไสใหญ่)
	พ.ศ. 2555	ปริญญาโท สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จ.เชียงใหม่
ประวัติการทำงาน	พ.ศ. 2558	ตำแหน่งนักวิชาการประมง ศูนย์พัฒนาประมง พื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จ.นครศรีธรรมราช
ผลงานการวิจัย	พ.ศ. 2558	การประชุมวิชาการ และนำเสนอผลงานวิชาการ ระดับชาติ หนึ่งทศวรรษการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน ตามรอยพ่อ เถลิงพระเกียรติ ๖๐ พรรษา สมเด็จพระ เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ศาสตราจารย์ พระราชากับการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน ข้อห้วงข้อการวิจัย การจัดตั้งและการบริหารจัดการกลุ่ม น้ำดื่มชุมชน ของชุมชนบ้านหนองชุมแสง อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี